

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

**TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA
ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI**

Yüksek Lisans Tezi

HALE HAYDAROĞLU

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

**TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA
ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI**

Yüksek Lisans Tezi

HALE HAYDAROĞLU

Danışman: DOÇ. DR. MURAT TOPUZ

İstanbul, 2020

ÖZET

TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI

Kişilik hakkına sahip olan çocuğun ihlallere karşı korunması gerekir. Çocuk ile ilgili her durumda çocuğun yararı dikkate alınmalıdır. “Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması” başlıklı bu tez çalışmamızda, çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerleri, kişilik hakkının ihlali ve korunması incelenmiştir. Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlale karşı korunması kapsamında açılacak davalar, ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk ve ayırt etme gücüne sahip olan çocuk bakımından ele alınmıştır. Velayet ya da vesayet altında olan çocuğun kanuni temsilcisi dışındaki kişilere, kanuni temsilcisine ve kendisine karşı korunması incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuğun Yararı, Velayet, Vesayet, Çocuğun Kişilik Hakkı, Çocuğun Dava Hakkı, Kişilik Hakkının Korunması.

ABSTRACT

PROTECTION OF CHILDREN’S PERSONAL RIGHTS IN THE TURKISH CIVIL LAW

Children who have personal rights must be protected against infringements. The best interest of the child shall be taken into consideration in every situation related to the child. In this thesis titled “ Protection of Children’s Personal Rights in the Turkish Civil Law”, the personal values constituting the subject of the child’s personal rights, the violation and protection of the personal rights have been studied. Lawsuits which may be filed within the scope of protection against violation of the child’s personal rights through wrongful act are addressed in terms of the child with and without mental competence. The protection of the child under custody or guardianship against child’s own legal representative, child’s oneself and others has been studied.

Keywords: Child, The Best Interests of A Child, Custody, Guardianship, Children’s Personal Rights, Children’s Right to Action, Protection of Personal Rights.

ÖNSÖZ

“*Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması*” adını taşıyan bu çalışma, 14.07.2020 tarihinde Prof. Dr. Fulya ERLÜLE, Prof. Dr. Sezer ÇABRİ ve Doç. Dr. Murat TOPUZ’dan oluşan jüri önünde savunulmuş ve oy birliği ile yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez yazım sürecinde bana yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Murat TOPUZ’a, tez savunma jürimde yer alarak değerli görüşleriyle tezime katkı sağlayan Prof. Dr. Fulya ERLÜLE ile Prof. Dr. Sezer ÇABRİ’ye ve her daim bana destek olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2020

Hale HAYDAROĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞA İLİŞKİN BAŞLICA KAVRAMLAR

I. ÇOCUK KAVRAMI	2
A. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde Çocuk Kavramı	2
B. Türk Ceza Kanunu’nda Çocuk Kavramı	3
C. Çocuk Koruma Kanunu’nda Çocuk Kavramı	3
D. Türk Medeni Kanunu’nda Çocuk Kavramı.....	4
II. ÇOCUK HAKLARI KAVRAMI.....	4
III. ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN BAŞLICA İLKELER	6
A. Çocuğun Yararının Gözetilmesi İlkesi	6
B. Çocuğun Görüşünün Dikkate Alınması İlkesi.....	9
C. Çocuğun Kişiliğine Saygı Gösterilmesi ve Ölçülülük İlkesi.....	10
D. Çocuk Haklarının Kamu Düzenine İlişkin Olması İlkesi.....	12
IV. ÇOCUKLUĞUN BAŞLANGICI	12

A. Tam Doğum.....	13
B. Sağ Doğum	13
C. Doğumun İspatı	14
D. Ceninin Durumu.....	14
V. ÇOCUKLUĞUN SONA ERMESİ	16
A. Erginlik.....	16
1. Normal Erginlik.....	16
2. Evlenme İle Ergin Olma	16
3. Mahkeme Kararı İle Ergin Kılınma.....	17
VI. ÇOCUĞUN EHLİYETİ	18
A. Hak Ehliyeti.....	18
B. Fiil Ehliyeti	19
VII. ÇOCUK VE VELAYET-VESAYET İLİŞKİSİ	23
A. Çocuk ve Velayet İlişkisi	23
B. Çocuk ve Vesayet İlişkisi	26
VIII. ÇOCUĞUN TEMSİLİ	27
A. Ayırt Etme Gücü Olmayan Çocuğun Temsili	29
B. Ayırt Etme Gücü Olan Çocuğun Temsili	29

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKI VE KİŞİLİK HAKKININ İHLALİ

I. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKI KAVRAMI.....	31
II. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ NİTELİKLERİ.....	31
III. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KONUSUNU OLUŞTURAN DEĞERLER....	32
A. Yaşam, Sağlık ve Vücut Bütünlüğü	33

1. Yaşam	33
2. Sağlık	34
3. Vücut Bütünlüğü	35
4. Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahaleler	37
a. Tıbbi Müdahaleler	37
b. Organ ve Doku Nakli	40
c. Klinik Araştırmalar	41
B. Hayat Alanı	43
1. Kamuya Açık Alan	44
2. Özel Alan	44
3. Gizli Alan	45
C. Şeref ve Haysiyet	47
D. Resim ve Ses	49
E. Ad	51
F. Kişisel Veriler	56
G. Diğer Kişisel Değerler	59
IV. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ İHLALİ	60
V. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKİ İŞLEM YOLU İLE İHLALİ	61
A. Hak ve Fiil Ehliyeti Bakımından	63
B. Özgürlükler Bakımından	64
VI. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKA AYKIRI FİİL YOLU İLE İHLALİ	65
A. Hukuka Aykırı Fiil Yolu İle İhlalin Şartları	66
1. Kişilik Hakkına Sahip Olması	66
2. Kişilik Hakkının Saldırıya Maruz Kalması	66

3. Saldırının Hukuka Aykırı Olması.....	67
B. Hukuka Uygunluk Nedenleri.....	67
1. Kişilik Hakkı İhlal Edilen Kimsenin Rızası	68
a. Ayırt Etme Gücü Olmayan Çocuk Bakımından Rıza	69
b. Ayırt Etme Gücü Olan Çocuk Bakımından Rıza.....	70
2. Üstün Nitelikte Özel Yarar	70
3. Kamusal Yarar	71
4. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması.....	72
5. Diğer Nedenler	73
a. Haklı Savunma	73
b. Hakkını Kendi Gücüyle Koruma	74
c. Zorunluluk Hali.....	74
C. Çocuğun Kişilik Hakkının Basın, İnternet ve Sosyal Medya Yolu İle İhlali	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI

I. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKA AYKIRI FİİL YOLU İLE İHLALİNDE ÇOCUĞUN DAVA EHLİYETİ.....	81
A. Ayırt Etme Gücü Olmayan Çocuk Bakımından Dava Ehliyeti.....	81
B. Ayırt Etme Gücü Olan Çocuk Bakımından Dava Ehliyeti.....	82
II. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKA AYKIRI FİİL YOLU İLE İHLALE KARŞI KORUNMASI	83
A. Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar	83
1. Saldırı Tehlikesinin Önlenmesi Davası	84
2. Saldırıya Son Verilmesi Davası.....	86
3. Saldırının Hukuka Aykırılığının Tespiti Davası.....	87

4. Özel Olarak Düzeltme ve Yayımlar	88
B. Tazminat Davaları	89
1. Maddi Tazminat Davası	90
2. Manevi Tazminat Davası.....	93
C. Diğer Davalar	97
1. Vekaletsiz İşgörmekten Kaynaklanan Dava.....	98
2. Sebepsiz Zenginleşme Davası	99
D. Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar İle Tazminat Davalarının Karşılaştırılması..	100
1. Amaçları Bakımından.....	100
2. Şartları Bakımından.....	101
3. Zamanaşımı Bakımından.....	101
4. Yetkili Mahkeme Bakımından	102
III. ÇOCUĞUN KANUNİ TEMSİLCİSİ DIŞINDAKİ KİŞİLERE, KANUNİ TEMSİLCİSİNE VE KENDİSİNE KARŞI KORUNMASI	103
A. Çocuğun Kanuni Temsilcisi Dışındaki Kişilere Karşı Korunması	103
B. Çocuğun Kanuni Temsilcisine Karşı Korunması	105
1. Çocuğun Velayete İlişkin Hükümler Kapsamında Velayete Sahip Ana Babasına Karşı Korunması.....	105
a. Koruma Önlemleri	106
b. Çocuğun Yerleştirilmesi	111
c. Velayetin Kaldırılması	114
2. Çocuğun Vesayete İlişkin Hükümler Kapsamında Vasisine Karşı Korunması	117
3. Çocuğun Kanuni Temsilcisi İle Yarar Çatışması Halinde Kayyımlık	118
C. Çocuğun Kendisine Karşı Korunması	120

IV. TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA KİŞİLİK HAKKINI KORUYUCU GENEL
HÜKÜMLER İLE VELAYET VE VESAYETE İLİŞKİN HÜKÜMLERİN ÇOCUĞUN
KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI KAPSAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI 121

SONUÇ 123

KAYNAKÇA..... 127

KISALTMALAR

AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: bent
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas Numarası
E.T.	: Erişim Tarihi
f.	: fıkra
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

K.	: Karar Numarası
KVKK	: 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m.	: madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay

GİRİŞ

Yeni doğan bir çocuk savunmasızdır, bakımı ve korunması için çevresine ihtiyaç duyar. Çocuğun duyduğu bu ihtiyaç büyüdükçe azalır. Doğuştan kişilik hakkına sahip olan çocuğun kişiliğine saygı gösterilmeli ve her durumda yararı gözetilmelidir. Kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı saldırılarla karşı karşıya kalabilen çocuğun kişilik hakkının ihlallere karşı korunması gerekir. “Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması” başlıklı tezimiz üç bölümden oluşmaktadır.

Tezimizin birinci bölümünde öncelikle çocuk ve çocuk hakları kavramı ile çocuk haklarına ilişkin başlıca ilkeler ifade edilecektir. Çocukluğun başlangıcı ve sona ermesi belirtildikten sonra çocuğun ehliyeti açıklanacaktır. Çocuk ve velayet, vesayet ilişkisi ele alınıp çocuğun temsili ayırt etme gücü olmayan ve ayırt etme gücü olan çocuk bakımından incelenecektir.

Tezimizin ikinci bölümünde çocuğun kişilik hakkı kavramı ve çocuğun kişilik hakkının nitelikleri belirtilecektir. Yaşam, sağlık ve vücut bütünlüğü, hayat alanı, şeref ve haysiyet, resim ve ses, ad, kişisel veriler ve diğer kişisel değerler olmak üzere çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan değerleri incelenecektir. Çocuğun kişilik hakkının ihlali kapsamında öncelikle çocuğun kişilik hakkının hukuki işlem yolu ile ihlali, hak ve fiil ehliyeti ile özgürlükler bakımından ele alınacaktır. Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlali bakımından ihlalin şartları belirtildikten sonra hukuka uygunluk nedenleri incelenecektir. Ayrıca çocuğun kişilik hakkının basın, internet ve sosyal medya yolu ile ihlali üzerinde durulacaktır.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise çocuğun kişilik hakkının korunması kapsamında kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlalinde ayırt etme gücü olmayan çocuk ve ayırt etme gücü olan çocuk bakımından dava ehliyeti ele alınıp çocuğun kişilik hakkının korunması kapsamında açılacak kişilik hakkını koruyucu davalar, tazminat davaları ve diğer davalar incelenecektir. Çocuğun kanuni temsilcisi dışındaki kişilere, kanuni temsilcisine ve kendisine karşı korunması ifade edildikten sonra kişilik hakkını koruyucu genel hükümler ile velayet ve vesayete ilişkin hükümlerin çocuğun kişilik hakkının korunması bakımından karşılaştırılması yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞA İLİŞKİN BAŞLICA KAVRAMLAR

I. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuk kavramının tanımını yapabilmek, çocuğun kaç yaşına kadar korunmaya ihtiyaç duyduğunu belirleyebilmeye bağlıdır. Çünkü çocuk, zorunlu olarak doğumundan itibaren korunmaya ve yardıma ihtiyaç duyar. Bu koruma ve yardım çocuğun biyolojik gelişim hızına bağlı olarak bir süre devam eder¹.

Çocuk, ana babadan türeyen evlat anlamında hısımlığı ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Çocuk, henüz erginliğini kazanamamış onsekiz yaşından küçük olandır². Hukukta çocuk, küçüğü yetiskinden ayırma ve ana babaya olan soybağını ifade edebilme olmak üzere iki farklı anlamda kullanılır³. Çocuk, doğumla erginlik arasında olan dönemdeki kişiyi ifade eder⁴.

A. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Çocuk Kavramı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve çocukların medeni, toplumsal ve sosyal haklarını kapsayan 54 maddelik uluslararası anayasa niteliğinde olan⁵ Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)⁶'nin 1. maddesinde çocuk, daha erken yaşta ergin olma durumu dışında onsekiz yaşın

¹ İNAN, Ali Naim, Çocuk Hukuku, İstanbul 1968, s.10-11.

² SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, Genişletilmiş İkinci Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul 2017, s.10.

³ AKYÜZ, Emine, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Ankara 2018, s.102.

⁴ ELÇİN GRASSINGER, Gülçin, Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velâyet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, İstanbul 2009, s.51; REYHANİ YÜKSEL, Sera, Velayet Hakkının Anayasal Sınırları, İstanbul 2016, s.6.

⁵ FENDOĞLU, Hasan T., Çocuk Hakları Hukuku, Ankara 2014, s.28.

⁶ Türkiye Cumhuriyeti tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanan ÇHS, 11 Aralık 1994 tarih ve 22138 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4058 sayılı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile onaylanması uygun bulunarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.90/f.5 gereği iç hukuk normu haline gelmiştir.

bitirilmesine kadar herkes olarak tanımlanmış⁷ ve çocuğun tanımı ile başlayarak ÇHS'nin uygulama alanını da belirlenmiştir⁸.

Çocuk kavramı, iç hukukta yer alan tüm hukuk dallarında aynı anlamda kullanılan bir kavram olmamakla birlikte çoğunlukla henüz onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiyi ifade eder⁹.

B. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk Kavramı

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m.6'da çocuk kavramı, henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır. Cezai sorumluluk bakımından TCK m.31'de çocuk için yaş küçüklüğünün kusur yeteneğine etkisi düzenlenmiştir. Çocuk için bu etki, onsekiz yaşın tamamlanmasına kadardır¹⁰.

TCK m.31/f.1 gereği fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. TCK m.31/f.2 gereği fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmemesine göre farklılık arz eder. TCK m.31/f.3 gereği onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara yaş küçüklüğü nedeniyle cezada indirim yapılır.

C. Çocuk Koruma Kanunu'nda Çocuk Kavramı

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)¹¹ m.3/f.1'de çocuk, “ *daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi*” şeklinde tanımlanır. Tanıma göre

⁷ ÇHS m.1 “*Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*” şeklindedir.

⁸ TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku, Ankara 1991, s.54.

⁹ YILMAZ, Ejder, “Çocuk Hakları Açısından: Çocuğun Davada Temsilinin ve İradesinin Önemi”, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, DEÜHFD, C.11, Özel Sayı, 2009, s.819.

¹⁰ ARTUK, M. Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, M. Emin/ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2017, s.539-540; KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı, Ankara 2019, s.317-318.

¹¹ Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla 50 maddeden oluşan ÇKK, 15 Temmuz 2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

onsekiz yaşını doldurmadan önce mahkeme kararı veya evlenme yoluyla erginlik kazanılmış olsa bile çocuk olarak ÇKK hükümlerinden yararlanılmaya devam edilir¹².

D. Türk Medeni Kanunu’nda Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)’nda yer almasına rağmen neyi ifade ettiği açıklanmamıştır. Bazen evlat anlamında ancak çoğunlukla velayet altındaki kişiyi ifade etmek için kullanılmıştır¹³. Erginlik, TMK m.11 hükmü gereği onsekiz yaşın doldurulması ile kazanılabileceği gibi TMK m.11/f.2 gereği evlenme ile ergin olma ya da TMK m.12 hükmü gereği mahkeme kararı ile ergin kılınma mümkündür. Erginliğin kazanılması ile çocukluk sona erer.

Anlamları bakımından “çocuk” ve “küçük” kavramları arasında fark olmasına rağmen bazen birbirinin yerine kullanılmaktadır¹⁴. TMK’da da bazen “çocuk” bazen de “küçük” kavramı yer almıştır. Bu sebeple Kanunda bir kavram ikiliği vardır. Kanunda onsekiz yaşını doldurmayanların ehliyeti ile ilgili olan düzenlemelerin yer aldığı hükümlerde “küçük” kavramı kullanılmıştır. “Çocuk” kavramı ise Kanunda belli bir yaşın doldurulması ile son bulmayan, ömür boyu süren soybağı düzenlemelerinde ve geçici bir dönemi ifade edebilmek amacı ile velayet ilişkisi içinde kullanılmıştır¹⁵.

II. ÇOCUK HAKLARI KAVRAMI

Çocuk¹⁶, güçsüz ve savunmasız olarak doğar. İhtiyaçlarının karşılanabilmesi için çevresine bağımlıdır. Hukukta işçi, tüketici, kiracı gibi görece güçsüzleri koruyucu düzenlemeler gibi korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar için de eşitlik ilkesi gereği koruyucu düzenlemeler getirilmiştir¹⁷.

¹² ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.51.

¹³ YÜCEL, Özge, Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili, Ankara 2011, s.3; REYHANİ YÜKSEL, s.7.

¹⁴ YILMAZ, Çocuğun Davada Temsili, s.819.

¹⁵ DEDE, İsmail, Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini, İstanbul 2019, s.12.

¹⁶ Çocukluğun gelişimi hakkında bilgi için bkz. BAKTİR ÇETİNER, Selma, Velayet Hukuku, Ankara 2000, s.24-27.

¹⁷ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.4.

Onsekiz yaşını doldurmamış olan çocuklara insan haklarının ve anayasal hakların tanınmasıyla oluşan çocuk hakları, ÇHS¹⁸ ile uluslararası anlamda hukukta yer almıştır¹⁹. Çocuk haklarının tarihçesi²⁰, çocuğun üzerinde serbestçe tasarruf edilebilir bir nesne olmaktan çıkarılıp, haklara sahip, kişiliği olan bir özneye dönüştürülmesi sürecidir²¹.

Çocuk hakları, çocuğun duygusal, bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki bakımdan hukuk kuralları ile korunmasını ve sağlıklı bir biçimde özgürce gelişmesini amaçlayan kurallar bütünüdür. Çocuğun değerini korumayı amaçlayan bu haklar sayesinde çocuk, ihtiyaçları doğrultusunda korunur ve çocukluk dönemini olması gereken şekilde yaşar. Çocuk hakları temel olarak yaşama hakları, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları²² olmak üzere en geniş kapsamıyla ÇHS’de yer almaktadır.²³ Çocuk hakları sadece insan haklarından değil, aynı zamanda ana babayı tanıma, eğitim görme, oyun oynama gibi çocuklara tanınan bazı özel haklardan da oluşur²⁴.

Çocuk hakları ile ilgili yapılan düzenlemelerdeki temel amaç, çocuğun her türlü istismardan uzak olarak güvenli ve korunaklı bir şekilde büyümesi ve gelişmesini

¹⁸ Bir önsöz ve üç kısım olmak üzere 54 maddeden oluşan ÇHS’nin birinci kısmı, dar anlamda medeni haklar ve kişisel haklardan oluşan geniş anlamda medeni haklar, ekonomik haklar, sosyal haklar ve kültürel haklar şeklinde gruplandırılabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İNAN, Ali Naim, “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, AÜHFD, C.44, S.1-4, 1995, s.766 vd.

¹⁹ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.9.

²⁰ Çocuk haklarının tarihsel gelişimi hakkında bilgi için bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.15-28; REYHANİ YÜKSEL, s.9-12; KURT, Sevil Lale, “Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Y.16, S.36, Ocak-Haziran 2016, s.99-127; GÖREN, Zafer, “Çocukların Temel Haklarının Anayasal Garantisi”, 10. Yıl’a Armağan, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.11, S.22, 2012, s.48-49.

²¹ URAN, Peri, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Yorumları Işığında 1982 Anayasası İle Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Karşılaştırmalı İncelemesi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.13, S.26, 2014/2, s.96; ERBAY, Ercüment, Çocuk Hakları, 2. Baskı, İstanbul 2019, s.36; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.15.

²² Çocuğun uygun standartlarla yaşama ve beslenme, bakım, barınma gibi ana ihtiyaçlarını sağlayan yaşama hakları; çocuğun eğitim görme, bilgi edinme ve alma hakkı, oyun ve dinlenme hakkı gibi haklardan oluşan gelişme hakları; çocuğun ihmal, istismar, madde bağımlılığı gibi her türlü tehlikeye karşı korunmasını amaçlayan korunma hakları; çocuğun görüşlerini ifade edebilme ve kendisi ile ilgili konularda karara katılma gibi toplumda söz sahibi olmasını sağlayan katılma haklarından oluşur. Bkz. AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.6.

²³ ÖZMEN, İsmail, Velayet Hukuku Davaları Çocuk Hakları Aile ve Çocuk Mahkemeleri, Son Değişikliklerle Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2013, s.20; ÖZDEMİR, Hayrunnisa/RUHİ, Ahmet Cemal, Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, İstanbul 2016, s.3; AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.5-6.

²⁴ SEROZAN, Rona, “Çocuk Hakları”, Güncel Hukuk Dergisi, Nisan 2005, s.16; KARAKAŞ, Banu/ÇEVİK, Ömer Can, “Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18/3, 2016, s.890.

sağlamaktır²⁵. Eşit davranılmasını isteme hakkı; ad ve vatandaşlık üzerinde hak; sağlık, eğitim ve öğretim temel hakkı, bilgi edinme, düşüncesini ifade etme, dinlenilme hakkı; tatil, oyun ve dinlenme hakkı; özel yaşamın gizliliği; ihmale ve istismara karşı korunmayı isteme hakkı; bir aileye, ana baba bakımına ve güvenli bir yuvaya sahip olma hakkı temel çocuk haklarındandır²⁶.

III. ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN BAŞLICA İLKELER

Çocuk haklarına ilişkin başlıca ilkeler vardır. Bunlar; çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi, çocuğun görüşünün dikkate alınması ilkesi, çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi ve ölçülülük ilkesi, çocuk haklarının kamu düzenine ilişkin olması ilkesidir.

A. Çocuğun Yararının Gözetilmesi İlkesi

Çocuk haklarına ilişkin başlıca ilkelerden biri olan çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi, çocuk haklarının yaşama geçirilmesinde bir kılavuzdur. İdare hukukundaki “kamu yararı” kavramının çocuk hukukundaki karşılığı “çocuk yararı” kavramıdır. Çocuk yararı, kapsamı geniş, hâkimin takdirine açık ve somut olayın şartlarına göre uyarlanabilir bir kavramdır²⁷. Birçok durumda söz konusu olan çocuk yararı kavramı bu sebeplerle ne kanunlarda ne de ÇHS’de tanımlanmamıştır²⁸.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne büyük ölçüde benzeyen²⁹ ve on ilkeden oluşan, 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesi’nde çocuğun yararı kavramı ilk defa yer almıştır³⁰. ÇHS’ de ise m.3/f.1’de sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararının esas

²⁵ UĞURLU, Zeynep/GÜLSEN, İpek Aksoy, “Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması”, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, C.1, S.1, Haziran 2014, s.8.

²⁶ URAN, s.99-100; GÖREN, s.46-47.

²⁷ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.65-66.

²⁸ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.53; ÖZMEN, s.33; ELÇİN GRASSINGER, Gülçin E., “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.825; ÇELİKEL, Serdar, Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmeler Işığında Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, Ankara 2012, s.69; ÖZDEMİR/RUHİ, s.17.

²⁹ İNAN, Ali Naim, “Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 1968, s.202.

³⁰ USTA, Sevgi, Çocuk Hakları ve Velayet, İstanbul 2012, s.92; REYHANİ YÜKSEL, s.89.

alınması gerektiği ifade edilmiştir. ÇHS m.18/f.1’de³¹ de velayet ve vesayet açısından çocuk yararının öncelikli olması gerektiği belirtilmiştir.

Çocuk yararı kavramı doktrinde ve hukuki düzenlemelerde farklı adlarda ifade edilmektedir. ÇHS m.3, m.18’de ve Anayasa m.41’de çocuğun yüksek yararı olarak, ÇKK m.4’te çocuğun yarar ve esenliği olarak, TMK m.305’te küçüğün yararı ve m.346’da çocuğun menfaati olarak; doktrinde ise çocuğun yararı, esenliği, menfaati şeklinde yer almaktadır³².

Çocuğun yararı, somut bir durumda, çocuğun maddi, manevi, ekonomik ve sosyal açıdan korunması, kültürel hakları ile eğitim ve öğretiminin sağlanması ile geliştirilmesidir³³. Çocuğa ilişkin karar verecek kişinin, çocuğun ayırt etme gücüne sahip olduğu varsayımında çocuk tarafından o işlem yapılacak olsaydı, nasıl hareket edeceğini farazi olarak belirleyip ona göre karar vermesi demektir³⁴.

Çocuğun yararı³⁵; çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişimi, istekleri ve sosyo-ekonomik koşullar gibi çevresel etkileri de göz önünde bulundurarak sağlıklı bir şekilde gelişmesi için gerekli koşulların sağlanmasını hedefleyen, çocuk ile ilgili her konuda dikkate alınması gereken göreceli bir kavramdır³⁶. Çocuk yararı kavramı geniş

³¹ ÇHS m.18/f.1 “*Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilelere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.*” şeklindedir.

³² **ELÇİN GRASSINGER**, Tedbirler, s.57; **USTA**, Çocuk, s.93.

³³ **İNAN**, Ali Naim, “Çocuğun Korunmasında Medeni Kanunumuzun İlkeleri ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede Hak Grupları”, İstanbul Üniversitesi Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.712.

³⁴ **ELÇİN GRASSINGER**, Tedbirler, s.60.

³⁵ Yarg. 2. HD, E. 2019/7176, K. 2019/11164, T. 11.11.2019: “... Çocuğun yararı ise; çocuğun bedensel, fikri ve ahlaki bakımdan en iyi şekilde gelişebilmesi ve böyle bir gelişmenin gerçekleştirilmesi için, çocuğa sosyal, ekonomik ve kültürel koşulların sağlanmış olmasıdır. Çocuğun bu konulardaki üstün yararını belirlerken; çocuk yetişkin biri olmuş olsaydı, kendisini ilgilendiren bir olayda, kendi yararı için ne gibi bir karar verebilecekti ise, çocuk için karar veren makamındaki kişinin de aynı yönde vermesi gereken karar; yani çocuğun farazi düşüncesi esas alınacaktır...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 27.03.2020).

³⁶ **YÜCEL**, Özge, “Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi”, *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2, Aralık 2013, s.120; **ELÇİN GRASSINGER**, Çocuğun Menfaati, s.826; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.54; **REYHANİ YÜKSEL**, s.91.

yorumlanmalıdır. Bu kavramdan çocuğun kısa vadeli çıkarı anlaşılmalı, geniş kapsamlı olarak toplum içindeki çocuk yararı ifade edilir³⁷.

Çocuğun yararı ile başkasının yararı arasında çatışma yaşandığında çocuğun yararına öncelik verilmelidir³⁸. Çocuğun yararının ana babasının yararı ile çatışması durumunda da çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi gereği çocuğa öncelik tanınmalıdır³⁹. Ayrıca, her çocuk için ayrı ayrı değerlendirilme yapılmalıdır. Her somut olay için yapılacak bu değerlendirmelerde tıp ve sosyal bilimlerden de yararlanılması çocuğun yararının belirlenebilmesi için şarttır⁴⁰. Serozan'a göre çocuğun yararı, çocuk hukukunda karşılaşılan bütün kavşaklarda kullanılması gereken şaşmaz bir pusuladır⁴¹. Çünkü zayıfı güçlüye karşı koruyan en üst ilke olan çocuk yararının gözetilmesi ilkesi, çocuk ile ilgili ortaya çıkan tüm sorunlarda yetkililere ışık tutar ve çözümün çocuk yararına yapılmasını emreder⁴².

Velayetin kullanılmasında, kaldırılmasında veya boşanma durumunda velayetin kime verileceğinin belirlenmesinde⁴³, velayet hakkına sahip olmayan ana veya baba ile çocuk arasındaki kişisel ilişkinin kurulmasında⁴⁴, çocuğun soybağının belirlenmesinde, çocuğun evlat edinilmesinde, çocuğa bakma ve yardım etme yükümlülüğünde

³⁷ **ABİK**, Yıldız, "Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı", Prof. Dr. Şener Akyol'a Armağan, İstanbul 2011, s.3; **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.65; **BAYGIN**, Cem, Soybağı Hukuku, İstanbul 2010, s.272.

³⁸ **ÖZER TAŞKIN**, Özden, Velayette Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2006, s.21; **USTA**, Çocuk, s.95.

³⁹ **BAKTİR ÇETİNER**, s.33.

⁴⁰ **REYHANİ YÜKSEL**, s.92; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.54; **USTA**, Çocuk, s.95; **KARACA**, Hilal, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Ankara 2015, s.83.

⁴¹ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.162.

⁴² **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.12.

⁴³ Velayet hakkı nedeniyle ana babaya yüklenen çocuğun bakımı, eğitimi, barınması, korunması, temsili, psikolojik ve sosyal gelişimi gibi bütün görevler, çocuğun yararı kavramı kapsamındadır. Çocuğun yararı bakımından bu görevleri ana babadan hangisi daha iyi yerine getirecekse boşanma halinde velayet hakkı ona verilir. Çocuğun yaşı, eğilimleri gibi etmenlerin de çocuğun yararı üzerindeki etkisi dikkate alınarak her somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilerek karar verilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **AKKURT**, Sinan Sami, "Çocuğun Kişiliğinin Korunması ve Velayetin Belirlenmesinde Çocuğun Menfaati Olgusu", Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.111-115.

⁴⁴ TMK m.325/f.1'de üçüncü kişiler bakımından çocukla kişisel ilişki kurulmasında çocuğun yararı (menfaati) kavramına açıkça yer verilmesine rağmen TMK m.323'te ana babanın çocukla kişisel ilişki kurması ile ilgili hükümde çocuğun yararı kavramı yer almamış olsa da çocuk ile kurulacak olan kişisel ilişkinin belirlenmesinde ilk olarak çocuğun yararı dikkate alınmalıdır. Bkz. **ERLÜLE**, Fulya, "Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması", MÜHF-HAD, C.16, S.3-4, 2010, s.225.

kapsamının belirlenmesi gibi birçok durumda çocuk yararının gözetilmesi ilkesi belirleyici olur⁴⁵.

B. Çocuğun Görüşünün Dikkate Alınması İlkesi

Çocuk haklarına ilişkin başlıca ilkelere bir diğeri katılım hakkı olarak da ifade edilen⁴⁶ ve diğer bildirdelerde yer almayıp ilk defa ÇHS’de düzenlenen⁴⁷ çocuğun görüşünün dikkate alınması ilkesidir. ÇHS m.12, görüşlerini oluşturma yeteneğindeki her çocuğun, kendisi ile ilgili olan konularda görüşlerini serbestçe açıklayabilmesini ve dinlenilme hakkı olduğunu belirtir⁴⁸. Bu nedenle, çocuğun görüşünün dikkate alınması ilkesi, hem aile hem de toplum açısından büyük öneme sahiptir⁴⁹.

ÇHS’de yer alan çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkı (m.13), düşünce, din ve vicdan özgürlüğü hakkı (m.14), dernek kurma ve toplanma hakkı (m.15), özel yaşamına saygı hakkı (m.16), kitle iletişim araçları ve diğer bilgi kaynaklarına erişim hakkı (m.17) çocuğun görüşünün alınması ilkesi ile ilgilidir⁵⁰.

Çocuğun görüşünün dikkate alınması ilkesi açısından iç hukukta TMK m.339/f.3 ve m.450 düzenlemeleri vardır. Çocuğun velisi veya vasisinin belirlenmesinde⁵¹, kişisel ilişki düzenlemesinde, ad değiştirilmesinde çocuğa görüşünü ifade etme imkanı sağlanmıştır. Ayrıca çocuğun kişi varlığı ile doğrudan ilgili olan tıbbi müdahaleler gibi kişilik değerleri tasarrufu söz konusu olduğunda ve nişanlanma, evlenme ya da evlatlık

⁴⁵ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.66; AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.54; ÖZDEMİR/RUHI, s.4.

⁴⁶ USTA, Çocuk, s.96; REYHANİ YÜKSEL, s.95.

⁴⁷ ERBAY, Ercüment, “Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C.2, S.1, 2013, s.39.

⁴⁸ ÇHS m.12 “1) Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar. 2) Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.” şeklindedir.

⁴⁹ AKYÜZ, Emine, Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması (Ulusal ve Uluslararası Hukukta), Ankara 2000, s.24.

⁵⁰ KARACA, s.87.

⁵¹ Yarg. HGK, E. 2011/2-884, K. 2012/197, T. 16.03.2012: “...Velayetin anne ya da babaya verilmesi, daha çok çocuğu ilgilendiren, onun menfaatine ilişkin bir husus olduğuna göre, gerek yukarıda açıklanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 3. ve 6. maddelerinde yer alan hükümler, gerekse velayete ilişkin yasal düzenlemeler karşısında, velayeti düzenlenen çocuğun, idrak çağında olması halinde, kendisini yakından ilgilendiren bu konuda ona danışılması ve görüşünün alınması gerekir...”, www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

olma gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasında çocuğun görüşünün yanında rızasının da alınması gerekir⁵².

Çocuğun yaşı ve olgunluğuna göre görüşleri alınır. Ancak çocuğun görüşünün dikkate alınması ilkesi ile çocuğa sorumluluk değil yetki verilir, hak sahibi yapılır. Çocuk ise dinlenilme hakkını kullanıp kullanmamada serbesttir⁵³. Çocuk, uzmanlar veya hâkim tarafından doğrudan ya da temsilcisi vasıtasıyla dolaylı bir şekilde dinlenebilir. Ana babanın dinlenilmesi, çocuğun dinlenilmemesini gerektirmez. Boşanmada velayetin belirlenmesi ve kişisel ilişki kurulması gibi davalarda ayırt etme gücüne sahip çocuğun görüşünün bizzat alınması hâkim tarafından takip edilmesi gereken zorunlu bir usuldür⁵⁴.

Çocuğun görüşünün dikkate alınması ve dinlenilmesinin iki amacı vardır. Bunlar, çocuğun kişi varlığına değer verilmesi ve somut bir olayda karar verirken hâkimin durumu anlamasını sağlamadır. Psikolog, pedagog gibi uzmanlarca çocuğun psikolojik açıdan iradesini beyan etme olgunluğunda olduğu tespit edildiyse, çocuğun görüşünün dikkate alınması gerekir. Ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsiz olan çocuklarda çocuğun görüşünün alındığı durumda, çocuğun yararı ile görüşü çatışırsa hâkim somut olayı şartları çerçevesinde değerlendirerek çocuğun yararı doğrultusunda bir karar verebilir. Burada çocuğun nesnel açıdan akılcı olmayan iradesinin yerini kendisinin öngöremediği ancak yararına olan çözüm alır. Çünkü çocuğun görüşünün dikkate alınması ilkesinin sınırını çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi çizer⁵⁵.

C. Çocuğun Kişiliğine Saygı Gösterilmesi ve Ölçülülük İlkesi

Çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi ve ölçülülük ilkesi, çocuk haklarına ilişkin başlıca ilkelerden biridir. Çocuğun ilk sosyal deneyimlerini kazandığı yer olan aile,

⁵² SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.69; REYHANİ YÜKSEL, s.97-98.

⁵³ KARACA, s.87.

⁵⁴ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan Cilt-2, İstanbul 2009, s.1228, 1230.

⁵⁵ ELÇİN GRASSINGER, Çocuğun Menfaati, s.833, 835-837, 840.

çocuğun kişilik⁵⁶ gelişiminde önemlidir⁵⁷. Çocuğun sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimini sağlayan temel kurum ailedir. Çocuk ana babasının yol göstermesi ile gelişir ve giderek onlara olan ihtiyacı azalır⁵⁸.

Çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi ilkesi, çocuğun kişiliğinin geliştirilmesi ve korunması gerektiğini belirtir. Velayete sahip ana babanın çocuklarıyla ilgili verecekleri kararlarda yetkisini sınırlandırır. TMK m.322, m.339 ve m.340 hükümleri, ana baba ile çocuk arasında karşılıklı saygı gösterme yükümlülüğünü içeren düzenlemelerdir⁵⁹. Kişiliğe saygı gösterilmesinin sağlanması için ayrıca TMK m.23'te kişiliğin hukuki işlemle korunması, m.24'te ise hukuka aykırı fiillerle yapılacak olan saldırılara karşı korunmasına yönelik düzenlemeler vardır⁶⁰.

Ölçülülük ilkesi⁶¹, çocuğun kişi olmasından kaynaklanan temel hakların yaş küçüklüğü nedeniyle sınırlandırılmasında etkili olur. Ana babanın hakları ile çocuğun doğuştan sahip olduğu anayasal temel hakları çatıştığında ölçülülük ilkesi devreye girer ve çözüm için her bir somut olayın özellikleri dikkate alınır. Ana baba tarafından çocuğun telefon konuşmasının dinlenip dinlenmeyeceği, çantasına bakılıp bakılamayacağı, etkinliklere katılmasının engellenip engellenemeyeceği ölçülülük ilkesi açısından değerlendirilir⁶². Örneğin, çocuğun gizli alanına ilişkin çocuğun korunması amacıyla ancak haklı sebeplerin mevcut olması durumunda ana baba tarafından amaca uygun bir

⁵⁶ Kişilik, kişinin çevresiyle olan etkileşimi içerisinde duygu, düşünce ve davranışları bakımından ayırt edici özelliklerinin birleşimi olarak tanımlanabilir. Bkz. **ATKINSON**, Rita L./**ATKINSON**, Richard C./**SMITH**, Edward E./**BEM**, Daryl J./**NOLEN-HOEKSEMA**, Susan, Psikolojiye Giriş, (Çev. Yavuz ALAGON), 3. Baskı, Ankara 2006, s.433. Kişinin kendisinden kaynaklanan bilişsel, duygusal ve güdüsel süreci ile tutarlı davranış biçimine kişilik denir. Bkz. **BURGER**, Jerry M., Kişilik, (Çev. İnan Deniz ERGUVAN SARIOĞLU), İstanbul 2006, s.23.

⁵⁷ **YAVUZER**, Haluk, Çocuk Psikolojisi, 31. Basım, İstanbul 2008, s.129, 131.

⁵⁸ **AKYÜZ**, Emine, "Medeni Kanunun Velayete İlişkin Hükümlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İsviçre Medeni Kanunu Işığında Değerlendirilmesi", İstanbul Üniversitesi Cumhuriyet'in 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.654.

⁵⁹ **İMAMOĞLU**, S. Hülya, "Yeni Medeni Kanundaki Düzenleme ve Velayete Hakim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi", AÜHFD, C.54, S.1, 2005, s.172-174.

⁶⁰ **ÖZSUNAY**, Ergun, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul 1977, s.6; **HELVACI**, Serap, Gerçek Kişiler, 7. Bası, İstanbul 2016, s.26; **DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2019, s.13.

⁶¹ Ölçülülük ilkesi, üstün ve geçerli bir amaç için ona uygun yapılan sınırlamanın kaçınılmaz son çare olarak başvurulmuş olması ve amaç için aracın belirlenmesinde ölçülü olunmasıdır. Bkz. **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.41.

⁶² **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.62, 261-262.

önlem alınabilir. Ancak alınan önlem ile çocuğa sağlanacak yarar, çocuğa verilecek zarardan fazla olmalıdır⁶³.

D. Çocuk Haklarının Kamu Düzenine İlişkin Olması İlkesi

Çocuk haklarına ilişkin olan başlıca ilkelerden bir diğeri olan çocuk haklarının kamu düzenine ilişkin olması ilkesidir. Bu ilke gereği çocuk hukukunun kuralları emredicidir, kuralların içeriği ve şekli değiştirilemez⁶⁴. Örneğin, velayet ve vesayet kurumunu devlet denetler. Çocuk hukukunun kapsamındaki kuralların yorumu ve uygulamasında Anayasa'nın temel ilkelerinden biri olan sosyal devlet ilkesi önemli bir yer tutar⁶⁵.

IV. ÇOCUKLUĞUN BAŞLANGICI

Türk hukukunda çocukluk, kişiliğin kazanılması ile başlar⁶⁶. TMK m.28/f.1'e göre kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar. Kişinin hak ve yükümlülüklerle sahip olması ve korunması bakımından kişiliğin kazanılıp kazanılmadığı, kazanılacaksa hangi andan itibaren kazanılacağına belirlenmesi önemlidir⁶⁷. Kişiliğin başlangıcı için tam doğum ve sağ doğum olmak üzere iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir⁶⁸.

⁶³ **BAYGIN**, Soybağı Hukuku, s.275.

⁶⁴ **FENDOĞLU**, s.79.

⁶⁵ **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.13; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s.4-5.

⁶⁶ **İNAN**, Çocuk Hukuku, s.11; **AKYÜZ**, Çocuğun Korunması, s.103.

⁶⁷ **ÖZTAN**, Bilge, Şahsın Hukuku Hakikî Şahıslar, 7. Baskı, Ankara 1997, s.10.

⁶⁸ **OĞUZMAN**, M. Kemal/**SELİÇİ**, Özer/**OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 17. Bası, İstanbul 2018, s.7; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Medeni Hukuk, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 3. Bası, Ankara 2019, s.197; **İMRE**, Zahit, Medenî Hukuka Giriş, Yenilenmiş 3. Bası, İstanbul 1980, s.352; **KÖPRÜLÜ**, Bülent, Medenî Hukuk, İstanbul 1968, s.162-163; **DURAL/ÖĞÜZ**, s.17; **HELVACI**, Kişiler, s.27; **ÖZSUNAY**, Gerçek Kişiler, s.15; **ÖZTAN**, Şahsın Hukuku, s.10; **ZEVLİLİLER**, Aydın/**ERTAŞ**, Şeref/**HAVUTÇU**, Ayşe/**GÜRPINAR**, Damla, Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), 8. Bası, Ankara 2013, s.73; **AKİPEK**, Jale/**AKINTÜRK**, Turgut/**ATEŞ**, Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku 1.Cilt, 14. Bası, İstanbul 2018, s.241; **ZEYTİN**, Zafer/**ERGÜN**, Ömer, Türk Medeni Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2018, s.79; **AKINTÜRK**, Turgut/**ATEŞ**, Derya, Medenî Hukuk, 23. Baskı, İstanbul 2017, s.111; **İNAN**, Çocuk Hukuku, s.12; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.103; **REYHANİ YÜKSEL**, s.12; **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.90; **ÖZDEMİR/RUHİ**, s.32; **ÖZMEN**, s.1-2.

A. Tam Doğum

Tam doğum, çocuğun anadan tamamen ayrılarak ana rahminin dışında bağımsız olarak varlık kazanmasıdır. Kişiliğin kazanılmasında gerekli olan tam doğum şartının gerçekleşebilmesi için ayrıca göbek kordonunun kesilmiş olması aranmaz⁶⁹. Ancak doğumun tamamlanma zamanına ilişkin kanunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Tam doğumun gerçekleşmesi bakımından doğumun, doğal yoldan ya da doktor müdahalesi ile olan sezaryen arasında fark yoktur⁷⁰. Ayrıca doğumun tam olup olmadığı ile ilgili bir uyumsuzluk yaşanması durumunda tıp bilimindeki bilirkişilere başvurulur⁷¹.

B. Sağ Doğum

Sağ doğum, çocuğun kısa bir süre bile olsa anadan bağımsız olarak yaşamasıdır⁷². Sağ doğumun ne zaman gerçekleştiğine ilişkin doktrinde farklı görüşler vardır. Doktrinde bir görüşe göre ana vücudundan tam olarak ayrılan çocuğun en az bir kere nefes alması sağ doğum şartını sağlayıp kişilik kazanması için yeterlidir. Nefes almış olan çocuk sağ doğmuş anlamına gelir⁷³. Diğer bir görüşe göre, sağ doğum için soluk alıp verme ve kalp atışı birlikte bulunmalıdır⁷⁴. Bir başka görüşe göre, sağ doğum için çocuğun nefes alma veya kalp atışı olarak bir yaşam belirtisi göstermesi gereklidir⁷⁵. Bizim de katıldığımız ağırlıklı görüşe göre ise, sağ doğum için çocuğun nefes alma, kalp atışı, ağlama gibi tıp biliminin kabul ettiği herhangi bir yaşam belirtisi göstermesi yeterlidir. Sağ doğum ile ilgili uyumsuzluklarda tıp bilimindeki bilirkişilere başvurulmalıdır⁷⁶.

⁶⁹ HELVACI, Kişiler, s.27; DURAL/ÖĞÜZ, s.17; AKINTÜRK/ATEŞ, Medeni Hukuk, s.111; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.198.

⁷⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.7-8; ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.15.

⁷¹ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.241; İNAN, Ali Naim, “Çocuğun Korunması ve Polis”, AÜHFD, C.37, S.1, 1980, s.246.

⁷² ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.15; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.8; DURAL/ÖĞÜZ, s.17; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.12; ZEVLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.73; ÖZBAY, İbrahim, “Türk Hukukunda Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlamların İcrası Hakkındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Y.4, S.2, Ankara 2017, s.34.

⁷³ İNAN, Çocuk Hukuku, s.12; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.241.

⁷⁴ ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.17.

⁷⁵ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.197-198.

⁷⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.8-9; HELVACI, Kişiler, s.28; DURAL/ÖĞÜZ, s.18; ÖZTAN, Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, 41. Bası, Ankara 2016, s.224; ÖZEL, Çağlar,

TMK m.28/f.1 hükmü, kişiliğin kazanılması için tam ve sağ doğum şartları dışında çocuğun yaşama yeteneğinin olup olmadığını aramamıştır. Çocuk doğumdan sonra çok kısa bir süre yaşayıp ölse bile kişilik kazanmış olur⁷⁷. Ayrıca yapışık ikiz olması⁷⁸ ya da insan biçiminde olmaması çocuğun kişilik kazanmasına engel değildir. Çocuğun insandan tam ve sağ olarak doğması kişilik kazanması için yeterlidir⁷⁹.

C. Doğumun İspatı

TMK m.6 ve TMK m.29/f.1 hükümleri gereği çocuğun sağ ya da ölü doğduğunu ispat, bunu iddia edene aittir⁸⁰. TMK m.29/f.2 hükmü gereği birden fazla kişi içinde hangisinin diğerinden daha önce ya da sonra öldüğünün ispat edilememesi durumunda hepsinin aynı anda öldüğü kabul edilmelidir.

TMK m.30 hükmü gereği doğum, nüfus sicilindeki kayıtlarla ispat olunur. Ancak nüfus sicilinde bir kayıt bulunamazsa ya da bulunan kaydın doğru olmadığı anlaşılırsa, gerçek durum her türlü kanıtla ispat edilebilir.

D. Ceninin Durumu

TMK’da tanımlanmamış olan cenin kavramı⁸¹, ana rahmindeki henüz doğmamış çocuk olarak ifade edilir. TMK m.28/f.2 gereği çocuk hak ehliyetini, tam ve sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü an kazanır. Döllenme anı, çocuğun ana rahmine düştüğü zamandır. Bu nedenle kişilik, tam ve sağ doğması ile başlasa da geriye etkili olarak hüküm ifade eder⁸².

“Madeni Hukuk Bakımından Ölüm Anının Belirlenmesi ve Ceset Üzerindeki Hakka İlişkin Bazı Düşünceler”, AÜHFD, C.51, S.1, 2002, s.46.

⁷⁷ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.13; DURAL/ÖĞÜZ, s.19; KÖPRÜLÜ, s.163; İNAN, Çocuk Hukuku, s.12.

⁷⁸ Bağımsız düşünme yeteneği var ise yapışık doğan ikizlerin hayati organları tek de olsa iki kişi olarak sayılmalıdır. Bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.9.

⁷⁹ DURAL/ÖĞÜZ, s.20.

⁸⁰ HELVACI, Kişiler, s.29; DURAL/ÖĞÜZ, s.20.

⁸¹ ÖZSUNAY, Ergun, “Uluslararası Belgelerde ve Bazı Ulusal Hukuk Düzenlerinde Embriyo ve Cenin’in Hukuksal Durumu ve Korunması”, Medeni Hukuk Hocalarına Saygı Günleri, Medeni Hukukta Güncel Sorunlar ve Önemli Gelişmeler Sempozyumu, İstanbul 2011, s.130.

⁸² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.10-11; HELVACI, Kişiler, s.29.

Cenin bakımından hak ehliyeti geciktirici şarta bağlıdır⁸³. Kişiliğinin başladığı an olan sağ ve tam doğum gerçekleşene kadar ceninin hak ehliyeti olmaz. Sağ olarak tam doğum gerçekleşirse ceninin hak ehliyeti ana rahmine düştüğü andan itibaren kazanılmış olur, bu nedenle geçmişe etkilidir⁸⁴. TMK m.582’ e göre cenin bu şekilde mirasçı olur. Örneğin, eşi hamile iken ölen bir babanın çocuğu, babasının ölümünden sonra tam ve sağ olarak doğarsa babasına mirasçı olur⁸⁵.

Doğum öncesinde ceninin haksız bir fiil sonucu zarar görmesi durumunda, tam ve sağ doğduğu andan itibaren uğradığı bedensel zarar nedeniyle sorumlu kimselerden Türk Borçlar Kanunu (TBK) m.54 gereğince tazminat isteme hakkı vardır. Cenin ölü doğması durumunda hak ehliyeti kazanmamış olacağından tazminat talep edemez ancak haksız fiil nedeniyle çocuğunun ölü doğması durumunda ananın manevi tazminat isteme hakkı vardır⁸⁶.

Tüp bebek veya yapay dölleme adıyla bilinen “invitro fertilizasyon” yöntemi ile hamile kalınması durumunda hak ehliyeti kazanma anı, tam ve sağ doğmak şartıyla embriyonun oluştuğu an olan tüpte dölleme anıdır⁸⁷. Henüz ana rahmine düşmemiş olanlar için ceninin aksine TMK’da genel bir hüküm olmamakla birlikte TMK m.513 ve m.583 düzenlemeleri vardır⁸⁸.

⁸³ **ATAAY**, Aytekin, *Medenî Hukukun Genel Teorisi Temel Bilgiler-Genel Kavramlar*, 3. Bası, İstanbul 1980, s.272; **AYDIN ÜNVER**, Tülay, *Cenin Hukukî Konumu*, İstanbul 2011, s.17; **KURT**, Leyla Müjde, “Cenin Malvarlığı Hakları”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, 2011, s.183; **KESKİN**, Dilşad, “Doğum Öncesi Gerçekleşen Zarar Verici Fiil Sebebiyle Tazminat: Ceninin Tazminat Talebi”, GÜHFD, C.XVII, S.1-2, Y.2013, s.746; **SEROZAN**, Rona, “Doğum Öncesi (Prenatal) ve Ölüm Sonrası (Postmortal) Kişiliğin Korunması”, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara 2006, s.313; **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Burcu G., “Cenin Bedensel Bütünlüğünün İhlalinde Maddi Zararın Tazmini”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2018, s.278; **HELVACI**, Kişiler, s.29; **DURAL/ÖĞÜZ**, s.21; **ÖZSUNAY**, Gerçek Kişiler, s.21; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.11; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.199; **ZEVLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR**, s.74. Cenin için geçmişe dönük olarak hak ehliyetinin kazanılmasının geciktirici şarta benzer bir şart olduğu yönündeki görüş için bkz. **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s.245. Öztan’a göre, doktrinde bozucu şartla sona ereceği yönünde bir görüş olmakla birlikte kişiliğin bozucu şartla sona ermesi veya geciktirici şarta bağlı olarak kazanılmasının pratik sonuçları aynıdır, ceninin hak ehliyetine sahip olması doğum olayına bağlı olduğu için arada bir fark yoktur. Bkz. **ÖZTAN**, Şahsın Hukuku, s.15.

⁸⁴ **HELVACI**, Kişiler, s.30; **DURAL/ÖĞÜZ**, s.21.

⁸⁵ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.12.

⁸⁶ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.200-201.

⁸⁷ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.14-15; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.199; **AYDIN ÜNVER**, s.20; **KESKİN**, Ceninin Tazminat Talebi, s.747-748.

⁸⁸ **DURAL/ÖĞÜZ**, s.22.

V. ÇOCUKLUĞUN SONA ERMESİ

A. Erginlik

Çocukluk, fikirsel olgunluğa erişilmesi ile sona erer. Erginlik (rüşt) denen bu olgunluğun yaşını kanun koyucu belirler⁸⁹. Belirli bir yaşın doldurulması ile normal erginlik (TMK m.11/f.1) ya da bu yaşın doldurulmasından önce evlenme ile ergin olma (TMK m.11/f.2) veya mahkeme kararı ile ergin kılınma (TMK m.12) olmak üzere üç şekilde erginlik olur⁹⁰.

1. Normal Erginlik

Normal erginlik olarak da ifade edilen TMK m.11/f.1'e göre erginlik, onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Onsekiz yaşın doldurup ondokuzdan gün alınmasıyla kişi, ergin olur. TMK 'daki bu düzenleme ÇHS m.1'deki düzenleme ile de uyumludur⁹¹.

2. Evlenme İle Ergin Olma

TMK m.11/f.2'e göre evlenme ile kişi ergin olur. Evlenme ile ergin olmada evlenme; boşanma, ölüm ya da gaiplik kararı ile sonlansa da erginlik devam eder. TMK m.124/f.1 gereği olağan evlenme yaşı kadın ve erkek için onyedidir. Onyediyi yaşını doldurmuş ama onsekiz yaşını henüz doldurmamış olan çocuk, ayırt etme gücü varsa ancak veli veya vasisinin izni ile evlenebilir⁹².

Evlenmenin tamamlanmış olması, evlenme ile ergin olma için yeterlidir. Evlenmenin geçerli olup olmaması erginliğin kazanılmasına engel değildir. TMK m.156 gereği mutlak ya da nispi butlan sebeplerinden biri ile sakat olan bir evlenme, hâkimin

⁸⁹ İNAN, Çocuk Hukuku, s.13; AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.105.

⁹⁰ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.105-106; ÖZMEN, s.280-281. Yaş kavramı da ayırt etme gücü kavramı gibi görecelidir. Bu nedenle, kanunda belirli bir durumda erginlik bakımından evlenme veya mahkeme kararıyla ergin kılınmanın mı ya da belirli bir yaşa ulaşmanın mı belirleyici olduğu her kuralın sözü ve özüne uygun biçimde, izlediği amacı doğrultusunda değerlendirilmesi ile mümkündür. Bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.11.

⁹¹ REYHANİ YÜKSEL, s.14.

⁹² AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.106.

butlan kararına kadar geçerli bir evlenmenin tüm sonuçlarını doğuracağından bu evlenme, mutlak ya da nispi butlan sebebiyle sakat bile olsa erginlik kazanılır⁹³.

TMK m.124/f.2'e göre evlenme ile ergin olmada ise olağan evlenme yaşına erişmemiş bir kadın veya erkek, olağanüstü durum ve pek önemli bir sebebin varlığı halinde onaltı yaşını doldurmuş ise ancak hâkimin izni ile evlenebilir. Olağan evlenme yaşı onyediyi iken olağanüstü evlenme yaşı onaltıdır. Hâkim, somut olayda olağanüstü durum ve pek önemli bir sebebin olup olmadığını takdir eder⁹⁴. Hâkim tarafından verilen evlenme izni, belli bir kişi ile evlenilmesi üzerinedir ve bu kararda çocuğun yüksek yararı gözetilmelidir⁹⁵.

3. Mahkeme Kararı İle Ergin Kılınma

Mahkeme kararı ile ergin kılınma (kazai rüşd), TMK m.12'de düzenlenmiştir⁹⁶. Buna göre mahkeme kararı ile ergin kılınma için öncelikle çocuğun onbeş yaşını tamamlamış olması gerekir. Ergin kılınmayı isteme kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için çocuğun kendisi tarafından istemde bulunulmalıdır. Çocuk velayet altında ise, velisinin rızası mutlaka olmalıdır. Velayet ana babadan her ikisinde ise ikisinin de rızası aranır. Velayet ana babadan birinde ise sadece onun rızası aranır. Çocuk vesayet altında ise, vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesi'nden izin ve denetim makamı olan Asliye Hukuk Mahkemesi'nden onay alınmalıdır. Ayrıca vasisinin dinlenilmesine gerek yoktur. TMK m.12'de sayılan bu şartların yanında çocuğun yüksek yararının da verilecek kararda gözetilmesi gerekir⁹⁷.

Çocuğun yüksek yararının dikkate alınması gerektiğinden Kanundaki tüm şartlar sağlansa da mahkeme çocuğun erginliğine karar vermek zorunda değildir. Örneğin, babasının ölümünden sonra büyük bir terekeye sahip olan ailedeki tek ve iş yaşamının içinde bulunan onyediyi yaşındaki çocuğun mahkeme kararı ile ergin kılınmada yararı vardır. Hâkim çocuğun yüksek yararı için yapacağı araştırmada hak ve borç sahibi olma

⁹³ DURAL/ÖĞÜZ, s.54; HELVACI, Kişiler, s.53; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.228.

⁹⁴ REYHANİ YÜKSEL, s.14-15.

⁹⁵ ÖZMEN, s.281.

⁹⁶ TMK m.12 "Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir." şeklindedir.

⁹⁷ DURAL/ÖĞÜZ, s.55-56; HELVACI, Kişiler, s.54-56.

bakımından çocuğun yeterli bir zeka olgunluğunda olup olmadığını, içinde bulunduğu durumun bunu gerektirip gerektirmediğini inceler⁹⁸.

Mahkemenin çocuk için ergin kılınma kararı vermesi ile çocuk, erginliğin bütün hukuki sonuçlarından faydalanır. Velayet ya da vesayet sona erer. Ancak Kanunda evlenme gibi belirli yaştan öngörüldüğü durumlarda erginlik bu yaştan önüne geçemez. Örneğin, mahkeme kararı ile ergin kılınan çocuk onyedinci yaşını doldurmadan evlenemez⁹⁹.

VI. ÇOCUĞUN EHLİYETİ

Kişinin sahip olduğu hak ehliyeti, kişi olmasının gereğidir. Fiil ehliyeti, kişiye haklara sahip olma ve borç altına girebilme yeteneği verir¹⁰⁰. Çocuk sağ ve tam doğduğu andan itibaren kişilik kazanır¹⁰¹. Hak ehliyeti ve fiil ehliyeti olmak üzere iki tür ehliyet vardır.

A. Hak Ehliyeti

Hak ehliyeti, çocuğun haklara ve borçlara sahip olabilme ehliyetidir¹⁰². Çocuğun hak ehliyetine sahip olabilmesi için herhangi bir işlem veya irade beyanı açıklaması yapmasına gerek yoktur. Bu nedenle hak ehliyeti pasif bir ehliyettir¹⁰³. Tüm insanlara sadece insan oldukları için tanınan bir ehliyettir¹⁰⁴. TMK m.8'e göre her insanın hak ehliyeti vardır ve bütün insanlar haklara ve borçlara sahip olmada eşittir. Genellik ilkesi ve eşitlik ilkesi, hak ehliyetinin iki temel ilkesidir. Genellik ilkesi bakımından her insanın

⁹⁸ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.227.

⁹⁹ ÖZMEN, s.281.

¹⁰⁰ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.213.

¹⁰¹ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.107.

¹⁰² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.40; İMRE, Medeni Hukuk, s.359; KÖPRÜLÜ, s.130; DURAL/ÖĞÜZ, s.39; ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.82; ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.27; HELVACI, Kişiler, s.43; ZEYTİN/ERGÜN, s.79; AKINTÜRK/ATEŞ, Medeni Hukuk, s.118; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.213; AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.108; ÖZDEMİR/RUHI, s.38; ÖZMEN, s.282; HELVACI, Serap/ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, 5. Bası, İstanbul 2018, s.65; TIRYAKIOĞLU, Bilgin, Milletlerarası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Kurallar, Ankara 1991, s.10; GEZDER, Ümit, Türk Medenî Hukuku Başlangıç- Kişiler- Aile Hukuku Cilt-1, İstanbul 2014, s.33.

¹⁰³ ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.82; ZEYTİN/ERGÜN, s.80; ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.236; AKINTÜRK/ATEŞ, Medeni Hukuk, s.118.

¹⁰⁴ HELVACI, Serap, Kişilik İşlemi Hakları (Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993, s.54.

hak ehliyetine sahip olması, eşitlik ilkesi bakımından ise ırk, dil, din ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit olması kastedilir¹⁰⁵.

Hak ehliyeti¹⁰⁶, medeni usul hukukunda taraf ehliyeti olarak adlandırılır. Her çocuk, kişi olması nedeniyle hak ehliyetine sahiptir. Çocuk, sağ ve tam doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren hak ehliyetini kazanır¹⁰⁷. Ayırt etme gücüne sahip olan çocuk ve ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun hak ehliyeti vardır. Bu nedenle çocuğun hak ehliyeti için ayırt etme gücüne sahip olup olmama bakımından bir farklılık yoktur¹⁰⁸. Hak ehliyeti ile ilgili yaş, cinsiyet, ayırt etme gücü, yabancılık, şeref ve haysiyete aykırılık gibi kanundan doğan ya da hâkim tarafından öngörülen sınırlamalar vardır. Evlenme ehliyeti için onyediyi yaşın (TMK m.124/f.1), vasiyetname yapabilmek için onbeş yaşın (TMK m.502) doldurulmuş olmasının gerekmesi yaş bakımından yapılan sınırlamaya, çocuk ile anası arasında soybağının doğumla kurulmasına karşın baba ile soybağının ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulması (TMK m.282/f.1-2) cinsiyet bakımından yapılan sınırlamaya örnek olarak verilebilir¹⁰⁹.

B. Fiil Ehliyeti

Fiil ehliyeti, kişinin kendi fiilleri ile hak sahibi olabilme ve borç altına girebilme yeteneğidir (TMK m.9)¹¹⁰. TMK m.9-16'da yer alan hükümlerin dışında fiil ehliyetine ilişkin TMK'da m.343 gibi başka düzenlemeler de vardır. Fiil ehliyeti, hukuka uygun fiillerde bulunabilme ehliyetini¹¹¹ ve hukuka aykırı fiillerden sorumlu tutulabilme

¹⁰⁵ ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.27-28; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.214-215.

¹⁰⁶ Hak ehliyeti, medeni haklardan yararlanma ehliyetidir. Bkz. AKINTÜRK/ATEŞ, Medeni Hukuk, s.118.

¹⁰⁷ HELVACI/ERLÜLE, s.65. Kişi hak ehliyetini ölüm sonucu yitirir. Ölüm anının tespiti için TMK'da bir düzenleme yoktur, bunun tespiti tıp bilimine bırakılmıştır. Bkz. GEZDER, Ümit, "Ölüm Sonrası Hatırayı Koruma Doktrini ve Ölüm Sonrası Kişiliğin Korunması Teorisi", İÜHF, C.LXV, S.1, 2007, s.208, 211.

¹⁰⁸ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.295.

¹⁰⁹ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.237-238.

¹¹⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.47; ZEVLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.85; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.216; ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.239; ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.33; ÖZMEN, s.282; HELVACI, Kişilik İşlemi Hakları, s.55.

¹¹¹ Hukuki işlem ehliyeti, hukuki işlem benzeri fiillere muhatap olabilme, maddi fiiller ve usuli işlem ehliyeti hukuka uygun fiillerde bulunabilme ehliyeti kapsamında yer alır. Ayrıntılı bilgi için bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.49-52.

ehliyetini kapsar. Pasif olan hak ehliyetinden farklı olarak fiil ehliyeti, aktif bir ehliyettir¹¹².

Fiil ehliyeti, kişinin kendi davranışları ile hukuki sonuç elde edebilmesidir. Hak ehliyeti gibi doğuştan sahip olunan bir ehliyet değildir. Örneğin, hak ehliyeti olan üç yaşındaki çocuğun fiil ehliyeti yoktur¹¹³. TMK m.10 ve m.14 gereği kişinin tam fiil ehliyetine sahip olması için üç şart vardır. Bunlar; ergin olma, ayırt etme gücüne sahip olma ve kısıtlı olmamadır¹¹⁴.

Fiil ehliyetine sahip olma şartlarından biri olan ergin olma, belirli bir yaşa gelmeyi veya o yaşa gelmeden kanunen gelmiş sayılmayı ifade eder. TMK m.11 ve m.12 gereği kişi, üç şekilde ergin olabilir. Bunlar; onsekiz yaşın doldurulması ile ergin olma, evlenme ile ergin olma veya mahkeme kararıyla ergin kılınmadır¹¹⁵.

Ayırt etme gücü, kişinin makul şekilde davranabilme, davranışlarının neden ve sonuçlarını algılayabilme yeteneğidir¹¹⁶. Ayırt etme gücü, kişinin davranışları ile ilgili bilinç, anlayış ve iradeye sahip olması demektir¹¹⁷. Ayırt etme gücü TMK m.13'te düzenlenmiştir. Ayırt etme gücünün varlığı için iki unsur aranır. Bunlardan biri, kişinin akla uygun şekilde davranabilme yeteneğidir. Diğeri ise, TMK m.13'te sayılan ayırt etme gücünü ortadan kaldıran nedenlerin bulunmamasıdır. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer nedenler ayırt etme gücünü ortadan kaldıran nedenlerdir¹¹⁸.

Kişinin hangi yaştan itibaren ayırt etme gücüne sahip olacağına ilişkin TMK'da bir hüküm bulunmamaktadır¹¹⁹. Ayırt etme gücü, nispi bir kavramdır. Kişinin ayırt etme

¹¹² ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.85. Ayrıca bkz. Yarg. 1. HD, E. 2015/1547, K. 2015/4576, T. 01.04.2015: "...davranışlarının, eylem ve işlemlerinin sebep ve sonuçlarını anlayabilme, değerlendirebilme ve ayırt edebilme kudreti (gücü) bulunmayan bir kimsenin kendi iradesi ile hak kurabilme, borç (yükümlülük) altına girebilme ehliyetinden söz edilemez...", www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

¹¹³ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.296.

¹¹⁴ HELVACI, Kişiler, s.49-52.

¹¹⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s.52-55.

¹¹⁶ HELVACI/ERLÜLE, s.69.

¹¹⁷ KOÇİSARLIOĞLU, Cengiz, "Kusurun Objektifleştirilmesinin Ayırt Etme Gücünü Etkilemesi", AÜHFD, C.53, S.3, 2004, s.2; İMRE, Zahit, "Gayrimümeyyizlerin Hakları Kullanma Ehliyetsizliğine ve Bunun İstisnalarına İlişkin Meseleler", Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta'ya Armağan, Ankara 1974, s.339.

¹¹⁸ ERKAN, Vehbi Umut/YÜCER, İpek, "Ayırt Etme Gücü", AÜHFD, C.60, S.3, 2011, s.489.

¹¹⁹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.296.

gücüne sahip olup olmadığı somut olaya, olayın şartlarına göre değerlendirilmelidir. Kişinin bir hukuki fiil için ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilebilirken, aynı kişinin başka bir hukuki fiil için ayırt etme gücüne sahip olmadığı kabul edilebilir¹²⁰.

Onsekiz yaşını dolduran bir kişinin ayırt etme gücüne sahip olduğu kanuni karinedir. Aksi ispat edilebilir¹²¹. Somut bir olayda kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına ilişkin bir uyuşmazlık olması durumunda tıp bilimindeki bilirkişilerden yararlanılmalıdır¹²². Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişi, tam ehliyetsizdir¹²³.

Kısıtlı olmama kişinin fiil ehliyetine sahip olması için üçüncü şarttır. TMK’da kısıtlama sebepleri sınırlı olarak sayılmıştır. Bunlar; akıl hastalığı veya akıl zayıflığı (m.405), savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim (m.406), özgürlüğü bağlayıcı ceza (m.407) ve istek üzerine (m.408)’dir¹²⁴.

Fiil ehliyeti, çocuğun kendi isteği, iradesi ve fiilleriyle kanuni temsilcisinin aracılığına ihtiyaç duymadan hukuki sonuç elde edebilme yeteneğidir¹²⁵. Çocuğun fiil ehliyeti kural olarak yoktur. Ancak ayırt etme gücüne sahip çocuk evlenme ile ya da mahkeme kararı ile ergin kılınması durumunda fiil ehliyetini kazanır. Doğum ile birlikte kendiliğinden fiil ehliyetine sahip olmayan çocuk, hak ehliyetinden farklı olarak fiil ehliyeti için gerekli olan ergin olma, ayırt etme gücüne sahip olma ve kısıtlı olmama şartlarına sahip olduğunda fiil ehliyetini kazanır. Fiil ehliyetine henüz sahip olmayan

¹²⁰ **HATEMİ**, Hüseyin/**KALKAN OĞUZTÜRK**, Burcu, Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2018, s.192-193; **HELVACI**, İlhan, “Temyiz Kudretinden Yoksun Şahısların Hukukî Sorumluluğu Üzerine”, İÜHFM, C.LV, S.4, 1997, s.148; **ERKAN/YÜCER**, s.494; **ZEVLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR**, s.88; **HELVACI**, Kişiler, s.58; **DURAL/ÖĞÜZ**, s.60; **AKINTÜRK/ATEŞ**, Medeni Hukuk, s.122; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.224.

¹²¹ **BERKİ**, Şakir, “Türk Medenî Kanununda Rüşd”, AÜHFD, C.22, S.1, 1966, s.243.

¹²² **BELGESAY**, Mustafa Reşit, “Temyiz Kudreti Olmıyan Bir Şahıs Tarafından Yapılan Akdin Neticesi ve Temyiz Kudretinin İspatı”, İÜHFM, C.VIII, S.3-4, 1942, s.678.

¹²³ **HELVACI**, Kişilik İşlemi Hakları, s.58. TMK m.15 gereği Kanunda sayılan istisnalar hariç ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsiz birinin yaptığı hukuki işlemler, kesin hükümsüzdür. Bkz. **DURAL/ÖĞÜZ**, s.69; **HATEMİ**, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, İstanbul 2017, s.167. Tam ehliyetsizin yaptığı hukuki sonuç doğurmayan bu işlem, kanuni temsilcisinin sonradan vereceği icazetle de geçerli hale gelmez. Bkz. **BERKİ**, Şakir, “Türk Medenî Kanununda Mümeyyizlerin ve Mümeyyiz Olmayanların Ehliyeti”, AÜHFD, C.26, S.1, 1969, s.126.

¹²⁴ **HELVACI**, Kişiler, s.61-63.

¹²⁵ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.92.

çocuk, haklarını kullanmada ve borç altına girmede kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duyar¹²⁶.

Ayırt etme gücü olmayan çocuk, tam ehliyetsizdir. Tam ehliyetsiz çocuğun yaptığı hukuki işlemler kanuni temsilcisi sonradan icazet verse de geçerli değildir. Ancak evlenme, vasiyetname düzenleme gibi istisnaları vardır¹²⁷. Kanunda sayılan ayırık haller saklı kalmak üzere TMK m.15 hükmü gereği ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun fiilleri hukuki sonuç doğurmaz. Bu nedenle onlar için hukuki işlemleri kanuni temsilcileri yapar¹²⁸.

Ayırt etme gücü olan ama henüz ergin olmayan çocuk ise, sınırlı ehliyetsizdir¹²⁹. TMK m16/f.1'e göre¹³⁰ ayırt etme gücüne sahip onsekiz yaşını doldurmamış olan çocuk, karşılıksız kazanma¹³¹ ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını¹³² kullanmada kanuni temsilcisinin rızasına gerek duymaksızın bunları tek başına yapabilir¹³³. Örneğin, kendi lehine olan bir bağışlamayı ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz bir çocuk kabul

¹²⁶ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Burcu G., Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması, Ankara 2019, s.41. Ayırt etme gücü olan çocuğun yapacağı hukuki işlemde önceden velisinin iznini almadığı ya da velisinin işleme sonradan icazet vermediği durumda yapılan işlem sözleşme ise askıda hükümsüz olur ve belli bir süre içinde veli tarafından icazet verilmezse yapılan bu işlem, kesin hükümsüz hale gelir, butlan olur. Bkz. **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.98.

¹²⁷ **BERKİ**, Şakir, "Türk Medenî Kanununda Küçüklerin Ehliyeti", AÜHFD, C.24, S.1, 1967, s.126-127.

¹²⁸ **BAYGIN**, Soybağı Hukuku, s.297.

¹²⁹ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.96; **BAYGIN**, Soybağı Hukuku, s.297; **ZİYAN**, Ayşe, Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili, İstanbul 2019, s.89.

¹³⁰ TMK m.16/f.1 "Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir." şeklindedir.

¹³¹ Sınırlı ehliyetsiz olan çocuğun kendisini yükümlülük yüklemeyen, malvarlığında artış sağlayan ve yararına olan bir bağışı kabul edebilmesi, yasal temsilcisinin rızasının aranmadığı karşılıksız kazandırma. Bkz. **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.117.

¹³² Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak ehliyetine sahip olanlara sadece kişi oldukları için tanınan ve hak sahibinin kendisi tarafından kullanmasının zorunlu olduğu haklardır. Hak sahibinin kişiliğinin korunmasını sağlar ve onun karar verme özgürlüğüne fırsat tanır. Bkz. **KARAKAŞ**, Fatma Tülay, Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, Ankara 2015, s.32. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, maddi değer taşımayan, başkasına devredilemeyen ve hak sahibinin ölümü ile sona eren haklardır. Örneğin, nişanlanma, evlenme, mahkeme kararı ile erginlik istemedir. Bkz. **ÖZMEN**, s.282. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, kanuni temsilci tarafından kullanılmayan sadece hak sahibi tarafından kullanılan haklardır. Yasal temsil düşmanlığı olan mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara örnek olarak nişanlanma, evlenme ve ölüme bağlı tasarruf yapma verilebilir. Nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ise, çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse kanuni temsilcisi tarafından kullanılır, çocuk ayırt etme gücüne sahip ise bizzat kendisi bu hakkını kullanabilir. Nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara örnek olarak yaş düzeltme davası açma, tıbbi müdahaleye rıza verme verilebilir. Bkz. **BAYGIN**, Soybağı Hukuku, s.314-315.

¹³³ **OĞUZMAN**, Kemal/**DURAL**, Mustafa, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul 1998, s.293.

edebilir¹³⁴. Ayırt etme gücüne sahip olan sınırlı ehliyetsiz çocuk, TMK m.16’da yer alan karşılıksız kazanma ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanma dışındaki hukuki işlemlerinde kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duyar¹³⁵.

VII. ÇOCUK VE VELAYET-VESAYET İLİŞKİSİ

Çocuk ergin olana kadar ana babasının velayeti altındadır. Ancak çocuğun ana ve babasının hayatta olmaması ya da velayetin onlardan alınması durumunda çocuğun kişi ve malvarlığının korunabilmesi için vesayete ihtiyaç duyulur¹³⁶. Bu nedenle, çocuk ve velayet, vesayet arasında sıkı bir ilişki vardır.

A. Çocuk ve Velayet İlişkisi

Velayet, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi dikkate alınarak ergin olmayan çocuklar ile ergin kısıtlıların kişi ve malvarlığı itibarıyla korunması, temsil edilmesi için ana babaya kanun tarafından verilen hak ve yükümlülüklerdir¹³⁷. Aile hukuku görevi olan velayet, çocuk yararı ilkesine dayanır¹³⁸.

Velayet¹³⁹, çocuğun kişi ve malvarlığı ile ilgili ana babaya hem haklar tanınması hem de yükümlülükler yüklemesi nedeniyle çift yönlüdür¹⁴⁰. Özgecil ve işlevsel olan velayette hak ve yükümlülük iç içedir, yüküm-hak olarak da ifade edilir. Genel olarak

¹³⁴ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.298.

¹³⁵ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.42.

¹³⁶ AKYÜZ, Emine, Medenî Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili, Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması, Ankara 1983, s.27.

¹³⁷ TEKİNAY, Selâhattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 1986, s.497; ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, 5. Bası, Ankara 2004, s.625-626; AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medenî Hukuku 2. Cilt Aile Hukuku, Yenilenmiş 20. Baskı, İstanbul 2017, s.406; ÖZDEMİR/RUHİ, s.983; AKYÜZ, Emine, “Velâyet ve Çocuğun Korunması”, Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009, s.113; CANSEL, Erol, “Velâyet Hakkı ve Kötüye Kullanılması Nedeniyle Kaldırılması”, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975 Cilt: 1, Ankara 1977, s.137; HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s.180; İNAN, Ali Naim, “Özel (Medenî) Hukuk Bakımından Ana-Baba İle Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana-Babaya Karşı Korunması”, Prof. Dr. Hâlide Topçuoğlu’na Armağan, Ankara 1995, s.20; ABİK, Çocuğun Yararı, s.16.

¹³⁸ HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2019, s.183.

¹³⁹ Velayetin tarihsel gelişimi hakkında bkz. ERLÜLE, Fulya, İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet, Ankara 2019, s.82-91; GÖRGEÇ, Başak, Türk Medeni Kanunu’nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.4-15; AKYÜZ, Boşanma, s.18-21; USTA, Çocuk, s.35-40; ÇETİNER, Selma, “Velayet Müessesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, DEÜHFD, C.19, Özel Sayı, 2017, s.27-31.

¹⁴⁰ AKINTÜRK/ATEŞ, Aile Hukuku, s.407; HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s.182; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.259-260.

kapsamı çocuğun kişi ve malvarlığının korunması ile çocuğun temsil edilmesi olan velayetin asıl amacı, çocuğa bağımsız bir kişilik kazandırmaktır. Çocuk olgunlaştıkça ana babasına duyduğu ihtiyaç azalır¹⁴¹. Çocuğun gelişiminin en iyi düzeyde sağlanabilmesi için ana babanın sorumluluğu; çocuğun bakımını ve korunmasını, eğitimi sağlamayı, mallarının idaresi ve hukuki süreçlerde onu temsil edebilmeyi kapsar¹⁴².

Velayet çocuk içindir, ana baba için değildir¹⁴³. Velayet, devredilemez ve feragat edilemez bir niteliğe sahiptir¹⁴⁴. Süreye bağlı olan velayet, kural olarak çocuğun ergin olmasına kadar sürer. Onsekiz yaşın doldurulması ile ayırt etme gücü olan çocuğun velayeti kendiliğinden sona erer. Ayrıca çocuğun diğer ergin kılınması sebeplerinden olan evlenme ya da mahkeme kararı ile ergin kılınma halinde de çocuk üzerindeki velayet sona erer¹⁴⁵.

Velayet, TMK’da m.335-351 arasında yer almaktadır. TMK m.335 gereği ergin olmayan çocuk, velayet altındadır. Ergin çocuk ise TMK m.405-408’de sayılan kısıtlanma nedenlerinden biri ile kısıtlanırsa mahkemece vasi atanması gerekli görülmezse ona vasi atanmaz, ana babasının velayeti altına alınır. Ana baba ile kısıtlanan ergin çocuğu arasındaki bu ilişkiye vesayete ilişkin hükümler yerine velayete ilişkin hükümler uygulanır¹⁴⁶. TMK m.336/f.1 gereği velayete sahip ana baba; çocuğun eğitimi, bakımı ve korunması, kişiliğine saygı gösterilmesi, temsili gibi velayet kapsamındaki birçok konuda birlikte hareket ederler¹⁴⁷. Velayete ilişkin düzenlemeler, kamu

¹⁴¹ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.250-251.

¹⁴² **WELSTEAD**, Mary/**EDWARDS**, Susan, Family Law, Fourth Edition, Oxford 2013, s.254.

¹⁴³ **BİRİNCİ UZUN**, Tuba, “Türk Medenî Kanunu’na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(1), 2016, s.139; **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.250.

¹⁴⁴ **ANTALYA**, O. Gökhan/**TOPUZ**, Murat, Marmara Hukuk Yorumu Cilt: I Medenî Hukuk (Giriş-Kavramlar-Başlangıç Hükümleri), Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2019, s.200; **KOÇHİSARLIOĞLU**, Cengiz, Boşanmada Birlikte Velâyet ve Yasanın Aşılması, Ankara 2004, s.197.

¹⁴⁵ **BAYGIN**, Soybağı Hukuku, s.277.

¹⁴⁶ **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 4. Bası, Ankara 2019, s.496-497. Kanunda sınırlı sayıda sayılan kısıtlama sebepleri, kamu düzenindendir. Vesayeti gerektiren durumlardan biri olan TMK m.404’teki küçüklük hali, kısıtlama nedeni değildir. Ergin olmayan çocukların velayet altında değilse vesayet altına alınmasına ilişkindir. Bkz. **İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit/**ERSÖZ**, Oğuz, “Ergin Kısıtlıya Ana veya Babanın Veli Atanmasının Hukuki Sonuçları”, Nuri Necipoğlu’na Armağan, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y.6, S.11, Haziran 2018, s.180.

¹⁴⁷ **DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/**GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 9. Bası, İstanbul 2014, s.343.

düzenindendir. Velayete ilişkin verilecek kararlarda mahkeme tarafından çocuğun yararı dikkate alınır¹⁴⁸.

TMK’da velayetin tanımına yer verilmemekle birlikte m.339’da genel olarak velayetin kapsamı¹⁴⁹ düzenlenmiştir¹⁵⁰. Çocuğun bakım ve eğitiminden m.339 gereği ana ve babası sorumludur. Ana ve baba gerekli kararları alırken çocuğun yararını dikkate almalı ve önemli konularda çocuğun görüşlerini de dinlemelidir. Ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlü olan çocuk ise onların rızası olmaksızın evi terk edemez. Çocuğun aile ve okul eğitiminden ana babası sorumludur. TMK m.340 gereği ana ve babası maddi olanakları ölçüsünde çocuğunu eğitmeli ve fiziksel, zihinsel, sosyal gibi birçok açıdan gelişmesini sağlayıp onu korumalıdır¹⁵¹. Velayete sahip olan ana babanın çocuğun eğitimi ile ilgili konularda karar alabilme yetkisi, çocuğun olgunluk düzeyi ile sınırlıdır¹⁵². Çocuğun ayırt etme gücünün olup olmadığı, yaşı, karar verebilme düzeyi gibi hususlar dikkate alınarak çocuğun olgunluk düzeyi tayin edilir. Velayete sahip ana babaya temsil yetkisi verilmesinde amaç çocuğun yararını gözeterek onu korumaktır¹⁵³.

¹⁴⁸ **BULUT**, Harun, Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, İstanbul 2007, s.6.

¹⁴⁹ Yarg. 2. HD, E. 2019/906, K. 2019/1745, T. 27.02.2019: “... 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu uyarınca velayet, çocukların bakım, eğitim, öğretim ve korunması ile temsil görevlerini kapsar. Velayet, aynı zamanda ana babanın velayeti altındaki çocukların kişiliklerine ve mallarına ilişkin hakları, ödevleri, yetkileri ve yükümlülükleri de içerir. Ana ve babanın çocukların kişiliklerine ilişkin hak ve ödevleri; özellikle çocukları şahıslarına, bakmak, onları görüp gözetmek, geçimlerini sağlamak, yetiştirilmelerini ve eğitimlerini gerçekleştirmektir. Bu bağlamda sağlayacağı eğitim ile istenilen ölçüde dürüst, kötü alışkanlıklardan uzak, iyi ahlak sahibi, çalışkan ve bilgili bir insan olarak yetiştirmek hak ve yükümlülüğü bulunmaktadır...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 27.03.2020).

¹⁵⁰ **SERDAR**, İlknur, “Birlikte Velâyet”, DEÜHFD, C.10, S.1, 2008, s.159.

¹⁵¹ **KILIÇOĞLU**, Aile Hukuku, s.500-501, 503.

¹⁵² **SONAT**, K. Ali, “Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü”, MÜHF-HAD, C.19, S.1, 2013, s.247.

¹⁵³ **KILIÇOĞLU**, Ahmet, Medenî Kanun’umuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003, s.125-126.

Çocuğun yararının esas alınması gereken velayet düzenlemesi, kamu düzenine ilişkindir¹⁵⁴. TMK m.346 ve devamında yer alan hükümlerde çocuğun korunması amacıyla yargısal olarak alınabilecek tedbirler düzenlenmiştir¹⁵⁵.

B. Çocuk ve Vesayet İlişkisi

Vesayet, velayet altında olmayan erginliğini henüz kazanmamış çocuklar ile ergin ancak velayet altına alınmayan kısıtlı kişileri korumak için, devlet tarafından düzenlenmiş, kişinin bakımı ve malvarlığı ile ilgili yararlarını koruyan, onu temsil eden bir kurumdur¹⁵⁶. TMK m.404'te yer alan velayet altında bulunmayan henüz erginliğini kazanmamış çocuk veya TMK'da kısıtlama sebepleri olarak sayılan akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, özgürlüğü bağlayıcı ceza, istek hallerinden birinin olması durumunda kişi vesayet altına alınır¹⁵⁷. TMK m.404 hükmü gereği ergin olmayan çocuğun vesayet altına alınması çeşitli durumlarda söz konusu olabilir. Örneğin, çocuğun ana babasının ölümü veya gaip olması halinde, velayetin ana babanın her ikisinden de kaldırılması halinde ya da evlatlık bağının kaldırılması halinde çocuk vesayet altına alınır¹⁵⁸.

TMK m.403 ve TMK m.404 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, henüz ergin olmamış çocuk velayet altında değilse vesayet altına alınır, kişi ve malvarlığı yönünden onu koruması, hukuki işlemlerde temsil etmesi için çocuğa vasi atanır. Vasi,

¹⁵⁴ Yarg. 2. HD, E. 2019/6499, K. 2019/10715, T. 24.10.2019: "...Velayet düzenlenirken göz önünde bulundurulması gereken temel ilke, 'Çocuğun üstün yararı'dır (Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m.3; Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi m.1; TMK m. 339/1, 346/1; Çocuk Koruma Kanunu m.4/b). Çocuğun üstün yararı belirlenirken onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacının gözetilmesi gereklidir. Ana ve babanın yararları, ahlaki değer yargıları, sosyal konumları gibi durumları çocuğun üstün yararını etkilemediği ölçüde göz önünde tutulur. Velayet düzenlemesi kamu düzenine ilişkin olup, re'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Bu nedenle, yargılama sırasında meydana gelen gelişmelerin dahi önünde bulundurulması gerekir. Tarafların davayı kabulü de tek başına hukuki sonuç doğurmaz..." , www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

¹⁵⁵ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.277.

¹⁵⁶ ÖZTAN, Aile Hukuku, s.747.

¹⁵⁷ ÖZKAN, Hasan, Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Hukuk Davaları ve Tatbikatı Vesayet Kayyımlik, İstanbul 2015, s.16-17.

¹⁵⁸ ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, Kişi Hukuku-Velayet-Vesayet-Soybağı-Evlat Edinme Hukuku-Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara 2016, s.781-782.

TMK m.445 gereği çocuğun bakım ve eğitimi için gerekli tedbirleri¹⁵⁹ almalıdır. Vesayet, kural olarak TMK m.470 gereği çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer.

Vesayet, vasisi olduğu kişinin mallarından yararlanma yetkisi vermemesi ve vesayet makamının sıkı denetimine tabi olması nedeniyle velayete göre daha dar kapsamlıdır. Genel olarak velayet hısımlıkla oluşurken, vesayet mahkeme kararından kaynaklanır. Vesayeti yürüten vasiyi, Sulh Hukuk Mahkemesi ve Asliye Hukuk Mahkemesi vesayet daireleri¹⁶⁰ olarak denetler. Velayet ve vesayet aynı kişi için bir arada bulunmaz¹⁶¹. Vesayette vasi, çocuğun çıkarlarını koruması istenen herhangi biri iken velayette veli, ana ve babadır¹⁶². Vasi, vesayet altındaki çocuğun kanuni temsilcisidir¹⁶³. TMK m.448 gereği vasi, hukuki işlemlerde vesayet altındaki kişiyi temsil eder.

Vasi bazı hukuki işlemleri yapabilmek için vesayet makamından, bazı hukuki işlemler için de hem vesayet makamından hem de denetim makamından izin almak zorundadır¹⁶⁴. Vesayet makamından izin alınması gereken haller TMK m.462’de, vesayet makamının izninden sonra denetim makamından da izin alınması gereken haller TMK m.463’te sayılmıştır.

VIII. ÇOCUĞUN TEMSİLİ

TMK m.342/f.1 gereği velayete sahip olan ana baba, çocuğunun kanuni temsilcisidir. Velayetin en önemli işlevlerinden biri ana baba tarafından çocuğun temsil edilmesidir. Temsil yetkisine sahip olan ana baba çocuğun yüksek yararının önceliği ilkesini dikkate alarak, çocuğun kişi varlığı ve malvarlığının korunmasını sağlar¹⁶⁵.

¹⁵⁹ Vasi, alacağı tedbirlerde her somut olay ile ilgili çocuğun yararını dikkate alarak değerlendirme yapmalıdır. Bkz. **İMAMOĞLU**, S. Hülya, “Vesayet Altındaki Küçüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 446)”, AÜHFD, C.54, S.4, 2005, s.305-306.

¹⁶⁰ TMK m.397/f.2 “*Vesayet makamı, sulh hukuk mahkemesi; denetim makamı, asliye hukuk mahkemesidir.*” şeklindedir.

¹⁶¹ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.257-259. Velayet hakkına sahip olan ana baba kural olarak herhangi bir makamın denetimi altında değil iken, vasi vesayet dairelerinin denetimi altındadır. Bkz. **BAKTİR ÇETİNER**, s.50.

¹⁶² **ÖZMEN**, s.123.

¹⁶³ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s.418.

¹⁶⁴ **KOÇ**, Nevzat, “Türk Medenî Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış”, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, DEÜHFD, C.7, Özel Sayı, 2005, s.102; **ERDEM**, Mehmet, “Vasinin Göreve Başlaması ve Görevinin Sona Ermesi Aşamasında Vesayet Dairelerinin Görev ve Yetkileri”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017/2, s.191.

¹⁶⁵ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.272-273.

Çocuğu temsil etmede ana babanın yetkisinin sınırını çocuğun yararı çizer. Ana babanın her ikisinin de çocuk üzerinde velayet hakkına sahip olması durumunda çocuğu birlikte temsil ederler. Bu nedenle birlikte hareket etmeleri gerekir. Ana veya babadan birinin çocuk üzerinde velayet hakkı olması durumunda ise velayete sahip olan ana veya baba çocuğun kanuni temsilcisi olur¹⁶⁶. Velayete sahip ana baba, vesayetten farklı olarak herhangi bir makamın iznine bağlı değildir¹⁶⁷.

TMK m.342/f.3'ün velayetteki temsil bakımından gönderme yaptığı TMK m.448 hükmü gereği çocuğu hukuki işlemlerinde velayete sahip olan ana baba temsil eder. Ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk adına tüm işlemleri, kanuni temsilcisi olarak velayet hakkına sahip olan ana babası yapar. Hukuki işlemin çocuğun kanuni temsilcisi tarafından bizzat yapılmaması durumunda ise kanuni temsilcinin bu işleme izin veya onay vermesi işlemi geçerli hale getirmez¹⁶⁸.

Çocuğun fiil ehliyeti, velayete sahip ana babanın temsil yetkisinin sınırını belirler. Çocuk tam ehliyetsiz ise, ana babanın temsil yetkisi tam iken, çocuğun sınırlı ehliyetsiz olduğu durumda ana babanın temsil yetkisi TMK m.16 hükmü ile sınırlıdır. Ancak çocuk tam ehliyetsiz ya da sınırlı ehliyetsiz de olsa TMK m.342/f.3 ve m.343¹⁶⁹ yollaması ile TMK m.449 gereği ana ve baba için yasak işlemler vardır. Bunlar çocuk adına kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmaktır. Ayrıca TMK m.345¹⁷⁰ gereği çocuk ile ana ve babası arasındaki hukuki işlemler kayyımın katılması ve hâkim onayı ile olur¹⁷¹.

Çocuğun ana babası ile ya da ana babası yararına üçüncü kişi ile yapacağı işlem, çocuğa borç yüklüyorsa çocuğun yararına da olsa TMK m.345 hükmü uygulanır. Ayrıca çocuğun yararı ile çocuğun velayetine sahip ana babasının yararının çatışması durumunda

¹⁶⁶ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.301, 305.

¹⁶⁷ ÖZMEN, s.45. Çocuğu temsilde velayete sahip olan ana baba, vesayetdeki vasiden farklı olarak TMK m.462 ve TMK m.463'te yer alan hukuki işlemler için vesayet dairelerinin iznine ihtiyaç duymaz. Bkz. BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.301.

¹⁶⁸ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.298.

¹⁶⁹ TMK m.343/f.1 “*Velâyet altındaki çocuğun fiil ehliyeti, vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibidir.*” şeklindedir.

¹⁷⁰ TMK m.345 “*Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır.*” şeklindedir.

¹⁷¹ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.53-54.

da ilgili bu hüküm uygulanabilir¹⁷². TMK m.345 hükmü gereği kayyım belli işlemler için atanır ve artık bu işlemler için ana babanın temsil yetkisi olmaz. Atanan kayyım çocuğun yararı doğrultusunda o işlemi yapar ve hâkimin bu işleme onay vermesi ile yapılan işlem geçerli hale gelir. Kayyım atayan ve kayyımın yaptığı işlemi onaylayan Sulh Hukuk Mahkemesi'dir¹⁷³. TMK m.345'te yer alan kayyımlık, TMK m.426'nın 2.bendi gereği yarar çatışması halinde atanan temsil kayyımından¹⁷⁴ farklı olarak bir kısım hukuki işlemler için düzenlenmiştir¹⁷⁵.

A. Ayırt Etme Gücü Olmayan Çocuğun Temsili

Ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk için yapılacak hukuki işlemlerde çocuğun kanuni temsilcisi olan ana ve babası, onun adı ve hesabına işlemi yapar. Ancak kanuni temsilcisi olan ana ve babası TMK m.449'da sayılan yasak işlemleri çocuk adı ve hesabına yapamayacağı gibi mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları da kural olarak kullanamaz. Ayırt etme gücü olmayan çocuk, hukuki işlemi kendisi yaparsa bu işlem kesin hükümsüz olur¹⁷⁶. Kanuni temsilcisinin işleme önceden izin vermesi ya da sonradan icazet vermesi yapılan bu hukuki işlemi geçerli yapmaz¹⁷⁷.

B. Ayırt Etme Gücü Olan Çocuğun Temsili

Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuk için kanuni temsilcisi, ayırt etme gücü olmayan çocuğun temsiliinde olduğu gibi çocuk adı ve hesabına yasak işlemler dışında bütün işlemleri yapabilir. Sınırlı ehliyetsiz olan çocuk ise karşılıksız kazanma ve

¹⁷² ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.42-43.

¹⁷³ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.263.

¹⁷⁴ Yarg. HGK, E. 2017/2486, K. 2018/1148, T. 30.05.2018: "... Temsil kayyımlığını gerektiren durumların başında yasal temsilci ile küçüğün veya kısıtlının menfaatlerinin çatışması hâlinde söz konusu işin nihayete erdirilmesi için küçük veya kısıtlının menfaatlerinin korunması amaçlı temsil kayyımı atanması yer almaktadır. Temsil kayyımı atanmaksızın menfaat çatışması içerisinde yapılan hukuki işlemler kesin hükümsüzdür.... Somut olayda davacı ile davalının boşandıkları, boşanma davası sırasında müşterek çocuğun velayetinin davalı babaya verildiği, davacı annenin ise davalının velayet hakkından doğan yükümlülükleri yerine getirmediğini belirterek dava açtığı anlaşılmaktadır. Bu durumda küçük ile davacı anne ve davalı baba arasında menfaat çatışmasının bulunduğu açıktır. Buna göre küçüğü davada temsil etmek üzere kayyım atanması için (TMK m. 426/2) yetkili vesayet makamına ihbarda bulunulması, atanacak kayyımın duruşmaya çağırılması ve göstermesi hâlinde delillerinin toplanması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi yerinde olacaktır...", www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 02.04.2020).

¹⁷⁵ GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık, İstanbul 2006, s.198.

¹⁷⁶ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.275-276.

¹⁷⁷ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s.193.

kişiy e sıkı sıkıya bağı haklarını kullanma dışında kendisini yük altına sokan hukuki işlemlerde kanuni temsilcisinin rızasını almalıdır. Bu rıza, işlem yapılmadan önce izin, işlem sırasında katılma ya da işlem sonrasında icazet verme şeklinde olabilir. Örneğ in, sınırlı ehliyetsiz çocuğ un yaptığı hukuki işlem ana ve babası icazet vermeden önce askıda hükümsüz iken, icazet verilmesi ile geçerli hale gelir. TMK m.16 gereğı ayırt etme gücü olan çocuk, karşılıksız kazanmada ve kişiy e sıkı sıkıya bağı haklarını¹⁷⁸ kullanmada kanuni temsilcisinin rızasını aramaz. Ancak, çocuğ un yararı gereğı zorunlu olan durumlarda kanuni temsilcisinin de bu hakkı kullanabilme imkanı vardır¹⁷⁹. Kanuni temsilci, çocuğ un adı ve hesabına yapacağı hukuki işlemlerde sınırlı ehliyetsiz çocuğ un görüşlerini almalıdır¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Kişilik değ erleri ile ilgili önemli tasarruflarda bulunma, tanıma gibi işlemlerde sınırlı ehliyetsizin kanuni temsilcisinin rızası aranır. Bkz. **SEROZAN**, Rona, “Sınırlı Ehliyetsizlik Rejimiyle İlgili Talihsiz Saplantılar”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağ an, Ankara 2006, s.818.

¹⁷⁹ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.278-281.

¹⁸⁰ **ÖZMEN**, s.45; **HATEMİ/KALKAN OĞ UZTÜRK**, s.194.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKI VE KİŞİLİK HAKKININ İHLALİ

I. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKI KAVRAMI

TMK m.28/f.1 gereği çocuk, kişiliğini sağ olarak tamamıyla doğduğu anda kazanır. Doğumu ile birlikte kişilik kazanan çocuk, kişilik hakkına sahip olur¹⁸¹.

TMK’da kişilik hakkı kavramı tanımlanmamıştır¹⁸². Kişilik hakkı kavramı, kişinin hukuk düzeni tarafından korunan kişisel değerleri üzerindeki herkese karşı ileri sürebildiği dokunulmazlık ile hakimiyet alanını belirtir¹⁸³. Kişilik hakkı; yaşam, sağlık ve vücut bütünlüğü, şeref ve haysiyet, özel yaşamın gizliliği, resim, ad gibi sınırlı sayıda olmayan kişisel değerlere ilişkin haktır¹⁸⁴. Kişilik hakkı, kişinin doğumundan ölümüne kadar sadece insan olması nedeniyle korunan kişilik değerlerinin tümüdür¹⁸⁵. Kişilik hakkı, özel hukuk tarafından kişiliği korumak amacıyla kabul edilen hakların tamamını ifade eder¹⁸⁶. Kişilik hakkı, kişinin kişisel değerlerinin tamamı üzerindeki hakkıdır¹⁸⁷.

II. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ NİTELİKLERİ

Çocuğun doğuştan sahip olduğu kişilik hakkı, mutlak haktır¹⁸⁸. Hak düşürücü süreye tabi değildir, zamanaşımına uğramaz. Kişilik hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı

¹⁸¹ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.129.

¹⁸² ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.274; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.294.

¹⁸³ ANTALYA/TOPUZ, s.185; HELVACI/ERLÜLE, s.87; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.341.

¹⁸⁴ SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2018, s.454.

¹⁸⁵ ANTALYA, O. Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, İstanbul 2017, s.50; ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.274.

¹⁸⁶ HELVACI, Serap, “Kişiliğin Korunması ve Vesayet Hukuku”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 2. Tıpkı Baskı, İstanbul 2001, s.865.

¹⁸⁷ ZEVLİLİLER, Aydın/ACABEY, M. Beşir/GÖKYAYLA, K. Emre, Zevkliler Medeni Hukuk, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara 1999, s.441.

¹⁸⁸ OĞUZMAN, M. Kemal/BARLAS, Nami, Medeni Hukuk, 22. Bası, İstanbul 2016, s.161; ÖZSUNAY, Ergun, Medeni Hukuka Giriş, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, İstanbul 1978, s.254; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.102; HELVACI, Kişilik İşlemi Hakları, s.21; KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara 2019, s.261; ZEYTİN/ERGÜN, s.88; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.117; ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.445; AKINTÜRK/ATEŞ, Medeni Hukuk, s.147. Mutlak haklar, herkese karşı ileri sürülebilen ve herkesin uymak zorunda olduğu, sınırlı sayıdaki haklardır. Bkz.

haklardandır. Bu nedenle devredilemez ve mirasçılara geçemez. Kişilik hakkı, kişinin ölümü ile kendiliğinden ortadan kalkar. İcra takibine konu olamayan kişilik hakkı haczedilemez, iflas masasına girmez¹⁸⁹. Kişilik hakkı, kişi varlığı hakkı olması nedeniyle doğrudan maddi değeri yoktur, para ile ölçülemez. Ancak kişilik hakkına saldırı halinde maddi veya manevi bir zarar meydana gelebilir¹⁹⁰. Kişilik hakkı, tekeli bir hak olduğundan sadece hak sahibine aittir, başkası onu kullanamaz. Ayrıca kişilik hakkı sahibi de ondan vazgeçemez¹⁹¹.

Herkesin kişilik hakkı¹⁹² sadece insan olması nedeniyle koruma altındadır. Kişinin çocuk veya kısıtlı olması, velayet veya vesayet altında olması, ayırt etme gücü olup olmaması fark etmeksizin herkes kişilik hakkına sahiptir ve herkesin bu hakkı hukuk düzeni tarafından korunur¹⁹³. Kişilik hakkı, anayasal teminat altındadır¹⁹⁴.

III. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KONUSUNU OLUŞTURAN DEĞERLER

Çocuğun sahip olduğu kişisel değerleri, kişilik hakkının konusunu oluşturur. Kişilik hakkının konusunu oluşturan değerler, zamanla değişen koşullara göre farklılaşabileceğinden TMK'da sayılmamıştır. Kanun koyucu tarafından bırakılan bu kural içi boşluk, hâkim tarafından hakkaniyete uygun şekilde takdir yetkisi kullanılarak

DURAL, Mustafa/**SARI**, Suat, Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medenî Kanunun Başlangıç Hükümleri, 13. Baskı, İstanbul 2018, s.152.

¹⁸⁹ **ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR**, s.82; **HELVACI/ERLÜLE**, s.87.

¹⁹⁰ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.169; **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**, s.445; **ÖZTAN**, Şahsın Hukuku, s.116.

¹⁹¹ **KOCABAŞ**, Gediz, Türk Hukukunda Basın Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kişilik Hakkı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004, s.14.

¹⁹² Yarg. HGK, E. 2019/2-126, K. 2019/379, T. 28.03.2019: "...Kişilik hakları ise, genel olarak kişiyi toplumdaki diğer insanlardan ayıran, bireysel unsurları oluşturan haklar olup; bedensel ve ruhsal sağlık, şeref ve haysiyet, giz alanı, görüntü ve isim üzerindeki haklar gibi geniş kapsamlı hakları ifade eder..." , www.kazanci.com, (E.T. 10.01.2020).

¹⁹³ **HELVACI**, Vesayet, s.865.

¹⁹⁴ Yarg. HGK, E. 1981/4-56, K. 1982/348, T. 09.04.1982: "...Kişilik hakları, kişinin kendi hür ve bağımsız varlığının bütünlüğünü sağlayan, herkese karşı ileri sürülebilen ve kaynağını Anayasa'dan alan, yani Anayasa'ını teminatı altında bulunan mutlak bir haktır..." , www.kazanci.com, (E.T. 10.01.2020).

doldurulur¹⁹⁵. Bu nedenle kişilik hakkının konusunu oluşturan değerler için sınırlı sayı ilkesi olan “numerus clausus” geçerli değildir¹⁹⁶. Kişiliğin kendisi bu değerlerle korunur¹⁹⁷.

Çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan başlıca kişisel değerleri vardır. Sınırlı sayıda olmayan bu değerler; yaşam, sağlık ve vücut bütünlüğü, hayat alanı, şeref ve haysiyet, resim ve ses, ad, kişisel veriler ve diğer kişisel değerlerdir.

A. Yaşam, Sağlık ve Vücut Bütünlüğü

Yaşam, sağlık ve vücut bütünlüğü, çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerindendir.

1. Yaşam

Kişilik doğumla başlayıp ölümle sona erdiğinden kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerin söz konusu olabilmesi için kişinin hayatta olması gereklidir. Bu nedenle kişisel değerlerin en önemlisi yaşamdır¹⁹⁸. Kişinin doğumla kazandığı yaşama hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır ve başkasına devredilemez¹⁹⁹. Ulusal ve uluslararası metinlerde yaşama hakkı düzenlenmiştir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 3. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nin 2. maddesinde herkesin yaşama hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir²⁰⁰.

Yaşama hakkı mutlak bir hak olduğu için kişinin kendi rızasıyla hayatına son verilmesini isteyebilmesi olarak tanımlanan ötenazi²⁰¹ Türk hukukunda TMK m.23 ve Hasta Hakları Yönetmeliği²⁰² m.13 gereği olanaklı değildir²⁰³. Kişi kendi yaşama

¹⁹⁵ OĞUZ, Habip, İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlâli ve Korunması, Ankara 2010, s.12-13.

¹⁹⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.172; CANBOLAT, Ferhat, “Güncel Gelişmeler Işığında Kişilik Hakları ve Korunması”, Evrensel Hukuk İlkeleri Işığında Türk Medeni Hukukunda Değişimler Sempozyumu, 10-11 Haziran 2016, (Yayına Hazırlayanlar: Emel BADUR/Gamze TURAN BAŞARA), Ankara 2016, s.227.

¹⁹⁷ ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.105.

¹⁹⁸ HELVACI, Kişiler, s.107; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.449.

¹⁹⁹ ÖZUĞUR, s.142.

²⁰⁰ REYHANİ YÜKSEL, s.103.

²⁰¹ Ötenazi (Euthenasie), iyileşme ihtimali kalmamış olan hastaların acı çekmeden hayatlarına kendi rızalarıyla son verilmesi işlemidir. Bkz. AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.361.

²⁰² 01.08.1998 tarih ve 23420 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²⁰³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.175-176; ATLAN, Hülya, Manevi Zararı Tazmin Yolları, İstanbul 2015, s.22. Hasta Hakları Yönetmeliği m.13 “1) Ötenazi yasaktır. 2) Tıbbi gereklerden

hakkından vazgeçeceği bir sözleşme yapamaz. Örneğin, bir bedel karşılığında kişinin kendisinin öldürülmesine ilişkin olan sözleşme ve bunun ile ilgili olan rızası TBK m.27 gereği kesin hükümsüz olacağı için geçersizdir, mutlak butlan yaptırımına tabi olur²⁰⁴.

Her insanın sahip olduğu temel hak olan yaşama hakkına çocuk da sahiptir. Çocuğun yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilme hakkı vardır. Çocuğun korunması için ilk uluslararası sözleşme olarak düzenlenen Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi'nin 1. maddesinde de vurgulanan çocuğa yaşama hakkının gereği olarak uygun şartlarda yaşam alanı sağlanmasıdır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nde ise yaşam ve sağlık hakkı dördüncü ilke olarak yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 17. maddesinde herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtildiğinden çocuklar da bu kapsamda yer alır. ÇHS m.6'da her çocuğun sahip olduğu yaşama hakkı²⁰⁵, ÇHS m.24'te ise sağlık hakkı²⁰⁶ düzenlenmiştir²⁰⁷.

2. Sağlık

İnsanın hücresel sistemi bakımından iyi ve düzenli bir şekilde ilerleyişini belirtmek için kullanılan sağlık kavramı, bedensel sağlık ve ruhsal sağlık kavramlarının her ikisini de kapsar. Çocuğun kişilik hakkı kapsamında sahip olunan kişisel değerlerden biri olması nedeniyle sağlık hakkı, mutlak haktır. Kişinin rızası olmaksızın sağlık hakkına yapılan her müdahale, hukuka aykırıdır. Ayrıca sağlık hakkı, yaşama hakkı ve vücut bütünlüğü üzerindeki hak ile doğrudan ilgilidir²⁰⁸.

bahisle veya her ne suretle olursa olsun, hayat hakkından vazgeçilemez. Kendisinin veya bir başkasının talebi olsa dahil, kimsenin hayatına son verilemez.” şeklindedir.

²⁰⁴ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.360.

²⁰⁵ ÇHS m.6/f.1 “Taraflar Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.” şeklindedir.

²⁰⁶ ÇHS m.24/f.1 “Taraflar Devletler çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraflar Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.” şeklindedir.

²⁰⁷ KOYUNCU, Çağlar, “Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.12, Temmuz 2016, s.141-142.

²⁰⁸ ANTALYA/TOPUZ, s.191; ERLÜLE, Fulya, Türk Borçlar Kanununa Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2015, s.104.

3. Vücut Bütünlüğü

Çocuğun fiziksel ve ruhsal açıdan iyi olma hali olarak tanımlanan vücut bütünlüğü, kişilik hakkının konusunu oluşturan bir değerdir. Çocuğun vücut bütünlüğünün ihlali, kişilik hakkına saldırı oluşturur²⁰⁹. Çocuğun vücut bütünlüğü ile ilgili hakkı, kişilik hakkı kapsamında olduğu için mutlak haktır²¹⁰. Vücut bütünlüğü, fiziki ve ruhsal açıdan çocuğun sahip olduğu değerleri kapsar. Örneğin, kişinin bir başkası tarafından yaralanması fiziki anlamda vücut bütünlüğüne müdahale iken, ruhsal bakımdan kişinin olumsuz yönde etkilenmesi de vücut bütünlüğüne yapılan bir müdahaledir²¹¹.

Kişinin dolayısıyla çocuğun sahip olduğu hayat hakkının bir uzantısı olan vücut bütünlüğü, korunması gereken önemli bir kişisel değerdir. İlk olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde işkencenin yasaklanması yoluyla koruma altına alınan vücut bütünlüğü daha sonra AİHS'de devlete karşı korunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17. maddesinde²¹² de vücut bütünlüğü korunmuştur. Kişinin vücut bütünlüğüne karşı yapılan her çeşit müdahale rızası dışında ise hukuka aykırı nitelik taşır²¹³.

Çocuk, vücut bütünlüğü kişisel değeri kapsamında organları, dokuları, kemikleri, en küçük parçası üzerinde dahi kişilik hakkına sahiptir. Bu nedenle hayatını tehlikeye düşürmese bile bunların zarar görmesi, alınması ya da yok edilmesi vücut bütünlüğü üzerindeki hakkının ihlali anlamına gelir²¹⁴. Kişinin vücudundan herhangi bir nedenle ayrılmış olan organ veya parçalar artık vücut bütünlüğü kapsamında değerlendirilmez. Kişinin vücuduna sonradan eklenen yapay nitelikteki organ veya

²⁰⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.174.

²¹⁰ REYHANİ YÜKSEL, s.112; DURAL/ÖĞÜZ, s.104; ZEYTİN/ERGÜN, s.89.

²¹¹ REYHANİ YÜKSEL, s.112; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.174; DURAL/ÖĞÜZ, s.104.

²¹² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.17/f.2 ve f.3 “2) Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. 3) Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” şeklindedir.

²¹³ HELVACI, Serap, Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK md.24/a fıkra I/ İMK md.28a fıkra I), İstanbul 2001, s.51-52.

²¹⁴ PETEK, Hasan, Kişilik Değerlerinin Ölümünden Sonra Korunması, Ankara 2015, s.58; ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.99.

parçalar ise vücut ile sürekli olacak şekilde bağlandıysa, kolayca vücuttan ayrılabilirler²¹⁵. Kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerden olan vücut bütünlüğünün ihlali, maddi ve manevi zararın meydana gelmesine neden olabilir²¹⁶.

Tedip hakkı, çocuğun eğitimi için gereken koşullarda ana babanın, çocuğun vücut bütünlüğü, özgürlüğü, onuru gibi kişisel değerlerine müdahale niteliği taşıyan tedbirlere başvurabilme yetkisini ifade eden bir kavramdır. Eski Medeni Kanun'da m.267'de yer alan tedip hakkına yeni TMK'da yer verilmemiştir²¹⁷. Sınırları özel olarak belirlenmeyen tedip hakkı, eski Medeni Kanun'a göre çocuğun ancak ana babası tarafından verilen talimata uymak zorunda olduğu durumlarda söz konusu olur²¹⁸. Çocuğu istenen terbiye seviyesine getirmek için ana babası tarafından öğüt verme, uyarıda bulunma, sert davranma gibi her türlü araçlar, tedip hakkı kapsamında yer alır²¹⁹.

Çocuğun velayet hakkına sahip ana babasının sözünü dinleme yükümlülüğü vardır. Ancak bu yükümlülük, ana babanın çocuğuna zihinsel, fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü ihlal edecek şekilde dövme, baskı yapma veya kişilik haklarını zedeleme gibi her türlü müdahaleyi yapabileceği anlamına gelmemektedir. Ana babanın velayet hakkının sınırını çocuğun anayasal hakları oluşturur²²⁰. Ayrıca TMK'da ana babanın tedip hakkına yer verilmemiştir.

Hukuka aykırı olmayan, amaca hizmet edebilecek ve çocuğa en az zarar verebilecek olan önlem, ana baba tarafından ölçülülük ilkesi göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi bakımından alınan bu önlemle çocuğa sağlanan yarar, önlemin verebileceği zarardan daha fazla olmalıdır. Çocuğa dayak atma ya da küfür etme gibi olumsuz davranışlar ölçülülük ilkesi ile bağdaşmayan

²¹⁵ ZEVLİLER, Aydın, "Tedavi Amaçlı Müdahalelerle Kişilik Hakkına Saldırının Sonuçları (1982-1983 Öğretim Yılı Açılış Dersi Metni)", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 1983, s.5-6.

²¹⁶ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.69.

²¹⁷ İMAMOĞLU, S. Hülya, "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması", AÜHFD, C.54, S.2, 2005, s.204.

²¹⁸ USTA, Sevgi, "Anne Babanın Tedip Hakkı", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S.8, 1994, s.16.

²¹⁹ İNAN, Çocuk Hukuku, s.130-131.

²²⁰ REYHANİ YÜKSEL, s.115.

uygulamalardır. Bu nedenle ölçülülük ilkesi, velayete sahip ana babanın çocuğa yönelik olan maddi veya manevi şiddetini haklı kılmaz²²¹.

4. Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahaleler

a. Tıbbi Müdahaleler

Tıbbi müdahale²²², Hasta Hakları Yönetmeliği m.4/g’de “*Tıp mesleğini icraya yetkili kişiler tarafından uygulanan, sağlığı koruma, hastalıkların teşhis ve tedavisi için ilgili meslekî yükümlülükler ve standartlara uygun olarak tıbbın sınırları içinde gerçekleştirilen fizikî ve ruhî girişim*” şeklinde tanımlanmıştır.

Tıbbi müdahalelerde tıp doktoru tarafından yapılacak olan müdahalenin kişilik hakkını ihlal etmemesi için kişinin tedavisine kural olarak rıza göstermesi gerekir²²³. Rıza, yapılacak olan tıbbi müdahaleden önce veya en geç müdahale esnasında alınmalıdır. Rıza açıklamasında kişinin iradesi hiçbir etki altında kalmamalıdır. Aksi halde kişinin rızası olmaksızın vücut bütünlüğüne yapılan her müdahale hukuka aykırıdır²²⁴. Rızanın geri alınabilmesi mümkündür. Rızanın geri alınması sonrasında yapılan müdahale hukuka aykırı olur²²⁵.

Yapılacak olan tıbbi müdahalenin hukuka aykırı nitelik taşıması için rızanın dışında müdahalenin tedavi amacı taşıması, iyileştirmeye yönelik olması ve mesleğinde yetkili olan kişi tarafından tıp biliminin kuralları doğrultusunda yapılması gerekir²²⁶. Tıbbi müdahale için aydınlatılmış rıza gerekir. Yeterince bilgilendirilmeden alınan rıza,

²²¹ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.263-264.

²²² Yarg. 2. HD, E. 2014/33, K. 2014/8431, T. 07.04.2014: “...Tıp biliminin kuralları uygulanmak suretiyle yapılan her türlü müdahale tıbbi bir müdahaledir...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 11.01.2020).

²²³ HELVACI, Kişiler, s.112.

²²⁴ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.122. Tıbbi müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için rıza gösteren kişinin ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Rızanın anlamı konusunda kişinin ayırt etme gücü yoksa rızanın tıbbi müdahalede bulunulacak kişinin kanuni temsilcisi tarafından verilmesi gerekir. Bkz. SEROZAN, Medeni Hukuk, s.469.

²²⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.132.

²²⁶ HELVACI, Kişiler, s.112; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.177; DURAL/ÖĞÜZ, s.106; ŞAHİN, Büşra/ALCALI, Özgü, “Defansif Tıp Kavramı ve Defansif Tıbbi Uygulamaların Hekimin Hukuki Sorumluluğu Kapsamında Değerlendirilmesi”, Yargıtay Başkanı İsmail Rüştü Cirit’e Armağan, TAAD, S.41, Y.11, Ocak 2020, s.498; YAVUZ İPEKYÜZ, Filiz, “Hekimin Tazminat Sorumluluğu”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.20, S.33, Y.2015, s.22.

hukuka aykırılık meydana getirir²²⁷. Hasta Hakları Yönetmeliği m.24/f.7 gereği gecikmesi tehlike arz eden durumlar ise tıbbi müdahale için kişi veya kanuni temsilcisinin rızasının aranması kuralının istisnasını oluşturur²²⁸.

Tanı ve tedavi amacıyla vücut bütünlüğüne yönelik yapılacak olan tıbbi müdahalelerde rıza, kişiye nispi anlamda sıkı sıkıya bağlı haklardandır²²⁹. Tıbbi müdahale yapılacak olan kişi, ayırt etme gücüne sahip, tam ehliyetli olduğunda kendisinin rızası aranır²³⁰. Ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsiz çocuğa yapılacak tıbbi müdahale için çocuğun rızasının tek başına yeterli olup olamayacağına ilişkin doktrinde farklı görüşler vardır.

Doktrindeki bir görüşe göre, tıbbi müdahalede bulunulacak olan kişi, ayırt etme gücü olsun veya olmasın çocuk ise kanuni temsilcisi olan veli veya vasisinin rızası müdahalenin hukuka uygun olması için gereklidir. Bu görüşün temeli, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun m.70 hükmü ve Hasta Hakları Yönetmeliği m.24/f.1 hükmüne dayanır. Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuğun rızası tıbbi müdahale için aranmaz ancak kanuni temsilcisinin rızasının yanında Hasta Hakları Yönetmeliği m.24/f.2 gereği çocuğun da dinlenmesi gerekir. Ancak tıbbi müdahale için çocuğun beyanı bağlayıcı değildir²³¹.

Doktrinde bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre, ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsiz çocuğa yönelik tıbbi müdahale söz konusu olduğu zaman çocuğun ve kanuni temsilcisinin rızası birlikte aranır. Buradaki amaç, çocuğun korunmasıdır. Bu görüşe göre çocuğun vücut bütünlüğü ile ilgili tehlike içeren ve uzunca bir süre hastanede

²²⁷ **PETEK**, Hasan/**KEÇECİOĞLU**, Burak, “İntörn Hekimlerin Tıbbî Müdahaleleri Sebebiyle Hukukî Sorumluluk”, İzmir Barosu Dergisi, Y.82, S.2, Mayıs 2017, s.204.

²²⁸ **DURAL/ÖĞÜZ**, s.107.

²²⁹ **ŞENOCAK**, Zarife, “Küçüğün Tıbbî Müdahaleye Rızası”, AÜHFD, C.50, S.4, 2001, s.73; **KARAKAŞ**, s.98; **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.74; **İMRE**, Gayrimümeyyizler, s.354; **ALTUN**, Abdurrahim, “Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 2018, s.48.

²³⁰ **OKTAY ÖZDEMİR**, Saibe, “Tıbbi Müdahaleye ve Tıbbi Müdahalenin Durdurulmasına Rızanın Kimler Tarafından Verileceği”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt II, İstanbul 2010, s.1326.

²³¹ **OKTAY ÖZDEMİR**, Tıbbi Müdahale, s.1324-1326; **ARPACI**, Abdulkadir, “Özel Hukuk Açısından Tıbbi Müdahaleye Rıza Beyanı, Buna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Yolları”, Tıp Hukuku Alanında Karşılaştırmalı Güncel Özel Hukuk ve Ceza Hukuku Sorunları Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, C.VI, S.2, Y.2009, s.9-10.

kalmayı gerektirecek bir tıbbi müdahalede çocuğun rızasının yanında kanuni temsilcisinin de rızası gereklidir²³².

Doktrinde başka bir görüşe göre ise, ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsiz çocuğa yönelik tıbbi müdahalede çocuğun rızası yeterlidir²³³. Bu görüşün temeli, tanı ve tedavi amacına yönelik olan tıbbi müdahaleye rızanın, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle TMK m.16 hükmü gereği ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsizin rızasının tek başına yeterli olmasına dayanmaktadır²³⁴. Kanuni temsilcisinin rızasının alınmasından vazgeçilebilmesi için çocuğun yapılacak olan tıbbi müdahalenin kapsamını ve önemini değerlendirebilecek zihinsel ve ruhsal olgunluğa sahip olması gerekir. Somut olay bakımından bu durum incelenmelidir²³⁵.

Ayırt etme gücüne sahip çocuğun kendisine uygulanacak olan tıbbi müdahale ile ilgili bilgilendirilme hakkı olduğu kadar bilgilendirilmeyi istememe hakkı olarak ifade edilen bilmeme hakkı da vardır. Bilmeme hakkı söz konusu olduğunda tıbbi müdahale yapılacak olan çocuğa karşı olan aydınlatma yükümlülüğü daralır²³⁶.

Ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk bakımından vücut bütünlüğüne yönelik bir tıbbi müdahale söz konusu olduğu zaman rıza, kanuni temsilcisi tarafından verilir²³⁷. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk velayet altındaysa kanuni temsilcisi olarak velayete sahip ana babasının, vesayet altındaysa vasisinin rızası tıbbi müdahale için aranır.

Ayırt etme gücü olmayan çocuk için kanuni temsilcisinin haklı neden olmaksızın yapılacak olan tıbbi müdahaleye rıza göstermediği durumda, tıp doktoru mahkemeye başvurarak izin talep edebilir. İzin talebi velayet altındaki çocuklar bakımından TMK

²³² ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.489-490; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.282, 284; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.121. Ayırt etme gücü olan çocuğun yaptığı sakıncalı karşılıksız kazanmalarda veto yetkisine sahip olan ana baba, çocuğun korunması amacıyla önemli sonuçlara neden olabilecek kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmada da söz hakkı olmalıdır. Bu nedenle önemli tıbbi müdahalelerde çocuğun kanuni temsilcisinin rızası da gerekir. Bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.285.

²³³ ŞENOCAK, s.80; KARAKAŞ, s.99-100; ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.75-76; İMRE, Gayrimümeyyizler, s.354; KAHRAMAN, Zafer, “Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, 2016, s.489.

²³⁴ ŞENOCAK, s.80.

²³⁵ KARAKAŞ, s.100; ŞENOCAK, s.75-76.

²³⁶ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.79, 83.

²³⁷ ŞENOCAK, s.73; KARAKAŞ, s.101.

m.346'ya, vesayet altındaki çocuklar bakımından ise TMK m.445 ve m.461'e dayanmaktadır. Acil hallerde ise mahkemeden izne gerek olmadan tıp doktorunun tıbbi müdahalede bulunması mümkündür²³⁸.

Güzelleştirme amacı taşıyan estetik operasyonlar gibi tanı ve tedavi amacına yönelik olmayan tıbbi müdahaleler bakımından rıza, mutlak olarak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu nedenle, tam ehliyetsizler için bu müdahaleler gerçekleştirilemez. Sınırlı ehliyetsiz ise bu hakkını TMK m.16 gereği tek başına kullanabilir. Ancak çocuğun yararının korunması bakımından kanuni temsilcisinin rızasının da aranması gerekebilir²³⁹.

b. Organ ve Doku Nakli

Organ ve doku nakli, yaşayan kişiden veya cesetten yapılır. Organ ve doku nakline ilişkin olarak 29/05/1979 tarih ve 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun, Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği²⁴⁰ ile İnsan Cesedi Üzerinde Bilimsel Araştırma Yapılmasına İlişkin Yönetmelik²⁴¹ vardır. 2238 sayılı Kanun'un 5. maddesi gereği kişilerden organ ve doku alınabilmesi için kişinin onsekiz yaşını doldurmuş olması ve ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Ayrıca 2238 sayılı Kanun'un 8. maddesi gereği kişinin yaşamını sona erdirecek veya tehlikeye düşürecek olan organ ve dokuların alınması yasaktır. Ayrıca TMK m.23/f.3'te de nakil için yazılı rızanın gerektiği belirtilmiştir²⁴². Yaşayan kişiden yapılacak olan organ ve doku nakli ile ilgili 2238 sayılı Kanun'un 6. maddesinde²⁴³, TMK m.23/f.3'te düzenlenen yazılı şekil koşulundan daha ağır olan şekil koşulu öngörülmüştür²⁴⁴. Bir bedel karşılığında veya çıkar sağlamak için yapılan, iyileştirme

²³⁸ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.78.

²³⁹ KARAKAŞ, s.94-95, 97; ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.77.

²⁴⁰ 01.02.2012 tarih ve 28191 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁴¹ 17.06.1982 tarih ve 17727 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁴² DURAL/ÖĞÜZ, s.113-116, 119.

²⁴³ 2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun m.6 “Onsekiz yaşını doldurmuş ve mümeyyiz olan bir kişiden organ ve doku alınabilmesi için vericinin en az iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden verilmiş yazılı ve imzalı veya en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunludur.” şeklindedir.

²⁴⁴ SERT, Selin/CİHAN, Ali Hulki, “Organ ve Doku Nakillerinde Rıza Kavramı”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan Cilt 2, Ankara 2014, s.1742.

amacı taşımayan organ ve doku nakilleri ise hukuk tarafından korunmaz. Organ nakli tedavi amacı taşımalıdır²⁴⁵.

Çocuğa organ ve doku nakli yapılabilir. Ancak çocuk ayırt etme gücüne sahip olsun ya da olmasın kanuni temsilcisinin rızası olsa bile çocuktan bir başkasına organ ve doku nakli mümkün değildir. Çocuğa organ ve doku nakli yapılması da çocuğun sağlığı bakımından ciddi bir tıbbi müdahale olması nedeniyle çocuk ayırt etme gücüne sahip olsa bile çocuğun rızası ile birlikte kanuni temsilcisinin de rızası alınmalıdır. Kanuni temsilcisinin rıza verdiği ancak ayırt etme gücüne sahip çocuğun rızasının olmadığı durumda çocuğun yaşam hakkı söz konusu olduğu için müdahale edilebilir. Ayırt etme gücüne sahip çocuğun rızasının olmasına rağmen kanuni temsilcisinin hukuka ve çocuğun yararına aykırı olarak rıza vermemesi durumunda ise müdahale için çocuğun rızası yeterlidir. Ayırt etme gücüne sahip çocuk ve kanuni temsilcisinin her ikisinin de rıza vermemesi ya da ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun kanuni temsilcisinin rıza vermediği durumda çocuğun yaşam hakkı gereği durumun aciliyetine göre çocuğa vasi tayini ve savcılıktan veya hâkimden alınacak izinle müdahale edilebilir²⁴⁶.

c. Klinik Araştırmalar

Kişi üzerinde yapılan klinik araştırmalara ilişkin olarak mevzuatta bazı düzenlemeler vardır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.17/f.2'e göre kişi, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. TCK m.90, İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik²⁴⁷ klinik araştırmalara ilişkin hukuka uygunluk koşullarına yönelik düzenlemeler içerir. Kişilik hakkının korunmasına ilişkin olan TMK m.23 ve m.24 hükümleri de kişinin vücut bütünlüğünün klinik araştırmalar ile ihlal edilmesine karşı koruma sağlayan genel düzenlemelerdir²⁴⁸. Ayrıca klinik araştırmaların çocuk üzerinde yapılmasına ilişkin mevzuatta öngörülen bazı düzenlemeler vardır. TCK m.90/f.3'e göre üzerinde deney yapılacak olan kişi çocuk ise, yapılan bilimsel bir deneyin cezai sorumluluğu gerektirmemesi için TCK m.90/f.2'de aranan koşulların yanı sıra aranan ek koşullar vardır. TCK m.90/f.2 ve çocuklara ilişkin özel olarak TCK

²⁴⁵ ERLÜLE, Manevi Tazminat, s.181.

²⁴⁶ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.85.

²⁴⁷ 13.04.2013 tarih ve 28617 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁴⁸ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.86.

m.90/f.3'te²⁴⁹ aranan koşulların sağlanmaması durumunda cezai sorumluluk doğar. İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik gereği aranan koşullar da vardır. TCK m.90 hükmü ile örtüşen koşulların yanında İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik ek bazı koşullar da getirmiştir. İlgili Yönetmelik'te aranan koşullara uyulmaması ise tazminat sorumluluğuna neden olur²⁵⁰.

İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik m.6'ya göre²⁵¹ de klinik araştırmanın çocuklar üzerinde yapılabilmesine izin verilebilmesi için gerekli olan koşullar vardır. Çocuklar üzerinde yapılacak araştırma doğrudan onlarla ilgili olması veya sadece çocuklarda araştırılabilecek klinik bir durum olması ya da yetişkinlerden elde edilen araştırma sonucu verilerinin çocuklar için de geçerli olup olmadığının kanıtlanması gereken zorunlu durumlarda, araştırmanın çocuk sağlığı açısından risk içermemesi ve doğrudan çocuklara yarar sağlayacağına ilişkin tıbbi bir kanaatin olması halinde araştırmanın çocuk üzerinde yapılabilmesine diğer koşulların da

²⁴⁹ TCK m.90/f.3 “Çocuklar üzerinde bilimsel deneyin ceza sorumluluğunu gerektirmemesi için ikinci fıkra aranan koşulların yanı sıra; a) Yapılan deneyler sonucunda ulaşılan bilimsel verilerin, varılmak istenen hedefe ulaşmak açısından bunların çocuklar üzerinde de yapılmasını gerekli kılması, b) Rıza açıklama yeteneğine sahip çocuğun kendi rızasının yanı sıra ana ve babasının veya vasisinin yazılı muvafakatinin de alınması, c) Deneyle ilgili izin verecek yetkili kurullarda çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanının bulunması, gerekir.” şeklindedir.

²⁵⁰ YÜKSEL, Hilal, Kişilik Hakkı İhlali Kapsamında İnsan Üzerinde Yapılan Deneyler ve Hukuki Sonuçları, İstanbul 2017, s.78, 80.

²⁵¹ İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik m.6 “(1) Araştırma konusunun doğrudan çocukları ilgilendirdiği veya sadece çocuklarda incelenebilir klinik bir durum olduğu ya da yetişkin kişiler üzerinde yapılmış araştırmalar sonucu elde edilmiş verilerin çocuklarda da geçerliliğinin kanıtlanmasının zorunlu olduğu durumlarda, araştırma gönüllü sağlığı açısından öngörülebilir bir risk taşıyor ve araştırmanın gönüllülere doğrudan bir fayda sağlayacağı hususunda genel tıbbi bir kanaat bulunuyor ise 5 inci maddedeki hususlar ile birlikte aşağıda belirtilenler çerçevesinde çocuklar üzerinde araştırma yapılmasına izin verilebilir: a) Araştırılacak ürünün veya uygulamanın çocuklar üzerinde bilinen herhangi bir riskinin olmadığı hususunda genel tıbbi bir kanaatin bulunması gerekir. b) Çocuk rızasını açıklama yetisine sahip ise kendi rızasının yanı sıra ana ve babasının veya vasisinin, 5 inci maddenin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca bilgilendirildikten sonra yazılı olarak oluru alınır. c) Çocuğun araştırmaya iştirak etmeyi reddetmesi veya araştırmanın herhangi bir safhasında araştırmadan çekilmek istemesi durumunda çocuk araştırmadan çıkarılır. ç) Çocuk kendisine verilen bilgi hakkında değerlendirme yapabilecek ve bu konuda bir kanaate varabilecek kapasitede ise, araştırma ile ilgili gerekli tüm bilgiler çocuğa uygun bir şekilde anlatılır. d) Etik kurul, araştırmayla ilgili klinik, etik, psikolojik ve sosyal problemler konusunda çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanı bir hekim tarafından bilgilendirilir ve protokol bu yönde değerlendirilir. e) Çocuklarda yapılacak her türlü klinik araştırmada çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanı bir hekimin araştırmanın çocuklar üzerinde yapılması hususunda müspet görüşü olmadan etik kurul bu araştırmaya onay veremez. Bu çalışmalar için gerekli görülmesi halinde araştırma konusu ile ilgili bilim dalından doktora veya uzmanlığını almış hekim ya da dış hekiminin görüşü alınır ve araştırmaya izin verilir verilemeyeceği bu görüş sonucunda değerlendirilir. f) Çocuklarda yapılacak klinik araştırmalar için çocukların araştırmaya iştiraki ile ortaya çıkacak zorunlu masrafların karşılanması dışında herhangi bir ikna edici teşvik veya malî teklifte bulunulamaz.” şeklindedir.

sağlanması sonucunda izin verilebilir. Rızasını açıklama yetkisine sahip çocuk açısından, çocuğun araştırmaya vereceği rızasının yanında velayet altında ise ana babasının, vesayet altında ise vasisinin rızası da aranır.

Ayırt etme gücü olmayan çocuk üzerinde yapılacak olan klinik araştırma için çocuk velayet altındaysa kanuni temsilcisi olan velayete sahip ana babası iken, çocuk vesayet altındaysa bu kişi vasisidir. Ayrıca yapılacak olan klinik araştırmaya ilişkin bilgilendirme hem kanuni temsilcisine hem de olgunluk durumuna göre çocuğa yapılmalıdır. Çocuk ayırt etme gücüne sahip ise klinik araştırmalarda kanuni temsilcisinin rızasının yanında çocuğun rızası da alınmalıdır²⁵².

B. Hayat Alanı

Özel hayatına saygı duyulmasını isteme, herkesin sahip olduğu bir haktır. Kişi kendisine ait olan bilgilerin üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesini istemeyebilir. Özel hayat, insan haklarından biri olarak uluslararası anlamda ilk defa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 12. maddesinde kabul edilerek koruma altına alınmıştır. Daha sonra AİHS m.8'de özel hayatın ve aile hayatının korunması olarak kabul edilmiştir. Ulusal anlamda ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.20'de özel hayatın gizliliği, m.21'de konut dokunulmazlığı ve m.22'de haberleşme özgürlüğü olarak yer almaktadır²⁵³. Özel hayat²⁵⁴ ve mahremiyet, kişinin kendisi ile ilgili diğer kişilerin ne kadar bilgi edinebileceklerine karar verebilme hakkıdır²⁵⁵.

²⁵² **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.90-92. Özcan Büyüktanır'a göre, tedavi amaçlı klinik araştırma ve bilimsel amaçlı klinik araştırma ayrımında yapılacak olan klinik araştırma tedavi amaçlı ise ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk için kanuni temsilcisinin rızası yeterlidir. Ancak bilimsel amaçlı klinik araştırmalar ayırt etme gücü olmayan çocuk bakımından kanuni temsilcisinin rızası olsa da yapılmamalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.92.

²⁵³ **HELVACI**, Kişiler, s.119-120.

²⁵⁴ Yarg. 4. HD, E. 2016/10054, K. 2019/2145, T. 09.04.2019: "...Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesi gereğince herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde de herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir; maddenin ikinci fıkrasında ve Anayasa'nın 20/2. maddesinde yasaya uygun sınırlama nedenleri sayılmıştır. Bundan başka, Medeni Kanun'un 24. ve 25. maddeleri ile hukuka aykırı olarak kişilik haklarına yapılan saldırılar koruma altına alınmış, bu hakların saldırıya uğramasının yaptırımını da Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesinde gösterilmiştir...", www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 15.01.2020).

²⁵⁵ **İŞINTAN**, Pelin, "Children Have A Right To Privacy-Also Against The Parents...?", Kişilik Hakları, IV. Türkiye-Slovenya Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu (Editör: Yener ÜNVER), Ankara 2016, s.202.

Kişinin hayat alanı, onun sahip olduğu kişiliğinin yansımasıdır²⁵⁶. Hayat alanı üçe ayrılmaktadır. Bunlar; kamuya açık alan, özel alan ve gizli alandır²⁵⁷. Yapılan bu sınıflandırma ile kişilik hakkına yönelik olarak yapılan ihlallerin sınırları çizilir²⁵⁸.

1. Kamuya Açık Alan

Kamuya açık alan, kişinin diğer kişiler tarafından bilinmesinde sakınca görmediği, aleni olan olayları kapsayan alana denir²⁵⁹. Kamuya açık alan, herkes tarafından bilinebilen ve öğrenilebilen, gizlilik taşımayan aleni olaylardan meydana gelir²⁶⁰. Buna kişinin yürüyüşe çıkması, araba kullanması örnek olarak verilebilir²⁶¹. Kamuya açık alandaki olayların açıklanması hukuka aykırı nitelik taşımadığından kişilik hakkı ihlaline neden olmaz²⁶².

2. Özel Alan

Özel alan kişinin ailesi ve arkadaşları gibi yakın ilişkiler kurduğu, sınırlı sayıdaki kişilerle paylaşmayı tercih ettiği ancak gizli alanına dahil olmayan olayları içerir²⁶³. Özel alana ait olan olaylar gizli olmamakla birlikte, bu alandaki aleniyet sadece belli kişiler içindir²⁶⁴. Örneğin, kişinin hasta olduğunun sadece aynı evde birlikte yaşadığı ailesi tarafından bilinmesi özel alanına ait bir bilgidir²⁶⁵.

²⁵⁶ DURAL/ÖĞÜZ, s.137.

²⁵⁷ ANTALYA/TOPUZ, s.193; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.133; DURAL/ÖĞÜZ, s.138; HELVACI, Kişiler, s.120-121; ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.99; OĞUZ, s.21; REYHANİ YÜKSEL, s.122; BELLİCAN, Cüneyt, “Şeref ve Haysiyetin Korunması, Özel Hayatın Gizliliği ve Sanat Özgürlüğü: Özel Hukuk Açısından Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.540.

²⁵⁸ AYDOS, Oğuz Sadık, “Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlallerinde Manevî Tazminat”, GÜHFD, C.XVI, S.2, Y.2012, s.3.

²⁵⁹ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.278.

²⁶⁰ İMRE, Zahir, “Şahsiyet Haklarından Şahsın Özel Hayatının ve Gizliliklerinin Korunmasına İlişkin Meseleler”, İÜHFM, C.XXXIX, S.1-4, 1974, s.149.

²⁶¹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.303.

²⁶² ANTALYA/TOPUZ, s.193.

²⁶³ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.62.

²⁶⁴ GÖNEN, Doruk, Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, İstanbul 2011, s.84-85.

²⁶⁵ ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.467.

3. Gizli Alan

Gizli alan, kişinin güven duyduğu kişiler tarafından bilinmesini istediği, diğer kişilerce öğrenilmesini istemediği olayları içeren alanı ifade eder²⁶⁶. Kişinin üçüncü kişilerden gizlediği veya sadece belli kişilerle paylaştığı olaylar ve bunları kapsayan belgeleri ifade eden alana gizli alan denir. Kişinin aile ilişkileri, ev hayatı, hatıra defteri veya mektupları gizli alana örnek verilebilir²⁶⁷. Gizli alana ait olayların herkes tarafından bilinebilecek ve izlenebilecek özellik taşınamaması gerekir. Ayrıca, kişinin beyanlarından bunu gizli tutma iradesi karşı taraf tarafından açıkça anlaşılmalıdır²⁶⁸.

TMK m.24'teki koruma, kural olarak kişinin özel ve gizli alanlarının korunmasına ilişkindir. Kamuya açık alan ise TMK m.24 koruması kapsamında değildir. Kişinin özel veya gizli alanına yapılan hukuka aykırı müdahaleler, kişilik hakkının ihlaline neden olur.²⁶⁹ Örneğin, mektup veya yazışmaların okunması²⁷⁰, elektronik posta adresinin şifresinin ele geçirilerek mesajlarının okunması²⁷¹, özel konuşmalarının gizli olarak dinlenmesi, kişinin rızası alınmaksızın özel hayatının bir roman konusu yapılması, telefonla sürekli rahatsız edilmesi veya aile ilişkilerine ilişkin sırların açıklanması kişilik hakkı ihlalidir²⁷². Kişinin özel veya gizli alanına yapılan bir müdahaleye, kişinin kendi rızası varsa, yapılan müdahale hukuka aykırı nitelik taşımaz. Ancak verilen bu rızanın

²⁶⁶ **HELVACI**, Kişiler, s.121. Mahremiyet alanı ya da sır çevresi olarak da ifade edilen gizli alan, kişinin diğer kişilerden gizli tuttuğu, onların bilmesini, duymasını ve görmesini istemediği kişisel değeridir. Bkz. **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**, s.465.

²⁶⁷ **DURAL/ÖĞÜZ**, s.138-139; **REİSOĞLU**, Safa, “Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması”, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2008, s.301.

²⁶⁸ **SERDAR**, İlknur, Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Ankara 1999, s.41; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.305-307.

²⁶⁹ **HELVACI**, Kişiler, s.122, 125; **TANDOĞAN**, Halûk, “Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması”, AÜHFD, C.20, S.1, 1963, s.26.

²⁷⁰ **YILDIZ**, Ozan Ali, “Mektup, Hatıra ve Benzeri Yazıların Kişilik Hakkı Kapsamında Korunması”, MÜHF-HAD, C.25, S.1, 2019, s.452.

²⁷¹ **SOYSAL**, Tamer, “Elektronik Posta Yoluyla Kişilik Haklarına Müdahaleden Doğan Hukuki Sorumluluk”, Ankara Barosu Dergisi, Y.65, S.1, 2007, s.149.

²⁷² **DURAL/ÖĞÜZ**, s.140.

sınırları aşılsa kişilik hakkının ihlali söz konusu olur²⁷³. Ayrıca verilen bu rızanın hukuka ve ahlaka aykırı olmaması gerekir²⁷⁴.

Sosyal bir varlık olan insan dolayısıyla çocuk, doğumundan itibaren toplum ile iletişim halindedir. Bu iletişim çocuk büyüdükçe gelişir. Çocuğun da özel ve gizli alanı vardır ve bunlar onun kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerindendir. Okula başlamasıyla sosyal yaşamda daha fazla yer alan çocuğun özel hayatına saygı duyulması gerekir. Bu nedenle çocuğun kendisine, ana babasına, yakınlarına ve okul yönetimine karşı korunması ihtiyacı doğar. Çocuğun mesajlarının gizlice okunması, fotoğraflarının gizlice çekilmesi, günlüğünün okunması çocuğun özel ve gizli alanına yapılan hukuka aykırı müdahalelerdir. Çocuğun güvenliğinin sağlanması ile özel hayatına saygı duyulması arasındaki denge sağlanmalıdır. Çocuğun ana babasına karşı olan özel hayatı ise çevresine göre daha dardır²⁷⁵.

Çocuğun özel hayatının korunmasına ilişkin ÇHS m.16²⁷⁶ düzenlemesi vardır. Çocuğun özel hayatına saygı gösterilmesi gerektiğini ifade eden ÇHS m.16 düzenlemesi, çocuğun kişisel ve aile yaşamına yönelik tüm müdahalelere karşı korunması gerektiğini belirtir. Çocuğun ana babasına karşı da özel hayatının düzenlenmesi ve sınırlarının belirlenmesi gerekir. Ana baba tarafından çocuğun özel hayatına sadece hukuka uygunluk sebepleri, ölçülülük ilkesi, çocuğun yararı söz konusu olduğunda müdahalede bulunulabilir²⁷⁷.

Çocuk da her yetişkinin sahip olduğu gibi mahremiyet hakkına sahiptir. Çocuk büyüdükçe mahremiyet hakkının koruması ihtiyacı artar. Velayet hakkı kapsamında çocuğuna bakmak ve yetiştirmekle yükümlü olan ana babanın çocuğunun yaşamının tümüne müdahale hakkı mutlak değildir. Çocuğun ana babasına karşı olan mahremiyet

²⁷³ **AKKURT**, Sinan Sami, “Kişilik Hakkının Sosyal Medya Kullanıcıları Tarafından İhlâli Hâlinde Ortaya Çıkacak Cezaî Sorumluluğa Medenî Hukuk Bağlamında Bir Bakış”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.25, S.2, 2017, s.353.

²⁷⁴ **KILIÇOĞLU**, Ahmet, “Kişilik Haklarına Basın Yoluyla Saldırıların Bakımından Medeni ve Borçlar Kanunumuzda Yapılan Değişiklikler”, TBB Dergisi, 1990/3, s.378.

²⁷⁵ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.146, 149; **ÖZTAN**, Şahsın Hukuku, s.135.

²⁷⁶ ÇHS m.16 “1) Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. 2) Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.” şeklindedir.

²⁷⁷ **USTA**, Çocuk, s.138.

hakkı, çocuğun ayırt etme gücü ve yaşı dikkate alınarak tanınmalı ve çocuğun ana babası tarafından gözetimi ile onun mahremiyeti arasında çocuğun yararı dikkate alınarak bir denge kurulmalıdır²⁷⁸. Çocuğun üçüncü kişilerle olan ilişkilerine ana baba müdahale ederken ölçülülük ilkesini göz önünde bulundurmalıdır²⁷⁹.

Çocuğun özel ve gizli alanına müdahale olarak kabul edilebilecek fotoğraflarının sosyal medyada ana babası tarafından paylaşılması kişilik hakkı kapsamında çocuğun hayat alanının ihlalidir. Ana baba çocuğunun hayat alanına saygı göstermelidir. Örneğin, çocuğun yakın akrabaları dışında kimsenin bilmesini istemediği bir engelinin ana babası tarafından paylaşılması hayat alanının ihlaline neden olur. Çocuğun çevresinde küçük düşmesine yol açabilecek olan bu durum, onun kişilik gelişimini olumsuz etkileyeceğinden çocuğun yararının gözetilmesi ilkesine aykırılık meydana getirir. Ana babanın sahip olduğu velayet hakkının sınırının aşılması nedeniyle hâkimin müdahalesi ve kişilik hakkı ihlali olması nedeniyle de ana babanın hukuki sorumluluğu söz konusu olur²⁸⁰.

C. Şeref ve Haysiyet

Şeref ve haysiyet, kişinin toplum tarafından nesnel bir şekilde değerlendirilerek elde ettiği tüm manevi değerleridir²⁸¹. Şeref ve haysiyet, kişinin toplum içinde kazandığı itibarı, ulaştığı saygınlığı ifade eder²⁸². Şeref ve haysiyet nispi bir kavramdır, kişinin içinde bulunduğu çevreye ve koşullara göre değişir²⁸³. Toplumsal yaşam içerisinde herkesin şeref ve haysiyeti vardır. Hiç kimse bu kişisel değerden tamamıyla ya da bir kısmı ile eksik değildir²⁸⁴. Kişiye sadece insan olması nedeniyle tanınan şeref ve haysiyet için aranan başkaca bir koşul da bulunmamaktadır²⁸⁵.

²⁷⁸ **KRALJIĆ**, Suzana, “Children Have The Right To Privacy-Also Against The Parents”, Kişilik Hakları, IV. Türkiye-Slovenya Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu (Editör: Yener ÜNVER), Ankara 2016, s.194.

²⁷⁹ **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.209; **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.261.

²⁸⁰ **AKDİ**, Murat, “Ana-Babanın Çocuğun Fotoğraf ve Görüntülerinin Sosyal Medyada Yayınlanmasından Doğan Sorumluluğu”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan I. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.131-132.

²⁸¹ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.299.

²⁸² **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s.385.

²⁸³ **ANTALYA/TOPUZ**, s.192; **HELVACI**, Koruyucu Davalar, s.68-69; **ÖZTAN**, Temel Kavramlar, s.279; **BELLİCAN**, s.537.

²⁸⁴ **ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR**, s.101.

²⁸⁵ **ZEYTİN/ERGÜN**, s.90.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m.5 ve AİHS m.3'te hiç kimsenin onur kırıcı ceza veya işleme tabi tutulamayacağı ifade edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.17/f.3'te de kimseye işkence ve eziyette bulunulamayacağı, kimseye insan haysiyetine aykırı olan bir ceza verilemeyeceği belirtilmiştir²⁸⁶.

Kişinin doğuştan sahip olduğu bir kişilik hakkı değeri olan şeref ve haysiyet TMK m.24 ile koruma kapsamındadır²⁸⁷. TMK ile korunan şeref ve haysiyet sadece manevi bakımdan değil kişinin ekonomik, sosyal ve mesleki şeref ve haysiyetini de içerir²⁸⁸. Örneğin, bir tacir ile ilgili iflas edeceğine ilişkin gerçek olmayan beyanlarda bulunulması nedeniyle onun mesleki çalışmalarının zedelenmesi, mesleki şeref ve haysiyetine yönelik gerçekleşen bir saldırı niteliğindedir²⁸⁹.

Bir kişi ile ilgili gerçek olmayan ihbarlarda bulunulması ya da ona iftira atılması, hakaret edilmesi, kişinin hakkında doğru olmayan bilgiler verilerek kötülenmesi gibi davranışlar şeref ve haysiyete yönelik gerçekleşen hukuka aykırı saldırı olduğundan kişilik hakkı ihlalidir²⁹⁰. Şeref ve haysiyetin ihlali durumunda maddi zarardan ziyade manevi zarar oluşur²⁹¹. Kişiye ilişkin gerçek olayların ortaya çıkarılması ise şeref ve haysiyetin ihlali değildir. Ancak olayların açıklanma biçimi ve amacına bakılarak haklı bir yarara yönelik olmadığı anlaşılıyorsa hukuka aykırıdır, bu nedenle kişilik hakkı ihlalidir²⁹². Şeref ve haysiyet ihlali, kişilerin sözlü veya yazılı beyanları ya da resimle gerçekleşebilir²⁹³. İhlal şekilleri sınırlı sayıda değildir, teknolojinin gelişmesi ve değişen koşullarla farklı durumlar meydana gelebilir²⁹⁴.

Her kişi gibi çocuğun da içinde yaşadığı toplumda şeref ve haysiyeti vardır. ÇHS m.16'da çocuğun şeref ve haysiyetine saldırıda bulunulamayacağı düzenlenmiştir.

²⁸⁶ ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.125.

²⁸⁷ DURAL/ÖĞÜZ, s.131; HELVACI, Koruyucu Davalar, s.68.

²⁸⁸ HELVACI/ERLÜLE, s.93; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.189.

²⁸⁹ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.279.

²⁹⁰ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.386; ANTALYA/TOPUZ, s.192; HELVACI, Koruyucu Davalar, s.69-70; ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.459.

²⁹¹ KARAYALÇIN, Yaşar, "Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması", AÜHFD, C.19, S.1, 1962, s.266.

²⁹² ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.129.

²⁹³ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.279.

²⁹⁴ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.70; KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan, "Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşamın Medya Araçlarıyla İhlali Halinde Hükmedilen Manevi Tazminat Miktarlarının Değerlendirilmesi", Ankara Barosu Dergisi, 1998/2, s.68.

Çocuğun ana babası veya çevresi tarafından küçük düşürülmesi, gülünç veya zor durumda bırakılması şeref ve haysiyetinin ihlalidir²⁹⁵. Bu nedenle çocuğun şeref ve haysiyetinin, velayet hakkına sahip ana babasına, akranlarına veya öğretmenlerine karşı korunması gerekebilir²⁹⁶.

Çocuğun şeref ve haysiyetini korumakla yükümlü olan velayete sahip ana baba da onun kişilik hakkını ihlal etmemelidir. Örneğin, ana baba çocuğu ile ilgili yapacağı paylaşımlarda onun şeref ve haysiyetini korumaya özen göstermelidir. Kişilik hakkının ihlaline neden olabilecek şekilde çocuğun fotoğraflarını sosyal medyada paylaşan ana baba, çocuğun çevresinde küçük düşmesine, şeref ve haysiyetinin ihlaline neden olabilir²⁹⁷. Bu nedenle, ana baba çocuğunun şeref ve haysiyetini ihlal edebilecek fotoğrafları sosyal medyada paylaşmamalıdır. Ayrıca ayırt etme gücüne sahip çocuğun rızası olmaksızın da fotoğrafı paylaşmamalıdır²⁹⁸.

D. Resim ve Ses

Kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerden biri olan resim, kişinin dış görünümünün maddi bir cisim üzerine kendisini tanıtabilir bir şekilde kopya edilmesidir²⁹⁹. Kişinin fotoğrafı, kamera ve benzeri cihazlarla kaydedilen görüntüsü, kalem veya fırçayla yapılan resmi, karikatürü resim kavramı kapsamında değerlendirilir³⁰⁰.

Kişinin resminin rızası dışında kullanılması, kişilik hakkı ihlaline neden olur. Kişilik hakkı ihlali için ayrıca resmin kullanılması ile kişinin küçük düşürülmüş ya da aşağılanmış olması aranmaz. Örneğin, kişinin resminin aşağılayıcı şekilde olmasa da rızası olmaksızın reklamda kullanılması kişilik hakkı ihlalidir³⁰¹. Resminin yapılmasına, çekilmesine ya da yayınlanmasına yönelik kişinin açık, örtülü veya bir ücret karşılığında

²⁹⁵ REYHANİ YÜKSEL, s.116.

²⁹⁶ KOYUNCU, s.147.

²⁹⁷ AKDİ, s.130.

²⁹⁸ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.145.

²⁹⁹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.309.

³⁰⁰ ANTALYA/TOPUZ, s.194; HELVACI, Koruyucu Davalar, s.72; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.194; ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.148-149; İMRE, Medeni Hukuk, s.474; BELLİCAN, s.545.

³⁰¹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.309-310.

rıza göstermesi durumunda, resmin verilen rızanın kapsamını aşacak şekilde kullanılması da kişilik hakkı ihlaline neden olur. Örneğin, kişinin çekilmesine rıza gösterdiği bir fotoğrafının reklamda ticari amaçla kullanılmasında verilen rızanın aşımı söz konusu olduğundan bu durum hukuka aykırılık teşkil eder³⁰². Rıza dışında hukuka uygunluk nedenlerinden biri olan kamu yararı halinde ise hukuka aykırılık ortadan kalkar ve kişilik hakkının ihlali söz konusu olmaz. Örneğin, kolluk kuvvetleri tarafından aranan bir şüphelinin fotoğraflarının yayınlanmasında kamu yararı söz konusu olduğundan bu durum hukuka aykırılık teşkil etmez³⁰³.

Hukuka aykırı olarak başkasının resminin yapılması, görüntüsünün kaydedilmesi veya bunun yayınlanması, kullanılması kişilik hakkı ihlalidir. Resim üzerindeki hak, kişilik hakkına ait bir değer olması nedeniyle hem TMK m.24 ve TMK m.25 ile TBK m.58 kapsamında hem de 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında korunur³⁰⁴. FSEK m.86/f.1'e göre resim eser niteliğinde olmasa bile resmin yayınlanması sahibinin iznine tabidir. İzin olmaksızın yayınlanması durumunda ise m.86/f.3 gereği tazminat ve ceza yaptırımına tabi olur³⁰⁵. İzin alınmasına gerek olmaksızın yayınlanabilecek resimlerin nelere ilişkin olduğu m.86/f.2'de³⁰⁶ belirtilmiştir. Ancak bu durumlarda bile sosyal uygunluk bulunmalıdır, amacın aşılmaması gerekir³⁰⁷.

Kişilik hakkının konusunu oluşturan değerler arasında ses de vardır. Kişinin resminin yayınlanmasında geçerli olan kurallar sesinin yayınlanmasında da geçerlidir. Kişinin rızası olmaksızın ses ve görüntü kaydının alınması hukuka aykırıdır, kişilik hakkı ihlalidir³⁰⁸. Kişinin sesinin rızası olmaksızın kullanılmasında kişilik hakkı ihlali için

³⁰² DURAL/ÖĞÜZ, s.143. Bir topluluğun resminin çekilmesinde kişi, o topluluk içerisinde belirgin olmayıp kaybolduğundan o resmin yayınlanmasında o kişinin resmi üzerindeki kişilik hakkının ihlali oluşmaz. Örneğin, bir bankanın müşteri sayısının çokluğunu göstermek amacıyla yüzlerce insandan oluşan müşteri topluluğunun resmini duvar ilanına asması durumunda kişilik hakkı ihlali yoktur. Bkz. KÖPRÜLÜ, s.192.

³⁰³ HELVACI/ERLÜLE, s.94; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.139.

³⁰⁴ HELVACI, Gerçek Kişiler, s.131-133.

³⁰⁵ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.391-392.

³⁰⁶ FSEK m.86/f.2'e göre, "Birinci fıkradaki muvafakatin alınması: 1. Memleketin siyasi ve içtimai hayatında rol oynayan kimselerin resimleri; 2. Tasvir edilen kimselerin iştirak ettiği geçit resmi veya resmi tören yahut genel toplantıları gösteren resimler; 3. Günlük hadiselerle mütaallik resimlerle radyo ve film haberleri; için şart değildir." şeklindedir.

³⁰⁷ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.137; HELVACI, Koruyucu Davalar, s.73-74; DURAL/ÖĞÜZ, s.144; ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.151.

³⁰⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.196.

kişinin aşağılanmış veya küçük düşürülmüş olması aranmaz. Kişilik hakkı kapsamında olduğu için TMK ile korunan insan sesi, FSEK ile de koruma kapsamındadır³⁰⁹. Resimde olduğu gibi sesin de aynen kullanılması ya da bozularak kullanılması, ticari amaçla çoğaltılması gibi durumlar kişilik hakkı ihlalidir. Ancak her somut olayda amaç dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır³¹⁰.

Çocuk da herkes gibi kendi resmi ve sesi üzerindeki kişilik hakkına sahiptir³¹¹. Çocuğun resminin veya sesinin rıza olmaksızın yayınlanması veya kullanılması hukuka aykırıdır³¹².

Çocuğun fotoğraflarının ana babası tarafından sosyal medyada paylaşılması durumunda da çocuğun resmi üzerindeki kişilik hakkının ihlal edilmesi söz konusu olabilir. Çocuğun resmi üzerindeki hakkının ihlali aynı zamanda onun diğer kişisel değerlerinden olan hayat alanı ile şeref ve haysiyetinin ihlal edilmesine de yol açabilir. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile daha çok ortaya çıkan kişilik hakkı ihlallerinde velayet hakkına sahip ana babanın dikkatli olması gerekir. Ana baba çocuğunun kişilik gelişiminin olumsuz etkilenmemesi için özen göstermeli, çocuklarına iyi bir rol model olmalıdır³¹³.

E. Ad

Kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel bir değer olan ad, kişiyi toplumda diğer kişilerden ayırt etmeyi sağlayan bir işarettir. Ad, kullanılması zorunlu olan ad ve kullanılması zorunlu olmayan ad olmak üzere ikiye ayrılır. Özd ad ve soyadı³¹⁴ kullanılması zorunlu olan adlardır. Takma ad (müstear ad)³¹⁵ ve lakap ise kullanılması zorunlu

³⁰⁹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.313.

³¹⁰ HELVACI/ERLÜLE, s.94.

³¹¹ ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.149; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.391.

³¹² ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.157.

³¹³ AKDİ, s.132-133.

³¹⁴ Yarg. 2. HD, E. 2017/1097, K. 2018/12772, T. 12.11.2018: "... Soyadı, bireyin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir unsuru hâline gelen, birey olarak kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri ve vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkıdır...", www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 15.01.2020).

³¹⁵ Takma ad, gerçek adın gizlenmesi için kullanılır. TMK'da düzenlenmeyen takma ad, FSEK m.11'de düzenlenmiştir. Bkz. DURAL/ÖĞÜZ, s.170.

olmayan adlardır³¹⁶. Ad üzerindeki hak, kişilik hakkıdır³¹⁷. Ad, kişilik hakkını koruyan TMK m.24 ve m.25 korumasının yanında ada ilişkin özel hüküm niteliğinde olan TMK m.26 korumasından da yararlanır³¹⁸. Adın kullanılmasının çekişmeli olması durumunda ya da haksız kullanımlarda ad TMK m.26³¹⁹ hükmü kapsamında korunur. Özad, soyadı, takma ad³²⁰, lakap ya da temsili adlar da bu koruma kapsamındadır³²¹. Simge, rozet gibi kişinin toplumda tanınmasını sağlayan kişisel değerler de kişilik hakkının korunması kapsamındadır³²².

Çocuk da adı üzerinde kişilik hakkına sahiptir. ÇHS m.7'ye göre her çocuğun adı olmalıdır³²³. TMK m.339/f.5 gereği çocuğun adını ana babası koyar. Ana baba çocuğunun adını belirlerken onun yararını gözetmelidir. Onu küçük düşürecek, arkadaşları arasında alay edilmesine neden olabilecek bir ad seçmemelidir³²⁴. Velayet hakkının ana veya babadan alındığı durumda, velayet hakkına sahip olan ana veya baba çocuğun adını koyar. Çocuk velayet değil de vesayet altında ise çocuğun adını vasisi koyar³²⁵. TMK m.27 hükmü gereği haklı nedenin varlığı halinde adın değiştirilmesi

³¹⁶ DURAL/ÖĞÜZ, s.169-170.

³¹⁷ ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.193; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.447.

³¹⁸ ÖZDEMİR, Hayrünnisa, "Türk ve İsviçre Medeni Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması", AÜHFD, C.57, S.3, 2008, s.583.

³¹⁹ TMK m.26'ya göre "1) Adının kullanılması çekişmeli olan kişi, hakkının tespitini dava edebilir. 2) Adı haksız olarak kullanılan kişi buna son verilmesini; haksız kullanan kusurlu ise ayrıca maddi zararının giderilmesini ve uğradığı haksızlığın niteliği gerektiriyorsa manevi tazminat ödenmesini isteyebilir." şeklindedir.

³²⁰ Takma adın TMK koruması kapsamında yer alması için takma ad kullanan kişiyi diğerlerinden ayırması, onu belirtmesi ve hukuka aykırı bir takma ad olmaması gerekir. Ayrıca kişinin takma adına yönelik hukuka aykırı bir saldırı gerekir. Bkz. ÖZSUNAY, Ergun, "Türk Hukukunda Takma Adın Korunması", Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s.480-481.

³²¹ HELVACI, Kişiler, s.135-136; DURAL/ÖĞÜZ, s.180. Ayrıca bkz. Yarg. HGK, E. 2010/18-135, K. 2010/136, T. 10.03.2010: "...Özel hukuk açısından ad, kişiyi tanıtan ve onu diğer bireylerden ayırmaya yarayan bir kavramdır. Kendine özgü kişiliği ve özvarlığı olan her birey, başkalarından adıyla ayırt edilir, toplum ve ailesi içinde bununla yer alır. Onun içindir ki her kişinin bir adının olması ve adının nüfus siciline yazılması yasayla zorunlu kılınmıştır. Bu zorunluluk aynı zamanda kişinin yaşamıyla özdeşleşen ve kişiliğinin ayrılmaz bir ögesini oluşturan adını özgürce seçmesi ve onunla tanınması için kendisine tanınmış bir temel kişilik hakkıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile güvence altına alınmış olan adın, kişilik hakları içerisinde taşıdığı önemi göz önünde bulunduran 4721 sayılı Türk Medeni Yasasında kişiliği korumaya ilişkin hükümlerle yetinilmeyip (m. 23-25), onu ayrıca düzenlemek yoluna gidilmiştir (m. 26-27). Buna göre anılan yasanın 27. maddesi hükmü uyarınca adın değiştirilmesi, ancak haklı nedenlere dayanılarak hakimden istenebilir ise de kişiye sıkı sıkıya bağlı olan ad üzerindeki bu hakkı, kişinin kendisinden başkası kullanamaz... ", www.kazanci.com, (E.T. 26.03.2020).

³²² ZEVLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.101.

³²³ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.107.

³²⁴ ÇELİKEL, s.39-40.

³²⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s.172.

mümkündür³²⁶. Hâkim, adın değiştirilmesi için haklı nedenin olup olmadığını her somut olayı değerlendirerek TMK m.4 gereği takdir eder³²⁷. Çocuğun soyadını ileride TMK m.27 hükmü kapsamında değiştirebilmesi, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkıdır³²⁸.

TMK m.321 hükmüne göre çocuğun soyadı ana babasının evli olduğu durumda ailenin soyadıdır. Bu emredici bir hükümdür³²⁹. TMK m.285/f.2 ile TMK m.321 hükmü birlikte değerlendirildiğinde ana babası evli iken ana rahmine düşen çocuk doğduğunda ana babası evli olmasa bile boşanma ile sona eren evlilikteki ailenin soyadını alır³³⁰.

TMK m.321'in birinci cümlesindeki çocuğun ana babasının evli olmaması durumunda anasının soyadını alacağını öngören düzenleme Anayasa Mahkemesi'nin E. 2005/114, K. 2009/105 ve 02.07.2009 tarihli kararı³³¹ ile iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararı ile ana babası evli olmayan çocuğun babası tarafından tanınması ya da mahkeme tarafından babalığa hüküm verilmesi durumunda babanın soyadını alabilmesini sağlamıştır³³². Evlilik dışı doğan çocuk, babasına soybağı ilişkisi ile

³²⁶ USTA, Çocuk, s.112; BAŞOĞLU, Başak, "Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.1, 2017, s.361.

³²⁷ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.453. Ayrıca bkz. Yarg. 8. HD, E. 2017/6537, K. 2017/16938, T.14.12.2017: "...Türk Medeni Kanununun öngördüğü "haklı neden" bu kapsam içinde değerlendirildiğinde hakim bu konudaki takdiri ileri sürülen nedenin ve yeni alınmak istenen ad veya soyadının toplum değerlerine ve kanunun buyurucu kurallarına ters düşmeyen, özellikle başkalarına veya çevreye zarar vermeyen, incitmeyen nitelikte bulunduğu tespiti gerekir...", www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

³²⁸ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.107.

³²⁹ OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, "Soyadı ve İlgili İsviçre Medeni Kanunu'nda 2013 Yılında Yürürlüğe Giren Değişiklikler İle Türk Hukukundaki Durumun Karşılaştırılması", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan II. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.2029. Ailenin soyadı, babanın soyadı olduğu için ana babanın evli olması durumunda çocuğun soyadı, babasının soyadıdır. Bkz. ABİK, Yıldız, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Ankara 2005, s.139; DURAL/ÖĞÜZ, s.173; BAYGIN, Cem, "Kan Bağına Dayanan Soybağı", AÜEHFD, C.VI, S.1-4, 2002, s.278.

³³⁰ DURSUN, Esra, Türk Medeni Hukukunda Kadın ve Çocuğun Soyadı, İstanbul 2018, s.48; DURAL/ÖĞÜZ, s.173; ÖZEN, Burak, "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması", MÜHF-HAD, C.16, S.3-4, 2010, s.174.

³³¹ Anayasa Mahkemesi E. 2005/114, K. 2009/105, T. 02.07.2009: "... tanuma işleminin varlığına veya babalık hükmü verilmiş olmasına rağmen çocuğun babasının soyadını alabilmesini engelleyen itiraz konusu " evli değilse ananın" ibaresi, Anayasanın 10., 11. ve 41. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir...", (www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T.10.01.2020). Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı ile TMK m.321'in birinci cümlesindeki "...evli değilse ananın..." ibaresi iptal edilerek, iptal kararının 27369 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığı 07.10.2009 tarihinden başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.

³³² DURAL/ÖĞÜZ, s.176; GÜLER, Zeynep, Türk Hukuku'nda Kadının Soyadına İlişkin Gelişmeler Çerçevesinde Çocuğun Soyadı, İstanbul 2019, s.183. Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile bir kısmı iptal edilen TMK m.321 hükmü, ana babanın evli olmaması durumu ile ilgili açık bir düzenleme içermemektedir. Bkz. OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, "Anayasa Mahkemesi'nin Soyadı Kanunu m.4'ü İptal Eden 8.12.2011 Tarih ve 119/165 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi", Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin

bağlanmadıysa anasının soyadını alır. Evlilik dışı doğan çocuk, tanıma veya babalık hükmü ile babasına bağlanırsa babasının soyadını alır³³³. Ana hem bekarlık hem de önceki evliliğinden olan soyadını taşıyorsa çocuk, anasının bekarlık soyadını taşır (TMK m.321/son)³³⁴. Ayrıca 2525 sayılı Soyadı Kanunu m.4/f.2’de yer alan “*evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alır*” şeklindeki hüküm Anayasa Mahkemesi’nin E. 2010/119, K. 2011/165 ve 08.12.2011 tarihli kararı ile iptal edilmiştir³³⁵.

Anayasa Mahkemesi’nin *Hayriye Özdemir* bireysel başvurusuna ilişkin kararında; boşanma sonrasında velayeti anaya bırakılan çocuğun soyadına ilişkin olarak kanunda boşluk olduğu, sadece TMK m.321 hükmü kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği ifade edilmiştir³³⁶. Ayrıca Anayasa Mahkemesi’nin diğer bir bireysel

Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu (Editörler: Tufan ÖĞÜZ/ İlhan HELVACI), İstanbul 2013, s.189.

³³³ **BAYGIN**, Soybağı Hukuku, s.102. Kılıçoğlu’na göre Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararı sonrasında yeni bir düzenleme yapılmadığı için oluşan kanun boşluğu nedeniyle evlilik dışı doğan çocuk, tanıma veya babalık davası ile babaya soybağı ile bağlanmadıysa soyadsız kalır. Bkz. **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.449.

³³⁴ **ÖZMEN**, s.80. Çocuğun soyadının belirlenmesi velayete değil, soybağına bağlıdır. Anayasa Mahkemesi’nin kararlarında yer alan çocuğun soyadının velayete bağlı olduğuna yönelik değerlendirmesi doktrinde eleştirilmektedir. Bkz. **OKTAY ÖZDEMİR**, Değerlendirme, s.193; **GÜLER**, s.140; **DURSUN**, s.123-124.

³³⁵ Anayasa Mahkemesi E. 2010/119, K. 2011/165, T. 08.12.2011: “...Eşler, evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumdadırlar. Erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme hakkının kadına tanınmaması, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayırım yapılması sonucunu doğurur. Bu nedenle itiraz konusu kural, Anayasa’nın 10. ve 41. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir...”, (www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T.10.01.2020).

³³⁶ Anayasa Mahkemesi 25.06.2015 tarihli kararı (Hayriye Özdemir Başvurusu, Başvuru Numarası: 2013/3434): “...Başvuru konusu olayda başvuruçunun, velayeti kendisine verilen çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinin, ilk derece mahkemesinin 16/4/2012 tarihli kararı ile Anayasa Mahkemesinin 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı kapsamında 2525 sayılı Kanun’un 4. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ‘evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği soyadını alır’ şeklindeki ibarenin iptal edildiği ve iptal kararının Resmi Gazete’de yayımlanmış olduğu, bu nedenle annenin, çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi talebinde haklı neden bulunduğu belirtilerek kabul edildiği, temyiz edilen kararın, 4721 sayılı Kanun’un 321. maddesi hükmüne göre doğru nesepli çocuğun babanın (ailenin) soyadını taşıyacağı, boşanma veya ölüm üzerine velayetin annede olmasının soyadında herhangi bir değişikliğe neden olamayacağı, babanın soyadı veya çocuk reşit olduktan sonra kendi soyadı, usulüne uygun olarak açacağı bir dava sonunda verilecek kararla değişmedikçe çocuğun soyadının da değişmeyeceği ifade edilerek bozulduğu, bozma kararı sonrasında ilk derece mahkemesince, bozma kararına atfen davanın reddedildiği ve kararın derecattan geçerek kesinleştiği anlaşılmaktadır... somut başvuruda olduğu gibi velayet hakkı tevdi edilen çocuğun soyadının, başvuruçunun kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebi, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olmakla, Anayasa’nın 20. maddesi kapsamında ele alınması gereken bir hukuki değerdir... 4721 sayılı Kanun veya özel kanunlarda evlilik birliğinin sona ermesini müteakip çocuğun soyadının tespiti ve düzenlenmesi hususunda özel bir düzenlemenin yer almadığı, evliliğin feshi veya boşanma hâlinde çocuğun soyadının belirlenmesine ilişkin münhasır bir

başvurusuna ilişkin kararında çocuğun soyadı ile ilgili aile hayatına saygı hakkı ile bağlantılı olan ayrımcılık yasağının ihlal edildiği ifade edilmiştir³³⁷.

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarından sonra Yargıtay da boşanma sonrası velayet hakkına sahip ana bakımından, çocuğunun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesine yönelik açılan davalar için çocuğun üstün yararının somut olayda dikkate alınması gerektiğini, çocuğun üstün yararı gerektiriyorsa ananın kendi soyadını çocuğuna verebileceğine karar vermiştir³³⁸. Ananın çocuğunun soyadını kendi soyadı ile değiştirilmesini isteme talebinin velayet hakkı kapsamındaki yetkinin kullanılmasına ilişkin olduğunu ve velayet hakkına sahip olan ananın çocuğunun soyadını belirleme hakkına da sahip olduğunu belirten Yargıtay kararı da vardır³³⁹.

düzenleme ilk defa soyadı iktisabı bağlamında 2525 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer almakla birlikte, bu hükmün Anayasa Mahkemesinin ilgili yargısal süreçten önce yürürlüğe giren 8/12/2011 tarihli ve E.2010/119, K.2011/165 sayılı kararı ile iptal edilmiş olduğu anlaşılmaktadır... boşanma sonrası velayeti anneye verilen çocuğun soyadının ne olacağı konusunda açık bir düzenlemenin bulunmaması ve farklı yargısal kararların verildiği dikkate alındığında başvuruya konu müdahalenin kanuni dayanağı olarak gösterilen Kanun hükmünün, başvurunun velayeti altındaki çocuğun soyadının değiştirilmesi talebinin reddedilmesi şeklindeki müdahale bağlamında, belirlilik şartını sağlamadığı anlaşılmaktadır.... Açıklanan nedenlerle, başvurunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir...", www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (E.T. 10.01.2020).

³³⁷ Anayasa Mahkemesi 20.07.2017 tarihli kararı (Ayten Yıldırım Başvurusu, Başvuru Numarası: 2014/1826): "... Başvuruya konu yargı kararları açısından da çocuğun soyadının belirlenmesi noktasında velayet hakkının kullanılması bakımından kadın ve erkek arasında öngörülen farklı muamele makul şekilde gerekçelendirilmediği gibi çocuk reşit oluncaya kadar veya baba 4721 sayılı Kanun'un 27. maddesi uyarınca soyadını değiştirmede sürece çocuğun soyadının değiştirilmesinin hiçbir koşulda mümkün olmadığı tespitlerine yer verilmek suretiyle kadın eş için haklı nedenlerin bulunması durumunda dahi çocuğun soyadını belirleme imkanı tanımayan söz konusu uygulamanın ölçülü olduğu da kabul edilemez... Başvuruda, Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır...", www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (E.T. 10.01.2020).

³³⁸ Yarg. 2. HD, E. 2019/6722, K. 2019/10404, T. 21.10.2019: "...Dava münhasıran velayet hakkına sahip davacı annenin ortak çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesine yöneliktir... Çocuğun üstün yararı gereği, anne hiçbir gerekçe göstermeden, sırf velayetin kendisinde olduğunu ileri sürerek çocuğa kendi kızlık soyadının verilmesini isteyemez. Anne tarafından çocuğun soyadının değiştirilmesi davası açıldığında, çocuğun üstün yararına bakılır. Eğer çocuğun üstün yararı varsa annenin kızlık soyadı çocuğa verilebilir. Üstün yarar yoksa davanın reddine karar verilmelidir... Çocuğun soyadının annenin soyadı ile değiştirilmesi halinde çocuğun üstün yararı bakımından ruhsal gelişiminin olumsuz etkileneceği ileri sürülmediği gibi dosya kapsamı ve davalı babanın temyize cevap dilekçesindeki beyanlarından çocuğun soyadının annenin soyadı olarak değiştirilmesinin çocuğun üstün yararına olacağı anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda verdiği hak ihlaline ilişkin kararları da gözetilerek davanın kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir.", www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 13.01.2020).

³³⁹ Yarg. 2. HD, E. 2018/1306, K. 2018/4719, T. 09.04.2018: "...Dava münhasıran velayet hakkına sahip davacı annenin ortak çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesine yöneliktir... Velayet hakkı tevdi edilen annenin çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinin velayet hakkı

F. Kişisel Veriler

Kişiler kendi kişisel verileri üzerinde kişilik hakkına sahiptir. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) m.3/f.1-d'ye göre kişisel veri, gerçek kişiye ait her çeşit bilgi olarak tanımlanır. Kişiyi belirlenebilir yapabildiği ölçüde kişinin parmak izi, genetik bilgileri, yaşı ve ses kaydı nitelik itibarıyla kişisel veridir. KVKK, kişisel verilerin korunmasına ilişkin özel bir kanundur. KVKK m.1'e göre Kanunun amacı, kişisel verilerin işlenmesinde kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumaktır³⁴⁰.

Kişisel verilerin korunması, AİHS m.8'de yer alan özel hayatın gizliliği ilkesine dayanmaktadır³⁴¹. Kişisel verilere ilişkin olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.20/f.3³⁴²,te düzenlenen hüküm ile birlikte KVKK, kişisel veriler ile ilgili özel bir düzenleme içerir³⁴³. Bu nedenle hukuka aykırı olarak işlenen kişisel veriler³⁴⁴, hem TMK hem de KVKK kapsamında korunur. KVKK m.5 ve m.6 kapsamında kişisel verilerin ve özel nitelikteki kişisel verilerin işleme şartları dikkate alınarak hukuka aykırı olup olmadığı belirlenir³⁴⁵. Ayrıca kişisel veriler TMK m.23-25 ve TBK m.58 kapsamında

kapsamındaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olduğu, velayet hakkı kapsamında çocuğun soyadını belirleme hakkının da yer aldığı, aynı hukuksal konumda olan erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete dayalı farklı bir muamele teşkil edeceği, evlilik birliği içinde doğan çocuğun taşıdığı ailenin soyadını, evlilik birliğinin sona ermesi ile kendisine velayet hakkı tevdi edilen annenin kendi soyadı ile değiştirmesini engelleyici yasal bir düzenlemenin bulunmadığı, somut olayda söz konusu değişikliğin çocuğun üstün yararına da aykırı bulunmadığı ve çocuğun soyadı değişmekle kişisel durumunun değişmeyeceği (TMK m. 27) dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesinin benzer olaylarda verdiği hak ihlali ile ilişkin kararları da gözetilerek, davanın kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp, hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir.", www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 15.01.2020).

³⁴⁰ YÜCEDAĞ, Nafiye, "Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri", İÜHF, C.LXXV, S.2, 2017, s.767.

³⁴¹ KILINÇ, Doğan, "Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması", AÜHFD, C.61, S.3, 2012, s.1095, 1099.

³⁴² Türkiye Cumhuriyet Anayasası m.20/f.3 "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızası ile işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir." şeklindedir.

³⁴³ ATASOY, Kemal, "Kişilik Hakkı Kapsamında Sosyal Medyada Kişisel Verilerin Korunması ve Veri Sahibinin Rızası", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan I. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.273.

³⁴⁴ KVKK m.3/f.1-e'de kişisel verilerin işlenmesi "Kişisel verilerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hâle getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlemi" şeklinde tanımlanmıştır.

³⁴⁵ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.153-154.

korunur³⁴⁶. Hukuka uygunluk nedenlerinin mevcut olması durumunda kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesi söz konusu olmaz³⁴⁷. Ceza hukukunda ise kişisel verilerin hukuka aykırı işlenmesine ilişkin yaptırımlar TCK m.135 ve devamındaki hükümlerde düzenlenmiştir.

Sınırlı sayıda olmayan kişisel veriler, insan haklarıyla ilgilidir ve kişisel verilerin korunmasında amaç, kişiyi korumaktır³⁴⁸. Kişinin genetik bilgisi, kişisel bir veridir. Bu bilginin kişinin rızası olmaksızın incelenmesi, tespiti veya diğer kişilere açıklanması kişilik hakkına hukuka aykırı bir müdahaledir. Kişinin sahip olduğu kişisel verileri üzerindeki bilmeme hakkı, genetik bilgisini içeren kişisel verilerini de kapsadığı için kişinin haberi olmaksızın yapılan bir soybağı incelemesinin sonucunun kişiye aktarılması halinde bilmeme hakkına yönelik hukuka aykırı bir müdahale söz konusu olur³⁴⁹.

³⁴⁶ ERDOĞAN, Canan, “Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında)”, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, DEÜHFD, C.21, Özel Sayı, 2019, s.2463.

³⁴⁷ ÖZDEMİR, Hayrunnisa, Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Ankara 2009, s.166.

³⁴⁸ Yarg. HGK, E. 2014/56, K. 2015/1679, T. 17.06.2015: “... Kişisel verilerin korunması insan haklarıyla yakından ilişkilidir. Çünkü kişisel verilerin açıklanması öncelikle özel hayatın gizliliğini ihlal edilebileceği gibi bir takım diğer bağlantılı hakları da zarar görebilir. AİHS’de kişisel verilerle ilgili bir hüküm yoktur. Ancak mahkeme konuyla ilgili kararlarında kişisel veri içeriğini doldurmuştur. Hemen ifade edilmesi gerekir ki kişisel verinin sayısal olarak sınırlandırılması mümkün değildir. Ancak içtihatlar ve akademik yayınlar dikkate alındığında bireyin kimliğini ortaya çıkartan, bir kişiyi belirli kılan ve karakterize eden kişinin kimlik, ekonomik ve dijital bilgileri, tabiiyeti, kanaatleri, ırk, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep veya diğer inançları, dernek, vakıf ve sendika üyeliği, sağlık bilgileri, fotoğrafları, parmak izi, sağlık verileri, telefon mesajları, telefon rehberi, sosyal paylaşım sitelerinde yazdığı veya paylaştığı yazı, fotoğraf, ses veya görüntü kayıtları kişisel verileri olarak kabul edilebilir. Kişisel verilerin korunması, çağımızda, insan hakları kavramı ve korunması bilincinin gittikçe gelişmesine paralel olarak önemini artırmaktadır. Kişisel verilerin korunması hakkının temel amacı, bireyin özel yaşamının gizliliğinin güvence altına alınması yoluyla kişiyi korumaktır. Bilgi toplumunda giderek oldukça önemli bir konu haline gelen kişisel verilerin korunması hakkı, bireyin, demokratik bir hukuk devletinde özgür iradesiyle kendi yaşamını bizzat düzenleyebilmesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi, kişiliğinin korunması ve özgür bireylerden oluşan bir toplum düzeninin oluşturulması, ancak bireyin kişisel verilerine ilişkin hakkının korunmasıyla mümkündür. Bu hak yukarıda ifade edildiği üzere TC Anayasası’nın 20/2 maddesinde açık bir şekilde düzenlenmiştir...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 05.04.2020).

³⁴⁹ SONAT, K. Ali, “Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri”, MÜHF-HAD, C.19, S.3, 2013, s.339-340.

Kişisel verilerle bağlantılı olarak kişinin unutulma hakkı³⁵⁰ vardır. Kanunda unutulma hakkına ilişkin açık bir düzenleme mevcut olmasa da kişinin bu hakkı, kişilik hakkının korunması kapsamında değerlendirilebilir³⁵¹.

Çocuk da herkes gibi kişisel verileri üzerinde kişilik hakkına sahiptir. Çocuğun önadı, soyadı, doğum tarihi, yaşı, fotoğrafı gibi onunla ilgili olan her şey kişisel verisidir. Çocuğun özel hayatına ilişkin kişisel verilerinin internette onun rızası olmaksızın paylaşılması, özel ve gizli alanının ihlalidir. 25.05.2018 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Avrupa Birliği Veri Koruma Tüzüğü'nün 8. maddesine göre çocuğun onaltı yaşından küçük olması durumunda kişisel verilerinin işlenebilmesi için velayet hakkına sahip ana babasının rızası veya onayı gerekir. Bu düzenleme ile çocuğun kişisel verileri, üçüncü kişilere karşı korunmaktadır. Ayrıca ilgili Tüzük m.16 gereği yanlış paylaşılan kişisel veriler için çocuğun düzeltme hakkı ve m.17 gereği silinmesini isteme hakkı olarak da ifade edilen unutulma hakkı vardır³⁵².

KVKK kapsamında ise çocuğun kişisel verilerinin korunmasına ilişkin özel bir düzenleme olmadığından genel düzenlemeler çocuk için de geçerlidir. Örneğin, sosyal medyada çocuğun adının, fotoğrafının, doğum tarihi ve yer bilgisinin paylaşılması, kişisel verilerinin işlenmesidir. Çocuğun kişisel verilerinin işlenmesi halinde onun da rızası aranır. Ancak çocuğun fiil ehliyeti olmadığından kanuni temsilcisi rıza verebilir. Ancak çocuğun kişisel verileri üzerindeki hakkını ihlal edenin kanuni temsilcisi olması durumunda çocuk sonrasında KVKK kapsamında kişisel verisinin korunmasından

³⁵⁰ Yarg. HGK, E. 2014/56, K. 2015/1679, T. 17.06.2015: "...Unutulma hakkı; üstün bir kamu yararı olmadığı sürece, dijital hafızada yer alan geçmişte yaşanan olumsuz olayların bir süre sonra unutulmasını, başkalarının bilmesini istemediği kişisel verilerin silinmesini ve yayılmasının önlenmesini isteme hakkı olarak ifade edilebilir. Bu hak bir yandan kişiye "geçmişini kontrol etme", "belirli hususların geçmişinden silinmesini ve hatırlanmamayı isteme hakkı" sağladığı gibi, diğer yandan muhataplarına kişi hakkındaki bir kısım bilgilerin üçüncü kişilerin kullanmamasını veya üçüncü kişilerin hatırlamamasına yönelik önlenmeleri alma yükümlülüğü yükler. Bu hakkın; bireylerin fotoğraf, internet günlüğü gibi kendileri hakkındaki içerikleri silmek için üçüncü şahısları zorlamayı içermesinin yanında geçmişteki cezalarına ilişkin bilgilerin veya haklarında olumsuz yorumlara neden olabilecek bilgi ve fotoğraflarının kaldırılmasını isteme hakkını tanıdığı kabul edilmektedir. Diğer taraftan bu hak, bireyin geçmişindeki belirli yönlerinin mümkün olmayacak biçimde hatırlanmaması için önlemler alınmasını gerektirmektedir..." , www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 05.04.2020).

³⁵¹ SAĞLAM, İpek, "Unutulma Hakkı", Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku 17-18-19-20 Şubat 2016 I. Cilt, Ankara 2017, s.693.

³⁵² ERDOĞAN, s.2452, 2455-2457, 2459.

yararlanabilir. Ayrıca çocuk kişisel verilerinin işlenmesi yolu ile yapılan kişilik hakkına saldırı için TMK m.23-25 ve TBK m.58 hükümlerine de başvurulabilir³⁵³.

Çocuğun kişisel verilerinden biri de sağlık verileridir. Sağlık verilerinin işlenebilmesi için veri sahibinin rızası gerekir. Ayırt etme gücü olmayan çocuk bakımından rıza, kanuni temsilcisi tarafından onun yararını gözetilerek verilmelidir. Ayırt etme gücü olan çocuk bakımından sağlık verilerinin işlenmesine yönelik rıza, çocuğun kendisi tarafından verilebilir³⁵⁴.

Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, kişisel bir veridir. Örneğin, çocuğun takdir belgesinin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası gözükecek şekilde ana babası tarafından sosyal medyada paylaşılması, çocuğun kişilik hakkı ihlaline neden olur. Çocuğun kişisel verisi olan Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının paylaşılması ayrıca çocuk için maddi ve manevi zararlara da yol açabilir.

G. Diğer Kişisel Değerler

Kişilik hakkının konusunu oluşturan değerler sınırlı sayıda değildir. Yaşam, sağlık ve vücut bütünlüğü, hayat alanı, şeref ve haysiyet, resim ve ses, ad, kişisel veriler gibi kişisel değerlerin dışında kişinin bilgi edinme hakkı, ekonomik özgürlüğü gibi birçok değer TMK ile kişilik hakkına sağlanan korumanın kapsamındadır³⁵⁵.

Soybağı ile ilgili olarak çocuğun kökenini öğrenme hakkı vardır³⁵⁶. Çocuğun kökenini öğrenme hakkı ÇHS m.7’de ana babasını bilme olarak yer alır. Ayrıca ÇHS m.8’de düzenlenmiştir. Kan bağına dayalı soybağının kurulması veya evlat edinme yoluyla soybağının kurulması durumunda çocuğun kökenini öğrenme hakkı olur. Kan bağına dayalı soybağının kurulması durumunda çocuk ile anası arasında çocuğun kökenini öğrenme hakkı ve çocuk ile babası arasında çocuğun kökenini öğrenme hakkı

³⁵³ ERDOĞAN, s.2459-2460, 2463.

³⁵⁴ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.154. Erdoğan’a göre, çocuğun kendi kişisel verisinin işlenebilmesi için verdiği rıza geçerli değildir, yapılan işlem de hukuka aykırı olur. Kişisel verileri işleme için rıza, çocuğun velisi veya vasisi tarafından verilebilir. Bkz. ERDOĞAN, s.2463.

³⁵⁵ HELVACI, Kişiler, s.136-137.

³⁵⁶ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.93.

vardır³⁵⁷. TMK m.282 hükmü gereği ana ile çocuk arasındaki soybağı doğumla kurulur. Evlilik dışı doğan bir çocuğun babası ile olan soybağı ise çocuğun anası ile evlenme ya da babanın çocuğu tanınması veya babalık davası sonucunda hâkim kararıyla olur. Soybağı ayrıca evlat edinme yolu ile de kurulabilir³⁵⁸.

Çocuğun ana babası ve üçüncü kişilerle kişisel ilişki kurma hakkı vardır. TMK m.323-326 arasında düzenlenen kişisel ilişki kurma hakkı, çocuğun yararı dikkate alınarak mahkeme kararıyla verilir³⁵⁹. Kişisel ilişki kurma hakkı, hem çocuğa hem de velayeti kendisine bırakılmayan ana veya babaya tanınmış temel bir haktır³⁶⁰. Ana babanın kişilik hakkı çerçevesinde bir hak olarak kabul edilir³⁶¹. Mahkeme tarafından kişisel ilişki düzenlenirken çocuğun gelişimi dikkate alınmalıdır³⁶².

IV. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ İHLALİ

Özel hukukta kişilik hakkını koruyan genel hükümler TMK'da 23, 24 ile 25. maddelerde ve TBK'da 58. maddede düzenlenmiştir³⁶³. TMK m.23 hükmü, kişilik hakkını hukuki işlem yolu ile ihlallere karşı korurken, TMK m.24 hükmü ise kişilik

³⁵⁷ BAYSAL, Başak, “Çocuğun Kökenini Öğrenme Hakkı”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.499-500, 513 vd.

³⁵⁸ ŞIPKA, Şükran, “Medeni Kanun’a Göre Büyükanne ve Büyükbabalar İle Torunlar Arasındaki Hukuksal İlişkiler”, Prof. Dr. Zahit İmre’ye Armağan, İstanbul 2009, s.405.

³⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. SERDAR, İlknur, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu’na Armağan, DEÜHFD, C.9, Özel Sayı, 2007, s.739 vd.; YILMAZ, Canan, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, MHB, C.35, S.1, 2015, s.105 vd. Çocuk velayet altında olmayıp vesayet altında ise, hâkim tarafından vesayet makamı ve vasiinin düşüncesi alındıktan sonra çocukla kişisel ilişkinin düzenlenmesi gerekir. Bkz. GENÇCAN, Ömer Uğur, 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu Yorumu Bilimsel Açıklama- Son İçtihatlar 2. Cilt (Md. 185-494), Ankara 2015, s.1574.

³⁶⁰ ERLÜLE, Fulya, “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.2, Y.2018, s.262.

³⁶¹ SAĞLAM, İpek, Turkish Family Law (Engagement, Marriage, Divorce and the Consequences of Divorce), İstanbul 2019, s.195.

³⁶² Yarg. 2. HD, E. 2019/6802, K. 2019/12317, T. 16.12.2019: “... Çocuklar ile ana veya baba arasında düzenlenen kişisel ilişki kurulması ve bu ilişkinin sürdürülmesi çocuk için bir hak olduğu gibi, düzenli kişisel ilişki elde etme ve sürdürme ana veya baba için de bir haktır. Kişisel ilişki tesisinden beklenen amaç, çocukla ebeveynleri arasında aile bağlarını geliştirmek ve bu suretle çocuğun sağlıklı gelişimini sağlamaktır. Bu bakımdan kişisel ilişki tesis edilirken çocuğun bedeni, fikri ve ruhsal gelişimi esas alınarak amacı gerçekleştiren bir düzenleme yapılmalıdır...”, www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020). Ayrıca bkz. Yarg. 2. HD, E. 2019/7264, K. 2019/11589, T. 27.11.2019: “...Kişisel ilişki düzenlenirken çocuğun yaşı, ana ve babalık duygusunun tatmini, çocukların yüksek yararı birlikte değerlendirilerek; çocukların kişisel gelişimine en uygun düzenleme tercih edilmelidir...”, www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

³⁶³ ANTALYA/TOPUZ, s.189; DURAL/ÖĞÜZ, s.148; HELVACI, Kişiler, s.139; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.141; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.205; ÖZSUNAY, Gerçek Kişiler, s.155; İMRE, Medeni Hukuk, s.443; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.102.

hakkını hukuka aykırı fiil yoluyla ihlallere karşı korur³⁶⁴. TMK m.23'te öngörülen kural ile kişinin kendi yaptığı hukuki işlemler ile kişilik hakkı kendisine karşı korunur. TMK m.24'te öngörülen kural ile de kişilik hakkına yönelik olan saldırılara karşı kişiye koruma sağlanır³⁶⁵.

V. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKİ İŞLEM YOLU İLE İHLALİ

TMK m.23³⁶⁶ hükmü çocuğun kişiliğini, hak ve fiil ehliyeti ile özgürlükler bakımından korur. Ancak bu hüküm sadece hak ve fiil ehliyeti ile özgürlüklerle sınırlı değildir. Ayrıca çocuğun diğer kişisel değerlerini de kapsar. TMK m.23 hükmü, kişinin kendi rızasıyla yapacağı hukuki işlemlerinde kişilik hakkını ihlal etmesini engelleyen bir koruma sağlar³⁶⁷. TMK m.23 düzenlemesi, kişilik hakkının korunması amacıyla sözleşme serbestliğini sınırlayan bir kuraldır³⁶⁸. İnsanı insan yapan, diğerlerinden ayıran ehliyet ve özgürlükler ile kişilik hakkının konusunu oluşturan vücut bütünlüğü, hayat alanı, şeref ve haysiyet, resim ve ad gibi kişisel değerlerden vazgeçmek insanlık değerlerinden

³⁶⁴ **HELVACI**, Kişiler, s.139; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.318; **ÖZMEN**, s.84-85; **KAPANCI**, Kadir Berk/**BAŞOĞLU**, Başak, “Çocuğun Medeni Hukuk Kuralları Çerçevesinde Şiddete Karşı Korunması”, MÜHF-HAD, C.22, S.1, 2016, s.360.

³⁶⁵ **SEROZAN**, Rona, “Kişilik Hakkının Korunması İle İlgili Bazı Düşünceler”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y.11, S.14, 1977, s.94.

³⁶⁶ TMK m.23 “1) Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. 2) Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz. 3) Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik Madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz.” şeklindedir.

³⁶⁷ **DURAL/ÖĞÜZ**, s.149; **ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR**, s.106. TMK m.23 hükmü, kişinin kendi kişilik hakkını ihlal edici şekilde fedakarlıkta bulunmasını önleyici bir koruma sağlayarak kişiyi kendisine karşı korur. Bkz. **AKINTÜRK/ATEŞ**, Medeni Hukuk, s.149.

³⁶⁸ **SEROZAN**, Medeni Hukuk, s.457; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.131. Kişinin kendi rızasıyla kişisel değerlerinin kısıtlamasını veya ortadan kaldırmasını engellemek amacıyla sözleşme serbestliği kısıtlanır. Bkz. **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**, s.486. Sözleşme serbestliğinin kaynağını irade özgürlüğü oluşturur. Bkz. Yarg. HGK, E. 2019/11-25, K. 2019/874, T. 04.07.2019: “...Sözleşme serbestisi kavramının temeli irade özgürlüğüne dayalıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın irade özgürlüğüne ilişkin hükümleri (m.12/1, 13, 17/1, 19, 35/1, 48/1, vb.) göstermektedir ki; hukuk sistemimiz kişilerin irade özgürlüğüne sahip olduğunu temel bir ilke olarak benimsemiştir... Sözleşme içeriğinin özgürce belirlenmesinin sınırlarından birisi sözleşme içeriğinin kişilik haklarına aykırı olmasıdır. Gerçekten kişilik haklarının en iyi şekilde korunması, modern hukuk sistemlerinin temel amaçlarından biridir. Bu nedenle kanunlarımızda kişiliği koruyan birçok düzenleme bulunmaktadır. Örneğin 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 23. maddesinde; kimsenin kısmen de olsa hak ve fiil ehliyetinden, özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği ve özgürlüklerini hukuka veya ahlaka aykırı olarak sınırlamayacağı düzenlenmiştir...”, www.kazanci.com, (E.T. 26.03.2020).

vazgeçmek anlamına gelir. Bu nedenle bu değerler TMK m.23 hükmü ile korunur³⁶⁹. Sözleşmelerin de dahil olduğu tüm hukuki işlemler için TMK m.23 hükmü uygulama alanı bulur³⁷⁰.

Hukuki işlem yolu ile yapılan kişilik hakkı ihlalinin kişinin kendi rızasına dayandığı durumda yaptırımı, TBK m.27 hükmü gereği kesin hükümsüzlüktür. Kişilik hakkına yönelik bu ihlalde kişinin rızası olsa bile, yapılan işlem hukuka aykırılık nedeniyle geçersiz sayılarak kişilik hakkı korunur ve yapılan sözleşme kesin hükümsüzlük yaptırımı sonucu geçersiz olur³⁷¹. Örneğin, çocuğun mirasçı olmayacağını, mahkemede haklarını aramayacağını ya da asla evlenmeyeceğini belirttiği sözleşmeler kesin hükümsüzdür³⁷². Kelepçeleme sözleşmeleri³⁷³ de TMK m.23 hükmüne aykırı olduğundan geçersizdir³⁷⁴. TMK m.23 hükmü, emredici bir düzenleme olduğu için aksi yönde yapılan işlemler geçersizdir ve bu aykırılık hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınır³⁷⁵.

Kişinin özgürlüklerini hukuka veya ahlaka aykırı olarak sınırlamak suretiyle kişilik hakkına aykırı olarak düzenlenen sözleşmeler, TBK m.27 hükmü gereği kesin hükümsüzdür. Kişi özgürlüğünü kullanamaz bir duruma gelirse ya da kullanamayacak

³⁶⁹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.329.

³⁷⁰ KARABAĞ BULUT, Nil, Medeni Kanunun 23. Maddesi Kapsamında Kişilik Hakkının Sözleşme Özgürlüğüne Etkisi, İstanbul 2014, s.88.

³⁷¹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.329. TMK m.23'te öngörülen kurala aykırılığın yaptırımı TMK'da düzenlenmemiştir. TBK m.27 hükmü gereği kişilik haklarına aykırı düzenlenen sözleşmeler kesin hükümsüzdür, butlan yaptırımına tabi olur. Bu bakımdan TMK m.23 ve TBK m.27 bir madalyonun iki yüzü gibidir. Bkz. SEROZAN, Medeni Hukuk, s.457. Karabağ Bulut'a göre, TBK m.27 hükmü TMK m.23 hükmüne atıfta bulunur. TMK m.23 hükmüne aykırı olarak düzenlenmiş sözleşmeler TBK m.27 hükmü gereği kesin hükümsüz olur. Ancak örtülü boşluk söz konusu olduğu için kesin hükümsüzlük yaptırımı, TMK m.23 hükmünün amacı kapsamında sınırlandırılarak istenen koruma sağlanabilir. Bkz. KARABAĞ BULUT, s.425-428.

³⁷² SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.103.

³⁷³ Kelepçeleme sözleşmesi, kişinin ekonomik geleceğini ve özgürlüğünü aşırı şekilde sınırlayan ve ekonomik bakımdan hareket edebilme yeteneğini büyük ölçüde kaldıran sözleşmeye denir. Bkz. ÜNAL, Akın, Kelepçeleme Sözleşmeleri (Sözleşmelerdeki Hükümler Sebebiyle Kişinin Ekonomik Özgürlüğünün Aşırı Derecede Sınırlanması), Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2017, s.123.

³⁷⁴ BAŞPINAR, Veysel, "Kişilik Hakkı Açısından Kelepçeleme Sözleşmeleri", Ankara Barosu Dergisi, 1999/1, s.32. Kişiye ağır yükümlülük yükleyerek kişilik hakkının sınırlandırılmasına neden olan kelepçeleme sözleşmesi gibi durumlarla kişinin ekonomik özgürlüğü ortadan kaldırılamaz. Bkz. ANTALYA, O. Gökhan, Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,1 Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2019, s.461.

³⁷⁵ ZEYTİN/ERGÜN, s.92.

şekilde bir sınırlamayla karşı karşıya kalırsa bu kişilik hakkının hukuka veya ahlaka aykırı olarak sınırlanmasıdır³⁷⁶.

A. Hak ve Fiil Ehliyeti Bakımından

TMK m.23/f.1 gereği kişinin hak ehliyetinden ve fiil ehliyetinden tamamen veya kısmen vazgeçmesi mümkün değildir. Hak ehliyetinden vazgeçememeye örnek olarak, kişinin yaşamı süresince evlenme ehliyetinden vazgeçemeyeceği verilebilir. Kişinin yaptığı sözleşme ile yaşamı boyunca sözleşme yapmayacağını taahhüt edememesi ise fiil ehliyetinden vazgeçemeyeceğine bir örnektir³⁷⁷. Hukuki işlem yoluyla kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların ihlal edilmesi durumu TMK m.23/f.1 koruması kapsamındadır³⁷⁸.

Kişinin hak ehliyeti ya da fiil ehliyetinden tamamen veya kısmen vazgeçeceğine ilişkin kendi vereceği taahhüt, TBK m.27 hükmü gereği kesin hükümsüzlük nedeniyle geçersizdir³⁷⁹. Örneğin, çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerden biri olan vücut bütünlüğünün klinik araştırma yapılması yoluyla ihlal edilmesi durumu TMK m.23/f.1'e göre aykırılık teşkil eder. Hak veya fiil ehliyetinden vazgeçmeye ilişkin taahhüdün yaptırımı, TBK m.27 hükmü gereği kesin hükümsüzlüktür³⁸⁰.

Hukuki işlem ehliyeti bakımından çocuğun fiil ehliyetinin olup olmadığı önemlidir. Ergin olmayan çocuğun hukuki işlemde bulunabilme ehliyeti, kanuni temsilcisinin rızasına bağlıdır. TMK m.16 hükmü gereği kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından ayırt etme gücü olan çocuk bu haklarını tek başına kullanabilir. Ayırt etme gücü olmayan çocuğun hukuki işlemleri kanuni temsilcisi tarafından çocuk adına yapılmalıdır. TMK m.23 hükmü ile kişilik hakkının korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle, çocuk ve kanuni temsilcisi, çocuğun sahip olduğu kişilik hakkından vazgeçmesine yol açan sözleşmelere rıza veremez³⁸¹.

³⁷⁶ GÖRGEÇ, Başak, “Genel İşlem Koşullarının Kişilik Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi”, MÜHF-HAD, C.19, S.1, 2013, s.432.

³⁷⁷ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.280-281.

³⁷⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.208; KARABAĞ BULUT, s.113.

³⁷⁹ DURAL/ÖĞÜZ, s.149.

³⁸⁰ YÜKSEL, s.93.

³⁸¹ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.177, 182-183.

B. Özgürlükler Bakımından

TMK m.23/f.2 hükmü, kişiliği özgürlükler bakımından korur. Hükme göre, kimse sahip olduğu özgürlüklerden vazgeçemeyeceği gibi onları hukuka veya ahlaka aykırı olarak da sınırlayamaz³⁸².

Özgürlüklerden vazgeçme yasağına ilişkin olan TMK m.23/f.2 hükmü ile kişinin kendi rızası olmasına rağmen kişilik hakkının korunması amaçlanır. Özgürlüklerin türüne ilişkin bir sınırlama yapılmadığı için bu düzenleme hem özel hukuk hem de kamu hukukundaki özgürlükleri kapsar. Örneğin, sözleşme özgürlüğü, özel hayatın gizliliği, çalışma özgürlüğü TMK m.23/f.2 hükmü kapsamında korunur. Özgürlüklerin hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlandırılmasını yasaklayan TMK m.23/f.2 hükmü, hak ehliyeti ve fiil ehliyetini koruyan TMK m.23/f.1'den farklı olarak özgürlüklerin hukuka ve ahlaka aykırı olmaması koşuluyla sınırlandırılabilceğini kabul etmiştir³⁸³.

TMK m.23/f.2 hükmüne aykırılığın yaptırımı, TBK m.27 gereği kesin hükümsüzlüktür³⁸⁴. Bu nedenle kişilik hakkına aykırı olarak düzenlenen bir sözleşme geçersiz olur, hukuki bir sonuç doğurmaz³⁸⁵. Örneğin, kişi kendi üzerinde hukuka aykırı olarak klinik araştırma yapılmasına TMK m.23/f.2 gereği rıza gösteremez. Aksi halde yapılan bu sözleşme TBK m.27 gereği kesin hükümsüz olur³⁸⁶.

Ayırt etme gücü olmayan çocuk bakımından kanuni temsilcisi çocuğun özgürlüklerinden vazgeçmesine neden olabilecek sözleşmeler yapamaz. Aksi halde velayetin kötü kullanılması söz konusu olacağından buna ilişkin önlemlerle müdahale

³⁸² DURAL/ÖĞÜZ, s.150.

³⁸³ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.335-336.

³⁸⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.215; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.374. Ayrıca bkz. Yarg. HGK, E. 2019/11-25, K. 2019/874, T. 04.07.2019: "...Bir bütün olarak kişilik hakkı ve içerdiği değerler sözleşme özgürlüğünün sınırını oluşturduğundan bu hakka ve bu hakkın içerdiği değerlere aykırı sözleşmeler kesin hükümsüzdür. Bu durumda kişilik hak ve özgürlüklerini konu edinen sözleşmeler kısıtlamalar hakkında TMK'nın 23. ve 818 Sayılı BK'nın 19/2. (6098 Sayılı TBK'nın 27/1'inci) maddeleri gözetilerek değerlendirme yapılacak ve sözleşme hükümleri anılan kanun maddelerinin koruma amaçlarına aykırı düştüğü ölçüde kişilik hakkını ihlâl nedeniyle geçersiz olacaktır. Örneğin sözleşmenin taraflarından birinin ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede kısıtlayarak, onu çok uzun bir süre için bağlayan sözleşmeler, kişilik hakkının ihlali nedeniyle geçersiz sayılmalıdır..." , www.kazanci.com, (E.T. 26.03.2020).

³⁸⁵ ZEVLİLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.107.

³⁸⁶ YÜKSEL, s.93.

edilebilir. Ayırt etme gücüne sahip çocuk ise kendi özgürlüklerinden vazgeçmesine ilişkin sözleşme yapamaz³⁸⁷.

Vücut bütünlüğünü ihlal edecek sözleşmeler hukuka uygunluk nedeninin olması durumunda geçersiz kabul edilmez. TMK m.23/f.3 gereği insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması veya naklinde yazılı rıza varsa hukuka uygunluk nedeni vardır³⁸⁸.

VI. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKA AYKIRI FİİL YOLU İLE İHLALİ

Kişilik hakkının üçüncü kişilerin hukuka aykırı fiilleri ile ihlale karşı korunması TMK m.24³⁸⁹ ve m.25'te hüküm altına alınmıştır. Kişilik hakkının korunmasına ilişkin genel bir kural olan TMK m.24/f.1'de kişinin hâkimden, kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırı durumunda ona saldırıda bulunanlara karşı koruma isteyebileceğini düzenlenmiştir. TMK m.24/f.2'de ise hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenler belirtilerek saldırının ne zaman hukuka uygun kabul edileceği ifade edilmiştir. TMK m.25'te ise kişilik hakkına yönelik saldırılarda açılacak davalar düzenlenmiştir³⁹⁰.

TMK m.24 hükmü kapsamında kişilik hakkının korunması, kişilik hakkına yönelik saldırının hak sahibinin rızası olmaksızın gerçekleşmesi ya da hak sahibinin rızası olmakla birlikte bu rızanın geçersiz olduğu durumlarda meydana gelir. Örneğin, bir kimsenin yaralanması, özgürlüğünün kısıtlanması, kişinin özel hayatına müdahale edilmesi, şeref ve haysiyetinin küçük düşürülmesi gibi fiiller, kişilik hakkına yönelik saldırıdır³⁹¹. Saldırının kişi varlığı değil de kişinin malvarlığına yönelik olması durumunda ise kişilik hakkına yönelik bir saldırı söz konusu olmaz³⁹².

³⁸⁷ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.183.

³⁸⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.209-210.

³⁸⁹ TMK m.24 "1) Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse; hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. 2) Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır." şeklindedir.

³⁹⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.152; HELVACI, Kişiler, s.144.

³⁹¹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.340.

³⁹² ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.146.

Kişilik hakkının mutlak bir hak olması nedeniyle çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan tüm kişisel değerler TMK m.24 koruması kapsamındadır. Ancak koruma kapsamında değerlendirilebilmesi için bu kişisel değerlere yönelik saldırının hukuka aykırı olması gerekir³⁹³.

A. Hukuka Aykırı Fiil Yolu İle İhlalin Şartları

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlal edildiğinin kabul edilebilmesi için aranan şartlar vardır. Bunlar; kişilik hakkına sahip olması, kişilik hakkının saldırıya maruz kalması ve saldırının hukuka aykırı olmasıdır³⁹⁴. Ayrıca hukuka aykırı fiil ile ihlal edildiğinin kabul edilmesi için hukuka uygunluk nedeni mevcut olmamalıdır.

1. Kişilik Hakkına Sahip Olması

Gerçek ve tüzel kişiler, eşitlik ilkesi gereği herhangi bir ayırım yapılmaksızın TMK m.24 kapsamında korunur. Doğumundan ölümüne kadar her gerçek kişi, kişilik hakkına sahip olduğundan ehliyetli veya ehliyetsiz ayrımı yapılmadan herkes kişilik hakkını koruyan bu düzenlemeden yararlanır. Bu nedenle, ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk ve ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuğun kişilik hakkı da TMK m.24 kapsamında korunur³⁹⁵. Hukuka aykırı fiil yolu ile kişilik hakkı ihlali olduğunun kabul edilebilmesi saldırının çocuğun kişilik hakkına ve dolayısıyla kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerine yönelik olması gerekir³⁹⁶.

2. Kişilik Hakkının Saldırıya Maruz Kalması

Kişilik hakkının bir başkası tarafından hukuka aykırı fiil yolu ile ihlal edildiğini ifade eden bir kişinin TMK m.24 hükmü kapsamında korunabilmesi için kişilik hakkına yönelik bir saldırının olması gerekir. Saldırı kavramı, bir başkasının fiili sonucunda kişinin kişisel değerlerine zarar verilmesi olarak tanımlanabilir. Bu saldırının

³⁹³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.218; DURAL/ÖĞÜZ, s.152.

³⁹⁴ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.87.

³⁹⁵ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.87-88.

³⁹⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.218; DURAL/ÖĞÜZ, s.152.

gerçekleşmiş veya devam ediyor olması gerekli değildir. Saldırının gerçekleşme tehlikesinin olması bile kişilik hakkı ihlali için gereken saldırı şartı için yeterlidir³⁹⁷.

Çocuğun beden bütünlüğüne yönelik yaralama fiili ile saldırıda bulunulması, çocuğun şeref ve haysiyetinin onu aşağılayacak, küçük düşmesine neden olabilecek söz ve davranışlarla ihlal edilmesi, çocuğun özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlerine yönelik olan saldırılara verilebilecek örneklerdendir³⁹⁸.

3. Saldırının Hukuka Aykırı Olması

Kişilik hakkının korunması kapsamında düzenlenen hükümlere başvurabilmek için kişilik hakkına yönelik olan saldırının hukuka aykırı olması gerekir. Buna göre, TMK m.24/f.2’de düzenlenen hukuka uygunluk nedenleri mevcut olmamalıdır³⁹⁹. Hukuka aykırılık, kişilik hakkının korunması için hukuk düzeni tarafından öngörülen yazılı veya yazılı olmayan kurallara aykırı davranış olarak ifade edilir⁴⁰⁰. Kişilik hakkına yönelik olan her saldırı, hukuka uygunluk nedenlerinden biri mevcut değilse hukuka aykırıdır⁴⁰¹. Hukuka aykırı saldırılara örnek olarak çocuğun rızası olmaksızın fotoğraflarının sosyal medyada paylaşılması, çocuğa yönelik şiddet uygulanması verilebilir⁴⁰².

B. Hukuka Uygunluk Nedenleri

Hukuka aykırı fiil ile ihlalden söz edilebilmesi için hukuka uygunluk nedeni mevcut olmamalıdır. Kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin rızası, üstün nitelikte özel yarar, kamusal yarar ve kanunun verdiği yetkinin kullanılması TMK m.24/f.2’de sayılan hukuka uygunluk nedenleridir. Hukuka uygunluk nedenleri, kişilik hakkına yönelik olan saldırıyı hukuka aykırı olmaktan çıkararak hukuka uygun hale getirir⁴⁰³. TMK m.24/f.2’de sayılan hukuka uygunluk nedenleri, sadece kişilik hakkı ihlallerine özgü düzenlenmiş

³⁹⁷ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.92.

³⁹⁸ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.104.

³⁹⁹ DURAL/ÖĞÜZ, s.152; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.218-219.

⁴⁰⁰ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.146.

⁴⁰¹ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.132; HELVACI/ERLÜLE, s.97.

⁴⁰² DEDE, s.84.

⁴⁰³ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.219; HELVACI/ERLÜLE, s.97-98; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.346.

nedenlerdir. TBK m.63 ve m.64’te sayılan hukuka aykırılığı kaldıran haller ise genel nitelikteki nedenlerdir. Haklı savunma, hakkını kendi gücüyle koruma ve zorunluluk hali ise TMK m.24/f.2’de yer almayan, TBK m.63 ve TBK m.64’teki hukuka aykırılığı ortadan kaldıran genel nedenlerdendir⁴⁰⁴.

Hukuka uygunluk nedenlerinde ispat yükü, TMK m.24/f.2’de sayılan hukuka uygunluk nedenlerinden birinin mevcut olduğunu iddia eden tarafa aittir. Hukuka aykırı fiil yolu ile kişilik hakkının ihlal edildiği iddia edilen somut bir olayda hâkim, ilk önce ihlal edilenin hukuken korunan kişisel değerler kapsamında olup olmadığını incelemelidir. Koruma kapsamında ise o değere yönelik olan saldırının hukuka aykırı olup olmadığını, hukuka uygunluk nedenlerinden birinin mevcut olup olmadığını araştırmalıdır⁴⁰⁵.

1. Kişilik Hakkı İhlal Edilen Kimsenin Rızası

Kişilik hakkı ihlal edilen kişinin rızasının olması, TMK m.24/f.2’de sayılan hukuka uygunluk nedenlerinden biridir. TMK m.23 hükmü kapsamında hak ve fiil ehliyeti ile özgürlükler bakımından hukuka ya da ahlaka aykırı olmayan rıza, hukuka aykırılığı ortadan kaldırır⁴⁰⁶. Hukuka ya da ahlaka aykırı olan rıza geçersiz olduğundan kişilik hakkına yönelik saldırı hukuka aykırı nitelik taşır. Bu şekildeki bir rıza, TBK m.52/f.1 gereği ihlal için hükmedilecek olan tazminat miktarında hâkimin takdirine bağlı olarak indirimine veya tazminata hiç karar verilmemesine neden olabilir⁴⁰⁷. Örneğin, resminin yayımlanmasına rıza gösteren bir kişi, bu yayımın kişilik hakkını ihlal ettiğini iddia edemez⁴⁰⁸.

Rızanın hukuka uygunluk nedenlerinden biri olarak somut olayda değerlendirilebilmesi için hukuka aykırı fiilden önce veya en geç fiil sırasında geçerli bir rızanın mevcut olması gerekir. Rızanın geri alınması⁴⁰⁹ da mümkündür. Bundan sonra

⁴⁰⁴ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.345-346.

⁴⁰⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s.152-153.

⁴⁰⁶ HELVACI, Kişiler, s.146.

⁴⁰⁷ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.345-346.

⁴⁰⁸ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.284.

⁴⁰⁹ Her zaman geri alınabilen rıza, ileriye etkili olarak sonuç doğurur. Saldırıdan önce veya en geç saldırı esnasında rızanın geri alınması gerektiği için saldırı sona erdikten sonra geri alınması durumunda saldırıyı hukuka aykırı hale getirmez. Bkz. HELVACI, Kişiler, s.149.

müdahale hukuka aykırı hale gelir. İstisnai durumlar dışında⁴¹⁰ rıza, herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Açık veya örtülü olarak verilebilir⁴¹¹. Örneğin, foto muhabirine poz veren kişinin fotoğraflarının yayınlanmasında rızasının olduğu varsayılır⁴¹². Kişilik hakkına yönelik müdahalenin hukuka aykırı olmaması için verilen rızanın sınırı aşılmamalıdır⁴¹³.

Kişilik hakkı ihlal edilen kişinin rızasının hukuka uygunluk nedeni kapsamında değerlendirilebilmesi için vazgeçme iradesinin ortaya konulması, aydınlatılmış ve ahlaka aykırı olmayan bir rızanın olması gerekir⁴¹⁴. Hukuka ya da ahlaka aykırı olan rıza hukuka uygunluk nedeni olmaz. Ayrıca kişinin rızası, üzerinde tasarruf edebileceği değerler ile ilgili olmalıdır⁴¹⁵. Tıbbi müdahaleler bakımından önemli olan rıza, müdahalede bulunulacak olan kişi yeterince bilgilendirildikten sonra alınmalıdır. Bu kişinin velayet ya da vesayet altında olması durumunda ise ayırt etme gücü varsa kanuni temsilcisi ile kendisi müdahaleye ilişkin aydınlatılmalıdır⁴¹⁶.

Rızanın geçerli olabilmesi için rıza veren kişinin buna ehil olması gerekir. Fiil ehliyeti bakımından rıza verecek kişinin tam ehliyetli ya da sınırlı ehliyetli olması durumunda bir sorun yoktur, verilen rıza geçerlidir⁴¹⁷. Ayırt etme gücü olmayan çocuk ve ayırt etme gücü olan çocuk bakımından rızanın ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

a. Ayırt Etme Gücü Olmayan Çocuk Bakımından Rıza

Ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk için rıza, onun kanuni temsilcisi tarafından verilir⁴¹⁸. Ancak mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin bir rıza söz konusu olduğu durumda ayırt etme gücü olmayan çocuğun rızasının geçerli olmadığı gibi

⁴¹⁰ TMK m.23/f.3 gereği yazılı rızanın arandığı durumda yazılı rıza olmaksızın yapılan müdahale kişilik hakkının ihlaline neden olur. Bkz. **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.221. Klinik ilaç araştırmalarına gönüllü olan kişinin aydınlatılmış rızası yazılı olmalıdır. Bkz. **KARA KILIÇARSLAN**, Seda, “Klinik İlaç Araştırmalarından Doğan Sorumluluk”, GÜHFD, C.XV, S.3, Y.2011, s.298.

⁴¹¹ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.347-348.

⁴¹² **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.221.

⁴¹³ **ÖZTAN**, Şahsın Hukuku, s.148.

⁴¹⁴ **HELVACI**, Kişiler, s.146; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.220.

⁴¹⁵ **KANETİ**, Selim, Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, İstanbul 2007, s.245.

⁴¹⁶ **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.133.

⁴¹⁷ **AKDİ**, s.134; **HELVACI**, Kişiler, s.147.

⁴¹⁸ **HELVACI**, Kişiler, s.147.

kanuni temsilcisinin de rızası geçerli olmaz⁴¹⁹. Ancak nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin bir rıza ise ayırt etme gücü olmayan çocuğun kanuni temsilcisi bu rızayı verebilir⁴²⁰.

b. Ayırt Etme Gücü Olan Çocuk Bakımından Rıza

Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuk, TMK m.16/f.1 gereği kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklarını kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın kural olarak kullanabilir. Bu nedenle ayırt etme gücü olan çocuk tarafından kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarına ilişkin verilen rıza kural olarak geçerlidir. Ancak kişilik hakkına önemli bir müdahale söz konusu ise vereceği rızanın olası sonuçlarını tam olarak öngöremeyecek durumdaki çocuğun kanuni temsilcisinin de rızasının alınması gerekir⁴²¹.

2. Üstün Nitelikte Özel Yarar

TMK m.24/f.2 gereği üstün nitelikte özel yarar, bir hukuka uygunluk nedeni olduğu için somut bir olayda üstün nitelikte özel yararın mevcut olması durumunda, kişinin rızası olmaksızın kişilik hakkı saldırıya uğrasa da hukuka aykırılık meydana gelmez⁴²². Kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin yararı ile saldırıda bulunan kişinin yararının çatışması durumunda saldırıda bulunan kişinin yararı diğerine göre üstün ise hukuka aykırılık söz konusu olmaz. Bunun nedeni her ikisinin de özel yararı olmasına rağmen saldırıda bulunan kişinin yararının daha üstün olmasıdır. Ayrıca saldırı kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin yararına da olabilir⁴²³.

⁴¹⁹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.349.

⁴²⁰ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.315.

⁴²¹ HELVACI, Kişiler, s.147; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.121. Özel hayattan vazgeçmeye neden olan bir açıklamada, özel hayatın mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle sınırlı ehliyetsizin rızasının yanında kanuni temsilcisinin de rızası gerekir. Ancak çocuğun küçük düşmesine neden olabilecek özel hayatına dair bir olayın açıklanmasına kanuni temsilcisi rıza göstermemelidir. Bkz. KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.349. Kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların ayırt etme gücü olan çocuk tarafından kullanılmasında çocuğun rızası tek başına yeterlidir. Çocuğun olayın sonuçlarını öngörebilme yeteneği ve ayırt etme gücü olup olmadığı somut olay bakımından değerlendirilmelidir. Ayrıca ayırt etme gücü olan çocuğun yararı göz önüne alınarak çocuk tarafından açıklanan rızanın hangi hakka ilişkin olduğuna bakılmalıdır. Örneğin, çocuğun kendi özel alanını ihlal edecek bir ihlale rıza göstermesi durumunda kanuni temsilcisinin de rızası alınmalıdır. Bkz. ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.199-200.

⁴²² ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.284.

⁴²³ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.351.

Üstün nitelikteki yararın hukuka uygunluk nedeni olması için hukuk tarafından korunan hakkın kötüye kullanılmamış olması gerekir⁴²⁴. Kökenini öğrenme hakkına sahip olan çocuğun yararı, ana babanın özel alanının gizliliğinden daha üstün olduğu için çocuğun yararına öncelik verilir⁴²⁵.

Üstün nitelikte özel yarar özellikle tıbbi müdahaleler bakımından önemlidir. Örneğin, trafik kazası nedeniyle yaralanan çocuğa acil olarak tıbbi müdahale yapılması gerektiğinde çocuğun kanuni temsilcisi de bulunamazsa rızası aranmaksızın müdahalede bulunulur. Çocuğun vücut bütünlüğüne yönelik yapılan bu tıbbi müdahale, kişilik hakkına yapılan hukuka aykırı bir ihlal oluşturmaz. Kişilik hakkına yönelik saldırının gerçekleştiği somut olayda üstün nitelikte özel yararın mevcut olup olmadığı hâkimin takdirindedir⁴²⁶.

3. Kamusal Yarar

Toplumsal genel değer ve çıkarlarını ifade eden kamusal yarar, hukuka uygunluk nedenlerinden biridir⁴²⁷. Kamusal yarar olduğunda TMK m.24/f.2 gereği kişilik hakkına yapılan saldırı hukuka uygun hale gelir⁴²⁸. Örneğin, mahkûmiyet cezası alan kişinin hapse girmesi, salgın bir hastalıkla mücadelede herkese aşı yapılması zorunluluğu gibi durumlarda kamusal yarar vardır⁴²⁹.

Kamusal yarar, basın yoluyla kişilik hakkına yönelik saldırı gerçekleştiğinde de söz konusu olabilir. Basın yoluyla yapılan açıklama sonucunda kişilik hakkı ihlal edilen kişinin korunmasına yönelik yararı ile yapılan bu açıklamada olduğu belirlenen kamusal yararın çatışması durumunda kamusal yarara üstünlük verilir ve açıklama hukuka uygun

⁴²⁴ Yarg. HGK, E. 2017/4-1393, K. 2019/76, T. 05.02.2019: “...Kişilik haklarına yapılan saldırının hukuka uygun sayılması için her şeyden önce kişinin hukukça korunan bir üstün hak ve çıkarının bulunması gerekir. Kişilik haklarının ihlali görünümünü taşıyan eylem ve açıklamalar başkalarının veya kamunun üstün çıkarını korumak için yapılmışsa, doğru amaca yönelik olduklarından hukuka aykırı sayılamaz. Bu nedenle zabıtaya ya da suçları kovuşturmakla yetkili makamlara yapılan ceza şikâyetleri, ihbarlar, kişisel ceza davaları, yetkili mercilerde yapılan icra takipleri, açılan hukuk davaları hukuka aykırı değildir. Ancak tecavüzün hukuka uygun olduğunu kabul edebilmek için, hukukça korunan üstün hak ve çıkarın olması yeterli değildir; aynı zamanda bu hak ve çıkarın kötüye kullanılmamış olması da gerekir...”, www.kazanci.com, (E.T. 29.03.2020).

⁴²⁵ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.201.

⁴²⁶ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.133.

⁴²⁷ ÖZTAN, Temel Kavramlar, s.285.

⁴²⁸ DURAL/ÖGÜZ, s.155.

⁴²⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.229.

hale gelir. Ancak gerçeği yansıtmayan açıklamalar ise hukuka aykırı nitelik taşır⁴³⁰. Somut olayda kamusal yararın mevcut olup olmadığını hâkim takdir eder⁴³¹.

4. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması

Kanunun verdiği yetkinin kullanılması, hukuka uygunluk nedenlerinden biridir. Kanunun verdiği yetkinin kullanılması söz konusu ise kişilik hakkına yönelik olan saldırı hukuka aykırı olmaz⁴³². Kanunun verdiği yetkinin kullanılmasının TMK m.24/f.2 gereği kişilik hakkına yapılan saldırıyı hukuka uygun hale getirmesi için yetkinin kanunda belirlenmiş olan koşullar kapsamında kullanılması gerekir. Aksi durumda yapılan saldırı hukuka aykırı olur⁴³³. Kanunun verdiği yetkinin kullanılması, kamu ya da özel hukuk nedeni olabilir⁴³⁴. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.20/f.2’de⁴³⁵ özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine ilişkin sınırlama düzenlenmiştir⁴³⁶. Kanunun verdiği yetkinin kullanılmasına bir başka örnek olarak TMK m.335 ve devamındaki hükümler gereği ana babanın çocuğu üzerindeki velayet hakkı verilebilir. Velayet hakkına sahip olan ana ve baba çocuğunun yararı için seyahat, yerleşme gibi onun bazı özgürlüklerini kısıtlayabilir⁴³⁷.

⁴³⁰ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.355-356.

⁴³¹ HELVACI, Kişiler, s.150-151.

⁴³² ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.519.

⁴³³ DURAL/ÖGÜZ, s.155.

⁴³⁴ ANTALYA, O. Gökhan, Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,2 Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2019, s.118.

⁴³⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.20/f.2 “*Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.*” şeklindedir.

⁴³⁶ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.246.

⁴³⁷ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.356.

5. Diğer Nedenler

TBK m.63⁴³⁸ ve m.64'te düzenlenen haklı savunma, hakkını kendi gücüyle koruma ve zorunluluk hali TMK m.24/f.2'de sayılan hukuka uygunluk nedenlerinden farklı olarak hukuka aykırılığı kaldıran diğer nedenlerdir.

a. Haklı Savunma

Haklı savunma veya diğer bir ifadeyle meşru müdafaa, TBK m.63 hükmü gereği hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hallerden biridir. TBK m.64/f.1'e göre haklı savunmada bulunan kişi, ona saldıran kişiye verdiği zararlardan sorumlu olmaz. Ancak bunun haklı savunma olarak değerlendirilebilmesi için haklı savunma koşulların somut olayda mevcut olması gerekir⁴³⁹.

Haklı savunmada bulunan kişinin kendisine ya da üçüncü bir kişinin şahsına veya malına yönelik gerçekleşmekte olan hukuka aykırı bir saldırının mevcut olması, savunma ile hukuka aykırı saldırı arasında orantı olması, savunmanın yakın ve gerçek olan saldırıyı önlemeye yönelik olarak saldırına bulunana karşı yapılması gerekir⁴⁴⁰. Haklı savunmada ayrıca saldırıda bulunan kişinin kusuru aranmaz⁴⁴¹.

Kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerden biri olan vücut bütünlüğüne yönelik gerçekleşmekte olan hukuka aykırı saldırı nedeniyle yapılan savunmaya örnek olarak kişinin kendisine bıçakla saldıran kişiye odunla vurması verilebilir⁴⁴².

⁴³⁸ TBK m.63 “1) Kanunun verdiği yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içinde kalan bir fiil, zarara yol açsa bile, hukuka aykırı sayılmaz. 2) Zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâllerinde de fiil, hukuka aykırı sayılmaz.” şeklindedir.

⁴³⁹ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.358.

⁴⁴⁰ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018, s.632-633; OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, 10. Bası, İstanbul 2013, s.28-29; ANTALYA, Borçlar Cilt-2, s.125-127; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.358-360.

⁴⁴¹ KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genişletilmiş 23. Bası, Ankara 2019, s.374.

⁴⁴² ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.521.

b. Hakkını Kendi Gücüyle Koruma

Kişi hakkını korumak amacıyla kendi gücüne başvuramaz. Ancak TBK m.63/f.2 ve TBK m.64/f.3'e göre bazı koşulların mevcut olması durumunda kişiye tanınan hakkını kendi gücüyle koruma, kolluk gücüne ulaşmanın mümkün olmadığı ve istisnai hallerde başvurulmasına izin verilen hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir nedendir. Güç kullanan kişi bu nedenle doğan zararı ödemekle yükümlü değildir⁴⁴³.

Hakkını kendi gücüyle korumanın hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilebilmesi için güç kullananın bir hakkının korunması ve mahkeme, polis gibi kamu makamlarının zamanında müdahale edebilmesinin söz konusu olmadığı bir durumda güce başvurmak dışında hakkın korunması olanağının mevcut olmaması durumunda orantılı şekilde güç kullanılması mümkün olmaktadır⁴⁴⁴. Örneğin, başkasının evine izinsiz girerek gizli belgelerin fotoğrafını çeken kişiyi ev sahibinin yakalaması ve güvenlik güçleri gelinceye kadar evdeki bir odada tutması hakkını kendi gücüyle korumadır⁴⁴⁵.

c. Zorunluluk Hali

Zorunluluk hali veya diğer bir ifadeyle ıztırar hali, TBK m.63/f.2'de sayılan hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedenlerden biridir. Koşulları TBK m.64/f.2'de belirtilen zorunluluk halinde, kişinin kendisine veya üçüncü bir kişinin şahsına ya da malına yönelik açık veya yakın bir zarar tehlikesinin olması, bu zarar tehlikesinden kurtulmanın başka bir yolunun olmaması durumunda bir başkasının malına zarar verilmesi söz konusu olur. Ancak verilen bu zarar, önlenmek istenen zarardan daha ağır olmamalıdır, önlemeye elverişli olmalıdır⁴⁴⁶.

TBK m.64/f.2'ye göre hâkim, zorunluluk hali nedeniyle oluşan zararı giderim yükümlülüğünü hakkaniyete göre belirler⁴⁴⁷. Hukuka uygunluk nedeni olarak hukuka

⁴⁴³ EREN, s.636-637; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.361.

⁴⁴⁴ KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku, s.379-380; OĞUZMAN/ÖZ, s.32; EREN, s.636-637.

⁴⁴⁵ ZEVLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.522.

⁴⁴⁶ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.113; OĞUZMAN/ÖZ, s.30-31; ANTALYA, Borçlar Cilt-2, s.129-130.

⁴⁴⁷ Tarafların kusur hali, korunması amaçlanan değer ile zarar gören değer karşılaştırılması, orantılılık ilkesi, zarar gören değer tehlikeden etkilenip etkilenmediği, etkilendiyse ne kadar etkilendiği ve diğer koşullar hâkimin takdir yetkisini kullanılırken dikkat edeceği konulardır. Bkz. ANTALYA, Borçlar Cilt-2, s.131.

aykırılığı ortadan kaldıran zorunluluk halinde hakkaniyet ilkesi dikkate alınarak TMK m.4 hükmü gereği başkasının malına zarar veren, bu zararı gidermekle sorumlu tutulur. Ayrıca TBK m.64/f.2 sadece mala verilen zararda söz konusu olur⁴⁴⁸.

Haklı savunma ile zorunluluk hali arasında farklar vardır. Haklı savunmada saldırıda bulunan kişinin kişi veya malvarlığına yönelik bir zarar söz konusu iken, zorunluluk halinde üçüncü bir kişinin sadece malvarlığına yönelik bir zarar söz konusudur. Ayrıca haklı savunmada bulunan kişi bu zarardan sorumlu tutulmazken zorunluluk halinde TBK m.64/f.2 gereği kısmi bir sorumluluk vardır⁴⁴⁹.

C. Çocuğun Kişilik Hakkının Basın, İnternet ve Sosyal Medya Yolu İle İhlali

Çocuğun kişilik hakkı basın yolu ile ihlal edilebilir. Basın yolu ile kişilik hakkı ihlali çocuğun kişilik hakkı değerlerinden olan özel ve gizli alanı, şeref ve haysiyeti ile resim üzerindeki hakkının ihlali şeklinde meydana gelebilir⁴⁵⁰.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.28’de güvence altına alınan basın özgürlüğünün temelinde toplumun haber alma özgürlüğü olan kamu yararı vardır. Basın yolu ile yapılan bir açıklamada kişinin yararı ile toplumun haber alma yararı çatışırsa her somut olayda hâkim, Yargıtay tarafından belirlenen “*gerçeklik, kamu yararı ve toplumsal ilgi, güncellik, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık*” temel ölçütlerini dikkate alarak değerlendirme yapmalıdır. Bu temel ölçütleri sağlayan haber, hukuka uygun hale gelir⁴⁵¹. Basın açıklamasındaki yarar ile kişilik hakkının korunmasındaki yarar çatıştığında basın açıklaması üstün nitelikte kamusal yarar taşıyor ise ona öncelik verilir. Ayrıca kamuya

⁴⁴⁸ **HATEMİ**, Hüseyin/**GÖKYAYLA**, K. Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 4. Bası, İstanbul 2017, s.125.

⁴⁴⁹ **KILIÇOĞLU**, Borçlar Hukuku, s.378.

⁴⁵⁰ **REİSOĞLU**, s.298.

⁴⁵¹ **AYDOS**, s.5, 7-8. Ayrıca bkz. Yarg. 4. HD, E. 2016/10883, K. 2019/2819, T. 14.05.2019: “... Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken özle biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır...”, www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

mal olmuş kişi ile ilgili yapılan bir basın açıklamasında hukuka uygunluk nedeninden yararlanılabilmesi için kamuya verilen bilginin gerçeği yansıtması gerekir⁴⁵².

Kamuya mal olmuş kişi, önemli bir kamusal görevde bulunan, mesleğinde çoğu kişi tarafından tanınan veya başka nedenlerle toplumda ön planda olan kişiyi ifade eder. Örneğin, önemli bir görevdeki kamu görevlisi, ünlü bir şarkıcı, oyuncu veya sporcu kamuya mal olmuş kişi olabilir. Basın yolu ile kişilik hakkına yapılan bir müdahale söz konusu olduğu durumda hukuka aykırılık olup olmadığının belirlenebilmesi için kişilik hakkına müdahale edilen kişinin kamuya mal olmuş bir kişi olup olmadığına bakılır. Kamuya mal olma kavramı, göreceli olduğu için hâkimin her somut olayda kişinin kamuya mal olmuş bir kişi olup olmadığını TMK m.4 gereği takdir etmesi gerekir⁴⁵³.

Spor alanında başarılar elde etmiş bir çocuğun sınırlı sayıda fotoğrafının basında yer alması onun özel alanının ihlalini oluşturmaz. Ancak toplum tarafından tanınan bir çocuğun kamuya mal olmuş kişi olması bakımından çocuğun yararı dikkate alınarak daha dar bir değerlendirme yapılmalıdır. Çocuğun kamusal kişi olması durumunda özel alanı kamuya mal olmuş kişinin özel alanından daha geniş olmalıdır. Bu nedenle kamu yararı, çocuğun kişilik hakkı söz konusu olduğunda dar yorumlanması gereken bir kavramdır⁴⁵⁴.

Basın yolu ile çocuğun kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırı söz konusu olduğunda TMK m.24 ve m.25 kapsamında koruma sağlanır. Ayrıca kişilik hakkı ile ilgili hükümler içeren 5187 sayılı Basın Kanunu'nda m.14'te düzenlenen cevap ve düzeltme hakkı ile Basın Kanunu'nda sayılan durumlarda m.24'teki para cezası yaptırımı uygulanır⁴⁵⁵.

Kişinin özel alanına ait bir basın açıklamasına rızasının olması durumunda kişilik hakkı ihlali meydana gelmez. Ancak verilen rızanın hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilebilmesi için rızanın kişinin kendi tasarrufunda olan bir konuda TMK

⁴⁵² KILIÇOĞLU, Değişiklikler, s.380, 385.

⁴⁵³ KURT, L. Müjde, "Kamuya Mal Olmuş Kişi Kavramı", AÜHFD, C.66, S.3, 2017, s.592-594, 601.

⁴⁵⁴ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.153, 205.

⁴⁵⁵ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.206.

m.23 hükmü sınırları içinde olması gerekir. Ayrıca verilen rızanın kapsamı yapılan basın açıklanmasında aşılmamalıdır⁴⁵⁶.

Basın yolu ile yapılan kişilik hakkı ihlalleri gibi kişinin özel ve gizli alanına yönelik hukuka aykırı saldırılarının bir diğeri de internet yolu ile yapılan kişilik hakkı ihlalleridir. İnternet sitesinde yer alan bir yazı ve resim kişinin özel alanı, şeref ve haysiyetinin ihlaline yola açabilir⁴⁵⁷. İnternette iletişimi sağlayan elektronik posta adreslerinin şifreleri ele geçirilerek de kişilik hakkı ihlali meydana gelebilir⁴⁵⁸.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, internete ilişkin temel bir düzenlemedir. 5651 sayılı Kanun m.9⁴⁵⁹, da kişilik hakkı internet yoluyla ihlal edilen kişinin içeriğin yayından çıkarılmasını ve erişimin engellenmesini talep edebileceği düzenlenmiştir⁴⁶⁰. Özel hayatın gizliliğine ilişkin engellemedeki yaptırım ise ilgili Kanun m.9/A'da düzenlenmiştir.

Çocuğun kişilik hakkı ihlal edildiğinde, genel bir kanun olan TMK'nın kişiliği koruyucu hükümlerine ya da internet yoluyla yapılan kişilik hakkı ihlallerinde özel bir kanun olan 5651 sayılı Kanun'a başvurulabilir. Ayırt etme gücü olmayan çocuğun kişilik

⁴⁵⁶ **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk, Yeniden Gözden Geçirilmiş Güncelleştirilmiş 5. Bası, Ankara 2016, s.300-301. Basın yolu ile kişilik hakkına yönelik bir saldırıda çocuğun özel alanı ihlal edilirse özel alan üzerindeki hak mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk bakımından çocuğun kendisi ya da kanuni temsilcisi tarafından buna ilişkin basın açıklamasına rıza verilmesi söz konusu olamaz. Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuk bakımından kural olarak TMK m.16 gereği rızası tek başına yeterli olsa da özellikli bir durum olduğundan çocuğun yararının korunması amacıyla basın yolu ile özel alanın açıklanmasına verilecek rızada ayrıca kanuni temsilcisinin de rızası gerekir. Bkz. **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.209-210; **KILIÇOĞLU**, s.298-299.

⁴⁵⁷ **DOĞAN**, Murat, "İnternetteki Yayınla Kişilik Hakkının İhlaline Karşı Durdurma Davası (Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 8.2.2001 Tarihli E.755/K.1157 Sayılı Kararı Çerçevesinde)", AÜEHFD, C.VII, S.1-2, Haziran 2003, s.390-391.

⁴⁵⁸ **DURAK**, Yasemin, "İnternet Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Korunma", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.22, S.1, 2014, s.104.

⁴⁵⁹ 5651 sayılı Kanun m.9/f.1, f.2 ve f.3 "1) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğe erişimin engellenmesini de isteyebilir. 2) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilerin talepleri, içerik ve/veya yer sağlayıcısı tarafından en geç yirmi dört saat içinde cevaplandırılır. 3) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlal edilenlerin talepleri doğrultusunda hâkim bu maddede belirtilen kapsamda erişimin engellenmesine karar verebilir." şeklindedir.

⁴⁶⁰ **DURAK**, s.105-106, 118.

hakkı ihlali söz konusu olduğunda kanuni temsilcisi tarafından 5651 sayılı Kanun kapsamında erişimin engellenmesi talep edilebilir. Çocuk ayırt etme gücüne sahip ise kendisi ya da kanuni temsilcisi, erişimin engellenmesi talebinde bulunabilir⁴⁶¹.

Kişilik hakkı ihlali sosyal medya yolu ile de mümkündür. Sosyal medyada paylaşılan bir resmin üzerinde değişiklik yapıp tekrar üçüncü kişiler tarafından paylaşılması ya da ticari bir amaçla kullanılması hukuka aykırılık teşkil ettiğinden kişilik hakkı ihlalidir. Sosyal medyada sık kullanılan takma ad da adın korunması kapsamında korunur. Kişinin kullandığı takma adın bir başkası tarafından hukuka aykırı olarak kullanılması durumunda ad üzerindeki kişilik hakkını koruyan TMK m.26 düzenlemesinden yararlanılır. Ayrıca basın özgürlüğü için belirlenen temel ölçütler sosyal medya yolu ile yapılan kişilik hakkı ihlallerinde de kullanılır⁴⁶².

Çocuğun kişilik hakkı sosyal medya yolu ile de ihlal edilebilir. Sosyal medya kullanımının internetle birlikte giderek yaygınlaşması ile çocuğun kişilik hakkına yapılan müdahaleler çoğalmaktadır. Sosyal ve duygusal yönden çocuğun kişilik gelişiminin olumsuz etkilenmesine yol açabilecek bu müdahalelerden biri çocuğun fotoğraflarının birçok kişinin görebileceği şekilde sosyal medyada paylaşılmasıdır. Çocuğun fotoğrafının sosyal medyada paylaşılması, çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerinden olan hayat alanını, şeref ve haysiyetini, resmi üzerindeki hakkını ihlal edebilir. Çocuğun kişilik hakkının ihlal edilmesine yol açan sosyal medya paylaşımları, çocuğun arkadaşları arasında küçük düşürülmesine, aşağılanmasına yol açabileceği gibi kötü niyetli kişiler tarafından çocuğun istismara uğramasına da neden olabilir⁴⁶³.

Çocuğun doğumundan önce ultrason fotoğraflarının ana babası tarafından sosyal medyada paylaşılması ile başlayan süreç, çocuğun gülmesi, ağlaması, konuşması gibi birçok haline ilişkin fotoğraf, videonun paylaşılması ile devam ettiği durumda yapılan bu

⁴⁶¹ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.212-213.

⁴⁶² AKA, Beyza, “Sosyal Medyada Kişilik Hakkı İhlalleri ve Hukukî Korunma Yolları”, İzmir Barosu Dergisi, Y.82, S.2, Mayıs 2017, s.244, 249.

⁴⁶³ AKDİ, s.128-130.

sosyal medya paylaşımları ile çocuğun özel hayatı, resmi ve sesi üzerindeki kişilik hakkı ihlal edilmektedir⁴⁶⁴.

Ana babanın çocuğu ile ilgili sosyal medya paylaşımları, sanal ortamda çocuğunun dijital ayak izlerinin oluşmasına neden olur. Ana baba çocuğu ile ilgili olan bu paylaşımlarını sınırlandırmadıkça çocuk da dijital ayak izlerini kontrol edememektedir. Ana babanın çocuğuna ilişkin sosyal medyada yer alan açıklamaları onun için güvenlik risklerinin oluşmasına neden olabilmektedir⁴⁶⁵.

Çocuğun fotoğrafı, sesi veya görüntüsünün ana babası veya öğretmenleri tarafından sosyal medyada paylaşılması suretiyle kişilik hakkının ihlal edilmesine neden olan bu durumun süreklilik oluşturmaları halinde çocuğun sosyal ve psikolojik gelişimi olumsuz etkilenebileceği için çocuğun korunması gerekir⁴⁶⁶. Çocuğun mahremiyetinin sosyal medya yolu ile zarar görmesi nedeniyle çocuğun korunması için yapılacak olan müdahalenin temelinde çocuğun yararı vardır. Çocuğun yararı ile ana babanın ifade özgürlüğü hakkı çatıştığında somut olayın koşulları değerlendirilerek ÇHS m.3 ve m.19 ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.41/f.3 gereği çocuğun yararına öncelik verilir⁴⁶⁷.

Kişilik hakkı ihlali, kişisel veriler içeren bilgi ve belgelerin sosyal medyada hukuka aykırı olarak paylaşılması ile de ortaya çıkabilir. Unutulma hakkı ile ilgili olarak kişisel veriler özel alan ve gizli alan kapsamında değerlendirileceğinden TMK m.24 hükmü gereği kişi, hukuka aykırı olarak kişisel verilerinin işlenmesi durumunda bunun unutulması isteminde bulunabilir. Hukuka uygunluk nedenlerinden biri mevcut değilse hukuka aykırı olarak saldırıya uğrayan kişi TMK m.25 kapsamında düzenlenen davaları açabilir. Ayrıca kişi TCK, 5651 sayılı Kanun ve FSEK ile de koruma sağlayabilir⁴⁶⁸.

⁴⁶⁴ GÜLTEKİN, Esra, “Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafından Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü”, Çocuk ve Medeniyet Dergisi, C.3, S.5, 2018, s.122.

⁴⁶⁵ STEINBERG, Stacey B., “Sharenting: Children's Privacy In The Age of Social Media”, Emory Law Journal, 66(4), 2017, s.844, 847.

⁴⁶⁶ SERİN, Hüseyin, “Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveynler ve Öğretmenler Farkında Mı?”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.20, Özel Sayı, Nisan 2019, s.1019-1020.

⁴⁶⁷ GÜLTEKİN, s.111, 118.

⁴⁶⁸ SAĞLAM, Unutulma Hakkı, s.693-695.

Unutulma hakkı⁴⁶⁹; kişinin mahremiyeti, özel alanı, şeref ve haysiyeti gibi kişisel değerleri ile ilgilidir. Ana babanın çocuğuna ilişkin sosyal medyada yaptıkları paylaşımlarına unutulma hakkı kapsamında müdahale edilebilir⁴⁷⁰.

⁴⁶⁹ Anayasa Mahkemesi 03.03.2016 tarihli kararı (N.B.B. Başvurusu, Başvuru Numarası: 2013/5653): “... Özellikle kişisel verilerin korunması hakkı kapsamında kişisel verilerin silinmesini talep edebilme hakkı, kişilerin geçmişlerinde yaşadıkları olumsuzlukların unutulmasına imkan tanımayı kapsamaktadır. Dolayısıyla Anayasa'da açıkça düzenlenmeyen unutulma hakkı, İnternet vasıtasıyla ulaşılması kolay olan ve dijital hafızada bulunan haberlere erişiminin engellenmesi için Anayasa'nın 5., 17. ve 20. maddelerinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır... Bu durumda bir İnternet haberinin unutulma hakkı kapsamında İnternet'ten çıkarılabilmesi için yayının içeriği, yayında kaldığı süre, güncelliğini yitirme, tarihsel bir veri olarak kabul edilememe, kamu yararına katkısı (toplumsal açıdan haberin değeri, haberin geleceğe ışık tutan niteliği) habere konu kişinin siyasetçi veya ünlü olup olmadığı, haber veya makalenin konusu, bu bağlamda haberin olgusal gerçekler ya da değer yargısı içerip içermediği, halkın ilgili veriye yönelik ilgisi gibi hususların her somut olay açısından incelenmesi gerekmektedir... unutulma hakkı İnternet ortamında bir haberin uzun süredir kolayca ulaşılabilir olması nedeniyle kişinin şeref ve itibarını zedeleyen bir hale dönüşmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu hakkın amacı, İnternet'in yaygınlaşması ve sağladığı imkanlar nedeniyle ifade ve basın özgürlükleri ile kişilerin manevi varlığının geliştirilmesi hakkı arasında gerekli hassas dengenin kurulmasını sağlamaktır. O halde bu yol, İnternet ortamında haber arşivini koruma altına alan basın özgürlüğünün ve halkın haber ve fikirlere ulaşma özgürlüğünün özüne dokunmayacak ve aynı zamanda hak sahibinin çıkarlarını koruyacak şekilde kullanılmalıdır...”, www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (E.T. 30.03.2020).

⁴⁷⁰ GÜLTEKİN, s.124.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI

I. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKA AYKIRI FİİL YOLU İLE İHLALİNDE ÇOCUĞUN DAVA EHLİYETİ

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlalinde dava ehliyeti, çocuğun ayırt etme gücü olup olmamasına ve açılacak dava türlerine göre farklılaşmaktadır.

Hak ehliyetinin usul hukukundaki karşılığı taraf ehliyetidir. Hak ehliyetine sahip her kişi, taraf ehliyetine sahiptir. Çocuk da hak ehliyetini TMK m.28 hükmü gereği sağ ve tam doğum koşulu ile ana rahmine düştüğü zamandan itibaren elde eder. Dava ehliyeti de fiil ehliyetinin usul hukukundaki karşılığıdır. Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuklar kanunda sayılı hallerde dava ehliyetine sahiptirler. Ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuklar ise dava ehliyetine sahip değildir⁴⁷¹.

Kişilik hakkını koruyucu davalardan olan saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası ve saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası ile tazminat davalarından olan manevi tazminat davası kişiye sıkı sıkıya bağlı olan davalardır. Malvarlığı ile ilgili olduğu için kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan davalar ise maddi tazminat davası, vekaletsiz işgörmekten kaynaklanan davadır⁴⁷². Ayrıca sebepsiz zenginleşme davası da malvarlığı ile ilgili olan davalardandır.

A. Ayırt Etme Gücü Olmayan Çocuk Bakımından Dava Ehliyeti

Ayırt etme gücü olmayan çocuk tam ehliyetsiz olduğundan dava ehliyeti yoktur. Dava ehliyeti olmayan çocuğu, kanuni temsilcisi olarak velayete sahip ana babası temsil eder. Davada tüm yargılama işlemleri çocuk adına kanuni temsilcisi tarafından yapılır⁴⁷³.

⁴⁷¹ YILMAZ, Çocuğun Davada Temsili, s.824-827.

⁴⁷² ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.253; HELVACI, Kişiler, s.167; KARAKAŞ, s.91-92.

⁴⁷³ USTA, Sevgi, Velayet Hukuku, İstanbul 2016, s.398-399; YILMAZ, Çocuğun Davada Temsili, s.827.

Kişilik hakkını koruyucu davalar ile tazminat davaları tam ehliyetsiz çocuk tarafından açılmaz. Bu davalar ancak çocuğun kanuni temsilcisi tarafından açılabilir⁴⁷⁴. Davanın çocuğun kanuni temsilcisine davalı olarak yöneltileceği durumda ise, çocuk ile kanuni temsilci arasında yarar çatışması yaşandığından TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve atanan kayyım tarafından bu davalar açılabilir⁴⁷⁵. Ancak TMK m.403/f.3 gereği vasiye ilişkin hükümler kayyıma da uygulandığından dava açabilmek için kayyımın TMK m.462 gereği vesayet makamından izin alması gerekir. Ayırt etme gücü olmayan çocuğun vesayet altında olması durumunda ise davaları vasisi, TMK m.462 hükmü gereği vesayet makamından izin alması suretiyle çocuk adına açabilir⁴⁷⁶.

B. Ayırt Etme Gücü Olan Çocuk Bakımından Dava Ehliyeti

Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuğun fiil ehliyeti, TMK m.16 hükmü gereği karşılıksız kazanma ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanma işlemleriyle sınırlı olarak vardır. İstisnai olan bu durumlar dışında ayırt etme gücü olan çocuğun dava ehliyeti yoktur. İstisnai durumlar dışındaki davalarda çocuk, kanuni temsilcisi olan velayet hakkına sahip ana babası tarafından temsil edilir⁴⁷⁷.

İstisnai durum kapsamında yer alan kişiye sıkı sıkıya bağlı olan davalardan koruyucu davalar ile manevi tazminat davasını ayırt etme gücü olan çocuk tek başına açabilir⁴⁷⁸. Çocuğun rızasının olması koşuluyla kanuni temsilcisi de açabilir⁴⁷⁹. Malvarlığına ilişkin olan maddi tazminat davası⁴⁸⁰ gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan davaları ise ayırt etme gücü olan çocuk tek başına açamaz, kanuni temsilcisinin de rızası gerekir⁴⁸¹. Ancak açılacak olan bu davalar, çocuğun kanuni temsilcisine davalı olarak

⁴⁷⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.253; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.102; GÜLTEKİN, s.112; KARAKAŞ, s.92; İMAMOĞLU, Çocuk, s.213-214.

⁴⁷⁵ İMAMOĞLU, Çocuk, s.213-214; AKDİ, s.137; ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.55.

⁴⁷⁶ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.257.

⁴⁷⁷ USTA, Velayet, s.399; YILMAZ, Çocuğun Davada Temsili, s.826.

⁴⁷⁸ HELVACI, Kişilik İşlemi Hakları, s.92, 95; ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.255; İMAMOĞLU, Çocuk, s.213; KARAKAŞ, s.91-92; AKDİ, s.137.

⁴⁷⁹ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.158; ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.255.

⁴⁸⁰ HELVACI, Kişilik İşlemi Hakları, s.73.

⁴⁸¹ KARAKAŞ, s.92; İMAMOĞLU, Çocuk, s.213, 216; ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.275; AKDİ, s.137, 139. Doktrinde ayırt etme gücü olan çocuğun TMK m.25'te sayılan kişilik hakkını koruyan tüm davaları kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymadan tek başına açabileceğini savunan aksi yönde bir görüş vardır. Aksi yöndeki bu görüş için bkz. OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.252; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.106; DURAL/ÖĞÜZ, s.78, 93; GÜLTEKİN, s.112.

yöneltilecek ise, çocuk ile kanuni temsilci arasında yarar çatışması yaşandığından TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve atanan kayyım tarafından bu davaları açılabilir⁴⁸². Ayırt etme gücü olan çocuk vesayet altındaysa kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan, malvarlığına ilişkin olan davaları açabilmek için çocuğun vasisi, TMK m.462 gereği vesayet makamından izin almalıdır.

II. ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ HUKUKA AYKIRI FİİL YOLU İLE İHLALE KARŞI KORUNMASI

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlale karşı korunması gerekir. Koruma TMK m.24 ve TMK m.25'te hüküm altına alınmıştır. TMK m.25 hükmünde kişilik hakkına yönelik saldırılara karşı açılacak davalar düzenlenmiştir. TMK m.25⁴⁸³'te düzenlenen kişilik hakkını koruyucu davalar, tazminat davaları ve diğer davalardan olan vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlale karşı açılacak davalarlardır. Kişilik hakkını koruyucu davalar; saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası, saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası ile özel olarak düzeltme ve yayımdır. Kişilik hakkı ihlalinde açılacak tazminat davaları maddi tazminat davası ve manevi tazminat davasıdır. Diğer davalar ise vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava ve sebepsiz zenginleşme davasıdır.

A. Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar

TMK m.25/f.1'de düzenlenen saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası, saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası kişilik hakkını koruyucu davalardır. Kişilik hakkını koruyan bu davalar, malvarlığını ilgilendiren davalardan değildir. Bu davalarda hukuka aykırı fiil yolu ile ihlalde bulunanın kusurlu olması koşulu

⁴⁸² İMAMOĞLU, Çocuk, s.213.

⁴⁸³ TMK m.25 “1) Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir. 2) Davacı bunlarla birlikte, düzeltilmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir. 3) Davacının, maddî ve manevî tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır. 4) Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez. 5) Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir.” şeklindedir.

aranmaz. Ayrıca kişilik hakkı ihlal edilen çocuğun zararının doğması gerekmediği için maddi veya manevi zarar da bu davaların koşulu değildir. Kişi, kişilik hakkı hukuka aykırı fiil yoluyla ihlal edilecekse, ediliyorsa ya da edildiyse kişilik hakkını koruyucu davaları açabilir⁴⁸⁴.

1. Saldırı Tehlikesinin Önlenmesi Davası

Önleme davası olarak da ifade edilen TMK m.25/f.1’de düzenlenen saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, kişilik hakkına yönelik saldırının daha başlamadığı ancak saldırı tehlikesinin olduğu durumlarda açılan bir davadır. Kişilik hakkına yönelik tehlike arz eden hukuka aykırı saldırı gerçekleşmeden onu engellemek bu davanın amacıdır. Örneğin, kişilik hakkına saldırı niteliği taşıyabilecek yazılar içeren bir kitap henüz basım aşamasındayken bu kitabın satışa çıkmasını engellemek için açılan dava, saldırı tehlikesinin önlenmesi davasıdır⁴⁸⁵. Kişilik hakkına yönelen saldırının sonuçlarına yönelik olmayan, saldırı fiiline ilişkin olan saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırının gerçekleşmesini önleyen bir davadır. Kişilik hakkına hukuka aykırı fiil yolu ile saldırı yapıldıysa artık önleme davası açılamaz⁴⁸⁶.

Saldırı tehlikesinin önlenmesi davası⁴⁸⁷ açılabilmesi için kişilik hakkına yönelen hukuka aykırı bir saldırı tehlikesinin olması gerekir. Bu tehlikenin ortaya yeni çıkmış olması ya da daha önceden gerçekleşen bir saldırının tekrarlanma tehlikesi olması bakımından bir fark yoktur. Ayrıca bu dava için olması gereken diğer bir koşul da ciddi ve yakın bir saldırı tehlikesinin varlığıdır. Hâkim davada mevcut koşulları inceler, ispat yükü davacıdadır. Mevcut olan saldırı tehlikesi hâkim karar vermeden önce ortadan kalkarsa bu dava için aranan koşullardan biri artık mevcut olmadığından davanın esası

⁴⁸⁴ **HELVACI**, Koruyucu Davalar, s.85-87.

⁴⁸⁵ **DURAL/ÖĞÜZ**, s.157.

⁴⁸⁶ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.368.

⁴⁸⁷ Yarg. 4. HD, E. 2017/2589, K. 2019/6238, T. 23.12.2019: “... Dava, davalı tarafa ait ... Gazetesinin ... ekinde, davacının kişilik haklarına saldırılması nedeniyle, yayınların önlenmesi istemine ilişkindir... Türk Medeni Kanunu’nun 25. maddesinde kişilik hakkının korunması için açılacak davalara yer verilmiştir. Buna göre davacı, mahkemeden; saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini ve bu davalarla birlikte düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanmasını isteyebilir... Şu durumda TMK 25/1 maddesi gereğince davanın açıldığı tarihte saldırı tehlikesinin devam ettiği anlaşıldığından mahkemece davanın kabulü ile saldırı tehlikesinin önlenmesi kararının verilmesi gerekirken yerinde olmayan hukuki niteleme ile davanın reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmektedir...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 02.04.2020).

hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir⁴⁸⁸. Ciddi ve yakın saldırı tehlikesinin mevcut olduğu davacı tarafından ispatlanmalıdır. Saldırı tehlikesinin önlenmesi davasında saldırı, haksız olmalıdır. Ayrıca saldırı tehlikesine neden olan kişinin kusurlu olup olmadığı, kişilik hakkına yönelik saldırı gerçekleşecek olan kişinin de zararının doğup doğmadığı bu davada aranan koşullardan değildir⁴⁸⁹.

Saldırı tehlikesinin önlenmesi davasında gerçekleşecek olan saldırının varlığı ve bu saldırının hukuka aykırı olacağı hâkim tarafından tespit edilirse yapmama emrini içeren bir önleme kararı verilir. Ayrıca kusurun aranmadığı saldırı tehlikesinin önlenmesi davasında ispat yükü kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı saldırı gerçekleşme tehlikesi olduğunu iddia eden davacıda olmasına rağmen davalının hukuka uygunluk nedeninin mevcut olduğuna ilişkin savunması olduğu durumda davalı bunu ispatlamalıdır⁴⁹⁰.

Saldırı tehlikesinin önlenmesi davasını ayırt etme gücü olmayan çocuk kendisi açamaz. Ancak kanuni temsilcisi onun adına bu davayı açabilir⁴⁹¹. Ayırt etme gücü olmayan çocuk tarafından saldırı tehlikesinin önlenmesi davası kanuni temsilcisine karşı açılacak ise, çocuk ile kanuni temsilcisi arasındaki yarar çatışması nedeniyle TMK m.426/b.2 gereği çocuğa bir kayyım atanır ve atanan kayyım bu davayı açar⁴⁹². Ancak atanan kayyımın dava açabilmek için vesayet makamından izin alması gerekir.

TMK m.16 hükmü gereği ayırt etme gücü olan çocuk, saldırı tehlikesinin önlenmesi davasını kişiye sıkı sıkıya bağlı davalardan olduğu için kanuni temsilcisinin rızasına gerek duymaksızın tek başına açabilir⁴⁹³. Çocuğun kişilik hakkına yönelik saldırı tehlikesi kanuni temsilcisinden kaynaklanıyorsa ayırt etme gücüne sahip olan çocuk saldırı tehlikesinin önlenmesi davasını kanuni temsilcisine yöneltebilir⁴⁹⁴.

⁴⁸⁸ **HELVACI**, Koruyucu Davalar, s.129-130.

⁴⁸⁹ **ÖZTAN**, Şahsın Hukuku, s.154; **SERDAR**, Kişiliğin Korunması, s.252, 254; **von CAEMMERER**, Ernst, “Alman Hukukuna Göre Kişiliğin Özel Hukuk Yönünden Korunması”, (Çev. Ergun ÖZSUNAY), İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.7, S.10, Y.1973, s.78.

⁴⁹⁰ **DOĞAN**, Murat, “Şahsiyet Hakkına Tecavüzün Önlenmesi Davası”, AÜEHFD, C.V, S.1-4, 2001, s.383, 385, 409.

⁴⁹¹ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.257; **KARAKAŞ**, s.91-92.

⁴⁹² **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.216.

⁴⁹³ **SEROZAN**, Çocuk Hukuku, s.106; **DURAL/ÖĞÜZ**, s.78, 93; **GÜLTEKİN**, s.112.

⁴⁹⁴ **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.216; **AKDİ**, s.137.

2. Saldırıya Son Verilmesi Davası

TMK m.25/f.1’de düzenlenen durdurma davası olarak da ifade edilen saldırıya son verilmesi davası, kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı saldırının devam etmekte olması durumunda bu saldırının sona erdirilmesi amacıyla açılan bir davadır⁴⁹⁵.

Süreç içine yayılmayan, bir anda olup biten hukuka aykırı fiillerin durdurulması bu dava ile istenemez. Örneğin, kişiye tokat atılması suretiyle vücut bütünlüğünün ihlal edilmesi durumunda saldırıya son verilmesi davasının açılabilmesi mümkün değildir. Bunun nedeni, bu davanın açılabilmesi için saldırının başlamış ve devam etmekte olmasının aranmasıdır. Kişinin resmi üzerindeki kişilik hakkını ihlal eden bir afişin halen sergileniyor oluşu ya da özel hayatın gizliliğini ihlal eden bir kitabın satışının devam ediyor olması durdurma davasının açılabilceği durumlara örnek olarak verilebilir⁴⁹⁶.

Saldırıya son verilmesi davası için davacının durdurma talebinde bir yararının bulunması gerekir. Örneğin, basın yolu ile yapılan bir ihlalde⁴⁹⁷, yapılan açıklama güncelliğini, açıklamanın neden olduğu hukuka aykırılık da önemini kaybettiye açılan davanın reddedilmesi gerekir. Kişilik hakkına yönelik olan saldırının hukuka aykırı olması gerekir. Saldırıya son verilmesi davasında ispat yükü, davacıdadır⁴⁹⁸. Kişilik hakkına hukuka aykırı fiil yolu ile saldırıda bulunan kişinin kusurunun bulunması ya da kişilik hakkı ihlal edilen kişide zararın doğması bu dava için aranan koşullardan değildir⁴⁹⁹.

⁴⁹⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s.156; DOĞAN, s.392.

⁴⁹⁶ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.130. Basın yoluyla yapılan kişilik hakkı ihlalinde seri halde devam eden reklam ve programlar için durdurma davası açılabilir. Bkz. ÖZEL, Sibel, Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, Ankara 2004, s.66; SERDAR, Kişiliğin Korunması, s.258.

⁴⁹⁷ Yarg. 4. HD, E. 2019/1355, K. 2019/5727, T. 27.11.2019: “... basın özgürlüğü sınırsız olmayıp, yayınlarda Anayasa’nın Temel Hak ve Özgürlükler bölümü ile Türk Medeni Kanunu’nun 24 ve 25. Maddesinde yer alan ve yine özel yasalarla güvence altına alınmış bulunan kişilik haklarına saldırıda bulunulmaması da yasal ve hukuki bir zorunluluktur. Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken öze biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 02.04.2020).

⁴⁹⁸ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.378-379.

⁴⁹⁹ DURAL/ÖĞÜZ, s.156; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.376.

Saldırıya son verilmesi davasında hâkim karar vermeden önce devam etmekte olan saldırı sona ererse, bu dava için aranan koşullardan biri ortadan kalktığı için davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir⁵⁰⁰.

Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı davalardan olan saldırıya son verilmesi davası, ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun kişilik hakkına yönelik mevcut saldırının devam etmekte olduğu durumda, tam ehliyetsiz çocuk tarafından açılmadığından çocuğun kanuni temsilcisi tarafından açılır⁵⁰¹. Çocuğun kişilik hakkına yönelik ihlal kanuni temsilcisi tarafından yapılıyorsa bu durumda, çocuk ile kanuni temsilcisi arasında yarar çatışması söz konusu olduğundan TMK m.426/b.2 gereği çocuğa bir kayyım atanır ve ancak kayyım bu davayı açabilir⁵⁰². Kayyım bu davayı açabilmek için TMK m.462 hükmü gereği vesayet makamından izin almalıdır.

Kişilik hakkı ihlal edilmekte olan çocuk ayırt etme gücüne sahip ise TMK m.16 hükmü gereği saldırıya son verilmesi davasını tek başına açabilir⁵⁰³. Çocuğun kişilik hakkına yönelik ihlal kanuni temsilcisi tarafından yapılıyorsa ayırt etme gücüne sahip olan çocuk davasını kanuni temsilcisine yöneltebilir⁵⁰⁴.

3. Saldırının Hukuka Aykırılığının Tespiti Davası

TMK m.25/f.1’de düzenlenen saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası, diğer bir ifadeyle tespit davası, kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı saldırının tespiti için açılan davadır⁵⁰⁵. Tespit davasında kişilik hakkını ihlal eden ve etkileri devam etmekte olan saldırının hukuka aykırılığının belirlenmesi amaçlanır⁵⁰⁶. Kişilik hakkına yönelik saldırının hukuka aykırı olması gerekir⁵⁰⁷.

⁵⁰⁰ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.130-131.

⁵⁰¹ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.253; KARAKAŞ, s.76.

⁵⁰² AKDİ, s.137-138; İMAMOĞLU, Çocuk, s.216.

⁵⁰³ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.106; KARAKAŞ, s.78.

⁵⁰⁴ AKDİ, s.138.

⁵⁰⁵ ZEVKLİLER/ERTAŞ/HAVUTÇU/GÜRPINAR, s.108; DURAL/ÖĞÜZ, s.158.

⁵⁰⁶ ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.154; AKINTÜRK/ATEŞ, Medeni Hukuk, s.152; HELVACI, Kişiler, s.160; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.258.

⁵⁰⁷ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.400.

Saldırının hukuka aykırılığının tespiti davasında kişilik hakkına saldırıda bulunan kimsenin kusuru aranmaz⁵⁰⁸. Kişilik hakkı ihlal edilen kimsede maddi veya manevi zarar oluşup oluşmadığı da tespit davası için aranan koşullardan değildir⁵⁰⁹.

Ayırt etme gücü olmayan çocuk saldırının hukuka aykırılığının tespiti davasını kendisi açamaz. Ancak kanuni temsilcisi onun adına bu davayı açabilir⁵¹⁰. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun kişilik hakkını ihlal eden kanuni temsilcisi ise, TMK m.426/b.2 gereği çocuğa atanacak olan kayyım bu davayı açabilir⁵¹¹. Kayyımının davayı açabilmesi için TMK m.462 hükmü gereği vesayet makamından izin alması gerekir.

Saldırının hukuka aykırılığının tespiti davasını ayırt etme gücü olan çocuk ise tek başına açabilir, kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaz⁵¹². Çocuğun kişilik hakkını kanuni temsilcisi ihlal ettiyse ayırt etme gücü olan çocuk bu davayı kanuni temsilcisine karşı yöneltebilir⁵¹³.

4. Özel Olarak Düzeltme ve Yayım

Çocuğun kişilik hakkına yönelik olarak özellikle basın yolu ile yapılan ihlallerde başvurulabilecek hukuki imkanlardan biri de düzeltme ve yayımdır. TMK m.25/f.2 gereği kişilik hakkı hukuka aykırı fiil ile ihlal edilen, kişilik hakkını koruyucu davalar ile birlikte düzeltme ya da kararın üçüncü kişilere bildirilmesi veya yayımlanması talebinde bulunabilir.

Kişilik hakkının korunması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.32’de, kişilerin şeref ve haysiyetlerine yönelik ihlallerde ya da gerçeği yansıtmayan yayınlar yapılması halinde kişiye düzeltme ve cevap hakkı tanınmıştır. Ayrıca düzeltme ve cevap hakkı olarak basılı eserler ve süreli yayınlar için 5187 sayılı Basın Kanunu m.14’te, ses veya görüntü araçları ile yapılan yayınlar için 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu m.27’de, özel radyo ve televizyon yayınları için 6112 sayılı Radyo ve

⁵⁰⁸ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.105.

⁵⁰⁹ HELVACI, Kişiler, s.157.

⁵¹⁰ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.253; KARAKAŞ, s.91-92.

⁵¹¹ İMAMOĞLU, Çocuk, s.216.

⁵¹² OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.252.

⁵¹³ İMAMOĞLU, Çocuk, s.216.

Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun m.18’de, içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi olarak da internet yolu ile yapılan yayınlar için 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun m.9’da düzenleme yapılmıştır⁵¹⁴.

B. Tazminat Davaları

Tazminat davaları, sona eren saldırının yol açtığı zararlara ilişkin olan ve saldırının sonuçlarını onarma amacı taşıyan davalardır. Tazminat davası açılabilmesi için saldırı sona ermiş olmalıdır. Devam eden saldırılar ya da henüz gerçekleşmemiş saldırılar için tazminat davası açılmaz. Tazminat davaları saldırıya yönelik değildir, kişilik hakkı ihlal edilen kişide saldırının meydana getirdiği sonuçları ortadan kaldırmaya yöneliktir. Ayrıca tazminat davaları sonucunda kişilik hakkı ihlalinde bulunan davalıya bir edimi ifa etme borcu yüklenir, bu edim de genellikle bir miktar paradır⁵¹⁵.

Tazminat davaları, maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası olmak üzere ikiye ayrılır. Kişilik hakkının korunması kapsamında açılacak davalara ilişkin olan TMK m.25 hükmünün üçüncü fıkrasında da maddi tazminat davası ve manevi tazminat davasına yer verilmiştir.

Hukuka aykırı fiil ile kişilik hakkı ihlal edilen kişi tazminat davası olarak bu ihlal nedeniyle ortaya çıkan maddi zararları için maddi tazminat davası, manevi zararları için ise manevi tazminat davası açar. Çocuğun kişilik hakkına yönelik gerçekleşen saldırı öncesindeki maddi durumuna geri getirilmesi maddi tazminat davası ile amaçlanırken, manevi tazminat davası ile de kişilik hakkına yönelik olan saldırı nedeniyle çocuğun duyduğu üzüntünün hafifletilmesi, tatmin edilmesi amaçlanır⁵¹⁶.

⁵¹⁴ KILIÇOĞLU, Basın, s.514-521.

⁵¹⁵ HELVACI, Kişiler, s.161.

⁵¹⁶ ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Çocuğun Korunması, s.226.

1. Maddi Tazminat Davası

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil ile ihlal edilmesi sonucu uğradığı maddi zararın tazmini amacıyla açılan dava, maddi tazminat davasıdır⁵¹⁷. Maddi tazminat davası⁵¹⁸, kişilik hakkı hukuka aykırı fiil ile ihlal edilen kişinin, bu saldırı nedeniyle malvarlığında azalmaya yol açan maddi zararın tazmin edilmesini amaçlayan davadır⁵¹⁹. Bir başkasının kişilik hakkını ihlal eden kişi, kişilik hakkını ihlal ettiği kişinin bu nedenle uğradığı maddi zararını ödemeye maddi tazminat davası ile hükmedilir. Maddi zarar, hukuka aykırı saldırıya uğrayan kişinin malvarlığının aktifindeki azalma ya da pasifindeki çoğalmayı ifade eder⁵²⁰. Maddi zarar ayrıca kazançtan yoksun kalma şeklinde de meydana gelebilir⁵²¹.

TMK m.25/f.3'te düzenlenen hüküm gereği kişilik hakkı ihlal edilen ve bu nedenle maddi zarara uğrayan kişi maddi tazminat davası açabilir. Ancak maddi tazminat davasının tek kanuni dayanağı TMK m.25/f.3 düzenlemesi değildir. Adın haksız kullanımında TMK m.26/f.2, nişanın bozulmasında TMK m.120, evlenmenin butlanı TMK m.158/f.2, boşanmada TMK m.174/f.1, ölüm halinde TBK m.53, bedensel zarar halinde ise TBK m.54'te de maddi tazminat davası düzenlenmiştir⁵²².

Maddi tazminat davasında aranan koşullar vardır. Bunlar; kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırının olması, bu hukuka aykırı saldırı nedeniyle maddi

⁵¹⁷ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.226.

⁵¹⁸ Serozan'a göre, geçmişe sünger çekmeyi amaçlayan tazminat davalarından biri olan maddi tazminat davası ile kişilik hakkına yönelik gerçekleşen saldırının yol açtığı malvarlığındaki eksiklik örtülüp kapatılır. Bkz. **SEROZAN**, Kişilik Hakkının Korunması, s.97.

⁵¹⁹ **HELVACI**, Kişiler, s.162; **ÖZKAN**, Hasan, Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı Tazminat, İstanbul 2015, s.781.

⁵²⁰ **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s.404, 406. Maddi zarar, zarar görenin rızası olmaksızın malvarlığındaki eksilmedir. Ancak maddi zarar kavramının neyi ifade ettiği kanunlarda açıkça belirtilmemiştir. Bkz. **TOPUZ**, Murat, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, İstanbul 2011, s.13; **BÜYÜKSAĞIŞ**, Erdem, Yeni Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Maddi Zarar Kavramı, İstanbul 2007, s.49.

⁵²¹ **BÜYÜKSAĞIŞ**, s.49. Mahrum kalınan kâr olarak da ifade edilen kazanç kaybına örnek olarak gerçek olmayan bir haber ile işlerinin iyi olmadığı açıklanan bankanın aktifinin azalması verilebilir. Bkz. **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.393.

⁵²² **DURAL/ÖĞÜZ**, s.161; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.376. Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir'e göre, maddi tazminata ilişkin özel düzenlemeler olduğunda bu özel hükümler uygulanmalıdır. Özel düzenlemelerde öngörülme durumlarında ise genel düzenlemelere başvurulmalıdır. Bkz. **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.261. Benzer yönde görüş için bkz. **ÖZTAN**, Temel Kavramlar, s.290.

zararın meydana gelmesi, saldırı ve zarar arasında nedensellik bağının olması, kusur ya da kusursuz sorumluluk⁵²³ durumlarından birinin mevcut olmasıdır⁵²⁴.

Kişilik hakkı değeri olan yaşamın ihlali nedeniyle ölümün gerçekleşmesi durumunda uğranılan maddi zararlar için maddi tazminat davası açılabilir. TBK m.53 hükmüne göre cenaze giderleri, ölümün hemen gerçekleşmediği durumda tedavi giderleri ve çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden kaynaklanan kayıplar, ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu nedenle uğradıkları kayıplar ölüm durumunda özellikle uğranılan maddi zararlardır.

Çocuğun ölümü halinde velayet hakkına sahip ana baba, çocuğun geleceğindeki desteğinden yoksun kalacağı için destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Varsayımsal destek olarak da ifade edilen gelecekteki destek, ölenin desteği sağlamamış olmasına rağmen ölmemiş olsaydı ileride destek sağlaması beklenen kişiye denir. Velayet hakkına sahip ana baba için çocuk gelecekteki destektir⁵²⁵.

⁵²³ Kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı saldırıda kusursuz sorumluluk söz konusu ise maddi tazminat davasında kusur koşulu aranmaz. TBK m.66 hükmü gereği adam çalıştırının sorumluluğunda kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı bir saldırıda adam çalıştırın kusuru olmasa bile maddi tazminat öder. Bkz. **DURAL/ÖĞÜZ**, s.161. Örneğin, basın yolu ile kişilik hakkının ihlal edilmesi halinde gazete sahibinin sorumluluğu TBK m.66 hükmünden kaynaklanır. Bkz. **HELVACI**, Kişiler, s.162.

⁵²⁴ **HELVACI**, Kişiler, s.162; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.262.

⁵²⁵ **OĞUZMAN/ÖZ**, s.103; **KILIÇOĞLU**, Borçlar Hukuku, s.530-531. Ayrıca bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, E.2016/5, K.2018/6, T. 22.06.2018: “İçtihadı birleştirmenin konusu; anne-babanın çocuğunun haksız fiil ve/veya akde aykırılık sonucu ölmesi nedeniyle açtığı destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, desteklik ilişkisinin varlığının ispatı için Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanması şartının aranıp aranmayacağı, çocukların anne babaya destek olduklarının karine olarak kabulünün gerekip gerekmediği hakkındadır. ...anneye-babaya ölüm geliri bağlanması veya bağlanmaması tamamen sosyal güvenlik mevzuatına göre belirlenen bir husus olup destek ilişkisinin var olup olmadığının ispatında bir şart olarak gözetilmeyecektir. Anne ve babanın belirli bir gelirinin olması, ölenin desteğinden yoksun kalmadıkları sonucunu doğurmayacaktır. ... Nitekim genel yaşam deneyimleri çocuğun annesine-babasına her koşulda ve belirli bir düzeyde hayatta olduğu sürece ya da gelecekte sürekli ve düzenli olarak destek olacağını gösterir. Bu desteğin miktarı tarafların yaşam düzeyi, sağlık, sosyal ve ekonomik durumları ile orantılı olarak değişebilir de çocuğun hiç destek olmayacağı kabul edilemez. Diğer taraftan destekten yoksun kalma tazminatından bahsedilebilmesi için ikinci olarak anne-babanın bakım ihtiyacı bulunmalıdır. Destek olan veya olacak olan çocuk tarafından bakılan anne-babanın, çocuklarının ölümü ile çocuğun yardımından kısmen veya tamamen yoksun kalması, bu sebeple muhtaç olması veya ileride muhtaç duruma düşecek olması gerekmektedir. Elbette, destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilmek için, zaruret durumuna düşmek, en zaruri ihtiyaçlarını dahi karşılayamaz hâle gelmek gerekli olmayıp, sosyal hayat seviyesinin gerilemesi yeterli görülmelidir. Desteğin ölümü sonucunda, tazminat talep eden annenin-babanın kendi sosyal seviyelerine uygun olarak yaşamaları güçleşmişse, destekten yoksun kaldığı kabul edilmelidir... Sonuç itibarıyla çocuk az ya da çok sürekli ve düzenli olarak anne-babasının desteğidir. Çocuğun ölümü üzerine anne-baba onun desteğinden mahrum kalacaktır. Hâl böyle olunca anne-babanın çocuğunun haksız fiil ve/veya akde aykırılık sonucu ölmesi nedeniyle açtığı destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, çocukların anne-babaya destek

Kişilik hakkı değeri olan vücut bütünlüğünün ihlali nedeniyle uğranılan bedensel zararlar için maddi tazminat davası açılabilir. TBK m.54 hükmüne göre maddi zararlar, hukuka aykırı saldırı sonucu zarar gören kişinin tedavi giderleri, kazanç kaybı, çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden kaynaklanan kayıplar ve ekonomik geleceğin sarsılması nedeniyle oluşan kayıplar bedensel zararlardır.

Çocuğun vücut bütünlüğünün ihlalinde çocuğun tedavi masrafları, çalışmasına izin verilen çocuk için tedavi boyunca çalışamaması nedeniyle yoksun kalınan kazancı, varsa çocuğun çalışma gücünün kaybı nedeniyle ortaya çıkan zararı, çocuğun vücut bütünlüğünün ihlali geleceğindeki iş yaşamını olumsuz yönde etkileyecek ise çocuğun ekonomik geleceğinin sarsılması sonucunda uğradığı zararı maddi tazminat davası ile talep edilebilecek bedensel zararlardır⁵²⁶.

TBK m.50 hükmü gereği zarar ve zarar verenin kusurunu ispat yükü, hukuka aykırı saldırı nedeniyle zarar gören kişidedir. Maddi zarar miktarı kesin olarak ispat edilemiyorsa hâkim tarafından olayın olağan süreci ve alınan önlemler dikkate alınarak hakkaniyete göre belirlenir.

Tazminat miktarının belirlenmesine ilişkin düzenlenen TBK m. 51 hükmü gereği hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme şeklini, durumun gereği ile özellikle kusurun ağırlığını dikkate alarak belirler. Tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi durumunda, borçlunun güvence göstermesi gerekir⁵²⁷.

TBK m.52 hükmü gereği tazminat miktarının belirlenmesinde hâkimin göz önünde bulundurması gereken indirim nedenleri vardır. TBK m.52/f.1'e göre kişilik hakkının ihlal edilmesi nedeniyle zarar gören kişi, zarara yol açan fiile rıza gösterdiyse veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olduysa veya tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise tazminatın indirilmesine ya da tamamen kaldırılmasına hâkim karar verebilir. TBK m.52/f.2'e göre hâkim hakkaniyet gerektiren bir durumda, zarara

olduklarının karine olarak kabulü gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır... ", www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

⁵²⁶ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.227; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.392-393.

⁵²⁷ **TOPUZ**, Murat, "İsviçre Borçlar Kanunu'nun (OR) Genel Hükümlerine İlişkin 2020 Tasarısında Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerinin Düzenleniş Biçimi ve Türk Borçlar Kanunu İle Karşılaştırılması", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan III. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.2699.

hafif kusuru ile neden olan tazminat yükümlüsü bu tazminatı ödeyecek olduğunda yoksulluğa düşecekse tazminatı indirebilir⁵²⁸.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk maddi tazminat davasını kendisi açamadığından kanuni temsilcisi tarafından açılır⁵²⁹. Maddi tazminat davası, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan davalardan olmayıp malvarlığına ilişkin bir dava⁵³⁰ olduğu için ayırt etme gücüne sahip olan çocuk tarafından tek başına açılamaz. Kanuni temsilcisinin de rızası aranır⁵³¹. Kanuni temsilcisi tarafından çocuğun kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı saldırı sonucunda oluşan maddi zarar nedeniyle açılacak maddi tazminat davası çocuğun kanuni temsilcisine yöneltileceği için arada yarar çatışması olur. Bu nedenle çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmaması önemli olmaksızın TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve maddi tazminat davasında çocuğu kayyımı temsil eder⁵³². Örneğin, çocuğun fotoğrafları kanuni temsilcisi olan ana babası tarafından sosyal medyada paylaşılması sonucunda çocuğun arkadaşları arasında alay konusu olması nedeniyle yaşadığı psikolojik sorunlar için tedavi alması ve tedavi ile meydana gelen maddi zararın tazminine yönelik olarak ana babasına karşı açılan dava, maddi tazminat davasıdır⁵³³.

2. Manevi Tazminat Davası

Manevi tazminat⁵³⁴ davası, kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı saldırı nedeniyle kişide meydana gelen manevi zarar⁵³⁵, elem ve acının giderilmesi

⁵²⁸ TBK m.52 hükmü gereği, zarar görenin buna rızası varsa ya da zarar görenin zarar verenle birlikte kusuru diğer bir ifade ile müterafık kusuru varsa tazminat indirilebilir ya da tamamen kaldırılabilir. Zarar veren fiilde bulunan kişinin tazminatı ödeyecek olursa yoksulluğa düşecek olması da diğer bir indirim sebebidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **OĞUZMAN/ÖZ**, s.119-125.

⁵²⁹ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.262; **KARAKAŞ**, s.92.

⁵³⁰ **HELVACI**, Kişiler, s.167.

⁵³¹ **KARAKAŞ**, s.92; **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.213.

⁵³² **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.216; **AKDİ**, s.139.

⁵³³ **AKDİ**, s.139.

⁵³⁴ Manevi tazminatın tarihçesi için bkz. **ÜNAL**, Mehmet, “Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü”, AÜHFD, C.35, S.1, 1978, s.402-410.

⁵³⁵ Kişilik hakkının ihlal edilmesi sonucu kişinin duyduğu elem, acı ve ızdırıp zararı, manevi zarar olarak ifade edilir. Bkz. **ANTALYA**, Manevi Tazminat, s.6; **ÖZSUNAY**, Ergun, “Çeşitli Hukuk Çevrelerinde ‘Manevi Zarar’ Kavramı ve ‘Manevi Zararın Giderimi’ne İlişkin Çözümler”, Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s.483. Manevi zarar, kişinin sahip olduğu kişilik değerlerinde iradesi olmaksızın oluşan eksikliktir. Bkz. **ŞAHİN**, Ayşenur, “Vücut Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Zarar ve Tazmini”, GÜHFD, C.XV, S.2, Y.2011, s.144; **KESKİN**, Dilşad, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, Ankara 2016, s.112-113.

amacıyla açılan bir davadır⁵³⁶. Örneğin, kişinin rızası olmaksızın resimlerinin gazetede yayınlanması ile kişilik hakkı ihlali olur. Resminin yayınlanması nedeniyle kişinin duyduğu acı, elem ile doğan manevi zarar manevi tazminat davası ile tazmin edilir⁵³⁷.

Manevi tazminat davası, çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil ile ihlal edilmesi sonucu uğradığı manevi zararın tazminini sağlayan davadır⁵³⁸. TMK m.25/f.3 ve TBK m.56 ve TBK m.58 hükümleri kişilik hakkı ihlali nedeniyle manevi tazminat davasına ilişkin düzenlemelerdir. TBK m.56 hükmü, kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerden biri olan vücut bütünlüğünün ihlali sonucunda ölüm veya bedensel zarar nedeniyle açılan manevi tazminat davasına ilişkindir. TBK m.58 hükmü ise, maddi nitelikte olmayan kişilik hakkı değerlerinin ihlali sonucunda meydana gelen zarar nedeniyle açılan manevi tazminat davasına ilişkindir⁵³⁹. Ayrıca adın korunması ile ilgili manevi tazminata ilişkin TMK m.26/f.2 hükmü vardır⁵⁴⁰.

Kişilik hakkı ihlali ile ilgili TMK m.25 ve TBK m.58 düzenlemeleri manevi tazminata ilişkin genel hükümler iken, adın korunmasına ile ilgili TMK m.26 ve vücut bütünlüğünün ihlaliinde zarar görenin ve ağır bedensel zarar veya ölüm durumunda zarar görenin ya da ölenin yakınlarının manevi tazminat talebi ile ilgili TBK m.56 düzenlemeleri manevi tazminata ilişkin özel hükümlerdir⁵⁴¹. Ayrıca TBK m.58 hükmü,

⁵³⁶ **HELVACI/ERLÜLE**, s.101; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.262; **ERTAŞ**, Şeref, “Manevi Tazminatın Hukuki Niteliği ve Miktarın Tespiti”, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu’na Armağan, İstanbul 1990, s.65. Manevi tazminat davası ile kişilik hakkı ihlali nedeniyle elem ve üzüntü duyan kişi, manevi tazminat ile teselli edilir. Bkz. **AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ**, s.407.

⁵³⁷ **GENÇ ARIDEMİR**, Arzu, Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, İstanbul 2008, s.182-183.

⁵³⁸ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.239.

⁵³⁹ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.410. Ayrıca bkz. Yarg. 4. HD, E. 2019/464, K. 2019/2150, T. 10.04.2019: “...Manevi zarar, kişilik değerlerinde oluşan objektif eksilmedir. Duyulan acı, çekilen ızdırıp manevi zarar değil onun görüntüsü olarak ortaya çıkabilir. Acı ve elemi manevi zarar olarak nitelendirilmesi sonucu tüzel kişileri ve bilinçsizleri; öte yandan acılarını içlerinde gizleyenleri tazminat isteme haklarından yoksun bırakmamak için yasalar, manevi tazminat verilebilecek olguları sınırlamıştır. Bunlar, kişilik değerlerinin zedelenmesi (Türk Medeni Kanunu 24), isme saldırı (Türk Medeni Kanunu 26), nişan bozulması (Türk Medeni Kanunu 121), evlenmenin feshi (Türk Medeni Kanunu 158), bedensel zarar ve ölüme neden olma (Türk Borçlar Kanunu 56) durumlarından biri ile kişilik haklarının zedelenmesidir (Türk Borçlar Kanunu 58). Bunlardan Türk Medeni Kanunu 24. maddesiyle Türk Borçlar Kanunu 58. maddesi daha kapsamlıdır. Türk Medeni Kanunu 24. maddesinin belli yerlere yollaması nedeniyle böyle bir olgunun bulunduğu yerde, onu düzenleyen kurallar (örneğin; Türk Medeni Kanunu 26, 174, 287); bunların dışında Türk Borçlar Kanunu 58. maddesi uygulanır. Türk Medeni Kanunu 24. ve Türk Borçlar Kanunu 58. maddelerinde belirlenen kişisel çıkarlar, kişilik haklarıdır...”, www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

⁵⁴⁰ **DURAL/ÖGÜZ**, s.162.

⁵⁴¹ **KESKİN**, Manevi Tazminat, s.195-197; **ERLÜLE**, Manevi Tazminat, s.109.

genel hüküm olduğu için vücut bütünlüğünün ihlali nedeniyle manevi tazminat isteminde de dikkate alınır⁵⁴².

Manevi tazminat davası için kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırının olması, bu saldırı nedeniyle manevi zararın meydana gelmesi, saldırı ve manevi zarar arasında nedensellik bağının olması, kusur⁵⁴³ ya da kusursuz sorumluluk⁵⁴⁴ sonucunda bu zararın doğması gerekir⁵⁴⁵. Manevi tazminat için kişilik hakkına yönelik saldırı bakımından hukuka uygunluk nedenleri söz konusu olmamalıdır⁵⁴⁶.

TBK m.56⁵⁴⁷ hükmü, kişinin vücut bütünlüğü ihlalinin ölüm veya bedensel zarara neden olduğu durumdaki manevi tazminat istemine ilişkindir⁵⁴⁸. TBK m.56/f.1 gereği, kişinin vücut bütünlüğü hukuka aykırı saldırı sonucu ihlal edildiğinde hâkim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak zarar gören kişiye manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine hükmedebilir. TBK m.56/f.2 gereği ölüm ya da ağır bedensel zarar meydana gelmesi durumunda hâkim, ölenin veya zarar görenin yakınlarına da uygun bir miktar manevi tazminat ödenmesine hükmedilebilir. Örneğin, çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlali sonucu çocuğun vücut bütünlüğünde ağır bir bedensel zarar gelmesi durumunda ana ve babası manevi tazminat talep edebilir.

⁵⁴² **ERLÜLE**, Manevi Tazminat, s.111.

⁵⁴³ Kişilik hakkını koruyucu davalardan farklı olarak manevi tazminat davasında kusurun varlığı aranır. Kişilik hakkına zarar verenin kusuru yoksa kural olarak manevi tazminat mümkün olmaz. Bkz. **ATLAN**, Manevi Zarar, s.254-255.

⁵⁴⁴ Kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı saldırı kusursuz sorumluluk hallerinden biri nedeniyle olsa bile manevi tazminat istenebilir. Bkz. **DURAL/ÖĞÜZ**, s.163; **KILIÇOĞLU**, Ahmet, “Medenî Kanunda Manevi Tazminatta Ağır Kusur Konusunda Yapılan Değişiklik”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırasına Armağan, Ankara 1990, s.109.

⁵⁴⁵ **HELVACI**, Kişiler, s.163; **ÖZTAN**, Temel Kavramlar, s.291; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.414; **OĞUZMAN**, Kemal, “İsviçre ve Türkiye’de Medenî Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevî Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırasına Armağan, Ankara 1990, s.37-41.

⁵⁴⁶ **İŞGÜZAR**, Hasan, “3444 Sayılı Kanunla Değiştirilen Borçlar Kanununun 49. Maddesine Göre Kişilik Hakkının İhlali Nedeniyle Manevi Tazminat Davasının Şartları”, Ankara Barosu Dergisi, 1990/6, s.864.

⁵⁴⁷ TBK m.56 “1) Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir. 2) Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir.” şeklindedir.

⁵⁴⁸ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.414; **ERLÜLE**, Manevi Tazminat, s.122.

Kişilik hakkı ihlali nedeniyle zarar gören kimse TBK m.58⁵⁴⁹ hükmü gereği manevi tazminat davası açabilir. TBK m.58/f.1 gereği zarar gören kimse, manevi tazminat davasında sadece para isteminde bulunabilir. TBK m.58/f.2 gereği takdir hakkına sahip olan hâkim kınama gibi para dışında bir manevi tazminata ya da para ile birlikte başka bir manevi tazminata hükmedebilir. Ancak taleple bağlı olan hâkim talep edilenden fazla bir miktar paranın ödenmesine karar veremez⁵⁵⁰.

TBK m.58 hükmü, kişilik hakkı ihlalinde manevi zarar istemine ilişkin genel bir kuraldır. Ancak TBK m.56 hükmü, TBK m.58 hükmüne göre özel hüküm niteliğindedir. Bu nedenle ölüm veya bedensel zarar nedeniyle manevi tazminat istemi, TBK m.56'ya dayanır. Diğer kişilik hakkı ihlallerinde ise TBK m.58'e dayalı olarak hakkı ihlal edilen kişi manevi tazminat isteminde bulunur⁵⁵¹.

Hâkim manevi tazminat miktarını belirlerken her bir somut olaya ilişkin durumları dikkate almalıdır⁵⁵². Manevi tazminat davasında belirlenen miktar, durumu özlenir hale getiren ve kişilik hakkı zarar gören kişinin fazla zenginleşmesine neden olacak şekilde olmamalıdır⁵⁵³.

TMK m.25/f.4 hükmü gereği manevi tazminat talebi, karşı taraf tarafından kabul edilmiş olması koşuluyla devredilebilir. Mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmaması

⁵⁴⁹ TBK m.58 “1) Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir. 2) Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir.” şeklindedir.

⁵⁵⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s.163; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.264-265.

⁵⁵¹ ANTALYA, O. Gökhan, “Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması-Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan I. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.224, 232.

⁵⁵² ATLAN, Hülya, “Beden Bütünlüğünün İhlalinde Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesi”, AÜHFD, C.65, S.4, 2016, s.2665. Ayrıca bkz. Yarg. 4. HD, E. 2018/5137, K. 2019/3793, T. 04.07.2019: “...TBK 58. maddesi hükmüne göre kişilik hakları hukuka aykırı olarak saldırıya uğrayan kimse manevi tazminata hükmedilmesini isteyebilir... Miktarın belirlenmesinde her olaya göre değişebilecek özel hal ve şartların bulunacağı da gözetilerek takdir hakkını etkileyecek nedenleri karar yerinde nesnel (objektif) olarak göstermelidir. Çünkü kanunun takdir hakkı verdiği hususlarda hakim hukuka ve hakkaniyete göre hüküm vereceği Türk Medeni Kanunu'nun 4. maddesinde belirtilmiştir. Hükmedilecek bu para, zarara uğrayanda manevi huzuru doğurmayı gerçekleştirecek tazminata benzer bir fonksiyonu olan özgün bir nitelik taşır. Bir ceza olmadığı gibi mal varlığı hukukuna ilişkin bir zararın karşılanması da amaç edinmemiştir. O halde bu tazminatın sınırı onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır...”, www.kazanci.com, (E.T. 28.03.2020).

⁵⁵³ ERTAŞ, s.88.

halinde mirasçılara geçmez⁵⁵⁴. Manevi tazminat talebine ilişkin mirasbırakan tarafından yazı yazılmış olması, ihtar çekilmiş olması durumunda manevi tazminat davası açılmamış bile olsa mirasçılara geçer. Mirasbırakan tarafından manevi tazminat davasının açılmış olduğu durumda ise mirasçılar davaya devam ederek manevi tazminatı isteyebilir⁵⁵⁵.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsiz çocuk, dava ehliyeti olmadığı için manevi tazminat davasını kanuni temsilcisi açar⁵⁵⁶. Ancak çocuğun kişilik hakkı kanuni temsilcisi tarafından ihlal edildiyse manevi tazminat davası onlara karşı açılacağı için çocuğa TMK m.426/b.2 gereği kayyım atanır ve kayyım tarafından manevi tazminat davası açılır⁵⁵⁷. Ancak atanan kayyımın TMK m.462 hükmü gereği dava açabilmek için vesayet makamından izin alması gerekir.

Manevi tazminat davası kişiye sıkı sıkıya bağlı olan davalardandır. Ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuk kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklarını kullanmada dava ehliyeti olduğu için kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın manevi tazminat davasını açabilir⁵⁵⁸.

C. Diğer Davalar

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlaline karşı korunması kapsamında açılabilir olan kişilik hakkını koruyucu davalar ve tazminat davalarından farklı olarak diğer davalar da vardır. Bunlar, vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava ve sebepsiz zenginleşme davasıdır.

⁵⁵⁴ Tekinay tarafından manevi tazminat talebinin miras yolu ile geçmesi durumu, manevi tazminat talebinin kişiye sıkı sıkıya bağlı olması nedeniyle eleştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNAY**, Selâhattin Sulhi, “Kişilik Haklarına İlişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırasına Armağan, Ankara 1990, s.60-61.

⁵⁵⁵ **ÖZÜĞÜR**, s.149.

⁵⁵⁶ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.255; **GÜLTEKİN**, s.137.

⁵⁵⁷ **GÜLTEKİN**, s.137; **AKDİ**, s.141.

⁵⁵⁸ **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR**, s.267; **HELVACI**, Kişiler, s.167; **KARAKAŞ**, s.74, 78; **SAYMEN**, Ferit H., “Kimler Manevî Tazminat Talep Edebilir?”, İÜHF, C.XI, S.1, 1940, s.133; **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.255; **YILMAZ**, Çocuğun Davada Temsili, s.826. Aksi görüşteki Keskin’e göre manevi tazminat talep hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan olmadığı için manevi tazminat davası ayırt etme gücü olan sınırlı ehliyetsiz çocuk tarafından kanuni temsilcisinin rızası alınmaksızın tek başına açılmaz. Kanuni temsilcisi tarafından açılmalıdır. Bkz. **KESKİN**, Manevi Tazminat, s.254.

1. Vekaletsiz İşgörmeden Kaynaklanan Dava

TMK m.25/f.3 hükmü gereği vekaletsiz işgörme davası, bir başkasının kişilik hakkını hukuka aykırı fiil ile ihlal eden kimsenin bu ihlal dolayısıyla elde ettiği kazancın gerçek olmayan vekaletsiz işgörme hükümlerine dayalı olarak talep edilebilmesini sağlayan bir davadır. Vekaletsiz işgörme davası, TBK m.530'dan kaynaklanır⁵⁵⁹. TMK m.530'a gönderme yapan TMK m.25/f.3 hükmü, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin özel bir görünümüdür⁵⁶⁰.

Vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava için, kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı bir saldırının olması, kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin elde edemeyeceği veya elde etmek istemediği kazancın ihlalde bulunan kişi tarafından elde edilmesi ve elde edilen kazanç ile saldırı arasında nedensellik bağının olması gerekir⁵⁶¹.

Vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan davada talep edilen, kişilik hakkı ihlal edilen kişinin elde edemeyeceği veya elde etmek istemediği kazançtır. Maddi tazminat davası ile vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava arasındaki temel fark budur. Maddi tazminat davasında kişilik hakkı ihlal edilen hukuka aykırı olan bu saldırı nedeniyle elde edebileceği veya elde etmek isteyeceği kazançtan mahrum olmaktadır⁵⁶². Maddi tazminat davasında kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin maddi bir zarara uğramış olması gerekir⁵⁶³.

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlal edilmesi sonucunda çocuğun elde edemeyeceği veya elde etmek istemeyeceği bir kazancı ihlalde bulunan kimse bu ihlal nedeniyle elde etmişse, bu kazanç TBK m.530 gereği vekaletsiz işgörme hükümlerine dayalı olarak talep edilebilir. Örneğin, çocuğun fotoğrafının kanuni temsilcisi olan ana babası tarafından sosyal medyada paylaşılması sonucunda ana baba,

⁵⁵⁹ DURAL/ÖĞÜZ, s.159-160; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.388.

⁵⁶⁰ AYDIN, Gülşah Sinem, Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekâletsiz İşgörme, İstanbul 2017, s.47.

⁵⁶¹ HELVACI, Kişiler, s.164. Kişilik hakkı ihlali nedeniyle açılan gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan davada kusur aranmaz. Bkz. HELVACI, Serap/AYDIN, Gülşah Sinem, "Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekâletsiz İşgörmeye Kusurun Bir Şart Olarak Aranıp Aranmayacağı Sorunu", MÜHF-HAD, C.23, S.1, 2017, s.288; HELVACI, Kişiler, s.165; KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.363; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.270; ÖZTAN, Şahsın Hukuku, s.162; EREN, s.877; İMAMOĞLU, Çocuk, s.189.

⁵⁶² DURAL/ÖĞÜZ, s.160.

⁵⁶³ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.388.

kazanç elde ettiyse vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava ile bu kazanç talep edilebilir⁵⁶⁴.

Vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava, kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan davalardan olduğu için⁵⁶⁵ çocuğun kişilik hakkının ihlal edilmesi söz konusu olduğunda çocuk ayırt etme gücüne sahip olsa da olmasa da kendisi bu davayı açamaz. Kanuni temsilcisi tarafından açılabilir. Bu davanın çocuğun kanuni temsilcisine karşı yöneltilmesi durumunda ise, aradaki yarar çatışması nedeniyle TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve kayyım tarafından vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava açılır.

2. Sebepsiz Zenginleşme Davası

TBK m.77 hükmüne dayanan sebepsiz zenginleşme davası, bir kimsenin malvarlığının geçerli bir neden olmamasına rağmen zenginleşmesi sonucunda o kimseden malvarlığındaki artışın iadesinin talep edildiği davadır⁵⁶⁶.

Çocuğun kişilik hakkının ihlali nedeniyle sebepsiz zenginleşme davası açılabilmesi için gerekli olan koşulların sağlanmış olması gerekir. Kişilik hakkına yönelik saldırı gerçekleştiren kimsenin bu saldırı nedeniyle zenginleşmiş olması⁵⁶⁷, zenginleşmenin haklı bir nedene dayanmaması ve zenginleşme ile başkasının malvarlığı

⁵⁶⁴ **AKDİ**, s.141. Ayrıca bkz. Yarg. 4. HD, E. 2014/16083, K. 2015/13331, T. 19.11.2015: “... Hazırlanan kitapçığın reklam amacıyla kullanıldığı ve davacının adının bu kitapçıkta yer almasının davacının kişilik haklarının ihlal ettiği kabul edildiğine göre; Türk Medeni Kanunu'nun 25/3. maddesi uyarınca davacı, davalının bu eylem nedeniyle sağladığı kazancı vekaletsiz iş görme hükümlerine göre davalıdan isteyebilir...”, www.kazanci.com, (E.T. 02.04.2020). Yarg. 4. HD, E. 2001/10199, K. 2002/1371, T. 07.02.2002: “...Eylemin kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği açıktır. Davalı davacıların izinsiz resmini çekip bunları afiş haline getirdikten sonra reklam amacıyla kullandıktan sonra ödeme yapmadığına göre MK.'nun yukarıda belirtilen 25. maddesi hükmünde açıklandığı üzere davacılar bundan dolayı davalıdan elde ettiği geliri vekaletsiz iş görme hükümlerine göre isteyebilir...”, www.kazanci.com, (E.T. 02.04.2020).

⁵⁶⁵ **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.253; **KARAKAŞ**, s.92.

⁵⁶⁶ **NOMER**, Halûk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 14. Baskı, İstanbul 2015, s.247.

⁵⁶⁷ TBK m.77'de belirtilen zenginleşme kavramı, malvarlığındaki artışı ifade eder. Bu malvarlığının artışı, kişinin malvarlığının büyümesinden veya azalmanın önlenmesinden kaynaklanabilir. Bkz. **TERCIER**, Pierre/**PICHONNAZ**, Pascal/**DEVELİOĞLU**, H. Murat, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2016, s.561.

veya emeği arasında nedensellik bağının olması gerekir. Fakirleşme şartı ise aranmamalıdır⁵⁶⁸. Sebepsiz zenginleşme davasında kusur aranmaz⁵⁶⁹.

Malvarlığını ilgilendiren sebepsiz zenginleşme davası, kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan davalardan olduğu için çocuğun kişilik hakkının ihlal edilmesi söz konusu olduğunda kanuni temsilcisi tarafından açılmalıdır. Çocuğun ayırt etme gücü olup olmaması bakımından bir ayırım yoktur, çocuk tek başına sebepsiz zenginleşme davasını açamaz. Sebepsiz zenginleşme davasının çocuğun kanuni temsilcisine karşı yöneltilmesi durumunda ise, TMK m.426/b.2 gereği çocuğa atanacak olan kayyım tarafından bu dava açılır.

D. Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar İle Tazminat Davalarının Karşılaştırılması

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlaline karşı korunması kapsamında açılabilen kişilik hakkını koruyucu davalar ile tazminat davaları arasında amaçları, şartları, zamanaşımı süresi bakımından bazı farklılıklar bulunmaktadır.

1. Amaçları Bakımından

Kişilik hakkını koruyucu davalarda kişilik hakkına yönelen hukuka aykırı saldırının önlenmesi, durdurulması ya da tespiti amacı vardır. Maddi tazminat ve manevi tazminat davalarında ise, kişilik hakkını ihlal eden kimse için tazminata hükmedilmesi amacı vardır⁵⁷⁰. Kişinin malvarlığında meydana gelen zararların giderilmesi maddi tazminat davası ile kişi varlığında meydana gelen zararların giderilmesi de manevi tazminat davası ile amaçlanır⁵⁷¹.

⁵⁶⁸ **ANTALYA**, Borçlar Cilt-2, s.683, 684, 690; **EREN**, s.882. Kılıçoğlu'na göre, sebepsiz zenginleşme davasında kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin malvarlığının bu hukuka aykırı saldırı nedeniyle fakirleşmiş olması gerekir. Kişilik hakkı ihlalinde bulunan kişinin zenginleşmesi, bu saldırıya uğrayan kişinin fakirleşmesinden kaynaklanmalıdır. Bkz. **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.385. Sebepsiz zenginleşme davasında fakirleşme şartı aranması gerektiğini savunan aynı yöndeki görüş için bkz. **OĞUZMAN/ÖZ**, s.325.

⁵⁶⁹ **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.386.

⁵⁷⁰ **ÖZTAN**, Temel Kavramlar, s.286.

⁵⁷¹ **KESKİN**, Manevi Tazminat, s.117.

2. Şartları Bakımından

Kişilik hakkını koruyucu davalarda aranan ortak şart, hukuka aykırılıktır. Ayrıca kusur aranmaz. Tazminat davalarında ise hukuka aykırılığın yanında kişilik hakkı ihlalinde bulunanın kusurlu olması veya kusursuz sorumluluk hallerinden birinin mevcut olması gerekir⁵⁷².

Kişilik hakkını koruyucu davalarda kişinin zarara uğramış olması koşulu aranmaz. Ancak tazminat davalarında kişilik hakkı ihlal edilen kişinin zarara uğramış olması aranır⁵⁷³. Maddi tazminat davası için maddi zarar, manevi tazminat davasında ise manevi zarar gerekir⁵⁷⁴.

3. Zamanaşımı Bakımından

Kişilik hakkını koruyan davalar olan saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası ve saldırının hukuka aykırılığının tespiti davasında zamanaşımı ya da hak düşürücü süre yoktur⁵⁷⁵.

Tazminat davaları bakımından söz konusu olan zamanaşımı, TBK m.72/f.1⁵⁷⁶ gereği kişilik hakkı ihlal edilen kişinin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren⁵⁷⁷ iki yıl olmakla birlikte her halde kişilik hakkına yönelik gerçekleşen hukuka aykırı fiilin işlendiği tarihten itibaren on yıldır. Dava, sözleşmeden kaynaklanıyorsa TBK m.146 hükmü gereği zamanaşımı süresi on yıldır⁵⁷⁸. Ayrıca TBK m.72 gereği kişilik hakkı ihlali cezaya neden olan bir fiilden kaynaklandıysa ceza kanunlarında daha uzun zamanaşımı süresi düzenlendiyse o süre uygulanır.

⁵⁷² HELVACI, Koruyucu Davalar, s.180.

⁵⁷³ KILIÇOĞLU, Medeni Hukuk, s.363.

⁵⁷⁴ DURAL/ÖĞÜZ, s.161-162.

⁵⁷⁵ HELVACI, Koruyucu Davalar, s.162.

⁵⁷⁶ TBK m.72/f.1 “Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.” şeklindedir.

⁵⁷⁷ TBK m.72/f.1’de öngörülen iki yıllık süre hem zararın hem de tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarihten itibaren başlar. Bkz. AYDOS, s.29.

⁵⁷⁸ HELVACI, Kişiler, s.162, 165.

Davanın çocuğun kanuni temsilcisine karşı açılacak olması durumunda çocuk velayet altındaysa TBK m.153/f.1-1 gereği velayet devam ettiği süre boyunca çocuğun velayet hakkına sahip ana babasından olan alacağı için zamanaşımı süresi durur. Velayet sona erince zamanaşımı TBK m.153/f.2 gereği işlemeye başlar⁵⁷⁹. Çocuk vesayet altındaysa TBK m.153/f.1-2 gereği vesayet devam ettiği süre boyunca çocuğun vasisinden olan alacağı için zamanaşımı süresi durur. Vesayet sona erince zamanaşımı TBK m.153/f.2 gereği işlemeye başlar.

4. Yetkili Mahkeme Bakımından

Yetkili mahkeme bakımından TMK m.25/f.5 hükmü gereği davacı, kişilik hakkının korunması amacıyla davasını kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde açabilir.

TMK m.25/f.5 hükmü hem kişilik hakkını koruyucu davalar olan saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası ve saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası hem de tazminat davaları olan maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası ile diğer bir dava olan vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava için yetkili mahkemeye ilişkindir⁵⁸⁰. Bu nedenle kişilik hakkını koruyucu davalar ile tazminat davaları için yetkili mahkeme bakımından bir farklılık yoktur.

TMK m.25/f.5 düzenlemesinin kesin yetkiye ilişkin olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre, TMK m.25/f.5 düzenlemesi kesin yetkiye ilişkindir⁵⁸¹. Doktrinde bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, TMK m.25/f.5 düzenlemesi kesin yetkiye ilişkin değildir. Bu nedenle davanın haksız fiilden kaynaklandığı durumda haksız fiilin işlendiği yerdeki mahkeme de yetkilidir. Kişilik

⁵⁷⁹ **GÜLTEKİN**, s.139. Zamanaşımının işlemeye başlamaması için çocuk üzerindeki velayetin devam etmesi gerekir. Mahkeme kararı ile velayetin kaldırıldığı veya çocuğun ergin olması nedeniyle velayetin sona ermesi durumunda süre işlemeye başlar. Bkz. **DEDE**, s.111. Çocuğun kişilik hakkı velayete sahip olmayan ana veya babası tarafından ihlal edildiyse arada velayet ilişkisi olmadığından açılacak dava için zamanaşımının durması söz konusu olmaz. Bkz. **GÜLTEKİN**, s.139.

⁵⁸⁰ **HELVACI**, Serap, “Kişilik Hakkına Hukuka Aykırı Saldırı Hâlinde Açılacak Davalarda Yetkili Mahkeme”, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, (Yayına Hazırlayan: Murat Yusuf AKIN), İstanbul 2006, s.657; **DURAL/ÖĞÜZ**, s.166; **TEKÇE**, Fatma Nur, “Manevi Tazminat Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan III. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.2636; **KILIÇOĞLU**, Medeni Hukuk, s.445; **AŞİT**, Recep, “Kişilik Hakkı İhlallerinde Yetkili Mahkemeler”, MÜHF-HAD, C.23, S.2, 2017, s.480.

⁵⁸¹ **HELVACI**, Kişiler, s.169.

hakkı ihlali sözleşmeden kaynaklandıysa 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m.10'da belirtilen yer mahkemesi de yetkilidir⁵⁸². Yargıtay'ın da bu yönde kararı vardır⁵⁸³.

III. ÇOCUĞUN KANUNİ TEMSİLCİSİ DIŞINDAKİ KİŞİLERE, KANUNİ TEMSİLCİSİNE VE KENDİSİNE KARŞI KORUNMASI

Çocuğun kişilik hakkı, kanuni temsilcisi dışındaki kişiler ya da kanuni temsilcisi tarafından ihlal edilebilir. Ayrıca çocuğun kişilik hakkı kendisi tarafından da ihlal edilebilir. Bu nedenle çocuğun kişilik hakkının kanuni temsilcisi dışındaki kişilere, kanuni temsilcisine ve kendisine karşı korunması söz konusudur.

A. Çocuğun Kanuni Temsilcisi Dışındaki Kişilere Karşı Korunması

Çocuğun kişilik hakkı, kanuni temsilcisi dışındaki kişiler tarafından ihlal edilebilir. Çocuğun kişilik hakkı kanuni temsilcisi dışındaki kişiler tarafından ihlal edildiğinde çocuğun onlara karşı korunması söz konusu olur.

Çocuğun kanuni temsilcisi çocuk velayet altındaysa velayete sahip ana babası iken, çocuk vesayet altındaysa vasisidir. Çocuğun kanuni temsilcisi dışındaki kişilere çocuğun okulundaki öğretmenleri, arkadaşları ve çevresindeki kişiler dahildir. Örneğin, okuldaki öğretmeni tarafından çocuğa fiziksel şiddet uygulandığında çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerinden biri olan vücut bütünlüğünün ihlali söz konusu olur. Öğretmeni tarafından çocuğun fotoğraflarının sosyal medyada yayınlanması⁵⁸⁴ ile çocuğun resmi üzerindeki kişilik hakkı ihlal edilebilir. Çocuğun

⁵⁸² DURAL/ÖĞÜZ, s.166-167; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.272.

⁵⁸³ Yarg. 4. HD, E. 2007/3113, K. 2007/4145, T. 29.03.2007: "... dava konusu olayda, kişilik haklarının saldırıya uğradığı iddia edildiğinden zarar gören, davayı kendisinin veya davalının oturduğu yer mahkemesinde veya haksız eylemin meydana geldiği yer mahkemesinde açabilir. Bu seçeneklerden herhangi birini kullanmak, bu tür davalarda, davacıya tanınmış bir haktır. Somut olayda davacı, bu seçimlik hakkını oturduğu yer mahkemesinde kullanmıştır...", www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 02.04.2020).

⁵⁸⁴ Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 07.03.2017 tarih ve 2017/12 nolu "Okullarda Sosyal Medyanın Kullanılması" konulu Genelge: "... mevzuat hükümleri doğrultusunda il, ilçe, okul ve kurum yöneticileri tarafından, okul veya kurumlarında görev yapan tüm personel ile öğrenim gören öğrencilerin, kişilerle ilgili her türlü ses, yazı, görüntü ve video kayıtlarının internette veya farklı dijital ya da basılı ortamda hukuka aykırı şekilde paylaşılmasının Anayasaya, uluslararası sözleşmelere ve 1739 sayılı Kanununa aykırı olduğu; bu fiillerin Türk Ceza Kanununda suç olarak düzenlenmiş olduğu hususunda

kişilik hakkının konusunu oluşturan değerlerinden bir diğeri olan özel alanı çocuğun arkadaşları ya da çevresindeki diğer kişiler tarafından ihlal edilebilir. Çocuğun kişilik hakkının bu gibi hukuka aykırı saldırılar ile ihlal edilmesi durumunda, ihlalde bulunanlara karşı çocuğun korunması gerekir.

Çocuğun kişilik hakkının kanuni temsilcisi dışındaki kişilere karşı korunması kapsamında başvurulabilecek hukuki imkanlar vardır. Kişilik hakkı ihlal edilen çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse dava ehliyetine sahip olmadığından tek başına dava açamayacağı için onun adına kanuni temsilcisi dava açar. Saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası ve saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası olmak üzere kişilik hakkını koruyucu davalar, maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası olmak üzere tazminat davaları ile vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava çocuğun kişilik hakkının korunması amacıyla kanuni temsilcisi tarafından açılabilir⁵⁸⁵. Çocuk velayet altında olmayıp vesayet altında ise kanuni temsilcisi olan vasisi tarafından bu davaların açılabilmesi için TMK m.462 gereği vesayet makamından izin alınması gerekir⁵⁸⁶.

Ayırt etme gücü olan çocuğun kişilik hakkının kanuni temsilcisi dışındaki kişiler tarafından hukuka aykırı fiil yolu ile ihlali söz konusu olduğunda çocuk, malvarlığını ilgilendirmeyen, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan kişilik hakkını koruyucu davalar ile manevi tazminat davasını TMK m.16/f.1 gereği kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın tek başına açabilir. Çocuk isterse kanuni temsilcisi tarafından da onun adına bu davalar açılabilir. Ancak malvarlığına ilişkin olan maddi tazminat davası ve vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava ayırt etme gücü olan çocuk tarafından tek başına açılamadığından kanuni temsilcisinin rızası gerekir⁵⁸⁷. Çocuk vesayet altında ise vasisi tarafından bu davaların açılabilmesi için TMK m.462 gereği vesayet makamından izin alınmalıdır.

bilgilendirilmesi sağlanacak ve bu durumların önüne geçilmesi için gerekli önlemler alınacaktır...”, www.meb.gov.tr/mevzuat, (E.T. 06.04.2020).

⁵⁸⁵ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.253; İMAMOĞLU, Çocuk, s.213-214.

⁵⁸⁶ KARAKAŞ, s.93.

⁵⁸⁷ KARAKAŞ, s.91-92; HELVACI, Kişilik İşlemi Hakları, s.92, 95.

B. Çocuğun Kanuni Temsilcisine Karşı Korunması

Çocuğun kişilik hakkı kanuni temsilcisi tarafından da ihlal edilebilir. Velayet altındaki çocuk için kanuni temsilcisi ana babası iken, vesayet altındaki çocuk için ise kanuni temsilcisi vasisidir. Çocuğun kişilik hakkı kanuni temsilcisi tarafından ihlal edildiğinde ona karşı korunması gerekir.

1. Çocuğun Velayete İlişkin Hükümler Kapsamında Velayete Sahip Ana Babasına Karşı Korunması

Velayet ile geniş yetkiye sahip olan ana baba için vasilerin denetimini sağlayan vesayet makamı gibi bir mekanizma yoktur. Ancak ana baba tarafından çocuğun yararı dikkate alınmaz ise çocuğun kanuni temsilcisi olan ana babasına karşı korunması söz konusu olur ve çocuğun kişi varlığının korunması amacıyla hâkim somut olayda gereken önlemleri alır⁵⁸⁸.

TMK'da 346. ve 351. maddeler arasında velayet altındaki çocuğun korunmasına ilişkin özel hükümler düzenlenmiştir. Çocuğun korunmasına ilişkin önlemler temel olarak koruma önlemleri, çocuğun yerleştirilmesi ve velayetin kaldırılması olarak sınıflandırılabilir⁵⁸⁹. Velayete sahip ana baba tarafından çocuğun yararının ihlal edilmesi durumunda hâkim tarafından alınacak tedbirlerde ölçülülük ilkesine dikkate edilmelidir. Hafif bir tedbirin yeterli olacağı bir durum için ağır bir tedbire karar verilmemelidir⁵⁹⁰. Çocuğun korunması amacıyla hâkim tarafından alınacak olan önlemlerde temel ilke çocuğun yararı olmalıdır⁵⁹¹.

TMK m.360 ve devamındaki hükümlerin çocuğun malvarlığının korunmasına ilişkin olduğu göz önüne alındığında, TMK m.346-351'de yer alan hükümlerin çocuğun

⁵⁸⁸ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s.197; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.351; OĞUZMAN/DURAL, s.301; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.318.

⁵⁸⁹ AKINTÜRK/ATEŞ, Aile Hukuku, s.435. Çocuğun ana babası tarafından korunması esastır ancak velayet hakkına sahip ana babanın velayetten kaynaklanan görevlerini ihmal etmesi ya da kötüye kullanması durumunda çocuğun korunması amacıyla TMK m.346 ve devamındaki hükümler gereği çocuğun yararı ilkesi dikkate alınarak hâkim tarafından önlemler hafiften ağıra doğru alınır. Bkz. USTA, Velayet, s.418.

⁵⁹⁰ OĞUZMAN/DURAL, s.301-302.

⁵⁹¹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.319.

kişi varlığı ile ilgili düzenlendiğı ifade edilebilir⁵⁹². Çocuğun korunmasına ilişkin önlemler sadece TMK ile sınırlı değildir. Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük, ÇKK, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun da çocuk ile ilgili hükümler içeren diğer düzenlemelerdir⁵⁹³.

a. Koruma Önlemleri

Velayet altındaki çocuk ile ilgili olan TMK m.346⁵⁹⁴ hükmüne göre, çocuğun yararı ve gelişimi tehlikede olursa ve bu duruma ilişkin ana baba çare bulamaz ya da gücü olmazsa çocuğun korunması amacıyla hâkim tarafından uygun önlemler alınır⁵⁹⁵. Çocuğun sağlığı, vücut bütünlüğü, özel hayatı, şeref ve haysiyeti gibi kişisel değerleri ve gelişimi⁵⁹⁶, beslenmesi, eğitiminin tehlikeye düşmesi⁵⁹⁷, çocuğun küçük düşürülmesi⁵⁹⁸ gibi davranışlar TMK m.346 kapsamında ifade edilen çocuğun yararının tehlikeye düşmesi durumuna verilebilecek örneklerdendir.

TMK m.346 hükmü gereğı hâkim tarafından alınan olan tedbir, TMK m.347 ve TMK m.348 gereğı alınabilecek tedbirlere göre daha hafif niteliktedir. TMK m.346 hükmü gereğı alınan tedbirlerde, çocuk ana babasının yanında kalmaya devam eder. Ana babanın velayetten doğan görevleri de çocuğuna karşı devam eder⁵⁹⁹.

TMK m.346 hükmünde hâkimin alabileceğı uygun önlemlerin neler olabileceğı belirtilmemiştir. Uygun önlemlerin alınmasına ilişkin bu hüküm ile hâkime geniş bir takdir yetkisi öngörülmüştür. Hâkim, somut olayın koşullarını TMK m.4 hükmü

⁵⁹² HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s.197; AKINTÜRK/ATEŞ, Aile Hukuku, s.435-436.

⁵⁹³ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.268; KAPANCI/BAŞOĞLU, s.350.

⁵⁹⁴ TMK m.346 “Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır.” şeklindedir.

⁵⁹⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.273.

⁵⁹⁶ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.513.

⁵⁹⁷ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.274; ÖZMEN, s.114.

⁵⁹⁸ KAPANCI/BAŞOĞLU, s.351.

⁵⁹⁹ ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.109.

kapsamında değerlendirerek gereken önlemleri ölçülülük ilkesini dikkate alarak belirler⁶⁰⁰.

Her bir somut olay için hâkim, çocuğun yararının tehlikede olup olmadığını, tehlikede ise hangi önlemin çocuğun gelişimi bakımından daha faydalı olacağını, uzman görüşü ve olayın tüm koşullarını göz önüne alarak değerlendirir. Tehlikeyi ve tehlike nedeniyle çocuğun zarar görmesini önlemek, hâkim tarafından çocuğun korunması için alınacak önlemlerin temel amacıdır⁶⁰¹. TMK m.346 hükmü kapsamında alınabilecek önlemlerde ana babanın kusuru aranmaz⁶⁰². Ancak ana babanın kusuru varsa hâkim tarafından alınacak önlemin niteliğinin belirlenmesinde kusur göz önünde bulundurulabilir⁶⁰³.

TMK m.346 hükmü kamu düzenine ilişkin olduğundan çocuğun korunması için gereken önlemleri hâkim kendiliğinden alabilir. Ayrıca çocuk, ana baba ya da ilgili herkes önlemler için başvuruda bulunabilir⁶⁰⁴. Çocuğun yararının tehlikede olduğunu gören öğretmen, doktor, komşu, arkadaş ve tüm kişiler ilgilidir, çocuk için başvurabilir⁶⁰⁵. TMK m.346 hükmüne dayalı olarak açılacak davalarda çocuğun yararı ile ana babanın yararı arasında çatışma olduğu için çocuğa kayyım atanması gerekir. Atanan kayyım tarafından çocuk bu davada temsil edilir⁶⁰⁶.

Çocuğun korunması amacıyla alınan koruma tedbirlerine velayete sahip ana babaya karşı başvurulabilir. Ana babanın velayete sahip olmaması halinde ise onlara karşı bu tedbirlerin alınması söz konusu değildir. Çocuğun velayetinin ana babasından birinde olması halinde ise koruma tedbirleri sadece velayete sahip olan ana ya da babadadır.

⁶⁰⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.352; KAPANCI/BAŞOĞLU, s.350-351; KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.513; HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s.198; AKINTÜRK/ATEŞ, Aile Hukuku, s.436; KARACA, s.132; ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.111.

⁶⁰¹ AKYÜZ, Velayet, s.136-137; USTA, Velayet, s.420.

⁶⁰² GENÇCAN, Ömer Uğur, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları, 2. Baskı, Ankara 2016, s.1366; ÖZTAN, Aile Hukuku, s.671; AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.274; ÖZMEN, s.114; KARACA, s.131.

⁶⁰³ KAPANCI/BAŞOĞLU, s.351.

⁶⁰⁴ GENÇCAN, Ömer Uğur, Velâyet Hukuku, Ankara 2015, s.385.

⁶⁰⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.268-269; KARACA, s.134.

⁶⁰⁶ KARACA, s.134.

Neden ortadan kalkana kadar devam eden koruma tedbirleri, en geç çocuğun ergin olmasına kadar sürer⁶⁰⁷.

Çocuğun korunması amacıyla TMK m.346 hükmü kapsamında velayete sahip ana babaya rehberlik ve danışmanlık yardımında bulunulması, uyarı yapılması veya emir verilmesi hâkim tarafından alınabilecek önlemlerdir⁶⁰⁸. Ayrıca denetime tabi tutma veya eğitim kayyımı atama önlemleri de alınabilir⁶⁰⁹.

TMK m.346 kapsamında çocuğun korunması için alınabilecek önlemlerden olan velayete sahip ana babaya rehberlik ve danışmanlık yardımında bulunulmasına hâkim tarafından karar verilmesi durumunda psikiyatr, sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi uzmanlardan ana baba yardım alır. Uzmanlar tarafından çocuğa karşı davranışlarında ana babaya yol gösterilerek çocuğun korunması için daha ağır müdahalelerde bulunulmasının engellenmesi ve aile bütünlüğünün korunması amaçlanır⁶¹⁰.

Çocuğun korunması için alınabilecek önlemlerden bir diğeri olan uyarıda ise ana babaya velayet kapsamında yerine getirmeleri gereken görevleri hatırlatılır. Yapma ve yapmama şeklinde uyarıları içerir⁶¹¹.

Hâkim tarafından alınabilecek diğeri bir önlem ise ana babayı istenilen davranış şekline zorlayan ana babaya emir verilmesidir. Uyarı yapılmasına karşın çocuğun içinde bulunduğu tehlike durumu engellenememişse hâkim tarafından emir verilebilir. Çocuğun yeteneklerine uygun bir okula gitmesi emir vermeye örnek olarak verilebilir.⁶¹² Ana babaya uyarıda bulunmanın yarar sağlamayacağı hâkim tarafından anlaşılıyorsa da doğrudan emir verilebilir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuğun ana babası tarafından özel

⁶⁰⁷ OĞUZMAN/DURAL, s.302, 304.

⁶⁰⁸ ÇELİK, Cemil, “Türk Medeni Kanununa Göre Çocuğun Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Önlemlerden ‘Genel Koruma Önlemleri’”, A. Can Tuncay’a Armağan, (Yayına Hazırlayan: Mehmet UÇUM), İstanbul 2005, s.1081-1082; CEYLAN, Ebru, “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Şeref Ertuş’a Armağan, DEÜHFD, C.19, Özel Sayı, 2017, s.355; USTA, Velayet, s.439-440.

⁶⁰⁹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.330; USTA, Velayet, s.445, 447.

⁶¹⁰ AKYÜZ, Velayet, s.137.

⁶¹¹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.328; AKYÜZ, Velayet, s.137. Elçin Grassinger’e göre, TMK m.346 hükmü gereği çocuğun korunması kapsamında uyarı yapılacak kişiler çocuğun ana babası ile sınırlı değildir. Çocuğun arkadaşlarına, öğretmenlerine, çocuk ile aynı evde yaşayan yakınlarına da uyarıda bulunulabilir. Bkz. ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.113.

⁶¹² ÇELİK, Genel Koruma Önlemleri, s.1082-1083.

eğitim kurumuna gönderilmemesi durumunda hâkim çocuğun ilgili kuruma gönderilmesini emredebilir⁶¹³.

Denetime tabi tutmada hâkim verdiği emirlerin yerine getirilip getirilmediğini, çocuğun yararına sonuçlar alınıp alınmadığını kontrol etmek, önlemlerin amacına ulaşmasını sağlamak amacıyla denetçi atar. Denetçi de belirli sürelerde bu duruma ilişkin gözlem ve görüşlerini hâkime rapor eder⁶¹⁴.

Eğitim kayyımı atanması önlemi ise TMK m.347 hükmü gereği çocuğun yerleştirilmesi ya da TMK m.348 hükmü gereği velayetin kaldırılmasından önce alınabilecek bir diğer önlemdir. Atanan eğitim kayyımı, velayete sahip olan ana babaya çocuğun eğitimi ile ilgili tavsiyede bulunur. Ana babanın velayet hakkı devam eder. Çocuğun eğitimine ilişkin konularda çocuğu hem kanuni temsilcisi olan ana babası hem de eğitim kayyımı temsil eder⁶¹⁵.

TMK m.346 hükmü ile çocuğun korunması amacıyla alınabilecek önlemler bakımından geniş bir takdir yetkisine sahip olan hâkim, özel kanunlar olan ÇKK ya da 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da yer alan tedbirlere de başvurabilir⁶¹⁶.

Çocuğun kendi aile ortamında öncelikli olarak korunmasını amaçlayan danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım tedbiri, sağlık tedbiri ve barınma tedbiri ÇKK

⁶¹³ BAKTİR ÇETİNER, s.135.

⁶¹⁴ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.330.

⁶¹⁵ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.331-332.

⁶¹⁶ USTA, Çocuk, s.166-167; KAPANCI/BAŞOĞLU, s.362.

m.5/f.1⁶¹⁷,de yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerdir. ÇKK m.7/f.1⁶¹⁸ gereği çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, talep üzerine veya hâkim tarafından kendiliğinden alınabilir. Ayrıca ÇKK m.7/f.3 gereği hâkim tarafından birden fazla tedbire karar verilebilir.

Çocuğun korunmasına yönelik olarak ÇKK m.5'te düzenlenen tedbirlerin yanı sıra 6284 sayılı Kanun'da da hâkimin alabileceği tedbirler vardır⁶¹⁹. 6284 sayılı Kanun'da şiddetin önlenmesinde çocuk, yetişkin ayrımı yapılmadığı için hâkim bu kanunda düzenlenen tedbirleri çocuklar için de alabilir⁶²⁰. 6284 sayılı Kanun m.5/f.1 gereği aile içinde çocuğa şiddet uygulayanlara ilişkin hâkim, çocuğa yönelik şiddet tehdidi, hakaret, küçük düşürme ya da aşağılamaya yönelik söz ve davranışlarda bulunulmamasına, ortak konuttan ya da bulunduğu yerden hemen uzaklaştırılmasına, çocuğun yaşamını sürdürdüğü konuta ya da okuduğu okuluna yaklaşılmasına, çocuk ile kişisel ilişki kurma kararı olduğu durumda kişisel ilişkinin refakatçi bir kişi ile birlikte yapılmasına, sınırlandırılmasına veya tamamen kaldırılmasına karar verebilir⁶²¹.

TMK m.346 hükmü ile geniş bir takdir yetkisine sahip olan hâkim, çocuğun yararının korunması amacıyla somut olayın özelliklerine göre gerekli tedbirleri alabilir. Alınabilecek tedbirlerde sınırlı sayı ilkesi geçerli olmadığından birlikte uygulanabilecek

⁶¹⁷ ÇKK m.5/f.1 "1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir." şeklindedir.

⁶¹⁸ ÇKK m.7/f.1 "Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir." şeklindedir.

⁶¹⁹ USTA, Çocuk, s.166-167.

⁶²⁰ BÖLÜKBAŞI, Özge, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Ankara 2015, s.148.

⁶²¹ KAPANCI/BAŞOĞLU, s.362-363.

olan tedbirlere aynı zamanda karar verilebilir⁶²². TMK, ÇKK ve 6284 sayılı Kanun'da yer alan hükümler birbirini tamamlayan ve destekleyen niteliktedir. 6284 sayılı Kanun m.5/f.3⁶²³'e göre hâkim, bu kanun gereği alacağı tedbirlerle birlikte ÇKK'da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlere ilişkin de karar verebilir⁶²⁴.

b. Çocuğun Yerleştirilmesi

TMK m.347 hükmü gereği çocuğun yerleştirilmesi, TMK m.346 hükmü gereği alınabilecek önlemlerin yeterli olmayacağı durumlarda söz konusu olur⁶²⁵. Çocuğun yerleştirilmesine ilişkin TMK m.347⁶²⁶ hükmünde sayılan çocuğun zihinsel ve bedensel gelişiminin tehlikede olması veya çocuğun manen terk edilmiş olması ya da çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu katlanamayacak derecede bozması ve başka bir çare de yoksa hâkim tarafından çocuk için yerleştirme kararı verilir. Bu karar için maddede sayılan hallerden birisinin bulunması yeterlidir. Çocuğun korunması kapsamında geniş bir takdir yetkisine sahip olan hâkim somut olayın koşullarını da göz önüne alarak gerekli gördüğü durumda çocuğun bir aile yanına veya kuruma yerleştirilmesi kararını verir⁶²⁷. . Çocuğun yararı dikkate alınarak yerleştirme kararının verilmesi gerekir⁶²⁸.

Hâkimin yerleştirme kararı vermeden önce ana babayı ve çocuğu dinlemesi gerekir. Çocuk küçükse durum uzmanlar vasıtasıyla öğrenilmeye çalışılır. Çocuk ile ana babası arasında yarar çatışması söz konusu olduğundan çocuk davada ona atanan kayyım

⁶²² ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.122-123.

⁶²³ 6284 sayılı Kanun m.5/f.3 “Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.” şeklindedir.

⁶²⁴ BÖLÜKBAŞI, s.148.

⁶²⁵ GENÇCAN, Aile, s.1397.

⁶²⁶ TMK m.347 “1) Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. 2) Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim aynı önlemleri alabilir. 3) Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu önlemlerin gerektirdiği giderler Devletçe karşılanır. 4) Nafakaya ilişkin hükümler saklıdır.” şeklindedir.

⁶²⁷ ÇELİK, Cemil, “Çocuğun Bir Aile Yanına veya Kuruma Yerleştirilmesi”, Prof. Dr. Zahit İmre’ye Armağan, İstanbul 2009, s.41-42. Elçin Grassinger’e göre, çocuğun ana babasının yanından alınıp koruyucu aile yanına yerleştirilmesi geçici bir süre olarak öngörüldüyse, TMK m.346 hükmü kapsamında geçici bir tedbir olarak alınmalıdır. Hâkim tarafından çocuğun ana babasının yanından alınmasında belirli bir süre ile sınırlama yapılmadıysa bu tedbir, TMK m.347 hükmü kapsamındadır. Bkz. ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.145.

⁶²⁸ USTA, Çocuk, s.168.

tarafından temsil edilmelidir⁶²⁹. Çocuğun korunması amacıyla daha hafif nitelikte olan koruma tedbirleri alınarak çocuk için mevcut tehlikenin giderilmesi mümkün ise çocuğun yerleştirilmesinden önce hâkim tarafından öncelikli olarak o koruma tedbirleri alınmalıdır⁶³⁰.

TMK m.347 hükmü gereği çocuğun yerleştirilmesinde ana babanın sahip olduğu velayetin kaldırılması durumu yoktur. Çocuk ana babasının yanından alınarak bir aile yanına ya da bir kurumuna yerleştirilir ancak ana babanın velayet hakkı sona ermez. Aile yanı olarak çocuğun teyzesi, amcası gibi akrabaları veya başka biri olabilir. Kuruma yerleştirme olarak da bu amaç için faaliyette olan resmi ya da özel kurumlar olur⁶³¹.

TMK m.347 hükmünde belirtilen çocuğun gelişiminin tehlikede bulunması haline çocuğun zihinsel ve bedensel gelişiminin yanında duygusal, sosyal ve ahlaki gelişiminin tehlikede olması hali de dahildir⁶³². Çocuğun gelişiminin tehlikede olması durumu süreklilik arz etmelidir⁶³³. Çocuğun yakalandığı bir hastalık nedeniyle sakat kalma riski olmasına rağmen ana babası tarafından çocuğa yeterli ilgi, özen gösterilmemesi⁶³⁴, çocuğun okula ana babası tarafından gönderilmemesi ve ağır işte çalıştırılması, çocuğun hırsızlık gibi suçlara yönlendirilmesi, hasta olmasına rağmen tedavisinin yaptırılmaması halleri çocuğun gelişiminin tehlikeye düşürülmesine verilebilecek örneklerdir⁶³⁵. Psikolojik veya biyolojik bir rahatsızlığı olan ana babası ile birlikte yaşayan çocuğun ruhsal veya bedensel gelişimi sürekli bir şekilde tehlikede ise çocuk için yerleştirme kararı verilebilir⁶³⁶.

⁶²⁹ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.281.

⁶³⁰ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.334.

⁶³¹ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.514. TMK m.347 kapsamında hâkim tarafından karar verileceği zaman mümkünse aile yanına yerleştirilmesine öncelik sağlanmalıdır. Bkz. AKYÜZ, Velayet, s.142. Aile yanı olarak çocuğun yakın akrabaları öncelikli olarak düşünülmelidir. Yakın akraba olmazsa koruyucu aile yanına çocuğun yerleştirilmesi de mümkündür. Bkz. GENÇCAN, Velayet, s.389.

⁶³² AKYÜZ, Velayet, s.140-141.

⁶³³ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.352; ÖZTAN, Aile Hukuku, s.676; OĞUZMAN/DURAL, s.304; ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.144; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.333. Akyüz'e göre TMK m.347 hükmü kapsamında bir önlem alınabilmesi için çocuğun içinde bulunduğu tehlikenin sürekli olması gerekli değildir. Geçici bir tehlikenin mevcut olması geçici olarak bir önlem alınması için yeterlidir. Örneğin, bulaşıcı bir hastalık söz konusu olduğunda çocuğun bulaşma riski bulunan o çevreden uzaklaştırılabilmesi mümkündür. Bkz. AKYÜZ, Velayet, s.140.

⁶³⁴ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.514.

⁶³⁵ AKINTÜRK/ATES, Aile Hukuku, s.437; İNAN, Çocuk Hukuku, s.143.

⁶³⁶ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.334.

Çocuğun velayete sahip ana babası tarafından manen terk edilmiş olması, TMK m.347 hükmü gereği çocuğun yerleştirilmesi için Kanunda belirtilen diğer bir durumdur. Ancak neyi ifade ettiği madde metninde açıklanmadığı için bu konuda hâkimin takdir yetkisi geniştir⁶³⁷. Çocuğa ana babası tarafından duyarsız kalınmasıyla çocuğun kendi başına bırakılması, ilgisiz kalınması durumu manen terk edilmiş olmadır⁶³⁸. Çocuğun bulunduğu ortama uyum sağlayamaması, okuldan veya ailesi ile birlikte yaşadığı evden kaçması, sürekli yalan söylemesi, suç işleme eğiliminde olması ya da alkol veya uyuşturucu madde kullanması durumunda çocuk manen terk edilmiş sayılır⁶³⁹.

TMK m.347/f.2 gereği çocuğun aile yanına ya da kuruma yerleştirilmesi durumunda ise çocuğun gelişiminin tehlikede olması ya da manen terk edilmiş olması söz konusu değildir. Bu önlemin alınmasındaki neden çocuğun aile içinde yaşamasının ailenin huzurunu katlanılamayan bir şekilde bozmasıdır. Süreklilik arz edecek şekilde çocuğun aile içinde huzuru bozması, çocuğun kötü alışkanlıklarının olması gibi durumlar buna örnektir⁶⁴⁰. Çocuğun ana babasına şiddet uygulaması, ailesiyle birlikte yaşadığı konutta uyuşturucu bulundurması ya da psikolojik sorunları nedeniyle ailesine zarar vermesi verilebilecek diğer örneklerdendir⁶⁴¹. Bu gibi durumlarda başka çare yoksa çocuğun ya da ana babasının talebi ile hâkimin çocuğun yerleştirilmesi kararını vermesi olanaklıdır⁶⁴².

TMK m.347 hükmü gereği çocuğun yerleştirilmesi kararında ana babanın velayet hakkı kaldırılmaz. Gereken durumlarda TMK m.347/f.4 gereği ana babanın nafaka yükümlülüğü devam eder⁶⁴³. Mahkeme tarafından alınan önlemler ile ilgili giderleri, ana baba ve çocuk karşılar. Ödeyecek durumda olmamaları durumunda ise bu giderler TMK m.347/f.3 gereği Devlet tarafından karşılanır⁶⁴⁴.

⁶³⁷ ÇELİK, Çocuğun Yerleştirilmesi, s.45; AKYÜZ, Velayet, s.141.

⁶³⁸ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.514.

⁶³⁹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.335; ELÇİN GRASSINGER, Tedbirler, s.142; OĞUZMAN/DURAL, s.307.

⁶⁴⁰ KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.514.

⁶⁴¹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.336.

⁶⁴² DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s.353; KAPANCI/BAŞOĞLU, s.353; ÖZTAN, Aile Hukuku, s.677.

⁶⁴³ KAPANCI/BAŞOĞLU, s.353.

⁶⁴⁴ DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s.353.

Çocuğun ailesinin yanından alınıp başka bir yere yerleştirilmesine neden olan koşullar değişip çocuk için iyi hale gelirse TMK m.351 hükmü gereği alınan önlemler yeni şartlara uyulanır ve çocuk ana babasının yanına geri verilebilir⁶⁴⁵.

c. Velayetin Kaldırılması

Çocuğun korunması amacıyla TMK m.346 veya TMK m.347 kapsamında alınan diğer önlemlerden sonuç alınamadığı durumlarda ya da bu önlemlerin yeterli olmayacağı önceden öngörülebiliyorsa TMK m.348 hükmü gereği hâkim velayetin kaldırılmasına karar verir⁶⁴⁶.

Velayetin kaldırılması, çocuğun korunması kapsamında alınabilecek önlemlerden en ağır olanıdır⁶⁴⁷. Ana babanın çocuğu üzerinde sahip olduğu velayet hakkının kaldırılması, TMK m.348’de hüküm altına alınmıştır. Kamu düzenine ilişkin olan velayetin kaldırılması ancak mahkeme kararı ile mümkün olur⁶⁴⁸. Velayetin kaldırılması hâkim tarafından son çare olarak hükmedilecek bir önlemdir⁶⁴⁹. Ana babanın yaşam biçiminin uygun olmaması, ana babanın suç işlemesi ya da velayetten kaynaklanan görevlerini yerine getirmemeleri velayetin kaldırılmasına yol açabilecek nedenlerdendir⁶⁵⁰. Velayetin kaldırılması kararı ancak TMK’da öngörülen hallerde verilebilir⁶⁵¹.

TMK m.348/f.1’de iki bend halinde velayetin kaldırılmasına neden olan haller belirtilmiştir. Buna göre ilgili maddede belirtilen nedenlerden biri “*ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi*” iken, diğer neden ise “*ana ve babanın*

⁶⁴⁵ KARACA, s.140; KAPANCI/BAŞOĞLU, s.353.

⁶⁴⁶ USTA, Çocuk, s.169. Velayetten vazgeçilemez. Velayetin kaldırılması kararına velayet hakkı elinden alınan ana babanın rıza gösterip göstermemesi önemli değildir. Bkz. AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s.291.

⁶⁴⁷ ÖZLÜ, Hakkı, Türk Medenî Hukukunda Velâyetin Kaldırılması, Ankara 2002, s.58; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.343.

⁶⁴⁸ ÖZMEN, s.114-115; ÖZTAN, Aile Hukuku, s.678.

⁶⁴⁹ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.292; ÖZTAN, Aile Hukuku, s.678.

⁶⁵⁰ KAPANCI/BAŞOĞLU, s.355.

⁶⁵¹ Yarg. HGK, E. 2014/2-1047, K. 2016/171, T. 24.02.2016: “...*ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altında olup, yasal sebep olmadıkça velâyetin ana ve babadan alınmaz. Eş söyleyişle asıl olan velayettir. Buna göre velayetin ana ya da babadan kaldırılabilmesi için yasada öngörülen durumların gerçekleşmesi gerekmektedir...*”, www.kazanci.com, (E.T. 29.03.2020).

çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması” olarak hüküm altına alınmıştır.

Ana babanın velayetten kaynaklanan görevlerini gereken şekilde yerine getirememesi durumu, çocuğun ana babasının başa çıkamayacağı ruhsal veya fiziksel bir rahatsızlığının bulunmasından ya da ana babanın zihinsel veya fiziksel bakımdan ehliyetsizliğinin bulunmasından kaynaklanabilir. Bu nedenle ana baba, çocuğa karşı olan bakım, eğitim gibi velayetten kaynaklanan görevlerini yerine getirmede sürekli olacak şekilde yetersiz kalabilir, bu durumda velayetin kaldırılması söz konusu olur⁶⁵². TMK m.348/f.1’de ana babanın yetersiz olabileceği haller deneyimsizlik, hastalık⁶⁵³, başka yerde olma⁶⁵⁴ veya benzeri sebepler⁶⁵⁵ şeklinde ifade edilerek velayetin kaldırılmasına yol açan nedenler sınırlandırılmamıştır⁶⁵⁶. Örneğin, velayete sahip olan ana babanın fiil ehliyetinin kaybedilmesi sonucu tam ehliyetsiz olması durumunda velayet kaldırılır⁶⁵⁷. Ayrıca velayete sahip ana babanın davranışlarının çocuğun yararına olmadığı durumlarda velayetin kaldırılmasına hâkim tarafından karar verilebilir⁶⁵⁸. Velayet hakkına sahip ana babanın çocuğuna karşı ilgisiz davranması ya da ona karşı velayetten kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi de velayetin kaldırılmasına neden olur⁶⁵⁹.

⁶⁵² **AKYÜZ**, Velayet, s.143.

⁶⁵³ Velayetin kaldırılması için ana babanın hastalığının çocuğa karşı olan görevlerini yerine getirmesini engelleyecek nitelikte etkilemesi gerekir. Bedensel ya da ruhsal bir hastalık olması fark etmez. Bkz. **KILIÇOĞLU**, Aile Hukuku, s.516.

⁶⁵⁴ Velayetin kaldırılmasına yol açan diğer bir neden olan başka bir yerde bulunma bakımından aranan koşullar vardır. Bunlar; ana babanın çocuk ile uzak ve hiçbir şekilde iletişimde bulunamayacağı bir yerde yaşaması, bu iletişim kuramama durumunun uzun bir süre devam etmesi, ana babanın geri dönüşünün yakın zamanda mümkün olmaması ve ana babaya ulaşamamasıdır. Bu durumda ana babanın yurt içi veya yurt dışında olması fark etmez. Bkz. **ABİK**, Çocuğun Yararı, s.67; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.293.

⁶⁵⁵ Ana babanın gözetiminde bulunması, tutuklanması gibi nedenlerde de mevcut koşullar dikkate alınarak velayetin kaldırılması kararı verilebilir. Ana babanın kısıtlanması durumu da velayetin kaldırılmasına yol açan nedenlerdendir. Bkz. **ABİK**, Çocuğun Yararı, s.67-68; **AKYÜZ**, Çocuk Hukuku, s.294.

⁶⁵⁶ **KILIÇOĞLU**, Aile Hukuku, s.516.

⁶⁵⁷ **ÖZÜĞÜR**, s.585.

⁶⁵⁸ **SEROZAN**, Rona/**BAŞOĞLU**, Başak/**KAPANCI**, Berk, “Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi”, Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan Cilt II, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.15, S.2, Özel Sayı, Temmuz 2016, s.556.

⁶⁵⁹ Yarg. 2. HD, E. 2016/3246, K. 2016/4786, T. 10.03.2016: “... davalı annenin çocukları ile ilgilenmediği, onlara şiddet uyguladığı, çocukların davacı annesinin yanında kaldığı ve bakımlarının onun tarafından yapıldığı, davalı annenin velayet görevini yerine getirmede, yükümlülüklerini ağır biçimde savsakladığı (TMK m. 348/2) gerçekleşmiştir. O halde davalı annenin çocukları üzerindeki velayet hakkının kaldırılmasına, ayrıca çocuklara vasi tayini için vesayet makamına ihbarda bulunulmasına karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde velayetin davacı annesine verilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir...”, www.karararamayargitay.gov.tr, (E.T. 29.03.2020).

Velayetin kaldırılmasında ayrıca ana babanın kusurlu olması aranmaz⁶⁶⁰. Velayetin kaldırılması davasında çocuk ile ana babası arasında yarar çatışması yaşandığından çocuğu kanuni temsilcisi olan ana babası değil, ona atanacak olan kayyım temsil eder⁶⁶¹.

Ana ya da babadan birinin velayeti kaldırılırsa velayet diğerine verilir. Ancak TMK m.348/f.2 gereği velayet hem anadan hem de babadan kaldırılırsa çocuk artık velayet altında olmadığından vesayet altına alınır ve çocuğa bir vasi atanır⁶⁶².

TMK m.348/f.3 gereği velayetin kaldırılması ile ilgili verilen karar ana babanın doğmuş ve doğacak tüm çocuklarını kapsar. Örneğin, velayetin kaldırılması davası küçük çocuk için açıldığı durumda hâkim tarafından velayetin kaldırılması kararı verilir ise bu karar diğer büyük çocuk için de geçerlidir, hatta doğacak çocukları da kapsar⁶⁶³.

TMK m.349 hükmüne göre velayete sahip olan ana veya babanın bir başkasıyla evlenmesi kural olarak tek başına velayetin kaldırılması nedeni değildir. Ancak somut olayda koşullar çocuğun yararı dikkate alınarak değerlendirilir⁶⁶⁴.

Velayetin kaldırılması sonucunda, ana babanın velayetten doğan hak ve yükümlükleri sonlanır. Ancak velayetin kaldırılması kararı verilse de TMK m.350 gereği ana babanın çocuk için bakım ve eğitim giderlerini ödeme yükümlüğü⁶⁶⁵ devam eder.

⁶⁶⁰ SEROZAN, Çocuk Hukuku, S.293.

⁶⁶¹ ÖZMEN, s.115.

⁶⁶² SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.293; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.355; ÖZTAN, Aile Hukuku, s.678-679; KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.517; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.357. Ayrıca bkz. Yarg. HGK, E. 2014/2-1047, K. 2016/171, T. 24.02.2016: "...4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 348. ve 349. maddelerinde gösterilen sebeplerin gerçekleşmesi durumunda anne ya da babadan velayetin kaldırılmasına karar verilebilecek ve her ikisinden velayetin kaldırılmasına karar verildiği takdirde de çocuk için bir vasi atanabilecektir...", www.kazanci.com, (E.T. 29.03.2020).

⁶⁶³ GÖRGEÇ, Çocuğun Korunması, s.161.

⁶⁶⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.355; USTA, Çocuk, s.172. Boşanma ile çocuğun velayetinin ana ya da babadan birine verilmesi sonrasında kendisine velayet hakkı tanınanın yeniden evlenmesi halinde, TMK m.349'da ifade edilen durum söz konusu olmaktadır. TMK m.349 hükmü gereği çocuğun yararı doğrultusunda, yeniden evlenen ana ya da babadan velayetin alınıp diğerine verilmesi suretiyle velayetin değiştirilmesi veya çocuğun velayeti diğer ana ya da babaya verilmeyip vasi atanması suretiyle velayetin kaldırılmasına mevcut koşullara göre karar verilebilir. Bkz. KILIÇOĞLU, Aile Hukuku, s.517.

⁶⁶⁵ Yarg. 2. HD, E. 2008/18028, K. 2009/5646, T. 26.03.2009: "...Mahkemece, çocuklar hakkında, eğitim, bakım ve koruma tedbiri alınmış, velayetin babadan kaldırılmasına karar verilmiştir. Toplanan delillerden davalı babanın çalıştığı, sürekli ve düzenli gelirinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, Türk Medeni Kanununun 350/1.maddesi gereğince, davalı babanın çocukları için nafaka ile sorumlu tutulması ve çocuklar için davacı kurum yararına uygun miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekirken isteğin reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir...", www.kazanci.com, (E.T. 29.03.2020).

Ayrıca ana babanın çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkı vardır⁶⁶⁶. Velayet hakkı kaldırılan ana baba, soybağına dayalı olan kişisel ilişki kurma hakkını TMK m.323 hükmü gereği talep edebilir⁶⁶⁷. Ana babanın velayetinin kaldırılmasıyla çocuğa vasi atanır, çocuk ona atanan vasi tarafından temsil edilir⁶⁶⁸.

Velayetin kaldırılmasına neden olan koşulların değişmesi, çocuk için koşullarda iyileşme olması durumunda TMK m.351 hükmü gereği hâkim kendiliğinden ya da velayeti kaldırılan ana babanın talebi üzerine çocuğun velayetini ana babasına geri verebilir⁶⁶⁹.

2. Çocuğun Vesayete İlişkin Hükümler Kapsamında Vasisine Karşı Korunması

Ergin olmayan çocuk, kural olarak velayet altındadır. Ancak velayet altında olmazsa çocuk TMK m.404 hükmü gereği vesayet⁶⁷⁰ altına alınır. TMK m.448 hükmü gereği vasi, vesayet altındaki çocuğun kanuni temsilcisidir⁶⁷¹. Vesayet altındaki kişi için TMK m.16 hükmü, TMK m.448'in bir istisnasıdır⁶⁷².

Vesayet altındaki çocuğun kişilik hakkının vasisi tarafından ihlal edildiği durumda, çocuğun vasisine karşı korunması söz konusu olur. Örneğin, vasinin sosyal medyada vesayeti altındaki çocuk ile ilgili kişilik hakkını ihlal eden paylaşımları nedeniyle çocuğun vasisine karşı korunması gerekir. TMK m.483⁶⁷³ hükmünde vasinin görevden alınma nedenleri belirtilmiştir. Vasinin görevini kötüye kullanması ya da

⁶⁶⁶ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.355; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.293; BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.359-360; AKYÜZ, Emine, “Velâyet Hakkının Kaldırılması”, AÜHFD, C.25, S.1, 1992, s.18.

⁶⁶⁷ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s.360.

⁶⁶⁸ ÖZUĞUR, s.586.

⁶⁶⁹ ÇINAR, Ömer, “Ana ve Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı”, İÜHFM, C.LXXI, S.1, 2013, s.1361-1362.

⁶⁷⁰ Vesayet ve velayetin bir arada bulunamaması ve TMK m.335/f.2 hükmü gereği vesayetin ikincilliği nedeniyle velayetin koruyucu kanatlarının açılmadığı ya da açılabilirse sonradan kırıldığı durumlarda vesayet söz konusu olur. Velayetteki geniş yetkilere sahip olmayan vasi, vesayette sıkı denetim altındadır. Bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.257.

⁶⁷¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.397, 418.

⁶⁷² AÇIKGÖZ, Aslı, Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Hâller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, İstanbul 2017, s.261.

⁶⁷³ TMK m.483 “1) Vasi, görevini ağır surette savsaklar, yetkilerini kötüye kullanır veya güveni sarsıcı davranışlarda bulunur ya da borç ödemede acze düşerse, vesayet makamı tarafından görevden alınır. 2) Vasinin görevini yapmakta yetersizliği sebebiyle vesayet altındaki kişinin menfaatleri tehlikeye düşerse, vesayet makamı kusuru olmasa bile vasiyi görevden alabilir.” şeklindedir.

savsaklaması gibi durumlarda veya vasinin kusuru olmasa da vesayet altındaki çocuğun yararının tehlikeye düşmesi durumunda vesayet makamı tarafından vasinin görevine son verilir. Vasinin görevinden alınması diğer bir ifadeyle vasinin azli sonucunda çocuğun kanuni temsilcisinin olmaması nedeniyle TMK m.426 hükmü gereği çocuğa bir kayyım atanır⁶⁷⁴.

Çocuğun kişilik hakkının vasisi tarafından ihlal edilmesi durumunda, vesayet altındaki çocuk ile kanuni temsilcisi olan vasisi arasında yarar çatışması söz konusu olduğundan ayırt etme gücü olmayan çocuğa TMK m.426/b.2 gereği kayyım atanır. Kayyım tarafından vesayet makamından dava açmak için izin alınıp TMK m.24 ve m.25 hükümleri kapsamında açılacak davalarla çocuk vasisine karşı korunur. Ayrıca TMK m.483 hükmü gereği vesayete dayalı hükümler kapsamında vesayet makamı tarafından vasinin görevine son verilmesi de mümkündür. Vasisi tarafından kişilik hakkı ihlal edilen çocuk, ayırt etme gücüne sahip ise kişiye sıkı sıkıya bağlı olan davalardan kişilik hakkını koruyucu davalar ile manevi tazminat davasını vasisine karşı tek başına açabilir. Kişiye sıkı sıkıya bağlı olmayan davalardan olan maddi tazminat davası gibi davalar ile TMK m.426/b.2 gereği kendisine atanacak olan kayyım tarafından açılmalıdır. Ayrıca TMK m.483 hükmü gereği vesayet makamı tarafından vasinin görevine son verilmesi de mümkündür⁶⁷⁵.

3. Çocuğun Kanuni Temsilcisi İle Yarar Çatışması Halinde Kayyımlık

Çocuğun kanuni temsilcisi ile yarar çatışması yaşaması halinde çocuğun yararının korunması amacıyla çocuğun kayyım tarafından temsili söz konusu olur. TMK m.426'da çocuk ile kanuni temsilcisi arasında yarar çatışması olması durumunda kayyım atanması⁶⁷⁶ genel bir kural olarak düzenlenmiştir. Yargılamada çocuk ile kanuni

⁶⁷⁴ GÜLTEKİN, s.132.

⁶⁷⁵ Aksi görüşteki Helvacı'ya göre, çocuğun kişilik hakkının korunması vasisine karşı söz konusu olduğunda TMK m.24 ve m.25'te düzenlenen genel hükümler yerine öncelikli olarak TMK'da vesayete yönelik öngörülen hükümlere başvurulmalıdır. Vesayet altındaki kişi, kişilik hakkının vasisi tarafından ihlal edilmesi durumunda vesayet makamına başvurmalıdır. Üçüncü kişilerin bu kişilik hakkı ihlaline dahil olduğu durumlarda ise genel hükümler de devreye girer. Bkz. HELVACI, Vesayet, s.875-876.

⁶⁷⁶ Yarg. 8. HD, E. 2017/9039, K. 2019/3800, T. 08.04.2019: "... Türk Medeni Kanunu'nun 426/2. maddesi gereğince bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa ilgilinin isteği veya re'sen küçüğe veya kısıtlıya vesayet makamınca kayyım atanır. Yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün menfaati dava nedeniyle çatıştığına göre; çocuğu davada temsil etmek, hak ve menfaatlerini korumak üzere kayyım tayin edilmesi gerektiğinin düşünülmemesi...", www.kazanci.com, (E.T. 02.04.2020).

temsilcisi arasındaki yarar çatışması nedeniyle kayyım atanması öncelikli bir mesele olduğu için ilk olarak çocuğa kayyım atanır ve sonra yargılamaya devam edilir. TMK m.426/b.2’de belirtilen çocuğun kanuni temsilcisi ile yarar çatışmasının bulunması hali, geniş bir uygulama alanını kapsar⁶⁷⁷. Örneğin, kişilik hakkını ihlal eden kanuni temsilcisine karşı saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası açacak olan ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocuk için davada kanuni temsilcisi ile arasında yarar çatışması olması nedeniyle TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve çocuk davada kayyım tarafından temsil edilir.

TMK m.346 hükmü koruma önlemleri kapsamında çocuğa kayyım atanmasına ilişkin bir düzenleme içermemesine rağmen çocuğun korunması amacıyla hâkime tanınan geniş takdir yetkisi nedeniyle alınabilecek önlemlere çocuğa kayyım atanması da dahildir. Bu nedenle TMK m.346 hükmü gereği koruma önlemi olarak çocuğa kayyım atanabilir. TMK m.346’da hâkimin takdir yetkisi ile doldurabileceği hüküm içi boşluk söz konusu olduğundan gerekli durumlarda ana babanın velayet hakkının kısıtlanmasına yol açabilecek bir kayyım atanması mümkündür. Örneğin, ayırt etme gücü olmayan çocuğun ana babasının, çocuğa uygulanması gereken bir tıbbi müdahaleye rıza göstermedikleri durumda, çocuğun yararı gereği korunması amacıyla hâkim rızanın verilmesi için kayyım atayabilir⁶⁷⁸.

Ana babanın velayetten kaynaklanan görevlerini yerine getirmemesi nedeniyle çocuğun yararı tehlikeye düşerse, ana baba ile çocuk arasında yarar çatışması⁶⁷⁹ yaşanır. Bu da TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanmasını gerektirir⁶⁸⁰. Velayette olduğu gibi vesayet altındaki çocuk için de vasisi ile yarar çatışması yaşandığında TMK m.426/b.2 gereği kayyım atanması söz konusu olur.

⁶⁷⁷ USTA, Velayet, s.403-405.

⁶⁷⁸ GÜMÜŞ, s.184-186, 188. Çocuğun yararı gereği çocuğun kişiliğinin korunması amacıyla çocuğa kayyım atanmasına ilişkin kanuni bir düzenleme mevcut olmasa da çocuğa kayyım atanabilir. ÖZTAN, Aile Hukuku, s.674.

⁶⁷⁹ Çocuğun yararı ile kanuni temsilcisinin yararı bir işin görülmesi esnasında çatışyorsa çocuğun zarar görme tehlikesi olması nedeniyle belirli bir işin görülmesi amacıyla bir kayyım atanır. Ancak çocuk ile ana babası arasındaki yarar çatışması hukuksal bir işlem nedeniyle meydana geldiyse TMK m.345 hükmü uygulanır. Bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.448.

⁶⁸⁰ GÜMÜŞ, s.186. Gümüş’e göre TMK m.346 hükmü ile de çocuğa kayyım atanabilmesi mümkün olduğundan TMK m.426/b.2’ye dayanarak kayyım atamaya gerek kalmaz. Bkz. GÜMÜŞ, s.186-187.

C. Çocuğun Kendisine Karşı Korunması

Çocuğun kişilik hakkı, kanuni temsilcisi dışındaki kişiler ya da kanuni temsilcisi tarafından ihlal edilebildiği gibi bizzat çocuğun kendisi tarafından da ihlal edilebilir. Bu durumda çocuğun kendisine karşı korunması gerekir. Örneğin, çocuğun çevresi tarafından küçük düşmesine, aşağılanmasına neden olabilecek veya başka kişilerce kullanılarak ona zarar verebilecek fotoğraflarını sosyal medyada kendisinin paylaşması suretiyle resmi üzerindeki kişilik hakkını ihlal etmesi ya da kişisel değerlerinden olan özel veya gizli alanına ilişkin bazı bilgileri paylaşması ya da ileride olumsuz sonuçlara yol açabilecek şekilde kendi kişisel verilerini içeren belge ve bilgileri paylaşması suretiyle yapılan kişilik hakkı ihlallerinde çocuğun kişilik hakkının kendisi tarafından ihlali söz konusu olur. Çünkü çocuk tarafından paylaşılan bu bilgi ve belgelere kötü niyetli kişiler tarafından erişilmesi halinde çocuk maddi ve manevi bakımdan zarar görebilir. Ayrıca toplum içinde saygın bir yer edinmeye çalışan bir kişi olarak ileride kendi yaptığı bu paylaşımlarla karşılaşması onun düşük benlik algısı, özgüven eksikliği gibi psikolojik bakımdan sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Çocuğun kişilik hakkı kendisi tarafından ihlal ediliyorsa, diğer bir ifade ile hukuka aykırı saldırı çocuk tarafından kendisine yönelikse, çocuğun kendisine karşı korunması gerekir. Çocuğun yüksek yararı ilkesini gözetmesi gereken velayet hakkına sahip ana baba, çocuğun kendisine karşı korunmasında ölçülülük ilkesine dikkat ederek gereken müdahalelerde bulunabilir.

Çocuğun doğuştan sahip olduğu anayasal hakları vardır. Her bir somut olay üzerinde ölçülülük ilkesi dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Velayet hakkına sahip ana babanın çocuğun anayasal hakkına yönelik olarak yapacağı sınırlamanın gerekli olup olmadığına, sınırlayıcı olan önlemin çocuk için kaçınılmaz çare olup olmadığına bakılmalıdır⁶⁸¹. Velayet hakkına sahip ana baba çocuğunun kişiliğini korumakla yükümlü

⁶⁸¹ SEROZAN, Rona, “Çocuğun Kişi Varlığının Aile Hukuku Alanında Korunmasında Yetersizlikler”, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ’a Armağan, İstanbul 1997, s.389.

olmakla birlikte çocuğun kendisine karşı korunması kapsamında ölçülülük ilkesine dikkat ederek hareket etmelidir⁶⁸².

IV. TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA KİŞİLİK HAKKINI KORUYUCU GENEL HÜKÜMLER İLE VELAYET VE VESAYETE İLİŞKİN HÜKÜMLERİN ÇOCUĞUN KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI KAPSAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI

TMK m.23, m.24 ve m.25 hükümleri kişilik hakkını koruyucu genel hükümlerdir. Çocuk da her kişi gibi kişilik hakkına sahip olduğundan kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı saldırı karşısında kişilik hakkını koruyucu genel hükümlerden yararlanabilir.

Velayet altındaki çocuğa yönelik düzenlemeler olan TMK m.346-351 arasındaki hükümler ise, çocuğun kişi varlığının velayet hakkına sahip ana babasına karşı korunmasına karşı öngörülen koruma tedbirlerine ilişkindir.

Çocuğun kişilik hakkı velayet hakkına sahip ana babası tarafından ihlal edilirse çocuk TMK'da düzenlenen kişilik hakkını koruyucu genel hükümlere başvurabileceği gibi, TMK m.346 ve devamında düzenlenen velayet hükümlerine de başvurabilir. Çocuk ile ana babası arasında velayet ilişkisi olmasına rağmen TMK m.23 ve devamında düzenlenen hükümler de uygulama alanı bulur⁶⁸³.

Ana babanın velayetten kaynaklanan görevlerini yerine getirmemesi nedeniyle çocuğun yararı tehlikeye düşerse TMK m.346 ve devamındaki hükümler gereği çocuğun korunmasına yönelik koruma tedbirleri hâkim tarafından alınır. Velayet altındaki çocuğun TMK m.346 ve devamı hükümleri ile korunmasının yanında, velayet hakkı kapsamında çocuğa karşı olan görevlerini yerine getirmeyen ana babanın çocuğun kişilik hakkını ihlal ettiği durumda TMK m.24 ve m.25 kapsamında korunması da

⁶⁸² KOÇOĞLU, Safa, Boşanmanın Çocuk Açısından Sonuçları, İstanbul 2018, s.22-23. Çocuğa bağımsız bir kişilik kazandırmak amacı taşıyan velayet ana baba için değil, çocuk içindir. Çocuk olgunlaştıkça velayetin kapsamı da daralır. Velayet hakkına sahip ana baba her zaman çocuğun yararını gözetmelidir. Bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s.250-251, 256. Çocuğun bilgisinin sınırlı olduğu konularda kendisinin uygun kararı verebilmesi için ana babası ona rehberlik eder. Bkz. SANTROCK, John W., Life-Span Development, Eleventh Edition, New York 2008, s.430.

⁶⁸³ GÜLTEKİN, s.112, 127.

mümkündür⁶⁸⁴. Kişilik hakkının korunması amacıyla açılacak davalarda, koruma tedbirlerinde aranan çocuğun yararı ve gelişiminin tehlikede olması koşulu aranmaz⁶⁸⁵.

Çocuk fiziksel, zihinsel veya sosyal gelişimi tehlikede olmamasına rağmen kişilik hakkı velayet hakkına sahip ana babası tarafından ihlal edilirse TMK m.24 hükmünün sağladığı korumadan yararlanılabilir. Kişilik hakkını koruyucu düzenlemelerdeki yaptırımlar ile TMK m.346 ve devamında düzenlemelerde öngörülen önlemler bakımından farklılık vardır⁶⁸⁶.

Vesayet altındaki çocuğun kişilik hakkı vasisi tarafından ihlal edilirse çocuk vasisine karşı TMK m.24 ve m.25'te düzenlenen kişilik hakkını koruyucu hükümlere başvurabileceği gibi vasinin görevden alınma sebeplerine ilişkin düzenlenen TMK m.483 hükmüne de başvurabilir.

⁶⁸⁴ **AKDİ**, s.137. Özcan Büyüktanır'a göre, TMK m.23 ve m.24 hükümleri kişilik hakkını koruyucu genel hükümler iken; TMK m.346-351 arasında düzenlenen hükümler, velayet altındaki çocuğun ana babasına karşı korunmasına yönelik koruma tedbirleridir. Velayet hakkına sahip olmayan ana babasına karşı çocuğun korunmasında TMK m.24 ve m.25 uygulanır. Bkz. **ÖZCAN BÜYÜKTANIR**, Çocuğun Korunması, s.273.

⁶⁸⁵ **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.214; **ELÇİN GRASSINGER**, Tedbirler, s.55. İmamoğlu'na göre, çocuğun kişilik hakkının ana babası tarafından ihlal edilmesi veya ihlal tehlikesine düşmesi durumunda çocuğun yararının da tehlikede olması söz konusu olacağından koruyucu davaların açılabilirdiği hallerde koruma tedbirlerine de başvurulabilir. Bkz. **İMAMOĞLU**, Çocuk, s.214.

⁶⁸⁶ **ELÇİN GRASSINGER**, Tedbirler, s.55.

SONUÇ

TMK’da tanımlanmamış olan çocuk kavramı, genel olarak henüz onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiyi ifade eder. ÇHS gibi uluslararası mevzuat ve TMK, ÇKK gibi ulusal mevzuatta çocuğa tanınan çocuk hakları vardır. Çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi, çocuğun görüşünün alınması ilkesi, çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi ve ölçülülük ilkesi, çocuk haklarının kamu düzenine ilişkin olması ilkesi çocuk haklarına ilişkin başlıca ilkelere. Çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi, çocuğa ilişkin her somut olayda hem çocuğun kanuni temsilcisi hem de hâkim tarafından dikkate alınması gereken bir ilkedir.

Tam doğum ve sağ doğum koşullarının sağlanmasıyla kişilik kazanılır ve çocukluk başlar. Tam ve sağ doğum koşulunu sağlayan her çocuk kişi olması nedeniyle ana rahmine düştüğü andan itibaren hak ehliyetini kazanır. Henüz doğmamış ana rahmindeki cenin bakımından ise hak ehliyeti geciktirici şarta bağlıdır. Çocukluk erginliğe kadar devam eder. Erginlik, onsekiz yaşın doldurulması ile başlayabileceği gibi koşulların sağlanması durumunda evlenme ile ya da mahkeme kararı ile kişi ergin kılınabilir.

Kişinin kendi fiilleri ile hukuki sonuç elde edebilmesi olarak ifade edilen fiil ehliyeti için kişi ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmalı ancak kısıtlı olmamalıdır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk tam ehliyetsizdir. Ayırt etme gücü olan ancak ergin olmayan çocuk ise sınırlı ehliyetsizdir. TMK m.16 hükmü gereği sınırlı ehliyetsiz çocuk kural olarak karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmada kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaz. Ancak bunun dışındaki hukuki işlemlerde hem tam ehliyetsiz çocuk hem de sınırlı ehliyetsiz çocuk için kanuni temsilcisinin rızası aranır.

Çocuk ergin olana kadar kural olarak velayet altındadır. Kanuni temsilcisi velayete sahip ana babasıdır. Ancak çocuk velayet altında olmayıp vesayet altında ise kanuni temsilcisi vasisidir. Çocuk kanuni temsilcisi tarafından temsil edilir, çocuğun yararının gözetilmesi ilkesi dikkate alınarak çocuğun kişi ve malvarlığı korunur. Kanunda velayete göre sıkı denetim öngörülen vesayet için vesayet makamı ve denetim makamı

vardır. Çocuğun yararı ile kanuni temsilcisinin yararı çatıştığında çocuğun yararına öncelik verilmelidir.

Çocuk doğuştan kişilik hakkına sahiptir. Çocuğun kişi varlığı haklarından olan kişilik hakkı mutlak ve hukuk düzeni tarafından korunur. Çocuk kişilik hakkının konusunu oluşturan kişisel değerlere sahiptir. Sınırlı sayıda olmayan bu değerler; yaşam, sağlık ve vücut bütünlüğü, hayat alanı, şeref ve haysiyet, resim ve ses, ad, kişisel veriler ve diğer kişisel değerler olarak sınıflandırılabilir. Çocuğun kişisel değeri olan vücut bütünlüğünün hukuka aykırı saldırıya uğraması, kişilik hakkı ihlalidir ve maddi, manevi zarara neden olabilir. Ayrıca çocuğun vücut bütünlüğü kapsamında tanı ve tedavi amacına yönelik olan tıbbi müdahaleler bakımından rıza önemlidir. Çocuğun kişilik hakkının konusunu oluşturan diğer bir kişisel değeri olan hayat alanı kamuya açık alan, özel alan ve gizli alan olmak üzere üçe ayrılır. Çocuğun özel alanı ve gizli alanı koruma kapsamındadır. Çocuğun fotoğraflarının sosyal medyada hukuka aykırı olarak yayınlanması çocuğun özel alanı, şeref ve haysiyeti, resmi üzerindeki hakkının ihlaline neden olabilir. Kişilik hakkı basın yolu ile ihlal edildiğinde Basın Kanunu, internet yolu ile ihlal edildiğinde 5651 sayılı Kanun ile de koruma sağlanabilir. Kişisel verilere ilişkin de olabilen bu kişilik hakkı ihlallerinde çocuğun unutulma hakkı da vardır.

TMK m.23, m.24 ve m.25 ile TBK m.58 kişilik hakkını koruyan genel hükümlerdir. TMK m.23 hükmü ile hak ve fiil ehliyeti ile özgürlükler bakımından çocuğun kişilik hakkının hukuki işlem yolu ile ihlaline karşı koruma sağlanır. Sözleşme özgürlüğünün sınırı olan TMK m.23 hükmüne aykırılığın yaptırımını geçersizliktir. TMK m.24 ve m.25 hükümleri ile çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ihlaline karşı koruma sağlanır. Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlal edildiğinin kabul edilebilmesi için kişilik hakkına sahip olması, kişilik hakkının saldırıya maruz kalması, saldırının hukuka aykırı olması ve hukuka uygunluk nedeninin mevcut olmaması gerekir. Kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin rızası, üstün nitelikte özel yarar, kamusal yarar ve kanunun verdiği yetkinin kullanılması TMK m.24/f.2’de sayılan hukuka uygunluk nedenleridir. Ayrıca haklı savunma, hakkını kendi gücüne koruma ve zorunluluk hali TBK’da yer alan hukuka aykırılığı ortadan kaldıran genel nedenlerdir.

Çocuğun kişilik hakkının hukuka aykırı fiil yolu ile ihlaline karşı açılacak davalar kişilik hakkını koruyucu davalar, tazminat davaları ve diğer davalardır. Kişilik hakkını koruyucu davalar; saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, saldırıya son verilmesi davası, saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası ile özel olarak düzeltme ve yayımdır. Kişilik hakkı ihlalinde açılacak tazminat davaları ise maddi tazminat davası ve manevi tazminat davasıdır. Vekaletsiz işgörmekten kaynaklanan dava ve sebepsiz zenginleşme davası da açılacak diğer davalardır.

Çocuğun kişilik hakkına yönelik saldırının henüz gerçekleşmediği ancak saldırı tehlikesinin olduğu durumda saldırı tehlikesinin önlenmesi davası, hukuka aykırı saldırının devam etmesi durumunda saldırıya son verilmesi davası, hukuka aykırı saldırının tespiti için ise saldırının hukuka aykırılığının tespiti davası açılabilir. Kişilik hakkını koruyucu bu davalarda ihlal edenin kusurlu olması ya da kişilik hakkı ihlal edilen çocuğun maddi veya manevi zarara uğramış olması koşulu aranmaz. Ancak sona eren hukuka aykırı saldırılarda açılabilen tazminat davalarında ihlal edenin kusurlu olması ve kişilik hakkı ihlal edilenin zarara uğraması koşulu aranır. Maddi tazminat davası için maddi zarar, manevi tazminat davası için ise manevi zarar aranır.

Kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırının olması, bu hukuka aykırı saldırı nedeniyle maddi zararın meydana gelmesi, saldırı ve zarar arasında nedensellik bağının olması, kusur ya da kusursuz sorumluluk hallerinden birinin mevcut olması maddi tazminat davasında aranan koşullardır. Maddi tazminat davasına ilişkin TMK m.25/f.3 düzenlemesinin yanında ölüm halinde başvurulabilecek TBK m.53 ve bedensel zarar halinde başvurulabilecek TBK m.54 düzenlemeleri vardır.

TMK m.25/f.3 ve TBK m.56 ve TBK m.58 hükümleri ise kişilik hakkı ihlali nedeniyle açılan manevi tazminat davasına ilişkin düzenlemelerdir. Manevi tazminat davası için kişilik hakkına yönelik hukuka aykırı bir saldırının olması, bu saldırı nedeniyle manevi zararın meydana gelmesi, saldırı ve manevi zarar arasında nedensellik bağının olması, kusur ya da kusursuz sorumluluk sonucunda bu zararın doğmuş olması koşulları aranır.

Çocuğun dava ehliyeti ayırt etme gücüne sahip olup olmamasına göre farklıdır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan tam ehliyetsiz çocuğun dava ehliyeti olmadığı için kişilik hakkını koruyucu davaları ve tazminat davalarını kendisi tek başına açamaz ancak kanuni temsilcisi tarafından açılabilir. Bu davalar kanuni temsilcisine karşı açılacak ise TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve atanan kayyım tarafından vesayet makamından izin alınarak açılabilir. Ayırt etme gücüne sahip olan sınırlı ehliyetsiz çocuk ise TMK m.16 hükmü gereği kişiye sıkı sıkıya bağlı olan kişilik hakkını koruyucu davaları ve manevi tazminat davasını tek başına açabilir. Ancak malvarlığına ilişkin olan maddi tazminat davası, vekaletsiz işgörmeden kaynaklanan dava ve sebepsiz zenginleşme davasını tek başına açamaz, kanuni temsilcisinin rızasına ihtiyaç duyar. Ayırt etme gücüne sahip çocuğun kişilik hakkının kanuni temsilcisi tarafından ihlali söz konusu ise arada yarar çatışması yaşandığı için TMK m.426/b.2 gereği çocuğa kayyım atanır ve atanan kayyım tarafından bu davalar açılabilir.

Çocuğun kişilik hakkı, kanuni temsilcisi dışındaki kişiler ya da kanuni temsilcisi tarafından ihlal edilebilir. Ayrıca çocuğun kişilik hakkı kendisi tarafından da ihlal edilebilir. Bu nedenle çocuğun kişilik hakkının kanuni temsilcisi dışındaki kişilere, kanuni temsilcisine ve kendisine karşı korunması söz konusudur. Velayet altındaki çocuğun korunması için hâkim tarafından TMK m.346'da öngörülen koruma önlemleri alınabilir. Bu koruma önlemlerinin yeterli olmayacağı durumlarda ise TMK m.347 hükmü gereği çocuğun bir aile yanına ya da bir kuruma yerleştirilmesi kararı verilebilir. Son çare olarak alınabilecek tedbir ise TMK m.348 hükmü gereği velayetin kaldırılmasıdır. Çocuk velayet altında olmayıp vesayet altında ise vesayete ilişkin hükümler kapsamında korunur. Kanuni temsilcisi ile çocuk arasında yarar çatışması yaşandığında çocuğun yararının korunması için TMK m.426/b.2 gereği kayyım tarafından temsili söz konusu olur. Ayrıca velayet ya da vesayet altında olan çocuk kişilik hakkını koruyucu hükümler ile de korunur. Çocuk kişilik hakkı ihlal edildiğinde kişilik hakkını koruyan hükümler olan TMK m.24 ve m.25'e başvurabileceği gibi velayet altındaysa TMK m.346 ve devamındaki hükümlere, vesayet altındaysa TMK m.483 hükmüne de başvurabilir.

KAYNAKÇA

- ABİK**, Yıldız, “Türk Medeni Kanunundaki Hükümler ve Çocuk Hukukundaki Temel İlkeler Çerçevesinde Velayette Çocuğun Yararı”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul 2011, s.1-74, (Çocuğun Yararı).
- ABİK**, Yıldız, Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Ankara 2005, (Çocuğun Soyadı).
- AÇIKGÖZ**, Aslı, Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Hâller ve Vesayet Altına Almanın İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları, İstanbul 2017.
- AKA**, Beyza, “Sosyal Medyada Kişilik Hakkı İhlalleri ve Hukukî Korunma Yolları”, İzmir Barosu Dergisi, Y.82, S.2, Mayıs 2017, s.231-287.
- AKDİ**, Murat, “Ana-Babanın Çocuğun Fotoğraf ve Görüntülerinin Sosyal Medyada Yayınlanmasından Doğan Sorumluluğu”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan I. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.123-144.
- AKINTÜRK**, Turgut/ATEŞ, Derya, Medenî Hukuk, 23. Baskı, İstanbul 2017, (Medeni Hukuk).
- AKINTÜRK**, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medenî Hukuku 2. Cilt Aile Hukuku, Yenilenmiş 20. Baskı, İstanbul 2017, (Aile Hukuku).
- AKİPEK**, Jale/AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku 1. Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2018.
- AKKURT**, Sinan Sami, “Kişilik Hakkının Sosyal Medya Kullanıcıları Tarafından İhlâli Hâlinde Ortaya Çıkacak Cezaî Sorumluluğa Medenî Hukuk Bağlamında Bir Bakış”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.25, S.2, 2017, s.329-373, (Sosyal Medya).

- AKKURT**, Sinan Sami, “Çocuğun Kişiliğinin Korunması ve Velayetin Belirlenmesinde Çocuğun Menfaati Olgusu”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.91-120, (Çocuğun Menfaati).
- AKYÜZ**, Emine, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Ankara 2018, (Çocuk Hukuku).
- AKYÜZ**, Emine, “Velâyet ve Çocuğun Korunması”, Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara 2009, s.111-156, (Velayet).
- AKYÜZ**, Emine, Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması (Ulusal ve Uluslararası Hukukta), Ankara 2000, (Çocuğun Korunması).
- AKYÜZ**, Emine, “Medeni Kanunun Velayete İlişkin Hükümlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İsviçre Medeni Kanunu Işığında Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.647-672, (Çocuk Hakları).
- AKYÜZ**, Emine, “Velâyet Hakkının Kaldırılması”, AÜHFD, C.25, S.1, 1992, s.11-26, (Velayetin Kaldırılması).
- AKYÜZ**, Emine, Medenî Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili, Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması, Ankara 1983, (Boşanma).
- ALTUN**, Abdurrahim, “Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 2018, s.37-52.
- ANTALYA**, O. Gökhan, Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,1 Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2019, (Borçlar Cilt-1).
- ANTALYA**, O. Gökhan, Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,2 Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2019, (Borçlar Cilt-2).

- ANTALYA**, O. Gökhan, Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması, İstanbul 2017, (Manevi Tazminat).
- ANTALYA**, O. Gökhan, “Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması-Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan I. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.221-250, (Manevi Zarar).
- ANTALYA**, O. Gökhan/**TOPUZ**, Murat, Marmara Hukuk Yorumu Cilt: I Medeni Hukuk (Giriş-Kavramlar-Başlangıç Hükümleri), Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2019.
- ARPACI**, Abdulkadir, “Özel Hukuk Açısından Tıbbi Müdahaleye Rıza Beyanı, Buna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Yolları”, Tıp Hukuku Alanında Karşılaştırmalı Güncel Özel Hukuk ve Ceza Hukuku Sorunları Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, C.VI, S.2, Y.2009, s.5-14.
- ARTUK**, M. Emin/**GÖKCEN**, Ahmet/**ALŞAHİN**, M. Emin/**ÇAKIR**, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2017.
- AŞİT**, Recep, “Kişilik Hakkı İhlallerinde Yetkili Mahkemeler”, MÜHF-HAD, C.23, S.2, 2017, s.467-492.
- ATAAY**, Aytekin, Medenî Hukukun Genel Teorisi Temel Bilgiler-Genel Kavramlar, 3. Bası, İstanbul 1980.
- ATASOY**, Kemal, “Kişilik Hakkı Kapsamında Sosyal Medyada Kişisel Verilerin Korunması ve Veri Sahibinin Rızası”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan I. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.269-301.
- ATKINSON**, Rita L./**ATKINSON**, Richard C./**SMITH**, Edward E./**BEM**, Daryl J./**NOLEN-HOEKSEMA**, Susan, Psikolojiye Giriş, (Çev. Yavuz ALAGON), 3. Baskı, Ankara 2006.

- ATLAN**, Hülya, “Beden Bütünlüğünün İhlalinde Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesi”, AÜHFD, C.65, S.4, 2016, s.2659-2683, (Manevi Tazminat).
- ATLAN**, Hülya, Manevi Zararı Tazmin Yolları, İstanbul 2015, (Manevi Zarar).
- AYDIN**, Gülşah Sinem, Kişilik Hakkı İhlâlinden Doğan Vekâletsiz İşgörme, İstanbul 2017.
- AYDIN ÜNVER**, Tülay, Ceninin Hukuki Konumu, İstanbul 2011.
- AYDOS**, Oğuz Sadık, “Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlâllerinde Manevî Tazminat”, GÜHFD, C.XVI, S.2, Y.2012, s.1-36.
- BAKTİR ÇETİNER**, Selma, Velayet Hukuku, Ankara 2000.
- BAŞOĞLU**, Başak, “Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.1, 2017, s.351-378.
- BAŞPINAR**, Veysel, “Kişilik Hakkı Açısından Kelepçeleme Sözleşmeleri”, Ankara Barosu Dergisi, 1999/1, s.17-34.
- BAYGIN**, Cem, Soybağı Hukuku, İstanbul 2010, (Soybağı Hukuku).
- BAYGIN**, Cem, “Kan Bağına Dayanan Soybağı”, AÜEHFD, C.VI, S.1-4, 2002, s.255-284, (Kan Bağı).
- BAYSAL**, Başak, “Çocuğun Kökenini Öğrenme Hakkı”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.493-553.
- BELGESAY**, Mustafa Reşit, “Temyiz Kudreti Olmıyan Bir Şahıs Tarafından Yapılan Akdin Neticesi ve Temyiz Kudretinin İspatı”, İÜHFM, C.VIII, S.3-4, 1942, s.674-684.
- BELLİCAN**, Cüneyt, “Şeref ve Haysiyetin Korunması, Özel Hayatın Gizliliği ve Sanat Özgürlüğü: Özel Hukuk Açısından Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.535-592.

- BERKİ**, Şakir, “Türk Medenî Kanununda Mümeyyizlerin ve Mümeyyiz Olmayanların Ehliyeti”, AÜHFD, C.26, S.1, 1969, s.117-134, (Mümeyyizler).
- BERKİ**, Şakir, “Türk Medenî Kanununda Küçüklerin Ehliyeti”, AÜHFD, C.24, S.1, 1967, s.125-149, (Küçüklerin Ehliyeti).
- BERKİ**, Şakir, “Türk Medenî Kanununda Rüşd”, AÜHFD, C.22, S.1, 1966, s.239-260, (Rüşd).
- BİRİNCİ UZUN**, Tuba, “Türk Medenî Kanunu’na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(1), 2016, s.135-166.
- BÖLÜKBAŞI**, Özge, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Ankara 2015.
- BULUT**, Harun, Aile Hukukunda Velayet ve Nafaka Davaları, İstanbul 2007.
- BURGER**, Jerry M., Kişilik, (Çev. İnan Deniz ERGUVAN SARIOĞLU), İstanbul 2006.
- BÜYÜKSAĞIŞ**, Erdem, Yeni Sosyo-Ekonomik Boyutuyla Maddi Zarar Kavramı, İstanbul 2007.
- CANBOLAT**, Ferhat, “Güncel Gelişmeler Işığında Kişilik Hakları ve Korunması”, Evrensel Hukuk İlkeleri Işığında Türk Medeni Hukukunda Değişimler Sempozyumu, 10-11 Haziran 2016, (Yayına Hazırlayanlar: Emel BADUR/Gamze TURAN BAŞARA), Ankara 2016, s.225-230.
- CANSEL**, Erol, “Velâyet Hakkı ve Kötüye Kullanılması Nedeniyle Kaldırılması”, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı 1925-1975 Cilt: 1, Ankara 1977, s.137-148.

- CEYLAN**, Ebru, “Türk Medeni Kanunu’nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, DEÜHFD, C.19, Özel Sayı, 2017, s.349-375.
- ÇELİK**, Cemil, “Çocuğun Bir Aile Yanına veya Kuruma Yerleştirilmesi”, Prof. Dr. Zahit İmre’ye Armağan, İstanbul 2009, s.39-71, (Çocuğun Yerleştirilmesi).
- ÇELİK**, Cemil, “Türk Medeni Kanununa Göre Çocuğun Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Önlemlerden ‘Genel Koruma Önlemleri’”, A. Can Tuncay’a Armağan, (Yayına Hazırlayan: Mehmet UÇUM), İstanbul 2005, s.1071-1089, (Genel Koruma Önlemleri).
- ÇELİKEL**, Serdar, Çocuk Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmeler Işığında Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, Ankara 2012.
- ÇETİNER**, Selma, “Velayet Müessesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Şeref Ertaş’a Armağan, DEÜHFD, C.19, Özel Sayı, 2017, s.25-46.
- ÇINAR**, Ömer, “Ana ve Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı”, İÜHFM, C.LXXI, S.1, 2013, s.1355-1364.
- DEDE**, İsmail, Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini, İstanbul 2019.
- DOĞAN**, Murat, “İnternetteki Yayınla Kişilik Hakkının İhlaline Karşı Durdurma Davası (Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 8.2.2001 Tarihli E.755/K.1157 Sayılı Kararı Çerçevesinde)”, AÜEHFD, C.VII, S.1-2, Haziran 2003, s.387-406, (Durdurma Davası).
- DOĞAN**, Murat, “Şahsiyet Hakkına Tecavüzün Önlenmesi Davası”, AÜEHFD, C.V, S.1-4, 2001, s. 369-420, (Önlenmesi Davası).
- DURAK**, Yasemin, “İnternet Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Hukuki Korunma”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.22, S.1, 2014, s.101-125.

- DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2019.
- DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/**GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 9. Bası, İstanbul 2014.
- DURAL**, Mustafa/**SARI**, Suat, Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medenî Kanunun Başlangıç Hükümleri, 13. Baskı, İstanbul 2018.
- DURSUN**, Esra, Türk Medeni Hukukunda Kadın ve Çocuğun Soyadı, İstanbul 2018.
- ELÇİN GRASSINGER**, Gülçin E., “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt I, İstanbul 2010, s.823-846, (Çocuğun Menfaati).
- ELÇİN GRASSINGER**, Gülçin, Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velâyet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, İstanbul 2009, (Tedbirler).
- ERBAY**, Ercüment, Çocuk Hakları, 2. Baskı, İstanbul 2019, (Çocuk Hakları).
- ERBAY**, Ercüment, “Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C.2, S.1, 2013, s.38-54, (Katılım Hakkı).
- ERDEM**, Mehmet, “Vasinin Göreve Başlaması ve Görevinin Sona Ermesi Aşamasında Vesayet Dairelerinin Görev ve Yetkileri”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017/2, s.189-217.
- ERDOĞAN**, Canan, “Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında)”, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, DEÜHFD, C.21, Özel Sayı, 2019, s.2445-2467.
- EREN**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018.

- ERKAN**, Vehbi Umut/**YÜCER**, İpek, “Ayırt Etme Gücü”, AÜHFD, C.60, S.3, 2011, s.485-522.
- ERLÜLE**, Fulya, İsviçre Medeni Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Boşanmada Birlikte Velayet, Ankara 2019, (Birlikte Velayet).
- ERLÜLE**, Fulya, “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.2, Y.2018, s.259-284, (Ziyaret Hakkı).
- ERLÜLE**, Fulya, Türk Borçlar Kanununa Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2015, (Manevi Tazminat).
- ERLÜLE**, Fulya, “Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması”, MÜHF-HAD, C.16, S.3-4, 2010, s.217-248, (Kişisel İlişki).
- ERTAŞ**, Şeref, “Manevi Tazminatın Hukuki Niteliği ve Miktarın Tespiti”, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu’na Armağan, İstanbul 1990, s.65-111.
- FENDOĞLU**, Hasan T., Çocuk Hakları Hukuku, Ankara 2014.
- GENÇ ARIDEMİR**, Arzu, Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, İstanbul 2008.
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları, 2. Baskı, Ankara 2016, (Aile).
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu Yorumu Bilimsel Açıklama-Son İçtihatlar 2. Cilt (Md. 185-494), Ankara 2015, (Yorum).
- GENÇCAN**, Ömer Uğur, Velâyet Hukuku, Ankara 2015, (Velayet).
- GEZDER**, Ümit, Türk Medenî Hukuku Başlangıç- Kişiler- Aile Hukuku Cilt-1, İstanbul 2014, (Cilt-1).
- GEZDER**, Ümit, “Ölüm Sonrası Hatırayı Koruma Doktrini ve Ölüm Sonrası Kişiliğin Korunması Teorisi”, İÜHFM, C.LXV, S.1, 2007, s.207-222 (Ölüm).

- GÖNEN**, Doruk, Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, İstanbul 2011.
- GÖREN**, Zafer, “Çocukların Temel Haklarının Anayasal Garantisi”, 10. Yıl’a Armağan, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.11, S.22, 2012, s.45-105.
- GÖRGEÇ**, Başak, “Genel İşlem Koşullarının Kişilik Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi”, MÜHF-HAD, C.19, S.1, 2013, s.403-440, (Kişilik Hakkı).
- GÖRGEÇ**, Başak, Türk Medeni Kanunu’nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, (Çocuğun Korunması).
- GÜLER**, Zeynep, Türk Hukuku’nda Kadının Soyadına İlişkin Gelişmeler Çerçevesinde Çocuğun Soyadı, İstanbul 2019.
- GÜLTEKİN**, Esra, “Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafından Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü”, Çocuk ve Medeniyet Dergisi, C.3, S.5, 2018, s.103-143.
- GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık, İstanbul 2006.
- HATEMİ**, Hüseyin, Aile Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2019, (Aile Hukuku).
- HATEMİ**, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, İstanbul 2017, (Medeni Hukuk).
- HATEMİ**, Hüseyin/**GÖKYAYLA**, K. Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 4. Bası, İstanbul 2017.
- HATEMİ**, Hüseyin/**KALKAN OĞUZTÜRK**, Burcu, Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2018.
- HELVACI**, İlhan, “Temyiz Kudretinden Yoksun Şahısların Hukukî Sorumluluğu Üzerine”, İÜHFİM, C.LV, S.4, 1997, s.145-171, (Temyiz Kudreti).
- HELVACI**, Serap, Gerçek Kişiler, 7. Bası, İstanbul 2016, (Kişiler).

HELVACI, Serap, “Kişilik Hakkına Hukuka Aykırı Saldırı Hâlinde Açılabilir Davalarda Yetkili Mahkeme”, Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan, (Yayına Hazırlayan: Murat Yusuf AKIN), İstanbul 2006, s.653-659, (Yetkili Mahkeme).

HELVACI, Serap, Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK md.24/a fıkra I/ İMK md.28a fıkra I), İstanbul 2001, (Koruyucu Davalar).

HELVACI, Serap, “Kişiliğin Korunması ve Vesayet Hukuku”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 2. Tıpkı Baskı, İstanbul 2001, s.863-880, (Vesayet).

HELVACI, Serap, Kişilik İşlemi Hakları (Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993, (Kişilik İşlemi Hakları).

HELVACI, Serap/**AYDIN**, Gülşah Sinem, “Kişilik Hakkı İhlâlinden Doğan Vekâletsiz İşgörmeye Kusurun Bir Şart Olarak Aranıp Aranmayacağı Sorunu”, MÜHF-HAD, C.23, S.1, 2017, s.265-301.

HELVACI, Serap/**ERLÜLE**, Fulya, Medeni Hukuk, 5. Bası, İstanbul 2018.

İŞINTAN, Pelin, “Children Have The Right To Privacy-Also Against The Parents”, Kişilik Hakları, IV. Türkiye-Slovenya Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu (Editör: Yener ÜNVER), Ankara 2016, s.201-206.

İMAMOĞLU, S. Hülya, “Vesayet Altındaki Küçüğün Koruma Amacıyla Özgürlüğünün Kısıtlanması (TMK 446)”, AÜHFD, C.54, S.4, 2005, s.299-342, (Vesayet).

İMAMOĞLU, S. Hülya, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması”, AÜHFD, C.54, S.2, 2005, s.183-218, (Çocuk).

İMAMOĞLU, S. Hülya, “Yeni Medeni Kanundaki Düzenleme ve Velayete Hakim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi”, AÜHFD, C.54, S.1, 2005, s.165-190, (Tedip Hakkı).

- İMRE**, Zahit, Medenî Hukuka Giriş, Yenilenmiş 3. Bası, İstanbul 1980, (Medeni Hukuk).
- İMRE**, Zahit, “Gayrimümeyyizlerin Hakları Kullanma Ehliyetsizliğine ve Bunun İstisnalarına İlişkin Meseleler”, Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta’ya Armağan, Ankara 1974, s.335-374, (Gayrimümeyyizler).
- İMRE**, Zahit, “Şahsiyet Haklarından Şahsın Özel Hayatının ve Gizliliklerinin Korunmasına İlişkin Meseleler”, İÜHFM, C.XXXIX, S.1-4, 1974, s.147-168, (Özel Hayat).
- İNAN**, Ali Naim, “Çocuğun Korunmasında Medeni Kanunumuzun İlkeleri ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede Hak Grupları”, İstanbul Üniversitesi Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s.703-720, (Hak Grupları).
- İNAN**, Ali Naim, “Özel (Medenî) Hukuk Bakımından Ana-Baba İle Çocuk İlişkileri ve Çocukların Ana-Babaya Karşı Korunması”, Prof. Dr. Hâlide Topçuoğlu’na Armağan, Ankara 1995, s.17-37, (Çocuğun Korunması).
- İNAN**, Ali Naim, “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”, AÜHFD, C.44, S.1-4, 1995, s.765-778, (Sözleşme).
- İNAN**, Ali Naim, “Çocuğun Korunması ve Polis”, AÜHFD, C.37, S.1, 1980, s.243-250, (Polis).
- İNAN**, Ali Naim, Çocuk Hukuku, İstanbul 1968, (Çocuk Hukuku).
- İNAN**, Ali Naim, “Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 1968, s.201-219, (Beyanname).
- İŞGÜZAR**, Hasan, “3444 Sayılı Kanunla Değiştirilen Borçlar Kanununun 49. Maddesine Göre Kişilik Hakkının İhlali Nedeniyle Manevi Tazminat Davasının Şartları”, Ankara Barosu Dergisi, 1990/6, s.855-876.

- İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit/**ERSÖZ**, Oğuz, “Ergin Kısıtlıya Ana veya Babanın Veli Atanmasının Hukuki Sonuçları”, Nuri Necipoğlu’na Armağan, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y.6, S.11, Haziran 2018, s.169-215.
- KAHRAMAN**, Zafer, “Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.1, 2016, s.479-510.
- KANETİ**, Selim, Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, İstanbul 2007.
- KAPANCI**, Kadir Berk/**BAŞOĞLU**, Başak, “Çocuğun Medeni Hukuk Kuralları Çerçevesinde Şiddete Karşı Korunması”, MÜHF-HAD, C.22, S.1, 2016, s.347-364.
- KARA KILIÇARSLAN**, Seda, “Klinik İlaç Araştırmalarından Doğan Sorumluluk”, GÜHFD, C.XV, S.3, Y.2011, s.285-310.
- KARABAĞ BULUT**, Nil, Medeni Kanunun 23. Maddesi Kapsamında Kişilik Hakkının Sözleşme Özgürlüğüne Etkisi, İstanbul 2014.
- KARACA**, Hilal, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Ankara 2015.
- KARAKAŞ**, Fatma Tülay, Kişiyi Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar, Ankara 2015.
- KARAKAŞ**, Banu/**ÇEVİK**, Ömer Can, “Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18/3, 2016, s.887-906.
- KARAYALÇIN**, Yaşar, “Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması”, AÜHFD, C.19, S.1, 1962, s.251-275.
- KAYIHAN**, Şaban/**ÜNLÜTEPE**, Mustafa, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara 2019.
- KESKİN**, Dilşad, Objektif Manevî Zarar Teorisi Açısından Manevî Tazminat, Ankara 2016, (Manevi Tazminat).

- KESKİN**, Dilşad, “Doğum Öncesi Gerçekleşen Zarar Verici Fiil Sebebiyle Tazminat: Ceninin Tazminat Talebi”, GÜHFD, C.XVII, S.1-2, Y.2013, s.743-774, (Cenin Tazminat Talebi).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 4. Bası, Ankara 2019, (Aile Hukuku).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Borçlar Kanunu’na Göre Genişletilmiş 23. Bası, Ankara 2019, (Borçlar Hukuku).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Medeni Hukuk, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 3. Bası, Ankara 2019, (Medeni Hukuk).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk, Yeniden Gözden Geçirilmiş Güncelleştirilmiş 5. Bası, Ankara 2016, (Basın).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, Medenî Kanun’umuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler, Ankara 2003, (Yenilikler).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, “Medenî Kanunda Manevi Tazminatta Ağır Kusur Konusunda Yapılan Değişiklik”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırına Armağan, Ankara 1990, s.103-110, (Manevi Tazminat).
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, “Kişilik Haklarına Basın Yoluyla Saldırıların Bakımından Medeni ve Borçlar Kanunumuzda Yapılan Değişiklikler”, TBB Dergisi, 1990/3, s.371-400, (Değişiklikler).
- KILINÇ**, Doğan, “Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması”, AÜHFD, C.61, S.3, 2012, s.1089-1169.
- KOCA**, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı, Ankara 2019.

- KOCABAŞ**, Gediz, Türk Hukukunda Basın Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kişilik Hakkı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.
- KOÇ**, Nevzat, “Türk Medenî Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış”, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, DEÜHFD, C.7, Özel Sayı, 2005, s.99-120.
- KOÇİSARLIOĞLU**, Cengiz, Boşanmada Birlikte Velâyet ve Yasanın Aşılması, Ankara 2004, (Birlikte Velayet).
- KOÇİSARLIOĞLU**, Cengiz, “Kusurun Objektifleştirilmesinin Ayırt Etme Gücünü Etkilemesi”, AÜHFD, C.53, S.3, 2004, s.1-17, (Kusur).
- KOÇOĞLU**, Safa, Boşanmanın Çocuk Açısından Sonuçları, İstanbul 2018.
- KOYUNCU**, Çağlar, “Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.12, Temmuz 2016, s.134-154.
- KÖPRÜLÜ**, Bülent, Medenî Hukuk, İstanbul 1968.
- KRALJIĆ**, Suzana, “Children Have The Right To Privacy-Also Against The Parents”, Kişilik Hakları, IV. Türkiye-Slovenya Karşılaştırmalı Hukuk Sempozyumu (Editör: Yener ÜNVER), Ankara 2016, s.183-197.
- KURT**, L. Müjde, “Kamuya Mal Olmuş Kişi Kavramı”, AÜHFD, C.66, S.3, 2017, s.581-604, (Kamuya Mal Olmuş Kişi).
- KURT**, Leyla Müjde, “Cenin Malvarlığı Hakları”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, 2011, s.177-207, (Cenin).
- KURT**, Sevil Lale, “Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Y.16, S.36, Ocak-Haziran 2016, s.99-127, (Çocuk).

KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan, “Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşamın Medya Araçlarıyla İhlali Halinde Hükmedilen Manevi Tazminat Miktarlarının Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 1998/2, s.67-73.

NOMER, Halûk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 14. Baskı, İstanbul 2015.

OĞUZ, Habip, İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlali ve Korunması, Ankara 2010.

OĞUZMAN, Kemal, “İsviçre ve Türkiye’de Medenî Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevî Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırasına Armağan, Ankara 1990, s.7-54.

OĞUZMAN, M. Kemal/**BARLAS**, Nami, Medenî Hukuk, 22. Bası, İstanbul 2016.

OĞUZMAN, Kemal/**DURAL**, Mustafa, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul 1998.

OĞUZMAN, M. Kemal/**ÖZ**, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, 10. Bası, İstanbul 2013.

OĞUZMAN, M. Kemal/**SELİÇİ**, Özer/**OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 17. Bası, İstanbul 2018.

OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Soyadı ve İlgili İsviçre Medeni Kanunu’nda 2013 Yılında Yürürlüğe Giren Değişiklikler İle Türk Hukukundaki Durumun Karşılaştırılması”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan II. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.2017-2032, (Soyadı).

OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Anayasa Mahkemesi’nin Soyadı Kanunu m.4’ü İptal Eden 8.12.2011 Tarih ve 119/165 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi

Sempozyumu (Editörler: Tufan ÖĞÜZ/ İlhan HELVACI), İstanbul 2013, s.183-199, (Değerlendirilme).

OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Tıbbi Müdahaleye ve Tıbbi Müdahalenin Durdurulmasına Rızanın Kimler Tarafından Verileceği”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan Cilt II, İstanbul 2010, s.1315-1351, (Tıbbi Müdahale).

OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, “Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan Cilt-2, İstanbul 2009, s.1219-1242, (Dinlenme Hakkı).

ÖZBAY, İbrahim, “Türk Hukukunda Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların İcrası Hakkındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Y.4, S.2, Ankara 2017, s.31-110.

ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G., Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması, Ankara 2019, (Çocuğun Korunması)

ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G., “Ceninin Bedensel Bütünlüğünün İhlalinde Maddi Zararın Tazmini”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2018, s.275-301, (Cenin).

ÖZDEMİR, Hayrunnisa, Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Ankara 2009, (Kişisel Veri).

ÖZDEMİR, Hayrūnnisa, “Türk ve İsviçre Medenî Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”, AÜHFD, C.57, S.3, 2008, s.561-598, (Ad).

ÖZDEMİR, Hayrunnisa/**RUHİ**, Ahmet Cemal, Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, İstanbul 2016.

ÖZEL, Çağlar, “Medeni Hukuk Bakımından Ölüm Anının Belirlenmesi ve Ceset Üzerindeki Hakka İlişkin Bazı Düşünceler”, AÜHFD, C.51, S.1, 2002, s.43-77, (Ölüm Anı).

- ÖZEL**, Sibel, Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, Ankara 2004, (Kişilik Hakkı).
- ÖZEN**, Burak, “Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması”, MÜHF-HAD, C.16, S.3-4, 2010, s.171-194.
- ÖZER TAŞKIN**, Özden, Velayette Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2006.
- ÖZKAN**, Hasan, Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı Tazminat, İstanbul 2015, (Tazminat).
- ÖZKAN**, Hasan, Açıklamalı-İçtihatlı Sulh Hukuk Davaları ve Tatbikatı Vesayet Kayyımlık, İstanbul 2015, (Vesayet).
- ÖZLÜ**, Hakkı, Türk Medenî Hukukunda Velâyetin Kaldırılması, Ankara 2002.
- ÖZMEN**, İsmail, Velayet Hukuku Davaları Çocuk Hakları Aile ve Çocuk Mahkemeleri, Son Değişikliklerle Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2013.
- ÖZSUNAY**, Ergun, “Uluslararası Belgelerde ve Bazı Ulusal Hukuk Düzenlerinde Embriyo ve Cenin’in Hukuksal Durumu ve Korunması”, Medeni Hukuk Hocalarına Saygı Günleri, Medeni Hukukta Güncel Sorunlar ve Önemli Gelişmeler Sempozyumu, İstanbul 2011, s.129-148, (Embriyo ve Cenin).
- ÖZSUNAY**, Ergun, “Çeşitli Hukuk Çevrelerinde ‘Manevi Zarar’ Kavramı ve ‘Manevi Zararın Giderimi’ne İlişkin Çözümler”, Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s.483-508, (Manevi Zarar).
- ÖZSUNAY**, Ergun, “Türk Hukukunda Takma Adın Korunması”, Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay’ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s.479-482, (Takma Adın Korunması).
- ÖZSUNAY**, Ergun, Medenî Hukuka Giriş, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, İstanbul 1978, (Medeni Hukuk).

- ÖZSUNAY**, Ergun, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul 1977, (Gerçek Kişiler).
- ÖZTAN**, Bilge, Medenî Hukukun Temel Kavramları, 41. Bası, Ankara 2016, (Temel Kavramlar).
- ÖZTAN**, Bilge, Aile Hukuku, 5. Bası, Ankara 2004, (Aile Hukuku).
- ÖZTAN**, Bilge, Şahsın Hukuku Hakikî Şahıslar, 7. Baskı, Ankara 1997, (Şahsın Hukuku).
- ÖZUĞUR**, Ali İhsan, Kişi Hukuku-Velayet-Vesayet-Soybağı-Evlat Edinme Hukuku-Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara 2016.
- PETEK**, Hasan, Kişilik Değerlerinin Ölümden Sonra Korunması, Ankara 2015.
- PETEK**, Hasan/**KEÇECİOĞLU**, Burak, “İntörn Hekimlerin Tıbbî Müdahaleleri Sebebiyle Hukukî Sorumluluk”, İzmir Barosu Dergisi, Y.82, S.2, Mayıs 2017, s.195-230.
- REİSOĞLU**, Safa, “Basın Özgürlüğü ve Kişilik Haklarının Korunması”, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2008, s.295-318.
- REYHANİ YÜKSEL**, Sera, Velayet Hakkının Anayasal Sınırları, İstanbul 2016.
- SAĞLAM**, İpek, Turkish Family Law (Engagement, Marriage, Divorce and the Consequences of Divorce), İstanbul 2019, (Family).
- SAĞLAM**, İpek, “Unutulma Hakkı”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu 1926’dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku 17-18-19-20 Şubat 2016 I. Cilt, Ankara 2017, s.683-699, (Unutulma Hakkı).
- SANTROCK**, John W., Life-Span Development, Eleventh Edition, New York 2008.
- SAYMEN**, Ferit H., “Kimler Manevî Tazminat Talep Edebilir?”, İÜHFM, C.XI, S.1, 1940, s.126-145.

- SERDAR**, İlknur, “Birlikte Velâyet”, DEÜHFD, C.10, S.1, 2008, s.155-197, (Birlikte Velayet).
- SERDAR**, İlknur, “Kişisel İlişki Kurma Hakkı”, Prof. Dr. Ünal Narmanlıoğlu’na Armağan, DEÜHFD, C.9, Özel Sayı, 2007, s.739-781, (Kişisel İlişki).
- SERDAR**, İlknur, Radyo ve Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkının İhlali ve Kişiliğin Korunması, Ankara 1999, (Kişiliğin Korunması).
- SERİN**, Hüseyin, “Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveynler ve Öğretmenler Farkında Mı?”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.20, Özel Sayı, Nisan 2019, s.1005-1031.
- SEROZAN**, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2018, (Medeni Hukuk).
- SEROZAN**, Rona, Çocuk Hukuku, Genişletilmiş İkinci Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul 2017, (Çocuk Hukuku).
- SEROZAN**, Rona, “Doğum Öncesi (Prenatal) ve Ölüm Sonrası (Postmortal) Kişiliğin Korunması”, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara 2006, s.313-324, (Kişiliğin Korunması).
- SEROZAN**, Rona, “Sınırlı Ehliyetsizlik Rejimiyle İlgili Talihsiz Saplantılar”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s.813-819, (Sınırlı Ehliyetsizlik).
- SEROZAN**, Rona, “Çocuk Hakları”, Güncel Hukuk Dergisi, Nisan 2005, s.16-19, (Haklar).
- SEROZAN**, Rona, “Çocuğun Kişi Varlığının Aile Hukuku Alanında Korunmasında Yetersizlikler”, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ’a Armağan, İstanbul 1997, s.381-406, (Kişi Varlığı).
- SEROZAN**, Rona, “Kişilik Hakkının Korunması İle İlgili Bazı Düşünceler”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y.11, S.14, 1977, s.93-112, (Kişilik Hakkının Korunması).

- SEROZAN**, Rona/**BAŞOĞLU**, Başak/**KAPANCI**, Berk, “Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi”, Prof. Dr. M. İlhan Uluslan’a Armağan Cilt II, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.15, S.2, Özel Sayı, Temmuz 2016, s.531-560.
- SERT**, Selin/**CİHAN**, Ali Hulki, “Organ ve Doku Nakillerinde Rıza Kavramı”, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan Cilt 2, Ankara 2014, s.1739-1752.
- SONAT**, K. Ali, “Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Dayalı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri”, MÜHF-HAD, C.19, S.3, 2013, s.323-377, (Gen İncelemeleri).
- SONAT**, K. Ali, “Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü”, MÜHF-HAD, C.19, S.1, 2013, s.235-291, (Nafaka Yükümlülüğü).
- SOYSAL**, Tamer, “Elektronik Posta Yoluyla Kişilik Haklarına Müdahaleden Doğan Hukuki Sorumluluk”, Ankara Barosu Dergisi, Y.65, S.1, 2007, s.144-167.
- STEINBERG**, Stacey B., “Sharenting: Children's Privacy In The Age of Social Media”, Emory Law Journal, 66(4), 2017, s.839-884.
- ŞAHİN**, Ayşenur, “Vücut Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Zarar ve Tazmini”, GÜHFD, C.XV, S.2, Y.2011, s.123-165.
- ŞAHİN**, Büşra/**ALCALI**, Özgü, “Defansif Tıp Kavramı ve Defansif Tıbbi Uygulamaların Hekimin Hukuki Sorumluluğu Kapsamında Değerlendirilmesi”, Yargıtay Başkanı İsmail Rüştü Cirit’e Armağan, TAAD, S.41, Y.11, Ocak 2020, s.483-510.
- ŞENOCAK**, Zarife, “Küçüğün Tıbbî Müdahaleye Rızası”, AÜHFD, C.50, S.4, 2001, s.65-80.
- ŞIPKA**, Şükran, “Medeni Kanun’a Göre Büyükanne ve Büyükbabalar İle Torunlar Arasındaki Hukuksal İlişkiler”, Prof. Dr. Zahit İmre’ye Armağan, İstanbul 2009, s.399-408.

- TANDOĞAN**, Halûk, “Şahsiyetin Akit Dışı İhlâllere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlâllere Karşı Özel Hayatın Korunması”, AÜHFD, C.20, S.1, 1963, s.1-36.
- TEKÇE**, Fatma Nur, “Manevi Tazminat Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan III. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.2623-2641.
- TEKİNAY**, Selâhattin Sulhi, “Kişilik Haklarına İlişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler”, Prof. Dr. Halûk Tandoğan’ın Hâtırasına Armağan, Ankara 1990, s.55-66, (Eleştiriler).
- TEKİNAY**, Selâhattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 1986, (Aile Hukuku).
- TERCIER**, Pierre/**PICHONNAZ**, Pascal/**DEVELİOĞLU**, H. Murat, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2016.
- TİRYAKİOĞLU**, Bilgin, Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku, Ankara 1991, (Sözleşmeler).
- TİRYAKİOĞLU**, Bilgin, Milletlerarası Özel Hukukta Çocuklara İlişkin Kurallar, Ankara 1991, (Kurallar).
- TOPUZ**, Murat, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, İstanbul 2011, (Maddi Zarar).
- TOPUZ**, Murat, “İsviçre Borçlar Kanunu’nun (OR) Genel Hükümlerine İlişkin 2020 Tasarısında Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerinin Düzenleniş Biçimi ve Türk Borçlar Kanunu İle Karşılaştırılması”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan III. Cilt, MÜHF-HAD, C.22, S.3, 2016, s.2693-2714, (Haksız Fiil).
- UĞURLU**, Zeynep/**GÜLSEN**, İpek Aksoy, “Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması”, Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, C.1, S.1, Haziran 2014, s.1-24.

- URAN**, Peri, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Yorumları Işığında 1982 Anayasası İle Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Karşılaştırmalı İncelemesi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.13, S.26, 2014/2, s.95-126.
- USTA**, Sevgi, Velayet Hukuku, İstanbul 2016, (Velayet).
- USTA**, Sevgi, Çocuk Hakları ve Velayet, İstanbul 2012, (Çocuk).
- USTA**, Sevgi, “Anne Babanın Tedip Hakkı”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S.8, 1994, s.15-18, (Tedip Hakkı).
- ÜNAL**, Akın, Kelepçeleme Sözleşmeleri (Sözleşmelerdeki Hükümler Sebebiyle Kişinin Ekonomik Özgürlüğünün Aşırı Derecede Sınırlanması), Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2017, (Kelepçeleme Sözleşmeleri).
- ÜNAL**, Mehmet, “Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü”, AÜHFD, C.35, S.1, 1978, s.397-437, (Kusur).
- von CAEMMERER**, Ernst, “Alman Hukukuna Göre Kişiliğin Özel Hukuk Yönünden Korunması”, (Çev. Ergun ÖZSUNAY), İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.7, S.10, Y.1973, s.69-83.
- WELSTEAD**, Mary/**EDWARDS**, Susan, Family Law, Fourth Edition, Oxford 2013.
- YAVUZ İPEKYÜZ**, Filiz, “Hekimin Tazminat Sorumluluğu”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.20, S.33, Y.2015, s.19-61.
- YAVUZER**, Haluk, Çocuk Psikolojisi, 31. Basım, İstanbul 2008.
- YILDIZ**, Ozan Ali, “Mektup, Hatıra ve Benzeri Yazıların Kişilik Hakkı Kapsamında Korunması”, MÜHF-HAD, C.25, S.1, 2019, s.450-470.
- YILMAZ**, Canan, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, MHB, C.35, S.1, 2015, s.103-141, (Çocukla Kişisel İlişki).

- YILMAZ**, Ejder, “Çocuk Hakları Açısından: Çocuğun Davada Temsilinin ve İradesinin Önemi”, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, DEÜHFD, C.11, Özel Sayı, 2009, s.819-841, (Çocuğun Davada Temsili).
- YÜCEDAĞ**, Nafiye, “Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri”, İÜHFM, C.LXXV, S.2, 2017, s.765-789.
- YÜCEL**, Özge, “Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi”, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.2, Aralık 2013, s.117-137, (Yüksek Yarar).
- YÜCEL**, Özge, Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili, Ankara 2011, (Temsil).
- YÜKSEL**, Hilal, Kişilik Hakkı İhlali Kapsamında İnsan Üzerinde Yapılan Deneyler ve Hukuki Sonuçları, İstanbul 2017.
- ZEVKLİLER**, Aydın, “Tedavi Amaçlı Müdahalelerle Kişilik Hakkına Saldırının Sonuçları (1982-1983 Öğretim Yılı Açılış Dersi Metni)”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 1983, s.1-37.
- ZEVKLİLER**, Aydın/**ACABEY**, M. Beşir/**GÖKYAYLA**, K. Emre, Zevkliler Medeni Hukuk, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara 1999.
- ZEVKLİLER**, Aydın/**ERTAŞ**, Şeref/**HAVUTÇU**, Ayşe/**GÜRPINAR**, Damla, Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), 8. Bası, Ankara 2013.
- ZEYTİN**, Zafer/**ERGÜN**, Ömer, Türk Medeni Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2018.
- ZİYAN**, Ayşe, Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili, İstanbul 2019.

Elektronik Kaynaklar

www.karararamayargitay.gov.tr

www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr

www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr

www.kazanci.com

www.meb.gov.tr/mevzuat

www.mevzuat.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr